

**YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDA WEB TABANLI
UZAKTAN EĞİTİM PROGRAMLARI BİLEŞENLERİ:
UYGULAMALAR VE SORUN ALANLARI**

**WEB-BASED DISTANCE EDUCATION PROGRAM
COMPONENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTES:
PRACTICES AND PROBLEM AREAS**

Hatice Gökçe BİLGİÇ DOĞAN

Hacettepe Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı İçin Öngördüğü

Doktora Tezi

olarak hazırlanmıştır.

2014

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne,

Hatice G¼kçe BİLGİÇ DOğAN'ın hazırladığı ‘‘Y¼ksek¼đretim Kurumlarında Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Programları Bileşenleri: Uygulamalar ve Sorun Alanları’’ başlıklı bu çalışma j¼rimiz tarafından **Bilgisayar ve ¼đretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Uğur DEMİRAY

¼ye (Danışman) Doç. Dr. Hakan T¼Z¼N

¼ye Prof. Dr. Yasemin KOÇAK USLUEL

¼ye Prof. Dr. Nurettin şİMşEK

¼ye Doç. Dr. S. Sadi SEFEROğLU

ONAY

Bu tez Hacettepe ¼niversitesi Lisans¼st¼ Eğitim-¼đretim ve Sınav Y¼netmeliđi'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri ¼yeleri tarafından 08/12/2014 tarihinde uygun g¼r¼lm¼ř ve Enstit¼ Y¼netim Kurulunca ..../.../..... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Berrin AKMAN
Eğitim Bilimleri Enstit¼s¼ M¼d¼r¼

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDA WEB TABANLI UZAKTAN EĞİTİM PROGRAMLARI BİLEŞENLERİ: UYGULAMALAR VE SORUN ALANLARI

Hatice Gökçe BİLGİÇ DOĞAN

ÖZ

Bu çalışmada günümüzde sayıları hızla artan web tabanlı uzaktan eğitim programlarının daha etkin bir hale getirilmesi için web tabanlı uzaktan eğitim programlarında bulunması gereken ana bileşenlere yönelik bir öneri ortaya konarak bu bileşenlere ait alt ölçütlerin tanımlanması yapılmıştır.

Araştırma deseni olarak nitel araştırma yöntemlerinden biçimlendirici (formative) araştırma yöntemi kullanılarak web tabanlı uzaktan eğitim programları derinlemesine incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, web tabanlı uzaktan eğitim hizmeti sunan, farklı coğrafi bölgeler içerisinde farklı il merkezlerinde bulunan ve web tabanlı uzaktan eğitim konusunda farklı deneyim sürelerine sahip 4 yükseköğretim kurumu oluşturmaktadır. Araştırma verileri uzaktan eğitim hizmetlerini yöneten ve sürdüren ilgili merkez temsilcileri ile yapılan görüşmelerden, bu merkezler tarafından araştırmacı ile paylaşılan belgelerden ve merkezlerin Web siteleri incelemesi sonucunda elde edilen bilgileri kapsayan nitel verilerden oluşmaktadır.

Bu araştırmada farklı yükseköğretim kurumlarında halihazırda var olan uzaktan eğitim hizmetlerini yöneten ve sürdüren ilgili uzaktan eğitim merkezleri ile yapılan görüşmelerin analizi ve belgelerin incelemesi neticesinde web tabanlı uzaktan eğitimde yükseköğretim kurumlarında düzgün çalışanların ve eksik olan geliştirilmesi gereken durumların analizi yapılarak var olan durum tespiti yapılmıştır. İlgili merkezlerin tecrübeleri ve alanyazın ile beraber var olan durumun nasıl iyileştirilmesi gerektiği, bir uzaktan eğitim programının etkili bir şekilde yapılandırılması ve sürdürülmesi için hangi bileşenlerin olması gerektiği konusunda bir öneri hazırlanmıştır.

Araştırma sonucunda 73 sayfalık görüşme transkriptlerinin çözümlenmesi sonucunda ortaya çıkan 727 kod 13 temel kategori içerisinde hiyerarşik alt kategoriler ile yapılandırılarak web tabanlı uzaktan eğitim programlarına ait bileşenler ortaya konulmuştur. Bu kategoriler program açılış süreci, mevzuat, Türkiye yükseköğretim yeterlilikler çerçevesi, program yapısı, öğretim tasarımı, ölçme değerlendirme,

iletişim/etkileşim, destek, teknik, program değerlendirmesi, akreditasyon, başarı faktörleri ve problemlerdir.

Anahtar sözcükler: Uzaktan eğitim, web tabanlı uzaktan eğitim, yükseköğretim, program tasarımı.

Danışman: Doç. Dr. Hakan TÜZÜN, Hacettepe Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı

WEB-BASED DISTANCE EDUCATION PROGRAM COMPONENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTES: PRACTICES AND PROBLEM AREAS

Hatice Gökçe BİLGİÇ DOĞAN

ABSTRACT

This study proposed to determine the main components needed in web-based distance education programs in order to improve the effectiveness of today's increasing number of web-based distance education programs and identified the sub criteria for these components.

Formative method, out of several qualitative research patterns, was selected and adopted to thoroughly analyse web-based distance education programs. The study group comprised 4 higher education institutes, offering web-based distance education services, located in different provinces of different geographical regions, and with varying web-based distance education experiences in terms of duration. Research data were compiled from interviews with representatives of relevant centres managing and upholding distance education services, from documents these centres shared with the researcher and from qualitative data comprising the information acquired after a close study of centres' websites.

This study provided a baseline through the analysis of properly functioning web based distance education programs at higher education institutions as well as of cases with shortcomings and room for improvement, on the basis of the analyses of the documents and interviews conducted with the relevant distance education centres managing and upholding the distance education services currently available at different higher education institutes. Using the experience of the relevant centres and the body of literature, a proposal was produced as to how the current baseline should be improved and which components are needed in order to build and maintain a distance education program effectively.

The research identified components for distance education programs upon the analysis of 73-page interview transcripts, which resulted in 727 codes, 13 main categories and hierarchized subcategories. These categories are program launching process, legislation, national qualifications framework for higher education in Turkey, program structure, instructional design, assessment and evaluation,

communication/interaction, support, technique, program evaluation, accreditation, success factors and problems/challenges.

Keywords: Distance education, web-based distance education, program design, higher education, program development.

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Hakan TÜZÜN, Hacettepe University, Department of Computer Education and Instructional Technologies

ETİK BEYANNAMESİ

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

İmza
Hatice Gökçe BİLGİÇ DOĞAN

TEŞEKKÜR

Çalışmamın başlangıcından sonuna kadar katkılarını esirgemeyen, her zaman bilgi ve deneyimleri doğrultusunda çalışmamı daha iyiye yönlendiren ve her aşamada destek olan değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Hakan Tüzün'e sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Çalışmamın her aşamasında bilgi ve tecrübesini paylaşarak çalışmaya önemli katkılar sağlayan değerli hocalarım Prof. Dr. Uğur Demiray ve Doç. Dr. S. Sadi Seferoğlu'na teşekkür ve saygılarımı sunarım. Sevgili hocam Doç. Dr. Sadi Seferoğlu'na akademik hayata ilk adım attığım günden bu yana desteğini hiç esirgemediği için ayrıca minnetlerimi sunarım.

Çalışmamı inceleyerek değerli katkılar sağlayan hocalarım Prof. Dr. Yasemin Koçak Usluel ve Prof. Dr. Nurettin Şimşek'e teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Çalışmam süresince benimle bilgi ve deneyimlerini paylaşan, görüşmeler için bana zaman ayıran yükseköğretim kurumlarının ilgili uzaktan eğitim merkezlerinin yönetici ve personeline bana ayırdıkları vakit ve katkıları için teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca tez çalışmam süresince burs desteği sağlayan TÜBİTAK Bilim İnsanı Destekleme Dairesi Başkanlığına (BİDEB) teşekkürlerimi sunarım.

Doğduğum günden bu yana benden sevgi ve desteklerini hiç eksik etmeyerek her zaman yanımda olduğu gibi bu çalışma sürecinde de her zaman yanımda olduğunu bildiğim, desteklerini esirgemeyen canım annem ve babam başta olmak üzere aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak henüz yeni başladığımız bu yolda evliliğimiz süresince desteklerini esirgemeyerek sevgisiyle hep yanımda olan sevgili eşime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	v
ETİK BEYANNAMESİ.....	vii
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim.....	1
1.2. Çalışmanın Arka Planı.....	3
1.2.1. Uzaktan Eğitim Alanındaki Araştırmalar.....	4
1.2.2. Uzaktan Eğitim Alanındaki Sorunlar.....	6
1.3. Çalışmanın Amacı	7
1.4. Araştırma Problemi.....	8
1.4.1. Alt Problemler	8
1.5. Çalışmanın Önemi.....	8
1.6. Sınırlılıklar.....	11
1.7. Tanımlar	11
2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	13
2.1. Web Tabanlı Uzaktan Eğitim	13
2.2. Türkiye’de ve Dünyada Uzaktan Eğitim.....	16
2.2.1. Türkiye Örneği	16
2.2.2. İngiltere Örneği	18
2.2.3. Amerika Birleşik Devletleri Örneği.....	19
2.2.4. Çin Örneği.....	19
2.2.5. Japonya Örneği.....	21
2.2.6. Malezya Örneği.....	21
2.3. Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Bileşenleri.....	22
2.4. Web Tabanlı Uzaktan Eğitimde Kalite	28
2.5. Web Tabanlı Uzaktan Eğitimde Akreditasyon.....	35
2.6. Web Tabanlı Uzaktan Eğitimde Performans Değerlendirmesi	38
3. YÖNTEM.....	47
3.1. Araştırma Yöntemi.....	47
3.2. Çalışma Grubu	52

3.2.1.	Yükseköğretim Kurumlarının Seçilmesinde Kullanılan Ölçütler.....	52
3.2.2.	Seçilen Yükseköğretim Kurumlarına ait Özet Bilgiler	52
3.2.3.	Seçilen Yükseköğretim Kurumlarındaki Uzaktan Eğitim Programları Sayıları (Önlisans, lisans, lisansüstü ve sertifika programları ayırımında)	53
3.2.4.	Görüşme Yapılan Kişilerin Seçimi	54
3.3.	Veri Toplama Araçları	54
3.3.1.	Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları	55
3.3.2.	Web Sayfası ve Belgeler.....	56
3.4.	Veri Toplama Süreci	57
3.5.	Verilerin Çözümlemesi (Veri Analizi)	59
3.6.	Geçerlik ve Güvenirlik.....	68
4.	BULGULAR.....	71
4.1.	Program Açılış Süreci	73
4.1.1.	Kurumsal Misyon ve Vizyon	73
4.1.2.	Program Açma Ölçütleri	74
4.1.3.	Başvuru Süreci	77
4.1.4.	Program Açılış Hazırlıkları.....	81
4.2.	Mevzuat	82
4.3.	Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi	83
4.4.	Program Yapısı	84
4.4.1.	Personel Yapısı	85
4.4.2.	Birim Yapısı	88
4.4.3.	Koordinasyon.....	90
4.4.4.	Öğrenci İşleri.....	95
4.4.5.	Paydaşlar.....	97
4.4.6.	Program Düzeyleri	99
4.4.7.	Program Alanları.....	100
4.5.	Öğretim Tasarımı	101
4.5.1.	Tasarım Unsurları	102
4.5.2.	Ders Tasarımı	106
4.5.2.1.	İçerik/Materyal	106
4.5.2.2.	İçerik Geliştirme.....	107
4.5.2.3.	Etkinlik.....	109
4.5.2.4.	E-Kütüphane Hizmetleri	110
4.5.2.5.	Canlı Ders	111
4.5.2.6.	Web TV	113
4.5.3.	Öğrenme Yönetim Sistemi Kullanımı	114

4.6.	Ölçme Değerlendirme	117
4.6.1.	Sınav Türleri	117
4.6.2.	Sınav Uygulama Yöntemleri	119
4.6.3.	Sınav Organizasyonu	119
4.6.4.	Alternatif Ölçme Değerlendirme	121
4.7.	İletişim/Etkileşim	124
4.7.1.	İletişim/Etkileşim Kanalları	125
4.7.2.	İletişim/Etkileşim Türleri	127
4.8.	Destek.....	129
4.8.1.	Öğrenci Desteği	130
4.8.1.1.	Destek Hizmetleri	130
4.8.1.2.	Destek Materyalleri.....	133
4.8.2.	Öğretim Elemanı Desteği.....	134
4.8.2.1.	Destek Hizmetleri	134
4.8.2.1.1.	Tanıtım/Oryantasyon	135
4.8.2.1.2.	Ders/İçerik Geliştirme	136
4.8.2.1.3.	Canlı Ders.....	136
4.8.2.2.	Destek Materyalleri.....	138
4.8.3.	Personel Gelişimi.....	138
4.9.	Teknik	140
4.9.1.	Donanım	141
4.9.2.	Network/Ağ	142
4.9.3.	Yazılım.....	142
4.9.3.1.	Öğrenme Yönetim Sistemi Yazılımları.....	142
4.9.3.2.	İçerik Geliştirme Yazılımları.....	143
4.9.3.3.	Video Konferans Yazılımları	144
4.9.3.4.	Öğrenme Yazılımları	144
4.9.3.5.	Yönetim Yazılımları	145
4.9.3.6.	Sınav Yazılımları	145
4.9.3.7.	Diğer Yazılım ve Teknolojiler.....	146
4.9.3.8.	Yazılım Geliştirme	148
4.9.3.9.	Yazılım Bakım	148
4.10.	Program Değerlendirmesi	149
4.10.1.	Değerlendirme Öğeleri.....	149
4.10.2.	Süreç Değerlendirmesi	152
4.10.3.	Sonuç Değerlendirmesi	153

4.11.	Akreditasyon	154
4.11.1.	Akreditasyon Alanları	154
4.11.2.	Akreditasyon Ögeleri	154
4.12.	Başarı Faktörleri.....	155
4.13.	Problemler.....	158
4.13.1.	Öğrenci ile İlişkili Problemler.....	159
4.13.2.	Öğretim Elemanı ile İlişkili Problemler	161
4.13.3.	İdari/Yönetimsel Problemler.....	163
4.13.4.	Teknik Problemler.....	166
4.13.5.	Diğer Problemler.....	167
5.	TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	169
5.1.	Tartışma	169
5.2.	Sonuç	196
5.3.	Öneriler.....	217
	KAYNAKÇA	220
	EKLER DİZİNİ	228
	EK-1. Etik Kurul İzin Muafiyet Formu.....	229
	EK-2. Orjinallik Raporu	230
	EK-3: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	231
	EK-4: Yükseköğretim Kurulu Uzaktan Öğretim Sistemi Bilgi Derleme Formu	239
	EK-5. Yükseköğretim Kurumlarında Uzaktan Öğretime İlişkin Usul Ve Esaslar ...	246
	EK-6. Nitel Veri Analizi Sonucunda Ortaya Çıkan Kodların Listesi Ve Kodlanma Sayısı	257
	ÖZGEÇMİŞ	267

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1. Uzaktan eğitim alanındaki araştırmalar.....	4
Tablo 2.1. Web tabanlı öğrenme ortamları ile geleneksel öğrenme ortamlarına ait özelliklerin karşılaştırılması.....	16
Tablo 3.1. Çalışma grubundaki yükseköğretim kurumlarına ait özet bilgiler	53
Tablo 3.2. Çalışma grubundaki yükseköğretim kurumlarında program türlerine göre program sayıları.....	53
Tablo 3.3. Veri Toplama Süreci	55
Tablo 4.1. Veri analizi sonucunda elde edilen kategoriler.....	71
Tablo 4.2. Program Açılış Süreci kategorisi içerisinde elde edilen kodların alt kategorilere göre dağılımı	73
Tablo 4.3. Program Yapısı kategorisi içerisinde elde edilen kodların alt kategorilere göre dağılımı.....	84
Tablo 4.4. Öğretim Tasarımı kategorisi içerisinde elde edilen kodların alt kategorilere göre dağılımı.....	101
Tablo 4.5. Ölçme Değerlendirme kategorisi içerisinde elde edilen kodların alt kategorilere göre dağılımı	117
Tablo 4.6. İletişim/Etkileşim kategorisi içerisinde elde edilen kodların alt kategorilere göre dağılımı.....	124
Tablo 4.7. Destek kategorisi içerisinde elde edilen kodların alt kategorilere göre dağılımı.....	129
Tablo 4.8. Teknik kategorisi içerisinde elde edilen kodların alt kategorilere göre dağılımı.....	141
Tablo 4.9. Program Değerlendirmesi kategorisi içerisinde elde edilen kodların alt kategorilere göre dağılımı	149
Tablo 4.10. Akreditasyon kategorisi içerisinde elde edilen kodların alt kategorilere göre dağılımı.....	154
Tablo 4.11. Problemler kategorisi içerisinde elde edilen kodların alt kategorilere göre dağılımı.....	158
Tablo 5.1. Program hazırlıkları çerçevesinde yapılan faaliyetler ve kapsamı	202

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. TÜİK Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması Temel Göstergeler 2007-2014 (TÜİK, 2014)	2
Şekil 3.1. Kodların Merkezlere Göre Dağılımı	67
Şekil 5.1. Web tabanlı Uzaktan Eğitim Programı Oluşturma Süreci Bileşenleri	198
Şekil 5.2. Program Açılış Süreci	200
Şekil 5.3. Web tabanlı Uzaktan Eğitim İş Süreçlerini Yönetecek Birim ve Personel Yapılanması Önerisi	204
Şekil 5.4. Öğretim Tasarım Süreci Bileşenleri	207

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TYYÇ: Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi

ULAKBİM: Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi

ULAKNET: Ulusal Akademik Ağ

YÖK: Yükseköğretim Kurulu

1. GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın arka planı, amacı, araştırma problemleri, önemi ve sınırlılıkları ile kullanılan terimlerin açıklamaları aktarılmaktadır.

1.1. Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim

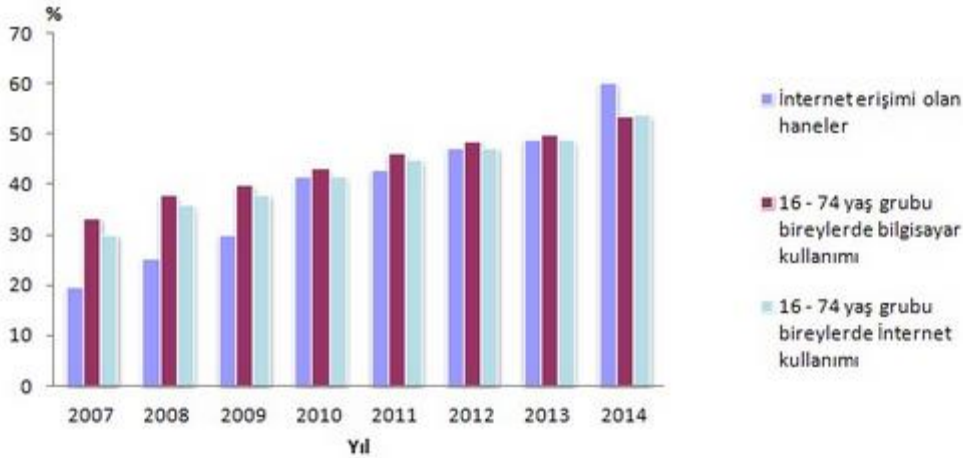
Teknoloji bilginin dağıtımında her zaman etkili bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Pardue, 2001). Yeni yüzyılda ortaya çıkan hızlı teknolojik değişimler ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin hayatımızın her alanındaki kullanımının yaygınlaşması insanların bilgiye ulaşması ile öğrenme ve öğretme gibi alışkanlıklarında değişikliklere neden olmuştur (Yang, 2013). Bu yüzden bilgi ve iletişim teknolojilerindeki bu patlama eğitim sektöründe ciddi değişimlere neden olmuştur (Selim, 2007; Al-Siraihi Al-Harbi, 2011; Alias ve diğ., 2012). Teknoloji gelişimindeki yeni dalgalanmalar eğitim üzerindeki etkilerini özellikle İnternet ile göstermiş, gelişen İnternet dünyası ile beraber eğitimde zaman ve mekan sınırları ortadan kalkmıştır (Pardue, 2001). Sınırları ortadan kaldıran uzaktan eğitim alanyazında eğitim süreçlerini değiştirebilecek en büyük potansiyele sahip gelişmelerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Pardue, 2001). Özellikle bilgisayar kullanımının yaygınlaşması, İnternetin sınırları aşan esnekliği ve beraberinde getirdiği teknolojiler sayesinde uzaktan eğitim son zamanlarda büyük bir ivme kazanmıştır (Tüzün ve diğ., 2011).

Nipper (1989) bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle beraber uzaktan eğitimdeki tarihsel değişim sürecini birinci, ikinci ve üçüncü kuşak uzaktan eğitim modelleri olarak sınıflandırmıştır. Birinci kuşak, öğrencilerin posta yoluyla yazılı materyalleri alıp gönderdikleri yazışmaya dayalı bir öğrenme ortamını ifade etmektedir. İkinci kuşak, basılı materyallerin yanında radyo ve televizyon yayınlarının kullanılması ile sesli ve görüntülü kasetlerden oluşan içerik paketlerinin de kullanıldığı uzaktan eğitim sistemlerini içermektedir. Üçüncü kuşak ise, artık İnternet teknolojilerinin kullanıldığı, öğretmenlerin öğrencileri ile eş zamansız iletişimde bulunmalarına ek olarak bir sınıf ortamındaymış gibi bir araya gelip eş zamanlı tartışmalar yapabildiği, öğrenenin diğer öğrenenlerle değişik zamanlarda eş zamanlı ya da eş zamansız olarak iletişime geçebildiği ortamları içermektedir.

Türkiye’de uzaktan eğitimin tarihine bakıldığında en belirgin ilk örneği 1956 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsünde mektupla öğrenme olarak başlayan uzaktan eğitim, 1970 yılında Eskişehir Ekonomi ve Ticaret Bilimleri Akademisi’nde televizyon sistemi ile uzaktan eğitim olarak karşımıza çıkmaktadır. 1982 yılında YÖK’ün kurulması ile resmen tanınan uzaktan eğitim Anadolu Üniversitesi ile yükseköğretimdeki yerini almıştır.

TÜİK tarafından 2004 yılından itibaren hanelerde ve bireylerde sahip olunan bilgi ve iletişim teknolojileri ile bunların kullanımları hakkında bilgi derlemek amacıyla Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması uygulanmakta olup, bu araştırma söz konusu teknolojilerin kullanımı hakkında bilgi veren temel veri kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırmasının 2007-2014 yılları arasındaki sonuçlarına göre 2007 yılında %20’nin altında yer alan, evden İnternet’e erişim imkanına sahip olma oranı 2014 yılı itibarıyla %60’a çıkmıştır (Şekil 1.1). Bu sonuçlara göre, bireylerin İnternet erişiminin her sene artış gösterdiği ve insanların İnternet’e yaygın olarak evlerinden erişim sağladığı görülmektedir. İnsanların İnternet’e erişim olanaklarının artması ve kolaylaşması ile uzaktan eğitim programlarına erişim imkanı ile beraber talep de her geçen gün artış göstermektedir.

Şekil 1.1. TÜİK Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması Temel Göstergeler 2007-2014 (TÜİK, 2014)

Yeni bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde eğitim ve öğretim alanında geleneksel öğretim yöntemlerinden, elektronik öğretim yöntemlerine doğru bir yönelme olmuştur (Yıldırım ve Klimsa, 2010). Yükseköğretim kurumları da bilgi çağında günümüz artan yaşam boyu öğrenme ihtiyaçlarını, gelişen İnternet teknolojilerinin ve hanelerde artan İnternet erişiminin avantajları ile beraber kullanarak eş zamanlı ve eş zamansız

bileşenlere sahip web tabanlı sistemler üzerinden sunmaya başladıkları eğitim-öğretim programları ile karşılaşmaya başlamıştır. Odabaş (2004) üniversiteleri uzaktan eğitimin en yoğun olarak tercih edildiği yerler arasında sunarken uzaktan eğitimin başlangıcında mektup ve televizyon ile başlayan uzaktan öğrenim modellerinin bugün büyük bir çoğunluğunun Web üzerinden sunulan uzaktan eğitim modelleri olduğunu ifade etmiştir. Böylece teknolojinin eğitim dünyasına etkileri ve İnternetin yaşamımızdaki yoğun varlığının sonucu olarak posta yazışma yolu ile başlayan uzaktan eğitimin artık İnternet teknolojilerinin kullanıldığı web tabanlı uzaktan eğitim ortamları üzerinden eş zamanlı ya da eş zamansız olmak üzere birçok yeni iletişim aracı ile birlikte Nipper'in (1989) kuşak sınıflandırmasındaki 3. kuşakta yer aldığı söylenebilmektedir.

Bu değişimlerin sonucunda yükseköğretim kurumlarının sayıları her gün artan web tabanlı uzaktan eğitim programlarının geleneksel sınıf içi eğitim programlarındaki kaliteyi sunup sunmadığı (Simonson, 2007) ve örgün eğitim programlarındaki öğrenme kazanımlarını sağlayıp sağlamadığı (Simonson, 2007) konusunda endişeler de artmakta ve uzaktan eğitim hizmetinin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi konusu eğitim dünyasında üzerinde durulması gereken en önemli konular arasında karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada da günümüzde Nipper'in sınıflamasında 3. kuşak içerisinde yer alan web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yükseköğretim kurumları örnekleri üzerinden odaklanılarak web tabanlı uzaktan eğitim programları bileşenlerine yönelik bir öneri ortaya çıkarılacaktır.

1.2. Çalışmanın Arka Planı

Uzaktan eğitimin günümüz dünyasında hızla yaygınlaşması ile beraber bu alanda yapılan araştırmalar da artış gösterirken artan eğitim ihtiyacı ve gelişen teknolojilerle beraber yaygınlaşan uzaktan eğitim programlarını kapsayan çalışmalar için alanyazında hala yeterli sayıda çalışma bulunmadığı görülmektedir. Uzaktan eğitimin geleneksel sınıf içi yüz yüze eğitimden farklılıkları beraberinde ortaya çıkan sorunları azaltmaya yönelik yeni açılacak uzaktan eğitim programlarına bütün yapı ve bileşenler konusunda rehberlik eden çalışmalara ihtiyaç duyulmakla beraber alanyazında bu çalışmaların eksikliği görülmektedir. Bu kapsamda 1.2.1 ve 1.2.2 bölümleri içerisinde uzaktan eğitim alanında yapılan araştırmalar ve yaşanan sorunlara yönelik örnekler sunulmaktadır.

1.2.1. Uzaktan Eğitim Alanındaki Araştırmalar

Uzaktan eğitim alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde bu alanda yapılmış araştırmalara ait makalelere ve Türkiye’de yüksek lisans ya da doktora seviyesinde yapılan alana katkı sağlayan tez örneklerine erişilmiştir. Alanyazından uzaktan eğitim alanında yapılmış çalışmalara ait bazı makale ve tez çalışmaları Tablo 1.1 içerisinde sunulmuş olup bu çalışmalardan ilgili araştırmalar bölümünde ayrıntılı olarak bahsedilecektir.

Tablo 1.1. Uzaktan eğitim alanındaki araştırmalar

<i>Araştırma Konusu</i>	<i>Yazar(lar)</i>
Web tabanlı uzaktan eğitimin yürütülmesini engelleyen faktörler	Galusha, 1997 Falowo, 2007
Uygulanabilir bir çevrim içi uzaktan eğitim programı planlamasının yapılabilmesine yönelik önemli bileşenler	Boehler, 1999
Web tabanlı bir uzaktan eğitim dersine yönelik öğretim tasarım model önerileri ve çalışmaları	Passerini, & Granger, 2000 Tüzün, 2001 Tüzün, Bilgiç, Kalaycı ve diğ., 2011
Uzaktan eğitimde ölçme değerlendirme	Rovai, 2000 Karal, & Cebi, 2012
Web tabanlı uzaktan eğitim ortamlarında kullanılabilecek öğretimsel teknikler	Cronje, 2001
Uzaktan eğitim model önerisi	Yazıcı, Altaş, & Demiray, 2001
Kurumların uzaktan eğitime geçiş sürecinde nasıl yapılacağına dair yönlendirmeler	Girginer, 2002
Çevrim içi uzaktan eğitim programlarının değerlendirilmesine yönelik çerçeve ve model önerileri	Rovai, 2003 Hassanzadeh, Kanaani, & Elahi, 2012 Newman, 2003 Howell, Saba, Lindsay, & Williams, 2004
Uzaktan eğitimde kalite ve başarı unsurları ile başarıya yönelik stratejiler	Bilke, Xia, Bailey, Rodchua, & Sinn, 2006 Jung, Wong, Li, Baigaltugs, & Belawati, 2011 Hassanzadeh, Kanaani, & Elahi, 2012
E-öğrenme programı tasarım süreçleri	Türkoğlu, 2003 Balci, 2010
Öğrenci memnuniyeti ve algısının birden çok uzaktan eğitim dersi deneyimi ile değişimi	Arbaugh, 2004
Çevrim içi bir derste yenilikçi teknolojilerin kullanımı	Weller, Pegler, & Mason, 2005
Temel bir web tabanlı uzaktan eğitim modeli	Turanlı, 2005 Selim, 2007
Uzaktan eğitimin kabulünde başarıyı sağlayan faktörler	Bhuasiri, Xaymoungkhoun, Zo, Rho, & Ciganek, 2012
Çevrim içi öğrenme ortamında aktif öğrenci katılımının sağlanması için nasıl bir pedagojinin uygulanacağı	Olofsson, 2007 Sahin, & Shelley, 2008
Uzaktan eğitimde öğrenci memnuniyeti	Sun, Tsai, Finger, Chen, & Yeh, 2008 Kuo, Walker, Schroder, & Belland, 2014

Yükseköğretim kurumlarında uzaktan eğitimin kurumsallaşmasına etki eden güçlü ve zayıf yönleri karar vermek amaçlı alanyazından faktörler	Pina, 2008
Öğrenci başarısında uzaktan eğitim ile yüz yüze eğitim arasında bir fark olup olmadığı	Urtel, 2008
Çin'de uzaktan eğitimin pozitif etkileri ve eksiklikleri	Li, 2009
İnönü üniversitesinde sistem yaklaşımı açısından uzaktan eğitim merkezi modeli geliştirilmesi	Koyunoğlu, 2008
Açık kaynaklı öğrenme yönetim sistemlerinin seçimine yönelik bir çerçeve önerisi	Mohamad Ali, 2010
Küresel dünya pazarında çevrim içi eğitim programlarının başarı ve başarısızlık sebepleri	Rovai, & Downey, 2010
Sanal ve gerçek üniversitelerin eş zamansız olarak uzaktan eğitim derslerini verebileceği bir uygulama geliştirme	Çekiç, 2010
Uzaktan eğitim programlarında akreditasyon	Koçdar, 2011
Uzaktan eğitimde kalitenin sağlanmasına yönelik olarak Asya'da uzaktan eğitimin var olan durum tespiti	Jung, Wong, Li, Baigaltugs, & Belawati, 2011
Yükseköğretim kurumlarının e-öğrenmeye geçiş sürecinde kurumların uzaktan eğitim bileşenlerinin e-öğrenmeye hazır olma durumunun değerlendirilmesine yönelik model önerileri	Darab, & Montazer, 2011
Türkiye'de var olan uzaktan eğitim programlarında karşılaşılan eksiklikler ve bu eksikliklere yönelik öneriler	Çelen, Çelik, & Seferoğlu, 2011 Bilgiç, Doğan, & Seferoğlu, 2011
Uzaktan eğitim programlarının tasarımı süreci ve uzaktan eğitim yöneticisi görüşleri	Odacioğlu, 2012
Uzaktan eğitimde stratejik planlama açısından üniversitelerin karşılaştırmalı bir analizi	Türkoğlu, 2012
E-öğrenmede Web 2.0 teknolojileri ve sosyal ağların kullanımı	Martins, Gonçalves, Santos, & Pereira, 2012
Uzaktan eğitimde kalite göstergeleri ve teknoloji temelli uzaktan eğitimin bu göstergeler açısından değerlendirilmesi	Şimşek, 2012
Üniversitelerde teknoloji yoğun uzaktan eğitim sistemlerinin üretim, uygulama ve yönetim süreçlerinin incelenmesi	Engin, 2013

Bu çalışmalara ek olarak uzaktan eğitimde politika geliştirilmesi, kalite, başarı ve akreditasyon gibi konuları içeren kurumsal raporlar ve yönlendirici belgeler de birçok farklı kurum tarafından hazırlanarak yayımlanmıştır (The Institute for Higher Education Policy, 2000; UNESCO, 2002; Council for Higher Education Accreditation, 2002; American Distance Education Consortium, 2003). Türkiye'de yapılan inceleme sonucunda ise uzaktan eğitime yönelik politika geliştirilmesi, kalite, başarı ve akreditasyon gibi alanlarda resmi kurumlar tarafından hazırlanmış herhangi bir rapor veya strateji belgesine rastlanmamıştır. Bu da ilgili resmi kurumlar tarafından uzaktan eğitime yönelik yapılan çalışmaların eksikliğini göstermektedir.

Uzaktan eğitim ciddi ivme taşıyan bir alan olması sebebiyle hakkında yapılan birçok araştırma olmasına rağmen hala araştırılması gereken konular bulunmaktadır. Uzaktan eğitimin gelişen teknolojilerle İnternet ortamına taşınmış olması ile beraber, uzaktan eğitimde başarıyı, motivasyonu, kullanılacak araçları ele alan ya da uzaktan eğitime yönelik öneriler sunan çalışmalara ek olarak uzaktan eğitim programlarındaki

ana bileşenleri bir bütün olarak ele alan ve bu bileşenlere ait ölçütleri ya da standartları bir bütün halinde sunan rehber çalışmalara alanyazında yeterli miktarda rastlanılmamaktadır.

1.2.2. Uzaktan Eğitim Alanındaki Sorunlar

Yükseköğretim kurumlarında uzaktan eğitim hizmetlerinin yeni kuşak teknolojilerle beraber Web üzerinden sunulması her geçen gün artarken beraberinde bu hizmetler kapsamında sunulan programların etkililiği de çok fazla miktarda gündeme gelmektedir. Sınıf içi geleneksel eğitim süreçlerine paralel olarak yaygınlaşan uzaktan eğitim ortamlarının geleneksel eğitimde sağlanabilen başarı ve kaliteyi sağlaması hem eğitimciler hem de araştırmacıların odak noktası olmuştur. Gelişen teknolojiler uzaktan eğitim alanında birçok avantaj sağlarken bu teknolojilerin eğitim-öğretim ortamlarında etkin kullanılmasının önemi de artmaktadır.

Alanyazında uzaktan eğitimdeki eksiklikleri ve sorunları ifade eden birçok araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalar incelendiğinde uzaktan eğitimde ortaya çıkan başlıca sorunların, yüz yüze etkileşimin olmaması sebebiyle öğrenci-öğretmen ile öğrenci-öğrenci arasındaki etkileşimin düşük olması (Folowo, 2007; Wood, 1998, akt. Yazıcı, Altas & Demiray, 2001; Galusha, 1997; Li, 2009), yetersiz geribildirim (Galusha, 1997; Folowo, 2007; Wood, 1998, akt. Yazıcı, Altas & Demiray, 2001; Li, 2009), eğitim ve profesyonel gelişim desteklerinin eksikliği (Folowo, 2007; UNESCO, 2002), yönetsel desteğin eksikliği (Bonk, 2001), öğretim elemanı destek hizmetlerinin yetersizliği (Galusha, 1997), öğrenci destek hizmetlerinin yetersizliği (Folowo, 2007; Galusha, 1997), öğrencilerin beklentilerinin karşılanamaması sebebiyle öğrencilerdeki hayal kırıklığı (Folowo, 2007; Galusha, 1997), öğrenci çalışma materyallerinin uzaktan eğitim öğrencilerinin ihtiyaçları dikkate alınmadan tasarlanması (Folowo, 2007), üniversite ortamı ve üniversiteye aitlik hissiyatının eksikliği (Folowo, 2007), teknolojinin doğru ve etkin kullanılmaması (Folowo, 2007), öğrencilerin kütüphane gibi hizmetlere ulaşamaması (Folowo, 2007), öğretim elemanlarının uzaktan eğitim konusundaki deneyim eksikliği (Bonk, 2001; Li, 2009), sahiplenme eksikliği (Bonk, 2001), müfredatların uzaktan eğitime uygun olarak tasarlanmaması (Li, 2009), derslerin tasarlanması ile materyal geliştirilmesinde etkin yöntemlerin ve yaratıcılığın kullanılmaması (Cronje, 2001) ve öğretim elemanları arasında uzaktan eğitim derslerinin örgün eğitim dersleri ile aynı değerde

görülmemesi sonucu yeterli özenin gösterilmemesi (Galusha, 1997; Falowo, 2007) olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, alanyazındaki bu örneklerin gösterdiği şekilde uzaktan eğitim ve özellikle gelişen teknolojilerle beraber yaygınlaşan web tabanlı uzaktan eğitim beraberinde farklı sorunları da getirmiştir. Teknolojinin uygun yöntem ve doğru pedagojilerle kullanılması, başarılı bir sınıf içi geleneksel eğitimdeki ana bileşenlerin göz önüne alınması, bu bileşenlerin uzaktan eğitim ortamındaki karşılıklarının da sağlanması, bir uzaktan eğitim programında karşılaşılabilecek tüm eksiklikler ile sorunların düşünülmesi ve bir uzaktan eğitim programındaki ana bileşenler ile bu bileşenler kapsamında değerlendirilmesi gereken ölçüt veya standartların ayrıntılı bir şekilde tanımlanarak yol gösterici olması uzaktan eğitimde başarıyı ve öğrenci memnuniyetini elde etmek için önemli ve gerekli bir çalışmadır.

1.3. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada günümüzde sayıları hızla artan web tabanlı uzaktan eğitim programlarının daha etkin bir hale getirilmesi için web tabanlı uzaktan eğitim programlarındaki ana bileşenlerin ortaya konması ve bu bileşenlere ait alt ölçütlerin tanımlanması amaçlanmıştır. Çalışma grubundaki yükseköğretim kurumlarına ait ilgili uzaktan eğitim merkezlerindeki/birimlerindeki görüşme ve incelemeler neticesinde var olan durumun ortaya konması ve alanyazındaki çalışmaların da ışığında var olan yapı üzerinden web tabanlı uzaktan eğitim programlarına ait ideal çerçevedeki bileşenlerin sunulması hedeflenmiştir. Böylece belirlenen bileşenler ve bu bileşenlerde olması gereken ölçütler doğrultusunda hazırlanacak web tabanlı uzaktan eğitim programlarında standart bir yapının oluşması sağlanarak yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programı yapısı daha etkili bir şekilde oluşturulabilecektir.

Çalışma çerçevesinde, uzaktan eğitim konusunda farklı deneyim seviyelerine sahip yükseköğretim kurumlarının ilgili uzaktan eğitim hizmeti sunan merkezlerine odaklanılarak var olan durumun tespiti amaçlanmıştır. Var olan durum tespiti ile beraber düzgün çalışan bileşenler ve eksik yapıların tespiti yapılmıştır. Alanyazın ve ilgili merkezlerin tecrübeleri ile beraber var olan durumun iyileştirilmesi, bir uzaktan eğitim programının etkili bir şekilde yapılandırılması ve sürdürülmesi için olması gereken bileşenler konusunda bir öneri sunulmuştur.

1.4. Araştırma Problemi

Web tabanlı eş zamanlı ve eş zamansız bileşenlere sahip uzaktan eğitim programlarında olması gereken ana bileşenler ve bu bileşenlerde bulunması gereken ölçütler nelerdir?

1.4.1. Alt Problemler

- Var olan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında hangi bileşenler bulunmaktadır?
- Web tabanlı uzaktan eğitim programlarındaki ana bileşenler neler olmalıdır?
- Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kurumsal yönetim yapısı nasıl olmalıdır?
- Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında minimum hangi teknolojiler kullanılmalıdır?
- Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının teknik gereklilikleri nelerdir?
- Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ölçme ve değerlendirme nasıl olmalıdır?
- Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrenci destek mekanizması nasıl sağlanmalıdır?
- Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğretim elemanı desteği nasıl sağlanmalıdır?
- Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında dikkat edilmesi gereken diğer bileşenler neler olmalıdır?
- Var olan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında geliştirme ihtiyacı olan bileşenler nelerdir?

1.5. Çalışmanın Önemi

Bilgi ve iletişim çağında ekonomik ve teknolojik değişimler hızla artan bir oranda gerçekleşirken, yaşam boyu öğrenmeyi de herkes için bir zorunluluk haline getirmektedir (Falowo, 2007). Gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri ile beraber bireylerin her an her yerden değişen yeni bilgilerden haberdar olma hızı artarken, bilginin güncelliğini yitirme hızı da paralel olarak aynı oranda artmaktadır. Bireylerin bu değişimi yakalamak ve her gün güncellenen, yenilenen bilgiyi takip etme zorunluluğu da hayatlarının merkezine yerleşmiştir. Bireyler farklı kariyer olanaklarını takip edebilmek için güncel bilgi ve becerileri takip etmek ve rekabetçi iş ortamında

devam edebilmek için yaşam boyu öğrenmeyi ilke edinmek zorundadır (Hassing, 2013). Odabaş (2004) gelişen bilgi çağı, bilginin yayılma hızı ve bilginin güncellenme hızı ile beraber bireylerin iş ortamlarından ayrılmadan uzmanlık alanlarında ya da ilgi duydukları özel alanlarda öğrenim görmeye daha fazla gerek duyduklarını ifade etmiştir. Bu bağlamda, çalışan bireylerin ihtiyaç duydukları ya da ilgi duydukları alanlara yönelik eğitim almaları, bir sertifikaya sahip olmaları ya da yeteneklerini geliştirmeleri noktasında en uygun alternatif eğitimin uzaktan eğitim/öğrenim yöntemi olduğu vurgulanmaktadır (Odabaş, 2004). Bu gelişmeler paralelinde, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, artan ve değişen eğitim ihtiyaçları ve bu paralelde yaşam boyu öğrenme ilkesinin yaygınlaşmasıyla birlikte hem dünyada hem de Türkiye’de yükseköğretim kurumları yaygın bir şekilde uzaktan eğitim programları açarak bu ihtiyacı eğitim ortamlarında desteklemeye çalışmaktadır.

Peraya (2002) işgücü piyasasındaki değişmelerle beraber iş dünyasındaki eğitim ihtiyacının her geçen gün daha da arttığını vurgulamıştır. Eğitim ihtiyacını arttıran en önemli nedenleri aşağıdaki gibi listelerken bu nedenler sonucunda ortaya çıkan eğitim ihtiyaçlarının en etkin ve verimli bir şekilde uzaktan eğitim ile çözülebileceği ifade edilmiştir:

- Ekonomik ve sosyal koşullardaki değişim,
- İşsizlik oranı artarken daha çok insanın eğitilmesi gerekliliği,
- Bilginin en önemli ekonomik güçler arasında yer alması,
- Bilginin yayılma hızındaki artış ve bilginin güncelliğini yitirme süresinin giderek azalması,
- Değişen dünya pazarında hayatta kalmak için şirketlerin de değişime ve personelini daha çok eğitmeye ihtiyacının olması,
- Sürdürülebilir gelişme için tek yolun insan kaynakları olduğunun keşfi.

Uzaktan eğitim programları hızla yaygınlaşırken ve beraberinde bireylerin uzaktan eğitim programlarına olan katılım oranları da hızla artarken, uzaktan eğitim programlarının yeterlilik durumu ya da gerekliliği konusundaki tartışmalar da devam etmektedir. Web tabanlı uzaktan eğitim birçok yönü ile geleneksel sınıf içi eğitime göre farklılıklara sahiptir. Uzaktan eğitimin bütün farklılıklarının yanı sıra özellikle zaman bağlamındaki farklılığı yükseköğretim camiasının uzaktan eğitime şüphe ile bakmasına sebep olmaktadır (The Institute for Higher Education Policy, 2000). Bu şüpheler sonucunda, uzaktan eğitim programlarının hangi alanlar için daha uygun

olduğu, açılan programların ne derece yeterli olarak hazırlandığı, uzaktan eğitim ile mezun olan öğrencilerin ne derece yeterli bir seviye ile mezun oldukları, uzaktan eğitimin lisans seviyesinde uygulanmasının doğruluğu ya da daha çok sertifika programlarına yönelik mi uygulanmasının doğruluğu gibi konular da uzaktan eğitim ile ilgili düzenlenen birçok panel ya da konferansta başlıca tartışma konuları olarak karşımıza çıkmaktadır (Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim Paneli, 2010; Uzaktan Eğitimin Geleceği Paneli, 2010; Uzaktan Eğitim Çalıştayı-İnet-tr, 2010).

Uzaktan eğitim programlarında etkililiğin ve başarının sağlanması için uzaktan eğitim programlarının sınıf içi geleneksel eğitimden farklı olarak uzaktan eğitimin gerekliliklerini karşılayacak programlar olması ve öğrencilerine sınıf içi eğitimde kazanacakları bilgi ve becerileri uzaktan eğitimin sunulduğu web tabanlı uzaktan eğitim ortamlarından da kazandırabilmesi sağlanmalıdır. Bunun başarılabilmesi için de öncelikli olarak uzaktan eğitim programlarına yönelik standart tanımlamaların yapılması, gerekliliklerinin ve ölçütlerinin oluşturulması gerekmektedir. Böylece günümüzde sayısı her gün hızlı bir artış içerisinde olan programlara eklenecek yeni programların, belirlenmiş standartlar doğrultusunda planlanarak açılması sağlanabilecektir. Palloff ve Pratt (2007) bir uzaktan eğitim programının oluşturulmasına yönelik iyi bir planlama ve düşünme sürecinin önemini vurgulamaktadır. Bir programın açılma sürecinde iyi bir planlama ve düşünme sürecinin sağlanabilmesi için açılacak programın gereklilikleri, bir uzaktan eğitim programında bulunması gereken bileşenler, bu bileşenlerin en etkili şekilde çalışması için sağlanması gereken ölçütler gibi tanımlamaların bilinmesi gereklidir.

Uzaktan eğitim hizmeti sunmaya niyetli yükseköğretim kurumları için bu tanımlamaların yer aldığı, onlara destek verecek rehberlerin oluşturulması yeni açılacak programların başarı seviyesini yükseltmek için büyük bir öneme sahiptir. Böylece var olan standart bir ölçüt listesi üzerinden uzaktan eğitim programlarında bulunması gerekenler, dikkat edilmesi gerekenler, açılacak programların hangi bileşenlere sahip olması gerektiği ve bu bileşenlerin değerlendirmesinin nasıl yapılması gerektiği, alınması gereken kararlar için nelere dikkat edilmesi gerektiği gibi konuların muhakemesi daha etkin bir şekilde yapılarak gerekli kararlar alınabilir ve planlama daha etkin bir şekilde gerçekleştirilebilir.

1.6. Sınırlılıklar

Bilimsel araştırmaların çoğunda olduğu gibi bu araştırmada da örneklem kısıtlılığı, zaman kısıtlılığı gibi farklı sınırlılıklar yer alırken, bu sınırlılıklar aşağıda listenmiştir:

- Bu araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi ile farklı deneyim sürelerine sahip ve farklı coğrafi bölgelerde yer alan yükseköğretim kurumları seçilirken var olan kurumlar arasından araştırmacının bağlantı kurma ve erişim sağlayabilme elverişliliğine göre seçim yapılmıştır.
- Yükseköğretim kurumlarındaki ilgililere erişimin ve izin aşamalarının zahmetli olması sebebi ile araştırma kapsamında dört yükseköğretim kurumunun ilgili uzaktan eğitim merkezleri ile görüşme ve incelemeler yapılabilmemiştir.
- Araştırma bir tez çalışması olduğu için Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım yönergesinde belirlenen tez süresi ve sorumlu danışmanların yönlendirmeleri ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Uzaktan öğretim, yükseköğretim kurumlarında öğretim faaliyetlerinin bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı olarak planlandığı ve yürütüldüğü, öğrenci ile öğretim elemanı ve öğrencilerin kendi aralarında karşılıklı etkileşimine dayalı olarak derslerin bizzat öğretim elemanı tarafından aynı mekânda bulunma zorunluluğu olmaksızın eş zamanlı biçimde verildiği öğretim olarak tanımlanmaktadır (YÖK, 2014-a). Moore ve Kearsley (1996) uzaktan eğitimi öğretimin öğrenmeden farklı yerde gerçekleştiği ve iletişimin teknolojiler üzerinden gerçekleştiği öğretim ve öğrenme olarak ifade etmiştir. Keegan, (1996) uzaktan eğitimde öğretme ve öğrenmenin eş zamansız olarak gerçekleştiğini vurgulamıştır. Keegan (1995) farklı bir tanımlamasında da uzaktan eğitimin, teknolojinin öğrenci ve öğretmeni ayırması sonucu, öğrenciyi eğitim almak için belirli bir zamanda sabit bir yere seyahat etme ve sabit insanlarla buluşma zorunluluğundan kurtardığını ifade etmiştir (Falowo, 2007). Williams ve arkadaşları (1999) uzaktan eğitimi öğrenci ve öğretmenin farklı zamanlarda farklı coğrafyalarda bulunduğu öğrenme ve öğretim düzenlemesi olarak tanımlamaktadır. Greenberg (1998) çağdaş uzaktan eğitimi geniş bir spektruma sahip teknolojileri kullanarak uzaktaki öğrenenlere erişen planlanmış öğretim/öğrenme deneyimi olarak ifade etmektedir (Falowo, 2007).

Bununla beraber, gelişen teknolojilerle yaygınlaşan web tabanlı uzaktan eğitim ya da e-öğrenme için daha özelleşmiş tanımlamalar da yapılmaktadır. Simonson ve arkadaşları (2008) uzaktan eğitimi coğrafi, zaman ve düşünsel uzaklık ile tanımlarken teknolojiye hızlı değişimlerin geleneksel uzaktan eğitim tanımlamalarını değiştirdiğini vurgulamıştır. Odabaş (2004) web tabanlı uzaktan öğrenim modelini, herhangi bir konuda metin, ses ve görüntü gibi nesnelere oluşan eğitim içeriğinin çevrim içi ve çevrim dışı olarak İnternet üzerinden sunulması olarak tanımlamıştır. Bonk (2001) ABD’de Teknoloji ve Yetişkinlerin Öğrenimi Komisyonu tarafından hazırlanmış raporda, e-öğrenimi, insanların buldukları ortamlardan ayrılmadan kariyerlerinde ilerleme kaydedebilecekleri veya daha üretken olabilmek için bilgi ve becerilerini geliştirebilecekleri, teknolojik bileşenlerden oluşan eğitim modeli olarak tanımlamıştır. Yamamoto-Telli ve Aydın (2010) e-öğrenmenin bireylere istedikleri her an her yerden eğitime erişim imkânı sağladığını belirtmişlerdir. Yıldırım ve Klimsa (2010) e-öğrenmeyi, çevrim içi ve çevrim dışı dijital medyayı öğretme ve öğrenme amacı ile kullanan, eş zamanlı ya da farklı zaman dilimlerinde gerçekleşebilen, coğrafi yerleşme birimlerinden bağımsız öğretimin gerçekleştiği, öğrenci merkezli öğrenimi destekleyen, öğrencinin kendi kendini organize etmesini ve motivasyonu sağlamasını gerektiren, etkileşimli ve işbirlikçi bir dijital öğrenme olarak tanımlamaktadır.

Bu çalışmada web tabanlı uzaktan eğitim terimi benimsenmiştir. Alanyazından elde edilen tanımlamalar doğrultusunda çalışmada odaklanılacak web tabanlı uzaktan eğitim günümüz Web teknolojilerinden yararlanılarak zaman ve mekandan bağımsız, eş zamanlı ya da eş zamansız iletişim araçlarının birarada kullanıldığı web tabanlı uzaktan eğitim platformları üzerinden sunulan eğitim-öğretim sürecini kapsamaktadır.

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri ile artık günümüzde uzaktan eğitimin en yaygın sunum şekli olarak karşılaşılan web tabanlı uzaktan eğitim konusunda alanyazında yapılan taramaların sonucu aktarılacaktır. Bu kapsamda web tabanlı uzaktan eğitimin nasıl bir eğitim-öğretim yöntemi olduğu, alanyazında daha önceden yapılmış çalışmalara göre web tabanlı bir uzaktan eğitimde başarı için bulunması gereken bileşenlerin neler olduğu, web tabanlı uzaktan eğitimde kalite için bulunması gereken bileşenler ve kalite ölçümleri için dikkat edilmesi gereken bileşenler, web tabanlı uzaktan eğitim programı geliştirme süreçleri ve web tabanlı uzaktan eğitim programlarının değerlendirilmesinde kullanılan ölçütler sunulacaktır.

2.1. Web Tabanlı Uzaktan Eğitim

Gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri, iletişim altyapısı ve İnternet kullanımındaki artış, modern eğitim dünyasına alternatif bir eğitim formu oluşturmuştur (Lee, 2001; Sun ve diğ., 2008). Alanyazında web tabanlı uzaktan eğitim olarak karşımıza çıkan bu alternatif eğitim platformları, uzaktan eğitim alanında en baskın teknoloji olarak vurgulanmaktadır (The Institute for Higher Education Policy, 2000). Web tabanlı uzaktan eğitim için uzaktan eğitim benzeri ancak Web teknolojilerinin sağladığı imkanların da katıldığı bir çok tanımlama yapılmaktadır. Web tabanlı uzaktan öğrenme, İnternet servis sağlayıcıları üzerinden uzaktan sunulan öğretim olarak tanımlanmıştır (Newman, 2003).

Web tabanlı uzaktan öğrenme alanyazında e-öğrenme olarak da görülmektedir. E-öğrenme bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişme süreci ile yeni modern eğitimin bir paradigması olarak karşımıza çıkarken, telekomünikasyon teknolojilerinin eğitim-öğretim faaliyetleri için bilginin dağıtılmasında kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Sun ve diğ., 2008). Ayrıca, e-öğrenme, zaman kısıtlaması ve coğrafi yakınlık gerekliliğini ortadan kaldırarak, temel olarak web tabanlı sistemler üzerinden bilginin erişilebilir olması olarak da tanımlanmaktadır (Sun ve diğ., 2008).

Web tabanlı uzaktan eğitim modeli hızla yaygınlaşırken kullanılan teknolojiler ve İnternet altyapısı ile örgün eğitimden veya basılı materyallere dayalı geleneksel uzaktan eğitimden farklı özellikleri gündeme gelmektedir. Öncelikle, web tabanlı uzaktan eğitim, öğrenme ve öğretimin herhangi bir zamanda ve herhangi bir yerden gerçekleşmesine izin vermektedir. Web tabanlı uzaktan eğitimde öğrenciler genellikle

günün istedikleri herhangi bir saatinde gündüz ya da gece derslere/etkinliklere katılabilirler. Bu özellik uzaktan eğitimin literatürde 7/24 terimi ile geçmesini sağlarken, eş zamansız etkileşimli öğrenme etkinliklerinin kullanımı uzaktan eğitime bu özelliği sağlamaktadır (The Institute for Higher Education Policy, 2000).

İnternet ile öğretim ve öğrenme süreçlerinde, öğretmenler ve öğrenciler için mekan ve zaman sınırlarının ortadan kaldırılması ile beraber Boehler (1999) de İnternet'in faydasının öğretim ve öğrenme için tamamen yeni bir bağlam oluşturması olduğunu vurgulamıştır. Buna ek olarak, bir dersi İnternet ortamına taşımanın temel öğretim ve öğrenme prensiplerine dönerek yeni bir pedagojik model geliştirme imkânı sunduğu da ifade edilmektedir (The Institute for Higher Education Policy, 2000).

Web tabanlı uzaktan eğitim bazı araştırmacılar tarafından alanyazında geleneksel uzaktan eğitime göre daha avantajlı bir eğitim hizmeti olarak sunulmaktadır. Web tabanlı uzaktan eğitim, öğretim ve öğrenmenin her zaman ve her yerde gerçekleşebilmesini sağlamaktadır (The Institute for Higher Education Policy, 2000). Wood (1998) web tabanlı uzaktan eğitim ile geleneksel uzaktan eğitimdeki yüz yüze iletişimin olmaması ve öğrencilerin izole bir ortamda kalması, öğrencilerin öğretmenlerle iletişime geçme konusundaki isteksizlikleri, üniversiteye ait olmama hissinin varlığı, üniversite atmosferinin eksikliği ve öğretmenlerden yetersiz geribildirim alınması gibi bazı problemlerin azaltılabildiğini ileri sürmüştür.

Web tabanlı uzaktan eğitim ortamlarında geleneksel sınıflardan farklı olarak dijital sınıflar bulunmaktadır. Öğrenciler bu dijital sınıflar içerisinde ders içeriklerini takip etmekte, derslere katılmakta, sınıf arkadaşları ile iletişime geçmekte ve hocalarına ulaşmaktadırlar. Geleneksel sınıf ortamlarından farklı olan bu dijital sınıf ortamlarında da geleneksel sınıf ortamlarında öğrenciler için sağlanan bileşenler teknolojinin sunduğu imkanlarla beraber temin edilmektedir. Böylece web tabanlı uzaktan eğitim ortamlarındaki dijital sınıflardaki her bir öge ile geleneksel sınıflardaki bir ögenin karşılığı oluşturulmak istenmiştir. Cronje (2001), web tabanlı eğitim ortamı olarak dijital sınıfların Web sitesi ve elektronik e-posta listesi olmak üzere 2 bileşenden oluştuğunu ifade etmiştir. Bu bileşenler ile geleneksel sınıf yapısındaki bileşenleri karşılaştırdığında, Web sitesinin gerçek sınıfların fiziksel ortamını temsil ettiğini ve e-posta listesi sunucusunun da gerçek sınıflardaki kişiler arası etkileşimi ve konuşma iletişimini temsil ettiğini vurgulamıştır. Cronje (2001) ayrıca gerçek sınıf metaforundan

yola çıkarak tasarladığı Web üzerinden eğitim sunan sınıf tasarımını 4 bölümden oluşturmuştur. Bu bölümler açıklamaları ile beraber aşağıda sunulmuştur.

- Bölüm 1: Bu bölümde kara tahta ve duyuru panosu bulunmaktadır. Öğrenciler burada yapılacaklar listesini, görevlerini görebilmekte ve tahta üzerinde değişiklikler yapabilmektedir.
- Bölüm 2: Bu bölüm sunucu masası, kaynaklar, kitaplık gibi alanların bulunduğu yönetsel bir alan olarak geliştirilmiştir.
- Bölüm 3: Bu bölüm poster duvarı olarak isimlendirilmiş ve ders projeleri ile öğrenci çalışmalarına bağlantılarla erişim sağlayan bir yapı oluşturulmuştur.
- Bölüm 4: Bu bölüm Cronje tarafından en önemli bölüm olarak tanımlanmış ve öğrenenler masası (learners' desk) olarak isimlendirilmiştir. Bu bölümde her öğrenciye tahsis edilmiş bir Web alanı bulunmaktadır. Bu alan bir öğrencinin masası olarak tasarlanarak öğrenci tarafından kişiselleştirilmesi istenmektedir. Bu kişiselleştirilecek alanda aşağıda listelenmiş şahsi alanlar bulunmaktadır.
  - İletişimlerim (e-posta listesi)
  - Yararlı bağlantılarım (arama motorları, html editörleri, resim kütüphaneleri v.b.)
  - Ders kitaplarım (yararlı sayfalara bağlantılar)
  - Çalışmalarım (diğer dersler veya modüller kapsamında da yapılan çalışmalarım)
  - Hobilerim (öğrenci tarafından seçilmiş Web siteleri)
  - Sınıf çalışmalarım (dersin amaçları doğrultusunda geliştirilen çalışmalar, ödevler)
  - Portfolyom (ders projesi kapsamında geliştirilen portfolyo proje bağlantısı)

Dabbagh ve Bannan-Ritland (2005) geleneksel öğrenme ortamları ile web tabanlı uzaktan öğrenme ortamlarını Chambers'ın (1997) çalışmasından yola çıkarak Tablo 2.1'deki gibi karşılaştırmıştır.

Tablo 2.1: Web tabanlı öğrenme ortamları ile geleneksel öğrenme ortamlarına ait özelliklerin karşılaştırılması

<i>Geleneksel Öğrenme Ortamları Özellikleri</i>	<i>Web Tabanlı Öğrenme Ortamları Özellikleri</i>
Sınırlı	Sınırsız
Gerçek zamanlı	Zaman kaydırma: Eş zamansız iletişim ve hızlandırılmış döngüler
Öğretim elemanı kontrolü	Merkezi olmayan control
Düz	Ortam ötesi bağlantılı ortam: Çok boyutlu ortam, bağlantılı gezinim, çoklu ortam
Değişmez bilgi kaynakları	Dinamik gerçek zamanlı bilgi
Alışlagelmiş teknoloji	Sürekli yenilenen teknoloji

Odabaş (2004) da, dünyada ve ülkemizde sunulan uzaktan eğitim programlarının klasik sınıf içi ders ortamına en yakın modeli olarak web tabanlı etkileşimli öğrenim modelini ileri sürmüştür. Ayrıca web tabanlı uzaktan öğrenim modelinin temel olarak 2 amacın yerine getirilmesi için uygulandığını ileri sürmüştür. Bu iki amaç, geleneksel eğitim programlarına destek hizmeti sunulması ile eğitim programlarının tamamen ağ/İnternet üzerinden sunulması olarak ifade edilmektedir.

Alanyazında uzaktan eğitime yönelik çalışmalar incelendiğinde mektupla öğrenme olarak ortaya çıkan uzaktan eğitimin artık günümüz gelişen İnternet teknolojileri ile beraber Türkiye’de ve dünyada web tabanlı platformlar üzerinden sunulan bir formata dönüştüğü görülmüştür. Her geçen gün yaygınlaşan web tabanlı uzaktan eğitim Türkiye’de ve dünyada ortak amaçları da içeren bir kapsamda çeşitli uygulamalarla görülmektedir.

2.2. Türkiye’de ve Dünyada Uzaktan Eğitim

2.2.1. Türkiye Örneği

Türkiye’de uzaktan eğitim, en belirgin ilk örneği ile 1956 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsünde mektupla öğrenme olarak karşımıza çıkarken, 1970 yılında Eskişehir Ekonomi ve Ticaret Bilimleri Akademisi’nde televizyon sistemi ile uzaktan eğitim olarak karşımıza çıkmaktadır. 1982 yılında YÖK’ün kurulması ile resmen tanınan uzaktan eğitimin Türkiye’de en belirgin simgesi Anadolu Üniversitesi’dir. Anadolu Üniversitesi yaklaşık 2.500.000 öğrencisi ile toplamda yaklaşık 5.500.000 öğrencisi olan yükseköğretimde büyük bir yere sahiptir (YÖK, 2014-b). Böylece tüm yükseköğretim öğrencilerinin yaklaşık %50 gibi bir çoğunluğu uzaktan eğitim ile yükseköğretime devam etmektedir.

Öte yandan gelişen web teknolojileri ve ağ altyapısı ile beraber günümüzde uzaktan eğitim yoğun olarak web tabanlı platformlara taşınırken geleneksel sınıf içi eğitim sunan birçok yükseköğretim kurumu da uzaktan eğitim programları sunmaya başlamıştır. Şu an Türkiye’de devlet ve vakıf kurumlarından oluşan 176 tane yükseköğretim kurumundan 60 tanesinde toplam 424 tane web tabanlı uzaktan eğitim programı aktif bir şekilde bulunmaktadır (YÖK Bilgi İşlem Dairesi, kişisel görüşme, Ekim 2014).

Engin (2013) Türkiye’de yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitim sistemlerinin genel profilini sunduğu tez çalışmasında Türkiye’de yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitim hizmetlerini uzaktan eğitim merkezi, uzaktan eğitim meslek yüksekokulu, bilişim enstitüsü, uzaktan eğitim fakültesi, uzaktan eğitim birimi ve uzaktan eğitim koordinatörlüğü şeklinde çeşitli birimler altında yapılandığını ifade etmiştir. Bu birimler tarafından yürütülen uzaktan eğitim hizmetleri örgün eğitim programlarındaki İngilizce, Türkçe/Türk Dili ve Edebiyatı ile İnkılap Tarihi gibi ortak derslerin uzaktan eğitim platformları üzerinden sunulmasını ve tamamen uzaktan eğitim ile sunulan derece programları veya sertifika programlarını kapsamaktadır.

TÜBİTAK Başkanlığına bağlı bir enstitü olarak 1996 yılında, eğitim ve araştırmadaki sorunların ülke genelinde çözümüne yardımcı olmak ve Türkiye araştırma dünyasını geleceğin elektronik ortamına hazırlayıp taşıyacak bir altyapıya olan gereksinimi karşılamak amacı ile ulusal akademik ağ hizmeti sunmak üzere ULAKBİM kurulmuştur (ULAKBİM, 2013). ULAKBİM enstitüsü içerisinde ULAKNET tarafından Türkiye’deki yükseköğretim kurumlarına ve bu kurumların fakülte, bölüm gibi yapılarına Ankara merkezden ağ altyapı hizmeti sağlanmaktadır. Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının da özellikle video konferans sistemleri üzerinden yürütülen canlı/sanal dersler gibi yüksek bant genişliği ihtiyacı olan sistemler içermesi sebebiyle güçlü ve sağlam bir ağ altyapısına ihtiyacı bulunmaktadır. Yükseköğretim kurumları da bu çerçevede açılan web tabanlı uzaktan eğitim birimlerindeki uzaktan eğitim hizmetlerini daha güçlü bir yapı üzerinden gerçekleştirmek için ULAKNET tarafından merkezi bir yapıdan yükseköğretim kurumlarına sağlanan ulusal akademik ağ altyapısını uzaktan eğitim hizmetlerinde kullanabilmektedirler.

Uzaktan eğitim Türkiye’de olduğu gibi dünyada da yükseköğretim alanındaki ihtiyaçları ve artan talepleri karşılamak için birçok yükseköğretim kurumu tarafından

yaygın olarak kullanılmaktadır. Dünya üzerinde uzaktan eğitimin farklı ülke ve coğrafyalarda kullanım amacı, yaygınlığı ve örnekleri aşağıda ele alınmıştır.

2.2.2. İngiltere Örneği

İngiltere’de 1840 yılında Sir Isaac Pitman posta yolu ile stenografi öğretmek için uzaktan eğitim tarihinde yerini almıştır. Ancak İngiltere’de uzaktan eğitimin günümüzde de devam eden sembolü 1969 yılında kurulan Açık Üniversite’dir. Açık Üniversite tamamıyla uzaktan eğitim veren programları ile hem İngiltere’de hem de dünyada uzaktan eğitimde önemli bir yer edinmiştir. İngiltere’deki Açık Üniversite geleneksel üniversite yapısından farklı bir yapıya sahip olan açık üniversiteler için standartları ortaya koyan bir yapı olmuştur (UNESCO, 2002). Uzaktan eğitim geleneksel yükseköğretim kurumları içerisinde açılan uzaktan eğitim programları ile karşımıza çıkarken açık üniversite farklı bir yapıda kurulmuş ve tamamen uzaktan eğitim programları ile tüm dünyaya hizmet veren bir yükseköğretim kurumu olarak öne çıkmıştır. Açık üniversite’nin kuruluşu uzaktan eğitime yüksek bir prestij kazandırırken Batı Almanya, Japonya ve Kanada gibi birçok ülke ile Sri Lanka ve Pakistan gibi daha az gelişmiş ülkelerde bile benzer kurumların kurulması için teşvik edici olmuştur (Simonson, Smaldino, Albright, & Zvacek, 2008). Açık üniversite iletişim teknolojilerinin, geleneksel kampüs yapısına sahip yükseköğretim kurumlarına erişme imkanı olmayan öğrenciler için yüksek kalite derecesine sahip bir öğrenme ortamı oluşturabileceği inancı ile açılmıştır (The Open University, 2014). İlk öğrencilerini 1971 yılında kabul eden açık üniversite tüm İngiltere’de 130.000 öğrencinin bulunduğu bir dönemde 20.000 kayıtlı öğrenci ile uzaktan eğitim dünyasına giriş yapmıştır. 2013 yılında 200.000’in üzerinde öğrencisi bulunan Açık Üniversite, öğrencilerine akıllı telefon veya tabletler üzerinden de derslerine erişim imkanı sunmakta ve böylece öğrencilerine eğitime her an her yerden ulaşma imkanı tanımaktadır. Alanyazın içerisinde İngiltere’de kurulan Açık Üniversite’nin öğretimde çoklu medya yaklaşımını kullanmasının da uzaktan eğitimde önemli bir gelişme olduğu belirtilmektedir (Matthews, 1999). 2012 yılı Ulusal Öğrenci Araştırması sonuçlarında öğrencilerinin %92’sinin Açık Üniversite tarafından sunulan eğitim imkanlarından tatmin olduğu görülürken İngiltere içerisindeki öğrenci tatmin seviyesine göre yapılan üniversite sıralamasında ilk 5’te yer almaktadır (The Open University, 2014).

Açık üniversite örneği haricinde İngiltere’de Liverpool, Manchester, Northampton, Oxford gibi birçok geleneksel kampüs yapısına sahip yükseköğretim kurumları dahilinde de uzaktan eğitim programları hem derece veren hem de yaşam boyu öğrenme için sürekli eğitim merkezlerinde devam eden çeşitli programlar ile yaygın bir şekilde devam etmektedir.

2.2.3. Amerika Birleşik Devletleri Örneği

A.B.D.’de uzaktan eğitim ilk olarak 1728 yılında dünyada da ilkler arasında yer alan Boston gazetesinde mektup ile stenografi dersleri ile başlamıştır. 1800’lü yıllarda Chicago üniversitesinde ilk mektupla öğrenme bölümü kurularak üniversitede ilk kez uzaktan eğitim resmen yer almıştır. 1900’lü yılların başlarında eğitim ile ilgili ilk radyo istasyonu kurulmuştur. Yine 1900’lü yılların devamında Iowa Üniversitesinde eğitim televizyon yayınları başlamıştır. Böylece uzaktan eğitimde ilk örneklerle beraber Amerika’da uzaktan eğitim günümüze kadar gelişen teknolojilerle devam etmiştir.

Amerika’da geniş bir alana yayılmış birçok farklı enstitüde zengin çeşitlilikte uzaktan eğitim programları ve neredeyse akla gelebilen bütün teknolojilerin kullanımının örnekleri mevcuttur (UNESCO, 2002). Amerikan Eğitim Kurulu tarafından Amerika’da uzaktan eğitime dair yayımlanan rapora göre 2000-2001 akademik yılında yükseköğretim kurumlarının %56’dan fazlasında uzaktan eğitim sunulmaktadır (American Council on Education, 2004). Amerika’da uzaktan eğitim kırsal veya dağlık alanda kalan kitlelere daha iyi ulaşabilmek, okul eğitimine yardımcı olmak, yetişkinler için eğitim olanakları oluşturmak, meslek dersleri, şirket eğitimleri, askeri eğitimler, yükseköğretim ve sürekli eğitim gibi amaçlar için kullanılmaktadır (UNESCO, 2002). Sıklıkla web tabanlı eğitim, bilgisayar destekli iletişim, video konferans, video vericisi, televizyon ve video dersleri ile cd ve videokaset destekli mektuplu öğrenme kullanılmaktadır (UNESCO, 2002).

2.2.4. Çin Örneği

Li (2009) Çin’de uzaktan eğitim üzerine yaptığı çalışmasında uzaktan eğitimin Çin’de artış gösterme nedenleri arasında karşılanamayan eğitim talebi ve eğitimin erişilebilirliğindeki eşitsizliği göstermiştir. Çin’de 2008 yılı verilerine göre yükseköğretim kurumları giriş sınavına yaklaşık 10,4 milyon öğrenci katılmış (Li, 2009) ve bu talebin yüz yüze eğitim sağlayan yükseköğretim kurumları tarafından

karşılanma ihtimalinin bulunmadığı belirtilmiştir. Zhou (2007) da Çin örneği üzerinden eğitimdeki eşitsizliği 3 temel madde ile sunmuştur:

- Ülkede farklı coğrafi bölgelerde yaşayan öğrenciler arasındaki fırsat eşitsizliği ve doğu bölgesindeki öğrencilerin batı bölgesindekilere göre daha avantajlı olması,
- Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocukları arasındaki fırsat eşitsizliği ve zengin ailelerin çocuklarının fakir ailelerin çocuklarına göre daha avantajlı olması,
- Hükümetin belli politikaları yüzünden kurumlar arasında oluşan rekabet ortamında, bazı kurumların diğerlerine göre daha avantajlı olduğu bir eşitsizlik oluşturmaları olarak özetlenmiştir (Li, 2009).

20. Yüzyıl sonlarında, Çin’de hem yükseköğretim talebini daha yüksek oranlarla karşılayabilmek hem de eğitimde fırsat eşitliğini sağlayabilmek amacıyla yaygınlaşan uzaktan eğitime altyapı sağlamak amaçlı hükümet destekli bir proje kapsamında, Çin Eğitim ve Araştırma Ağı (CERNET-China Education and Research Network) kurulmuştur. Bu sistem ile yükseköğretim kurumlarına merkezi bir yapı üzerinden ağ ve İnternet servisleri sağlanmaya başlanmıştır. Bu yapı üzerinden ayrıca Çin’deki öğrencilerin Amerika, Kanada, İngiltere, Japonya gibi ülkelerden de İnternet üzerinden eğitim alabilmesi desteklenmektedir.

Çin’deki uzaktan eğitim öğrencileri derece programlarında veya sertifika programlarında çalışanlar olmak üzere iki grupta sınıflandırılmaktadır. Bu öğrencilerin sertifika programlarına devam edenlerinin genellikle bir işe sahip çalışan kişiler oldukları ve bu kitlenin katıldıkları eğitimlerin sürekli eğitim kapsamında değerlendirildiği görülmektedir (Li, 2009). Ayrıca uzaktan eğitim programları esnek yapıları ile öğrencilerin kredi bazlı dersler almasına olanak sağlayarak tanımlanmış zaman dilimleri ve süreler içerisinde yeterli krediyi sağlayan öğrencilere diploma ya da derece kazanma imkanı sunmaktadır (Li, 2009). Çin’de uzaktan eğitim yaygın olarak İnternet üzerinden veya televizyon yayıncılığı yolu ile hizmet verirken son yıllarda mobil kampüs yapıları da görülmeye başlanmıştır (Li, 2009). Bu yapılar için Nokia gibi iletişim firmaları ile anlaşmalar yapılarak, mobil içeriklerin bu telefonlarda desteklenmesine yönelik çalışmalar yürütülmüştür (Li, 2009).

2.2.5. Japonya Örneği

Japonya'da uzaktan eğitim 1985 yılında Japonya Açık Üniversitesi tarafından sadece lisans programları düzeyinde yeryüzü televizyonu ve radyosu üzerinden hizmet vererek başlamıştır (Jung, Wong, Li, Baigaltugs, & Belawati, 2011). Daha sonra 1998 yılında, dijital uydu yayınları ve çalışma merkezlerinin ağ servisi üzerinden tüm ülke çapında uzaktan eğitim hizmeti sunulmaya başlanmıştır. 2001 yılından itibaren lisansüstü eğitimde de uzaktan eğitim kullanılmaya başlansa da e-öğrenmenin tam anlamıyla yaygınlaşma göstermediği ifade edilmektedir (Jung, Wong, Li, Baigaltugs, & Belawati, 2011). 2010 yılında uzaktan eğitimin Japonya'da yaklaşık 100.000 öğrenciye hizmet sunduğu ifade edilmektedir (Jung, Wong, Li, Baigaltugs, & Belawati, 2011).

2.2.6. Malezya Örneği

Malezya'da uzaktan eğitim geleneksel eğitim sunan üniversitelerde başlamış ve 2000-2008 yılları arasında 3 adet açık/uzaktan üniversite kurulmuştur. 2010 yılında Malezya'da uzaktan eğitimin yaklaşık 90.000 öğrenciye eğitim hizmeti sunduğu ifade edilmektedir (Jung, Wong, Li, Baigaltugs, & Belawati, 2011).

Uzaktan eğitim yukarıda örnekleri sunulan İngiltere, A.B.D., Çin, Japonya, Malezya gibi örneklerle beraber Kanada, Avusturalya, Almanya ve birçok Avrupa ülkesi ile Hindistan ve Pakistan gibi Asya ülkelerinde, Arap ülkelerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Uzaktan eğitim konusunda dünya üzerindeki bazı örnek çalışmalar incelendiğinde genel olarak uzaktan eğitimin eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak, kaliteli eğitim imkanlarının konumlandığı coğrafi bölgelerden uzak olan bireylere de merkezden kaliteli eğitim imkanları sunmak ve çalışan insanlara alternatif eğitim ortamları hazırlamak gibi ortak amaçlarla günümüz eğitim dünyasında yer aldığı ve uzaktan eğitimdeki yaygınlaşma ile beraber uzaktan eğitim hizmeti sunulan öğrenci sayısının gün geçtikçe arttığı görülmektedir.

Dünya üzerinden örnekler incelendiğinde yükseköğretim kurumlarında uzaktan eğitim sınıf içi geleneksel eğitim sistemi ile paralel aynı yapı içerisinde ve tamamen uzaktan eğitim sistemi ile eğitim sunan açık üniversite yapısı içerisinde olmak üzere iki model üzerinde gerçekleşmektedir. Web tabanlı uzaktan eğitim eğitimde fırsat eşitliği yaratmak, özellikle farklı nedenlerden eğitime erişim imkanı kısıtlı kitlelere eğitim fırsatı oluşturmak, çalışan bireyler için eğitim ortamlarına erişimi kolaylaştırmak gibi benzer amaçlarla gelişen web ve mobil teknolojilerin sunduğu avantajlarla beraber

hızla yaygınlaşmaktadır. Geleneksel yüz yüze eğitimden ve hatta geleneksel uzaktan eğitimden farklı bir yapıya sahip olan bu eğitim-öğretim sisteminde incelenmesi gereken birçok farklı ve yeni bileşen bulunmaktadır.

2.3. Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Bileşenleri

Bir öğretim planlaması yapılırken öncelikle ana bileşenlerden başlanılarak bir planlama sürecine gidilir. Bu bileşenler doğrultusunda ihtiyaç analizi yapılır, bu bileşenleri destekleyecek bir öğretim tasarımı ya da planlaması yapılır. Bir uzaktan eğitim programında da olması gereken önemli bileşenler düşünülerek uzaktan eğitim programları planlanmalı ve tasarlanmalıdır. Alanyazında web tabanlı uzaktan eğitim bileşenlerini ve bir web tabanlı uzaktan eğitim programını planlarken dikkat edilmesi gereken noktaları vurgulayan birçok çalışma bulunmaktadır.

Boehler (1999) uygulanabilir bir çevrim içi uzaktan eğitim programı planlamasının yapılabilmesi için 17 başlığa odaklanmıştır: 1) Değişim Konuları, 2) Yetişkin Öğrenenler, 3) Altyapı, 4) Personel Desteği, 5) Personel Eğitimi, 6) Öğretimsel Tasarım, 7) Müfredat, 8) İletişim, 9) Teknoloji, 10) Kalite Kontrolü, 11) Telif Hakları, 12) Evrensel Erişim, 13) Maliyet Faktörleri, 14) Öğrenci Hizmetleri, 15) Kural ve Politikalar, 16) Rekabet ve Pazarlama, 17) World Wide Web (İnternet).

Engin (2013) Türkiye’de yükseköğretim kurumlarındaki uzaktan eğitim sistemlerinin genel profil ve temel karakteristiklerini incelediği tez çalışmasında yükseköğretim kurumlarında uygulanmakta olan sistemlerin temel karakteristiklerini (1) Kurumsal Destek, (2) Ders Geliştirme Süreçleri, (3) Öğrenme-Öğretme Süreçleri, (4) Ders Yapısı, (5) Öğrenci Desteği, (6) Öğretim Elemanı Desteği ve (7) Ölçme Değerlendirme bileşenleri açısından ele almıştır.

Amerikan Uzaktan Eğitim Konsorsiyumu ise uzaktan eğitim politikalarının geliştirilmesi için 16 madde sunmuştur: 1) İhtiyaç Analizi, 2) Kalite Standartları, 3) Program/Ders Destek Servisleri, 4) Kurumsal Değerlendirme, 5) Öğrenci Hizmetleri, 6) Kayıt Koşulları, 7) Finansal Destek, 8) Danışmanlık Hizmetleri, 9) Kütüphane Hizmetleri, 10) Ödül/Tazminat Sistemi, 11) Eğitim Hizmetleri, 12) Fikri Mülkiyet Hakları ve Telif Hakkı Konuları, 13) Altyapı Desteği, 14) Öğrenci Kayıtları, 15) Ortak Dersler, 16) Erişilebilirlik (American Distance Education Consortium, 2003).

Pina (2008), yükseköğretim kurumlarında uzaktan eğitimin kurumsallaşmasına etki eden güçlü ve zayıf yönleri karar vermek amaçlı olarak alanyazından 30 faktör

ortaya koymuş ve bu faktörlerin uzaktan eğitimin kurumsal yapıdaki güçlü ve zayıf noktalarının tespiti için kullanılabileceğini ifade etmiştir. Bu faktörler şunlardır: 1) Kurumsal Misyon, 2) Politikalar ve Yönergeler, 3) İhtiyaç Analizi Değerlendirmesi, 4) Kampüs Çapında İşlerlik, 5) İşbirliği, 6) Görünürlük (Web sitesi, katalog gibi ortamlarda), 7) Öğretim Tasarımı Desteği, 8) Personel Gelişimi, 9) Altyapı, 10) Uzaktan Eğitim Müdürü/Koordinatörü, 11) Tam zamanlı Çalışan Personel, 12) Profesyonel Teşvik Uygulaması, 13) Çevrim içi Kayıt, 14) Danışmanlık ve Rehberlik, 15) Derece Programı İmkânı, 16) Master Plan, 17) Pazarlama, 18) Değerlendirme, 19) Merkezi Yönetim, 20) Karar Verme Otoritesi (Uzaktan eğitim müdür ya da koordinatöründe), 21) İletişim, 22) Öğretim Elemanı Teknik Desteği, 23) Bütçe, 24) Ders Yönetim Sistemi, 25) Daimi Personel İstihdamı, 26) Öğretim Elemanı/Fakülte Katılımı, 27) Finansal Teşvik Uygulaması, 28) Çevrim içi Kütüphane Kaynakları, 29) Öğrenci Teknik Desteği, 30) Çoklu Disiplin Uygulaması.

Koçdar (2011), uzaktan eğitim programlarının akreditasyonu konusunda yaptığı tez çalışmasında, mevcut uzaktan eğitim programları ve yeni açılacak uzaktan eğitim programları için olmak üzere akreditasyonu iki şekilde ortaya koymuştur. Hem mevcut programlar hem de yeni açılacak programlar olmak üzere her ikisi için de ölçütler 7 ana başlık altında derlenmiştir: 1) Yönetim, Organizasyon ve Planlama (Alt başlıkları: Kurum, Program), 2) Program Tasarımı, 3) Ders Tasarımı, 4) Öğrenciler ve Destek Hizmetleri, 5) Öğretim Kadrosu ve Destek Hizmetleri, 6) Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesi ve Öğrenme Çıktıları, 7) Programın Değerlendirilmesi.

Bonk (2001) İnternet üzerinden uzaktan eğitim için yükseköğretim kurumları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları ve öğrenciler için 7 öneri sunmuştur. Bu önerilerin bir kısmı eğitim, destek gibi öğretim elemanı gelişimi ile ilişkili iken bir kısmı da çevrim içi öğrenme politikaları, araştırma, araç geliştirme ve eğitim materyalleri ile ilişkilidir. Bu öneriler aşağıdaki gibidir:

- Öğretim elemanı/eğitmen eğitimi
- Öğretim elemanı desteği
- Öğretim elemanlarının deneyim ve kaynak paylaşımı
- Çevrim içi öğrenme politikaları
- Araştırma
- Çevrim içi öğrenme ders materyali geliştirilmesi
- Çevrim içi öğrenme pedagojisi

Alanyazında uzaktan eğitimde karar vericilere yol gösterici olması amacıyla uzaktan eğitim için politika çerçevelerini içeren örnek model çalışmaları da yapılmıştır (King, Nugent, Russell, Eich, & Lacy, 2000). Sunulan politika analiz çerçevesi, Gellman-Danley ile Fetzner'in ve Berge'in 1998 yılındaki öneri modelleri temel alınarak oluşturulmuştur. Gellman-Danley ve Fetzner (1998) uzaktan eğitim konusundaki karar vericilerin, uzaktan eğitim dünyasında politika geliştirmeye yönelik 7 önemli başlığa dikkat etmesi gerektiğini vurgulamıştır: 1) Akademik, 2) Finansal, 3) Coğrafi, 4) Yönetimsel, 5) İş Gücü Yönetimi, 6) Tüzük, 7) Öğrenci Destek Hizmetleri (King, Nugent, Russell, Eich, & Lacy, 2000).

Berge (1998) bu 7 başlığa teknik ve kültür başlıklarını eklemiştir. King, Nugent, Russell ve Lacy (2000) bu iki çalışmayı tekrar beraber ele alarak 7 başlıktan oluşan bir politika analiz çerçevesi oluşturup sunmuşlardır. Uzaktan eğitim için politika analiz çerçevesi olarak adlandırılan bu çalışma aşağıdaki 7 başlığı ve alt başlıkları içermektedir:

- Akademik
  - Akademik takvim
  - Akreditasyon
  - Ders/Program/Derece geçerliği
  - Tanıtım/Pazarlama
  - Kabul şartları
  - Ders saydırma v.b. işlemler
  - Öğrenci/Ders değerlendirmesi
- Yönetim/Finans
  - Ücretlendirme
  - Teknoloji ücretleri
  - Kayıt maliyetleri
  - Mekân
  - Personel istihdamı
  - Mali yönetmelikler
- Fakülte/Öğretim Elemanları
  - Öğretim elemanı iş yükü
  - Öğretim elemanı eğitimleri
  - Öğretim elemanı desteği

- Öğretim elemanı değerlendirilmesi
  - Ders/Sınıf izlemesi
- Tüzük
  - Fikri mülkiyet
  - Fakülte, öğretim elemanı, öğrenci ve kurumsal sorumluluklar
- Öğrenci Destek Hizmetleri
  - Rehberlik
  - Danışma
  - Kütüphane erişimi
  - Materyal dağıtım
  - Öğrenci eğitimi
  - Bilgisayar hesapları
  - Kayıt
  - Laboratuvarlar
  - Sınav yönetmeliği
- Teknik
  - Sistem güvenilirliği
  - Erişim
  - Donanım/Yazılım
  - Kurulumlar
  - Ağ altyapısı
  - Teknik destek
  - Maliyet
- Kültür
  - Yeniliklere adapte olmak
  - Çevrim içi uzaktan eğitimi kabul etmek
  - Uzaktan eğitimi anlamak
  - Kurumsal değerler (King, Nugent, Russell, Eich, & Lacy, 2000)

Bu çalışmanın geliştirilmesi ile daha pratik bir uygulama olarak düşünülen uzaktan eğitim için 3 aşamalı politika analiz çerçevesi oluşturulmuştur. Bu çerçeve modeli ile bir önceki modelde sunulan 7 maddeli çerçeveye göre karar vericiler ve planlayıcılar için 3 ana noktaya odaklanarak politika geliştirebilecekleri daha pratik bir kullanım

hedeflenmiştir. Üç aşamalı politika analiz çerçevesi aşağıdaki aşamaları ve her aşama için de sunulan tanımlamaları içermektedir:

- Fakülte
  - Ödüller/Teşvikler
  - Destek (Yardım, teknik destek, eğitim v.b.)
  - Teknoloji ve yeni uygulamalar hakkında öğrenme imkanlarının sunulması (Sürekli Gelişim/Eğitim)
  - Fikri Mülkiyet
- Öğrenciler/Katılımcılar
  - Destek
- Yönetim ve Organizasyon
  - Ücretlendirme
  - İşbirliği
  - Kaynak yönetimi
  - Müfredat

Uzaktan eğitimde diğer bir ifade ile e-öğrenmede başarıya götüren faktörleri sunan bir başka çalışma e-öğrenmede öğrenen memnuniyetine odaklanarak öğrenen memnuniyetinin sağlanabileceği başarılı bir e-öğrenme için bir uzaktan eğitim modelindeki önemli faktörleri 6 boyut altında sunmuştur: 1) Öğrenen/Öğrenci, 2) Öğretmen/Eğitici, 3) Ders, 4) Teknoloji, 5) Tasarım ve 6) Çevre (Sun ve diğ., 2008). Bu boyutlar da 13 faktör ile açıklanmıştır. Öğrenen/öğrenci boyutu, (a) bilgisayara karşı tutum, (b) bilgisayar kaygısı, (c) İnternet özyeterliği faktörlerini; öğretmen/eğitici boyutu, (a) zaman kısıtlılığı, (b) e-öğrenmeye karşı tutum faktörlerini; ders boyutu, (a) esneklik, (b) kalite faktörlerini; teknoloji boyutu, (a) kalite, (b) İnternet kalitesi faktörlerini; tasarım boyutu, (a) algılanan yarar, (b) algılanan kullanım kolaylığı faktörlerini ve çevre boyutu (a) değerlendirmede çeşitlilik, (b) öğrenen etkileşimleri faktörlerini içermektedir. Bu çalışmada e-öğrenme sistemlerinde başarının sağlanabilmesi için en önemli faktörün öğrenen ya da kullanıcı memnuniyeti olduğu ifade edilmiş ve e-öğrenme ortamlarında çok sayıda öğrenenin ilk deneyimlerinden sonra sistemden ayrılmaları ileri sürülerek uzaktan eğitimde başarı için öğrenen memnuniyetini etkileyen faktörlerin büyük öneme sahip olduğu vurgulanmıştır.

Rovai ve Downey (2010) çevrim içi öğrenmede başarı ve başarısızlık sebeplerini inceledikleri bir çalışmada başarıya etkisi olan 7 faktör ortaya koymuştur: (1)

Planlama, (2) Pazarlama, (3) Finansal Yönetim, (4) Kalite Güvencesi, (5) Öğrenci Devamlılığı, (6) Öğretim Elemanı Gelişimi ve (7) Çevrim içi Ders Tasarımı ve Pedagoji.

Uzaktan eğitim programlarının tasarlanması süreci konusunda yapılan bir tez çalışmasında uzaktan eğitim programlarının tasarlanması süreci için 6 aşamadan oluşan bir kontrol listesi oluşturulmuştur: 1) Programın Tasarımına Hazırlık, 2) Öğrenci Özelliklerini Belirleme, 3) İçerik Oluşturma, 4) Programı Tasarlama, 5) Programı Geliştirme, 6) Pilot Deneme (Odacıoğlu, 2012).

Balcı (2010) ise elektronik öğrenme ortamlarında program tasarım sürecini altı farklı süreç olarak ele almıştır. Bu süreçler içerisinde yapılan işlemlerle beraber aşağıdaki şekilde sunulmuştur:

- Karar Verme Süreci
  - Projenin tanımlanması
  - Gereksinim analizi
  - Uygulanacak öğretim modeline karar verilmesi
  - Ekibin oluşturulması
  - Planlama yapılması
  - Finansman bulunması
  - Projenin başlatılmasına karar verilmesi
- Programın Geliştirilmesi Süreci
  - Tasarım
  - Öğrenci grubu analizi
  - Hedefler ve öğrenme çıktılarının belirlenmesi
  - Etkileşimin boyutunun belirlenmesi
  - Programın yapısına karar verilmesi
  - İlerleme yöntemine karar verilmesi
  - İçerik dağıtım yolunun belirlenmesi
  - Deneysel çalışmaların nasıl yapılacağına karar verilmesi
  - Verilecek destek hizmetlerine karar verilmesi
  - Öğrencinin başarı değerlendirmesi için kullanılacak sisteme karar verilmesi
  - Öğrenci sayısının belirlenmesi
  - İçeriğin geliştirilmesi

- Önceden hazırlanmış öğrenme materyallerinin kullanılması
- Öğrenme materyallerinin üretilmesi
- İlgili Web sayfalarının hazırlanması
- Ölçme değerlendirme ölçütlerinin belirlenmesi
- Yönetim, Destek, Teknik Yapının Hazırlanması
- Programın Denenmesi
- E-öğrenme Programının Uygulanması ve Güncellenmesi
- Programın Yönetim Süreci

Alanyazında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının tasarımında dikkat edilmesi gereken bileşenlere yönelik çalışmalar incelendiğinde altyapı, öğretim elemanı desteği, öğrenci destek hizmetleri, öğretim tasarımı, iletişim, teknoloji, kalite, tanıtım ve pazarlama, kütüphane hizmetleri, telif hakları, kural ve politikalar, öğrenci kayıt işlemleri ve erişilebilirlik gibi bileşenlerinin ortak olarak öne çıktığı görülmektedir. Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında genel kalitenin sağlanabilmesi ve hazırlanan programların uzaktan eğitim programlarının geleneksel sınıf içi eğitimde sağlanan eşdeğer kazanımları sağlayabilmesi için bu bileşenlerin hepsinin tasarımında web tabanlı uzaktan eğitimin gereklilikleri dikkate alınarak kalitenin sağlanması gerekmektedir.

2.4. Web Tabanlı Uzaktan Eğitimde Kalite

Uzaktan eğitim geleneksel sınıf içi eğitimden farklı ihtiyaçları bulunan, farklı stratejiler, farklı pedagojiler geliştirilmesi gereken, eğitim-öğretim süreçlerine teknoloji entegrasyonunun etkili bir planlama sonrasında yapılması gereken yeni bir eğitim-öğretim platformu olarak gelişmektedir. Alanyazında uzaktan eğitimin kendine has özelliklerinin bulunduğu ve bu nedenle de yüz yüze eğitimin kalitesini değerlendirmek için kullanılan ölçütlerin uzaktan eğitimin kalitesini değerlendirirken kullanılamayacağı vurgulanmıştır (Stella ve Gnanam, 2004). Uzaktan eğitimde kalite konusu incelenirken, uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimden farklı olan kendine has özelliklerinin değerlendirilmesi konusu gündeme gelmektedir. Böylece sunulan uzaktan eğitim hizmeti ya da programları için kalite konusundan söz edilebilir.

Uzaktan eğitimde kalite konusu, hükümet (politika geliştiriciler), kurumsal yöneticiler, öğretmenler ve öğrenciler için farklı anlamlarda değerlendirilmiştir. Uzaktan eğitimde kalite, hükümetler tarafından daha çok etkinlik, maliyet açısından etkinlik ve kamusal

hesap verme sorumluluğu açısından (Koul, 2006); kurumsal olarak uzaktan eğitim hizmeti sunan yöneticiler tarafından ise yönetim kalitesi, personel istihdamı, dersler ve mezun oranları (Hope, 1999) açısından değerlendirilmiştir. Öte yandan, öğretmenler uzaktan eğitimde kaliteyi öğrenme süreçlerindeki ve çıktılardaki kalite ile değerlendirirken (Jung, Wong, Li, Baigaltugs, & Belawati, 2011), öğrenciler ise daha çok maliyet ile öğrenmede esneklik ve etkileşim seviyesi (Cashion & Palmieri, 2002; Ehlers, 2004) ile değerlendirmektedir (Jung, Wong, Li, Baigaltugs, & Belawati, 2011).

Zhang ve Wang (2007) uzaktan eğitim enstitüleri/merkezlerinde kalitenin sağlanması için 3 öneride bulunmuştur. Bu öneriler aşağıda listelenmiştir:

- Uzaktan eğitim enstitüleri öğretim materyallerini ve kaynaklarını paylaşarak işbirliğini arttırmalıdır.
- Uzaktan eğitimde kalitenin sağlanabilmesi için adil, ayrıntılı ve güvenilir bir yasal düzenleyici sistem olmalıdır.
- Öz düzenlemenin gerçekleştirilmesi için profesyonel bir dernek oluşturulmalıdır. Böylece uzaktan yükseköğretim eğitimcileri meslek kuralları hakkında daha yüksek bir farkındalığa sahip olabilir, enstitüler/merkezler etik çerçevelerini bilir ve bunlar uzaktan eğitimin sosyal anlamda takibini daha açık yapabilir (Li, 2009).

Asya ülkelerinde uzaktan eğitim hizmeti sunan ve uzaktan eğitimde kalite çalışmalarında ileri düzeyde, başlangıç düzeyinde ve henüz başlamamış konumda olan 11 tane durum üzerinden yapılan bir çalışma ile var olan durumda uzaktan eğitimde kalite güvence sisteminin nasıl yürütüldüğü ortaya konulmuştur (Jung, Wong, Li, Baigaltugs, & Belawati, 2011). Bu çalışmada uzaktan eğitimde kalite güvence sistemi, kalite güvence ölçütleri veya yönergeleri bulunan merkezlerin hepsinde olmasa da büyük çoğunluğunda 12 temel alanda girdilerin, sürecin ve çıktı değişkenlerinin değerlendirildiği görülmüştür. Bu 12 temel alan aşağıdaki gibi listelenmiştir:

- Vizyon, misyon, değerler ve/veya amaçlar
- Ölçme ve değerlendirme
- Eğitim kaynakları
- Liderlik, denetim ve yönetim
- Finans

- Bilgi teknolojileri altyapısı
- Öğretme ve öğrenme
- Müfredat ve ders geliştirme
- Öğrenci desteği
- Öğretim elemanları ve personel
- İç kalite güvence sistemi
- Araştırma/Geliştirme (Ar-Ge)

Asya ülkelerini kapsayan aynı araştırmada, 11 Asya ülkesinde/bölgesinde uzaktan eğitim kalite güvence düzenleyici sistemlerinde hem iç hem de dış değerlendirmenin kullanıldığı görülürken aşağıdaki 4 ortak yordam olduğu ileri sürülmüştür:

1. Önceden kararlaştırılmış kalite güvence ölçütlerine göre gözden geçirme,
2. Öz değerlendirme,
3. Dış değerlendirme,
4. Kalite güvence/akreditasyon kuruluşları tarafından nihai karar.

Sunulan 4 yordamı içeren sürece göre, hükümetler ya da kalite güvence kuruluşları tarafından kararlaştırılmış kalite güvence standart ve ölçütleri tüm kurum ve programlar tarafından uygulamaya alınmaktadır. Tüm kurum ya da programların bu standartları uygulamalarına yönelik bir öz değerlendirme yaparak bunu ilgili üst kurullara sunmaları gerekmektedir. Daha sonra kurum ya da program tarafından tüm belgeler ve hazırlanan öz değerlendirme raporu kalite güvence kuruluşları tarafından görevlendirilen uzmanlarca değerlendirilip kuruma yapılan bir ziyaret ile gerekli kontroller yapılır. En son aşamada öz değerlendirme raporu ve dış değerlendirme sonucu neticesinde kalite güvence kuruluşu nihai kararı vererek uzaktan eğitim hizmeti sunan program ya da kurumların kalite güvence değerlendirme sürecini tamamlar (Jung, Wong, Li, Baigaltugs, & Belawati, 2011).

Brennan (1999) yükseköğretimde kalite güvencesinin sağlanması için aşağıda listelenmiş 7 amaç önermiştir:

- Kamu fonu için hesap verme sorumluluğunu sağlamak
- Eğitim koşullarının kalitesini geliştirmek
- Kurumlar arasındaki yarışmayı teşvik etmek
- Yeni kurumların kalitesini doğrulamak

- Kurumlara kurumsal statü atamak
- Devlet ve kurumlar arasında otorite transferini desteklemek
- Uluslararası karşılaştırmaları kolaylaştırmak (Jung, Wong, Li, Baigaltugs, & Belawati, 2011)

Şimşek (2012) uzaktan eğitimde kalite göstergeleri ve uzaktan eğitimin bu göstergeler açısından değerlendirilmesine yönelik çalışmasında, teknoloji temelli uzaktan eğitimde kalitenin (1) eğitsel etkililik, (2) mali verimlilik, (3) erişilebilirlik, (4) öğretim elemanı doyumu ve (5) öğrenci doyumu olmak üzere 5 boyutta ele alınabileceğini ifade etmiştir. Eğitsel etkililik boyutu, bir uzaktan eğitim sisteminin, programının ya da dersinin, bu program ya da ders için tanımlanan hedefleri gerçekleştirebilme düzeyi olarak tanımlanmaktadır. Erişilebilirlik boyutu sistem içerisindeki öğrencilerin eğitim süresince kendilerine sağlanan öğrenme kaynaklarına ve hizmetlerine her an ulaşıp ulaşamamalarını kapsamaktadır. Mali verimlilik boyutu bir uzaktan eğitim programı ya da dersi için harcanan finansal kaynaklara göre bu program ya da ders sonucunda elde edilen kazanımların ortaya koyduğu verimliliği ile ilişkili olarak ifade edilmiştir. Öğretim elemanı doyumu boyutu öğretim elemanlarının yaptıkları işe karşı doyumlarının veya manevi hazlarının sağlanma durumunu içermektedir. Öğrenci doyumu boyutu ise öğrencilerin süreç içerisinde kendisine sunulan hizmetlere karşı memnuniyet durumu ile ilişkilidir.

Amerika'da Yükseköğretim Politikaları Enstitüsü üst düzey yöneticiler, karar vericiler, fakülte öğretim elemanları ve öğrenciler tarafından web tabanlı uzaktan eğitimde kaliteyi sorgulayabilmek ve kabul edilebilir muhakemeler yapılabilmesi için 7 ana başlık altında 24 gösterge sunmuştur. Web tabanlı uzaktan eğitimde başarı için sunulan bu 7 ana başlık ve bu başlıkların ilişkili olduğu 24 gösterge aşağıda sunulmuştur:

- Kurumsal Destek
  - Belgelenmiş bir teknoloji planı (şifre koruma, kriptolama, yedekleme sistemleri gibi elektronik güvenlik ölçümleri ile kalite standartlarını, bilginin doğruluğunu ve bütünlüğünü sağlayamaya yönelik operasyonel işlemlere ait bilgiler)
  - Teknoloji sunum hizmetlerinin arızalara karşı dayanıklı, güvenilir ve yedekli bir sistem olması

- Uzaktan eğitim altyapısını kurmak, geliştirmek ve sürekliliğini sağlamak için destek sağlayan merkezi bir sistem yapısı
- Ders Geliştirme
  - Ders geliştirme, tasarımı ve sunumu için minimum standartları içeren yönergeler (öğrenme kazanımlarına yönelik ders sunumunda kullanılacak teknolojilerin seğimini v.b. unsurları içeren)
  - Öğretim materyallerinin program standartlarını sağlayıp sağlamadığı noktasında periyodik gözden geçirilmesi için mekanizmanın sağlanması
  - Derslerin öğrencileri analiz, sentez ve değerlendirme süreçlerine dahil edecek şekilde tasarlanmasının ders ve program standartlarında yer edinmesi
- Öğretim/Öğrenme
  - Öğrenci-öğretim elemanı etkileşiminin sağlanması temel alınarak, iletişimin sesli e-posta, e-posta gibi birçok farklı yollarla desteklenmesi
  - Öğrenci ödevlerine ve sorularına yapıcı geri bildirimlerin yapılması ve bu bildirimlerin zamanında sağlanması
  - Öğrencilerin araştırma becerilerini ve kaynaklarının güvenilirliğini sorgulama yetisini kazandıracak uygun öğretimsel yöntemlerle eğitilmesi
- Ders Yapısı
  - Çevrim içi bir programa başlamadan önce öğrencilerin karar vermesine yardımcı olmak amaçlı öğrencilerin uzaktan öğrenmeye yönelik öz motivasyona sahip olup olmadıklarının ve dersin tasarımının gerektirdiği minimum seviyedeki teknoloji için yeterli bilgiye sahip olup olmadıklarının tespit edilmesi
  - Öğrencilere dersle ilgili tamamlayıcı ek bilgilerin sağlanması (Ders kazanımları, öğrenme çıktıları v.b.)
  - Öğrencilerin Web üzerinden erişim sağlayabilecekleri bir sanal kütüphane ile yeterli kütüphane kaynaklarına erişimlerinin sağlanması
  - Öğretim elemanlarının öğrenci değerlendirmesi, sınav v.b. konulardaki beklentilerinin öğrenciler tarafından kabulü
- Öğrenci Desteği

- Öğrencilerin programlarla ilgili bilgiye erişiminin olması (programlar, kabul şartları, ücret, ödeme koşulları, teknik ve disiplin gereksinimleri, kitaplar ve kaynaklar ve öğrenci destek servisleri hakkında)
- Öğrencilere elektronik veri tabanları, devlet arşivleri ve haber servisleri gibi farklı kaynaklardan güvenli ve doğru bilgiye erişim konularında uygulamalı eğitimlerin düzenlenmesi
- Öğrencilerin ders/program süresince teknik destek hizmetlerine erişiminin olması (elektronik medyanın kullanımı v.b. konularda) ve ders başlangıcında pratik ders saatlerinin düzenlenmesi
- Öğrenci hizmet personeline yöneltilen soruların doğru ve hızlı cevaplandığı düzenli, yapılandırılmış bir sistemin oluşturulması
- Öğretim Elemanı Desteği
  - Ders geliştirme esnasında istekte bulunan öğretim elemanlarına teknik destek sağlanması
  - Öğretim elemanlarına klasik sınıf içi eğitimden çevrim içi eğitime geçiş sürecinde destek sağlanması ve bu süreçte değerlendirmenin yapılması
  - Öğretim elemanı eğitim ve destek çalışmalarının süreç içerisinde devam ettirilmesi (birebir rehberlik v.b.)
  - Öğretim elemanları için süreç içerisinde karşılaşılabilecekleri teknik konularla ilgili yazılı destek kaynaklarının sağlanması
- Ölçme ve Değerlendirme
  - Programın eğitimsel olarak etkililiği ve öğretme/öğrenme sürecinin birçok farklı yöntem ve standartlar uygulanarak bir ölçme süreci ile değerlendirilmesi
  - Kayıtlarla ilgili verilerin, maliyet verilerinin ve teknolojinin başarılı ve yaratıcı kullanımının programın etkililiğini değerlendirmede kullanımı
  - Hedeflenen öğrenme çıktılarının düzenli olarak gözden geçirilmesi (The Institute for Higher Education Policy, 2000).

Galusha (1997) uzaktan eğitimde kalite için, geliştirilen uzaktan eğitim programlarında kurumların 4 ölçüte önem vermesi gerektiğini belirtmiştir: 1) Ders Standartları, 2) Müfredat Geliştirme, 3) Destek Mekanizmaları, 4) Ders İçeriği.

Falowo (2007) ise web tabanlı uzaktan eğitimde kalite için 5 maddeyi vurgulamıştır: 1) Müfredat Geliştirme, 2) İçerik Geliştirme, 3) Ölçme ve Değerlendirme, 4) Öğretim Elemanı Desteği, 5) Seviye Oluşturma.

Web tabanlı uzaktan eğitimde kalite konusu geleneksel eğitimle kıyaslanmakta ve uzaktan eğitim programları için müfredat ve içerik geliştirilirken geleneksel öğretimdeki öğrenme kazanımlarının, standartların ve kredilerin uzaktan eğitimde de sağlanması konusuna özen gösterilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Falowo, 2007). Böylece uzaktan eğitimde kullanılan öğretimsel yöntem ne olursa olsun geleneksel öğretimdeki öğrenim kazanımlarının kazandırılması ve eşit seviyede ölçme ve değerlendirmenin gerçekleştirilmesi sağlandığında uzaktan eğitime yönelik olan itimat artarak kalite sorgulaması düşecektir (Falowo, 2007).

Çevrim içi Öğrenme Konsorsiyumu tarafından çevrim içi eğitim programları yönetimi için kalite puan kartı çalışması yapılmıştır. Kalite puan kartını oluşturan 9 ana kategori aşağıda listelenmiştir:

- Kurumsal Destek
- Teknoloji Desteği
- Ders Geliştirme ve Öğretim Tasarımı
- Ders Yapısı
- Öğretim ve Öğrenme
- Sosyallik ve Öğrenci Motivasyonu
- Öğretim elemanı/Personel Desteği
- Öğrenci Desteği
- Ölçme ve Değerlendirme (Online Learning Consortium, 2014)

Alanyazında web tabanlı uzaktan eğitimde kalitenin sağlanması ve değerlendirilmesine yönelik çalışmalar incelendiğinde kurumsal destek, öğretim tasarımı, ölçme ve değerlendirme, destek mekanizmaları çerçevesinde öğrenci desteği ve öğretim elemanı desteği, teknoloji altyapısı, motivasyon ve eğitim kaynakları bileşenlerinin öne çıktığı görülmektedir. Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının kalitesinin eğitim dünyasında tanınması için akreditasyon çalışmaları önemlidir. Akreditasyon kuruluşları tarafından tanımlanmış standartlar ile kalite değerlendirmesi yapılan ve akredite olan programların kalitesinin eğitim dünyasında

kabulü sağlandığı gibi belirli standartları sağlayan programların sayısı arttırılarak web tabanlı uzaktan eğitimde kalite seviyesi de yükselecektir.

2.5. Web Tabanlı Uzaktan Eğitimde Akreditasyon

Yükseköğretimde teknoloji destekli uzaktan eğitimin olağanüstü artışı birçok farklı organizasyonu da bu alana ait yönetmelik, tüzük/kılavuz geliştirme veya uzaktan eğitimde kalitenin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapma konusunda teşvik etmiştir (The Institute for Higher Education Policy, 2000). Bu çalışmalara ek olarak, uzaktan eğitimde kalitenin arttırılması için uzaktan eğitimde akreditasyon konusunda çok sayıda çalışma yapılmaya başlanmıştır. Yükseköğretim eğitiminde kamuya hesap verilebilirliğin sağlanması veya kurumlara statü atanabilmesi birçok durumda akreditasyon ile sağlanabilmektedir (Jung, Wong, Li, Baigaltugs, & Belawati, 2011). Akreditasyon ile kurum tarafından sunulan yükseköğretim eğitiminin istenilen standartları veya tanımlanmış statüler için gerekli kaliteyi sağlayıp sağlamadığına karar verilir. Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının Yükseköğretim Kurulu ve diğer ilgili kamu kurumları tarafından akreditasyonunun gerekliliği vurgulanmaktadır (Yazıcı, Altaş, & Demiray, 2001). Böylece web tabanlı uzaktan eğitim programları hazırlayan kurumların uzaktan eğitim programlarının yeterli kalite standartlarını sağlayıp sağlamadığı ve yüz yüze eğitimde kazandırılan kazanımları kazandırıp kazandıramadığı gibi hususlar kontrol edilerek uzaktan eğitimde kalitenin arttırılması sağlanabilir.

Amerika'daki Yükseköğretimde Akreditasyon Kurulu tarafından yapılan uzaktan eğitimde akreditasyon ve kaliteyi sağlamak başlıklı çalışma ile yükseköğretimde uzaktan eğitimin etkileri ve sınırları, uzaktan eğitimde akreditasyon ve kalitenin sağlanması önündeki engeller ve uzaktan eğitimde akreditasyon ve kalitenin sağlanması gereklilikleri sunulmuştur (Council for Higher Education Accrediation, 2002). Akreditasyon ile kurumların kalite için önemli olan temel özelliklerine ait işleyişin, uzaktan öğrenmenin zorluklarından engellenip engellenmediği incelenerek muhakeme yapıldığı ifade edilmiştir.

Akreditasyon kurulu tarafından yapılan çalışmada, uzaktan eğitimde kalitenin sağlanması için akreditasyonun karşısında bulunan 3 temel zorluk belirtilmiştir (Council for Higher Education Accrediation, 2002). Bu zorluklar aşağıda sunulmuştur:

- Alternatif ğretim tasarımlarının olması

- Uzaktan eğitim geleneksel sınıf tabanlı öğrenme ortamlarından farklı öğretim tasarımları gerektirmektedir. Uzaktan eğitimde farklı öğretim tasarımlarının olması ile “Akredite eden kuruluşların, bu farklı öğretim tasarımlarına yönelik kalite ölçümlerinde, kalite seviyelerini nasıl oluşturacakları ve kendi kuruluşlarının standartları ile bu farklılıklar arasındaki uyumu nasıl sağlayacakları” sorusu gündeme gelmiştir.
- Alternatif yükseköğretim sağlayıcılarının olması
  - Uzaktan eğitim hizmeti sadece geleneksel kurumlar/üniversiteler tarafından sunulmakla kalmayıp farklı çevrim içi ya da uzaktan derece sunan kurumlarca da sağlanmaktadır. Bu durumda “akredite eden kuruluşlar akreditasyon standartları ile kalite seviyeleri arasındaki uyumluluğu bu farklı uzaktan eğitim hizmeti sunan kurum ve üniversiteler için nasıl sağlayacaklar” sorusu gündeme gelmiştir.
- Eğitimlerin geniş bir odak noktasının olması
  - Uzaktan eğitim genellikle profesyonel alanlarda üniversite, şirket, kurum veya organizasyonlar tarafından devam eden eğitimler olarak sunulabilmektedir. Genellikle bir becerinin ya da bilginin daha kısa süreli olarak elde edilmesine odaklanan nitelikte hazırlanmaktadır. Bu tür uzaktan eğitim programları düşünüldüğünde bu programların derece programlarındaki gibi yapılandırılmış bir çatılarının olmadığı görülmektedir. Bu durumda “Akredite eden kurumların sadece yükseköğretim kurumları ya da enstitüler gibi daha uzun süreli uzaktan eğitim programlarına odaklanarak burada öğrenme etkinliklerinin kalitesini mi sağlamaları gerektiği” sorusu gündeme gelmiştir.

Uzaktan eğitimde akreditasyon çalışmaları kapsamında 3 maddenin de dikkate alınarak akredite standartlarında ve seviyelerinde uyumluluk sağlayacak gerekli değişiklik ve güncellemelerin yapılarak uygulanmasının önemi vurgulanmaktadır (Council for Higher Education Accreditation, 2002). Amerika’daki Yükseköğretimde Akreditasyon Kurulu tarafından yapılan bu çalışmada akreditasyon kurumları bölgesel ve ulusal olarak iki grupta incelenmiş, inceleme neticesinde uzaktan eğitimin belirtilen zorlukları da dikkate alınarak güncellenen akreditasyon çalışmalarının ortak

olarak 7 temel özellik üzerinde odaklandığı belirtilmiştir. Bu 7 temel kurumsal özellik aşağıda sunulmuştur:

- Kurumsal Misyon
  - Sunulan uzaktan eğitim kurum içerisinde anlam ifade ediyor mu?
- Kurumsal Organizasyon Yapısı
  - Kurum kaliteli bir uzaktan eğitim sunmak için uygun olarak yapılandırılmış mı?
- Kurumsal Kaynaklar
  - Kurum kaliteli uzaktan eğitim için yeterli finansal bütçeyi sağlıyor mu?
- Müfredat ve Öğretim
  - Kurum kaliteli uzaktan eğitim için uygun bir müfredat ve öğretim tasarımına sahip mi?
- Öğretim Elemanı Desteği
  - Öğretim elemanları kaliteli uzaktan eğitim hizmeti sunmak için yetkinliğe sahip olup yeterli kaynak, destek ve araçları var mı?
- Öğrenci Desteği
  - Öğrenciler uzaktan eğitimi takip etmek için danışmanlık, rehberlik, araç ve öğretim materyalleri desteğine sahip mi?
- Öğrenci Öğrenme Çıktıları
  - Kurum öğrenci başarısına ait verilere dayalı olarak düzenli bir şekilde uzaktan eğitimin kalitesini değerlendiriyor mu?

Yükseköğretim sisteminde web tabanlı uzaktan eğitimde akreditasyon konusu alanyazında incelendiğinde web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kalitenin artırılması, yüz yüze eğitimdeki kazanımların kazandırılmasının sağlanması ve kurumların kamuya hesap verebilirliğinin artırılması için akreditasyon konusunun önemi vurgulanmaktadır. Öte yandan, uzaktan eğitimde farklı öğretim tasarımlarının uygulanması, yükseköğretim kurumları haricinde alternatif kurumlar tarafından uzaktan eğitim programlarının sağlanması ve programların çok geniş bir odak noktasının olması sebebiyle uzaktan eğitimde akreditasyon konusunun zorluğu ifade edilmektedir. Uzaktan eğitim programlarının kalitesinin artırılması için bir diğer önemli konu da performans değerlendirmesidir. Yükseköğretim kurumlarında program başarısının takibi için kullanılan kurumsal performans değerlendirme

çalışmaları ile programların eksiklikleri ortaya konarak bu eksikliklerin iyileştirilmesi ile kalite artırılabilir.

2.6. Web Tabanlı Uzaktan Eğitimde Performans Değerlendirmesi

Değerlendirme, program başarısında en önemli noktalar arasında görülmesi gereken ancak genellikle göz ardı edilen ve önemsizmiş gibi görülen bir nokta olarak program yöneticileri açısından yeterli önemi görmemektedir (Newman, 2003). Uzaktan eğitim programlarının başarılı bir eğitim-öğretim süreci sunması için ise performans değerlendirmesi en önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Kurumların uzaktan eğitim yöntemi ile sundukları ders ve programlarının kalitesine karar vermek için zorunlu bir ihtiyaçları olduğu ve bunun için uzaktan eğitim programlarının etkililiğinin değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Lockee, Moore, & Burton, 2002). Uzaktan eğitimde performans ölçümleri ve performans değerlendirmesinde kullanılacak başlıca ölçütler üzerine araştırmacılar ve uzaktan eğitim ile ilgili çalışmalar yapan kurum ve konsorsiyumlar tarafından birçok araştırma ve çalışma yapılmış bulunmaktadır (Lockee, Moore, & Burton, 2002; Newman, 2003; Online Learning Consortium, 2014).

Newman (2003), web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kapsamlı bir performans ölçümünün programın öncesinde, süreç içerisinde ve sonrasında olmak üzere 3 seviyede yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bu değerlendirme süreçlerini (1) ihtiyaç analizi, (2) biçimlendirici (formative) değerlendirme ve (3) sonuç özetleyici (summative) değerlendirme olarak ifade etmiştir.

Newman (2003), web tabanlı uzaktan eğitim programlarının değerlendirmesinin öğrencilerin ve fakültelerin anlık fotoğraflarının çekilmesi değil, boylamsal olarak yapılandırılmış verilerle değerli olacağını vurgulamıştır. Böylece sağlanan sürekli verilerle, programlar kapsamındaki derslerde hızlı müdahalelerle gerekli değişiklikler yapılarak hem değişen iç ihtiyaçlara hem de değişen dış pazar ihtiyaçlarına daha hızlı cevap veren bir sistem yapısı sağlanabilecektir.

Newman (2003) Pennsylvania State Üniversitesinde kurumsal değerlendirme planları üzerine yaptığı araştırma sonucu 3 değerlendirme kategorisi ortaya koymuştur:

1. Program Etkililiği
  - a. Programın kalitesi
  - b. Öğrenme üretkenlik durumu

- c. Öğrenci tatmin olma durumu
  - d. Devamlılık/Tamamlama durumu
2. Kurumsal Etkililik
- a. Finansal uygulanabilirlik
  - b. İstihdam modeli
  - c. Sürdürülebilirlik
  - d. Programın büyüme durumu
  - e. Operasyonel etkililik/maliyet kontrolü
3. Kurumsal Dönüşüm
- a. Akademi üzerindeki etkisi
  - b. Diğer üniversite yeniliklerine adapte olma durumu
  - c. Diğer kurumlara etkisi
  - d. Yapılan ölçümlerin kurumsal işleyiş ve politika geliştirmeye dönüşümü

Newman (2003), yükseköğretim kurumlarının web tabanlı uzaktan eğitim programlarının başarı takibi ve ölçümü için öğrenci, öğretim elemanı ve kurumsal olmak üzere 3 yapı çerçevesinde toplanması gereken verileri ve bu kapsamda kullanılacak muhtemel ölçütleri aşağıdaki gibi listelemiştir:

1. Öğrenci ilişkili çıktılar
- a. Akademik performans
  - b. Öğretime devam oranı
  - c. Ders/Program tamamlama oranı
  - d. Yerleşme oranı
  - e. Maaş/Ücret artışları
2. Öğretim elemanı ilişkili çıktılar
- a. Öğretim elemanlarının katılım oranı/yüzdesi
  - b. Teknik becerilerdeki gelişmeler
  - c. Yükselen profesyonel gelişim
  - d. Öğretim elemanı teşkilatlarının gelişmesi
  - e. Öğretim elemanı takdiri/onayı
3. Kurumsal çıktılar
- a. Öğrenci kayıtlarındaki ve okul ücretlerindeki artış
  - b. Yeni pazar olanaklarının gelişmesi

- c. Artan sınıf kullanımı
- d. Teknoloji yayılma oranı
- e. Ortaklıkların ve birlikteliklerin kurulması
- f. Marka geliştirilmesi

Lockee ve arkadaşları (2002) uzaktan eğitim programlarına yönelik değerlendirmeyi biçimlendirici değerlendirme ve sonuç değerlendirmesi olmak üzere 2 başlık altında ele almıştır. Biçimlendirici değerlendirme farklı tasarımcılar, içerik uzmanları, geliştirici ekip arasından oluşturulmuş hedef kitleyi temsili bir grup, gerçek hedef kitle içerisinde oluşturulmuş temsili grup ve proje sonuçlandıktan sonra süreç içerisinde devam eden sürekli değerlendirmeleri kapsamaktadır. Sonuç değerlendirmesi ise (1) program girdileri, (2) performans çıktıları, (3) davranış/tutum çıktıları, (4) program çıktıları ve (5) gerçekleştirme/uygulama süreci ile ilgili konu başlıklarını kapsamaktadır. Program girdileri başlığı, (a) bütçe bilgileri ve (b) kişisel bilgiler; performans çıktıları başlığı, (a) hedeflenen öğrenme çıktıları (bilgi, beceri ve davranış); davranış/tutum çıktıları başlığı, (a) hedeflenen davranışlar (ilgi, motivasyon ve katılım), (b) istenmeyen davranışlar, (c) program ve ürün tasarım algısı ve (d) sosyal etkileşimle ilgili konular; program çıktıları başlığı, (a) hedeflenen pazara erişim, (b) profesyonel etkiler (yeni bir iş bulma gibi), (c) öğretim elemanı teşvik ve ödülleri, (d) öğretim elemanı iş yükü ve (e) örgütsel değişim; gerçekleştirme/uygulama süreci ile ilgili konular başlığı (a) teknik/teknoloji (istikrar ve sürdürülebilirlik), (b) öğrenci destek mekanizmaları ve (c) öğretim elemanı (hazırbulunurluk, müfredat geliştirme sürecine katılım, ders geliştirme sürecine katılım, profesyonel gelişim ihtiyaçları, teşvik ve ödüller), (d) öğrenen (ders dağıtım sistemlerine erişim, hazırbulunurluk, öğretim elemanı ile iletişim/etkileşim ve diğer öğrenenlerle iletişim/etkileşim) ve (e) kurumsal konular (kalite güvencesi ve akreditasyon ölçütleri) bileşenleri çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Çevrim içi Öğrenme Konsorsiyumu tarafından çevrim içi eğitim programları yönetimi için kalite puan kartı çalışması yapılmıştır. Kalite puan kartı, çevrim içi eğitim programlarının yönetiminin değerlendirilmesi ve kalite ölçümünün yapılması için bir araç olarak geliştirilmiştir (Online Learning Consortium, 2014). Puan kartı 9 ana kategori altında toplam 70 kalite göstergesinden oluşturulmuş olup aşağıda listelenmiştir:

- Kurumsal Destek

- Çevrim içi öğrenmeye yönelik etkili ve kapsamlı karar verme mekanizmalarının oluşturulması için kurumsal yönetim yapısının sağlanması
- Çevrim içi derslere kayıt olan öğrencilerin kimlik doğrulaması ve öğrencilerin dersi tamamlamak için gerekli kredinin sağlanması için gerekli politika ve yönergelerin geliştirilmesi
- Ders materyallerinin fikri mülkiyet hakları için yönerge oluşturulması
- Kurum tarafından çevrim içi öğrenmenin kurum ve paydaşları için stratejik değerinin tanımlanması
- Teknoloji Desteği
  - Elektronik güvenlik ölçümlerini (şifre koruma, kriptolama, güvenli ve disiplinli çevrim içi sınavlar v.b.) içeren belgelenmiş bir teknoloji planının bulunması ve operasyonel kalite standartları ile bilginin doğruluğunun ve bütünlüğünün sağlanması
  - Teknoloji sunum hizmetlerinin ölçülebilir standartlar doğrultusunda yüksek güvenilirliğe sahip ve işletilebilir olması (sistem arıza ya da çalışma süresi takibi veya durum kıyaslaması gibi özelliklerle iyileştirilmiş)
  - Uzaktan eğitim altyapısını kurmak, geliştirmek ve sürekliliğini sağlamak için destek sağlayan merkezi bir sistem yapısı
  - Ders sunum teknolojisinin kritik kurumsal görev hizmetleri olarak düşünülmesi ve bu kapsamda gerekli desteklerin sağlanması
  - Öğretim elemanı, personel ve öğrencilerin yeni teknolojileri kullanma becerilerinin geliştirilmesi konusunda desteklenmesi
- Ders Geliştirme ve Öğretim Tasarımı
  - Ders geliştirme, tasarım ve sunumu için minimum standartları içeren yönergelerin geliştirilmesi (ders izlence elemanları, ders materyalleri, ölçme ve değerlendirme stratejileri, öğretim elemanı geribildirimi v.b.)
  - Ders içeriğinin sunumunda teknolojinin öğrenme kazanımlarını sağlama amacı ile kullanılması
  - Öğretim materyallerinin, ders izlencesinin ve öğrenme kazanımlarının program standartlarını sağlayıp sağlamadığı konusunda periyodik olarak gözden geçirilmesi

- Derslerin, öğrencileri analiz, sentez ve değerlendirme süreçlerine dahil ederek, ders ve program seviyesindeki öğrenme çıktılarını karşılayan gerekli bilgi ve becerileri geliştirmesine yönelik olarak tasarlanması
- Öğrenme kazanımlarının ölçülebilir çıktıları tanımlaması
- Ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin çevrim içi öğrenme ortamlarına uygun ve dersin öğrenme kazanımlarını ölçmeye yönelik seçilmesi
- Ders geliştirme sürecinde öğrenci merkezli öğretimin düşünülmesi
- Ders geliştirmede öğrencinin sürekliliğinin sağlanması ve kalite için tutarlılığın sağlanması
- Dersin tasarımının hem öğretim elemanı hem de öğrenci etkileşimini teşvik etmesi
- Var olan ve yeni çıkan teknolojilerin değerlendirilerek, çevrim içi öğretim ve öğrenme için tavsiye edilmesi
- Öğretim tasarımlarında hem eş zamanlı hem de eş zamansız sınıf oturumları için etkili pedagojinin yaratılmasının sağlanması
- Öğretim elemanları tarafından müfredat geliştirme sorumluluğunun alınması (çevrim içi müfredatların seçilmesi aşamasında karar vermek ya da geliştirmek için öğretim elemanlarının katılımının sağlanması)
- Ders Yapısı
  - Dersin çevrim içi sayfasında ya da Web sitesinde dersin amaçlarını, öğrenme çıktılarını, değerlendirme yöntemlerini, ders kitabı bilgisini ve dersle ilgili diğer bilgileri içeren bir izlencenin yer alması ve kayıt esnasında dersle ilgili detayların öğrencilere görünür olarak sunulması
  - Kurum tarafından, tüm çevrim içi öğrencilerin aldıkları derslere destek olabilmesi amaçlı, buldukları konulardan bağımsız olarak kütüphane/öğrenme kaynaklarına erişimlerinin sağlanması
  - Öğrencilerin görevlerinin, ödev ve diğer yükümlülüklerinin tamamlanması için beklentiler ile notlandırma politikalarının ders izlencesinde net bir şekilde tanımlanması

- Her derste teknik destekle ilgili bilgi ve bağlantıların erişilebilir olması (Her dersin potansiyel teknik sorunlara ya da teknik destek konularına yönelik önerilen çözümlerinin sağlanması)
- Öğretim materyallerinin kolaylıkla erişilebilir ve öğrenciler tarafından kolay anlaşılır ve kullanılabilir olması
- Derslerin alternatif öğretim stratejileri ile engelli öğrencilerin ihtiyaçlarına da yeterli düzeyde cevap vermesinin sağlanması ve/veya özel kurumların kaynaklarına yönlendirme yapması
- Öğrenci-öğrenci işbirliğini teşvik edecek olanak ve araçların sağlanması (Web konferans, anlık mesajlaşma v.b.)
- Ders kaynaklarının ya da belgelerin farklı işletim sistemi ve yazılımlar ile erişilebilecek formatta sunulması
- Öğretim ve Öğrenme
  - Öğrenci-öğrenci etkileşiminin ve öğretim elemanı-öğrenci etkileşiminin farklı yollarla desteklenmesinin temel alınması
  - Öğrenci ödevlerine ve sorularına yapıcı geri bildirimlerin yapılması ve bu bildirimlerin zamanında sağlanması
  - Öğrencilerin, kaynaklarının güvenilirliğini sorgulama becerileri ve çevrim içi ortamlardaki kaynakları yönetme becerileri de dahil olmak üzere etkili araştırma için uygun yöntemleri öğrenmesinin sağlanması
  - Öğrencilerin çok sayıda çevrim içi kaynakla baş edebilmeleri için kütüphane uzmanlarına ve kaynaklarına erişimlerinin sağlanması
  - Öğretim elemanlarının özel yöntemler kullanarak derslerde buradalığı oluşturması
- Sosyallik ve Öğrenci Motivasyonu
  - Öğrencilerin diğer öğrencilerle iletişim kurabilmesi için çevrim içi ortamların/topluluk ortamlarının sağlanması
- Öğretim Elemanı/Personel Desteği
  - Öğretim elemanlarına, özellikle çevrim içi ders geliştirme ve çevrim içi öğretim konularında teknik desteğin sağlanması
  - Öğretim elemanlarının öğretim yapabilmesi için çevrim içi eğitim dersleri üzerinden hazırlanması ve kurum tarafından öğretim

elemanlarının hem dersi geliştirme aşamasında hem de süreç içerisinde eğitim ve destek almasının sağlanması

- Öğretim elemanlarına dürüst kullanım, aşırı macılık ve ilişkili etik kuralları ile eğitim ve materyal desteğinin sağlanması
  - Öğretim elemanlarına çevrim içi öğretim ve öğrenme konusunda sürekli bir profesyonel gelişim sağlanması
  - Öğretim elemanlarının çevrim içi öğretim konusunda net standartlarını oluşturmasının sağlanması
  - Öğretim elemanları için çalıştayların düzenlenmesinin sağlanarak yeni çıkan teknolojiler konusunda farkındalığın yaratılarak, kullanılacak teknolojilerin seçiminin yapılması
- Öğrenci Desteği
    - Çevrim içi bir programa başlamadan önce, öğrencilere uzaktan öğrenmeye yönelik öz motivasyona ve uzaktan öğrenme sorumluluğuna sahip olup olmadıklarına karar vermeleri için danışmanlık sağlanması
    - Çevrim içi bir programa başlamadan önce, öğrencilere dersin gerektirdiği minimum seviyedeki teknolojiye sahip olup olmadıklarına karar vermeleri için danışmanlık sağlanması
    - Öğrencilerin programlarla ilgili bilgiye erişiminin olması (programlar, kabul şartları, ücret, ödeme koşulları, teknik ve disiplin gereksinimler, kitaplar ve kaynaklar ve öğrenci destek hizmetleri hakkında)
    - Öğrencilere elektronik veri tabanları, kütüphaneler arası ödünç alma, devlet arşivleri ve haber servisleri gibi farklı kaynaklardan güvenli bir şekilde doğru kaynaklara erişim konularında eğitim ve bilginin sağlanması
    - Ders/program süresince, öğrencilerin uygun teknik destek ve teknik destek personeline erişiminin olması
    - Öğrencilerin sorularına, problemlerine, hata raporlarına ve şikâyetlerine cevap verecek öğrenci destek personelinin mevcut olması
    - Öğrencilerin etkili akademik, kişisel ve kariyer danışmanlarına erişiminin olması

- Beceri ve araçlar için minimum teknoloji gerekliliklerinin öğrencilere sağlanması
- Öğrenci destek hizmetleri kapsamında sınıf dışı akademik danışmanlık, mali danışmanlık ve birebir destekler sağlanması
- Engellileri desteklemek için geliştirilmiş (ADA-Americans with Disabilities Act gibi) gerekliliklerin yönergelerde ve süreç içerisinde yer alması
- Öğrencilerin ders kaynaklarına/materyallerine hem yazılı baskı hem de dijital olarak kolayca ulaşabilmesini sağlamak için kitapların ISBN numaraları, kitapların bulunabileceği yerler v.b. bilgilerin öğrencilerle paylaşılması
- Programların yerleşke içi öğrenci hizmetlerini çevrim içi eğitim öğrencilerine adapte etmek yerine öğrenci merkezli bir bakış açısı geliştirmesi
- Öğrencileri program ve kurumla bağdaştırılması için çaba gösterilmesi
- Öğrencilerin öğretim elemanı ve diğer öğrencilerle iletişim kurabileceği uygun yöntemlerle öğretime tabi tutulması
- Kurumun hem öğrencilere hem de öğretim elemanlarına dersin sunumu için kullanılan tüm teknolojilerin kullanımı konusunda danışmanlık ve yönlendirme sağlanması
- Rehberlik veya tutor hizmetlerinin öğrenme kaynakları olarak erişilebilir olması
- Öğrencilerin program tarafından gönüllü yardım temini için uygun yöntemlerle öğretim görmesi
- Ölçme ve Değerlendirme
  - Programın özel tanımlanmış standartların uygulandığı bir değerlendirme sürecinden geçirilmesi
  - Programın etkililiğinin akademik ve yönetim bilgilerini içeren bir veri seti kullanılarak düzenli ve sürekli olarak değerlendirilmesi ve sürekli bir gelişim için gerekli değişikliklerin yapılması
  - Hedeflenen öğrenme çıktılarının netliğinin, yararlılığının ve uygunluğunun hem ders hem de program seviyesinde düzenli olarak gözden geçirilmesi

- Hem öğretim elemanları hem de öğrenciler için olan destek hizmetlerinin değerlendirme sürecinin var olması
- Ders ve programın sürdürülebilirliğinin değerlendirilmesi, ders değerlendirme sonuçlarının öğretim elemanı performans değerlendirmesi için kullanılması
- Yeni öğrenci katılımının, yeni personel alımının ve sürekliliğin gözden geçirilmesi
- Programın gözden geçirilmiş erişilebilirlik standartları ile uyumluluk göstermesi
- Ders değerlendirmelerinin öğretim elemanı performans değerlendirmeleri ile ilişkili olarak incelenmesi
- Öğretim elemanı performansının düzenli olarak değerlendirilmesi
- Dersten derse öğrenme çıktılarının uyum göstermesi
- Ders değerlendirmelerinin içeriğin kalitesi ve öğretimin etkililiği üzerine öğrenci geribildirimlerini toplaması

Alanyazında yapılan inceleme sonucunda web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelik performans değerlendirme ölçütleri öğretim tasarımı, öğretim elemanı desteği, öğrenci desteği, personel desteği, kurumsal destek, teknoloji desteği, ölçme ve değerlendirme ile motivasyon gibi program bileşenleri çerçevesinde yapılandırılmıştır. Ayrıca performans değerlendirmesinde kurumsal, öğrenci ve öğretim elemanı çıktıları temel alınmaktadır. Böylece web tabanlı uzaktan eğitim programları performans değerlendirmesinde program bileşenlerine ait ölçütlerin sağlanıp sağlanmadığı ile kurumsal, öğrenci veya öğretim elemanı çerçevesindeki program çıktıları temel alınmaktadır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma yöntemi, çalışma grubu, veri toplama araçları, araştırmacının veri toplama süreci ve verilerin çözümlenmesine dair bilgiler ile güvenilirlik ve geçerlik hususları sunulacaktır.

3.1. Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada, yükseköğretim kurumları örneği üzerinden uzaktan eğitim merkezleri içerisinde yapılandırılmış uzaktan eğitim programlarını derinlemesine incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, değişkenlerini bilmediğimiz ve derinlemesine bir inceleme sonucunda değişkenlerini ortaya koymak istediğimiz araştırma sorularını cevaplamak için en uygun yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır (Creswell, 2007).

Nitel araştırma, rutin veya problemlili anlamları tanımlayan durum çalışması, kişisel deneyim, içebakış, görüşme, gözlem, yapı/ürün ile kültürel, tarihi ve görsel metinler gibi deneyime dayalı birçok farklı çeşit materyali içermektedir (Denzin ve Lincoln, 2005). Bu çalışmada da nitel araştırma yöntemi çerçevesinde görüşmeler yapılmış, ilgili birimler/merkezler tarafından paylaşılan metin belgeleri ile Web sayfalarından erişilen metin belgeleri, görseller ve videolar gibi farklı materyaller derinlemesine incelenmiştir.

Nitel araştırma, araştırmacının otantik dünyada konumlandırıldığı yerleşik bir etkinlik olarak tanımlanmaktadır. Nitel araştırmalarda otantik dünya; alan notları, görüşmeler, fotoğraflar veya kayıtlar gibi temsillerle ifade edilmektedir. Böylece nitel araştırmacılar olayları/durumları kendi doğal ortamları içerisinde çalışırken kendi yükledikleri anlamlar üzerinden yaptıkları yorumlamalar ile açıklamaktadırlar (Denzin ve Lincoln, 2005; akt. Creswell, 2007).

Durumların, etkinliklerin, materyallerin ya da ilişkilerin kalitesinin incelendiği araştırma çalışmaları nitel araştırma çalışmaları olarak adlandırılmaktadır (Fraenkel ve Wallen, 2006). Günümüzde araştırmacılar incelediği bir durumun ne derece gerçekleştiğini veya nasıl gerçekleştiğini görmekten öte incelediği duruma ait bütüncül resmi görmek istemektedir. Başka bir ifade ile araştırmacılar artık bir durumun ne kadar sıklıkla meydana geldiğinden veya başka bir yöntemle nasıl değerlendirilebileceğinden çok belirli bir durumun/olayın kalitesi ile ilgilenmektedir (Fraenkel ve Wallen, 2006).

Glaser ve Strauss (1967) geleneksel kuramların gerçekleri hep aynı pencereden gördüğünü ve sürekli bir değişim içerisinde olan sosyal durumların bu geleneksel kuramlarla açıklanmasının yetersiz kaldığını vurgulamaktadır. Böylece nitel araştırma yöntemleri ile ortaya çıkan kuram oluşturma yaklaşımının sosyal bilimler alanında yeni bir bakış açısı kazandırdığı vurgulanmaktadır (Glaser ve Strauss, 1967). Glaser (1992) nitel araştırma yöntemlerini insanların eylem ve deneyimlerinin doğası üzerindeki örtüyü kaldırmak amacıyla nicel araştırmalarla ortaya konulamayacak yığın halinde kümelenmiş örüntülerin çalışıldığı araştırmalar olarak ifade etmiştir.

Creswell (2007) nitel araştırma sürecini varsayımlar, bir dünya görüşü, kuramsal çerçevelerin kullanımı ve bireylerin veya grupların sosyal ya da bireysel bir probleme yükledikleri anlamı sorgulayan araştırma problemleri ile başlayan araştırmalar olarak tanımlamıştır. Creswell (2007) nitel araştırmalarda problemlerin çalışma sürecinde, nitel bir yaklaşımla sorgulamanın yapıldığını, verinin doğal ortamında toplandığını ve tümevarımsal bir veri analizi ile örüntü veya temaların geliştirildiğini ifade etmiştir. Bu araştırma süreci sonunda yazılan raporun sürece katkı sağlayan katılımcıların düşüncelerini, araştırmacının yansımalarını, problemin bütünsel bir tanımı ile yorumlamasını, çalışmanın bu alandaki literatüre katkısını ve yeni araştırmalara ait önerileri içerdiği vurgulanmıştır.

Creswell (2007) nitel çalışma alanının çok farklı bakış açılarına sahip olduğunu ve bu farklılıklarla beraber bireylerin kendi dokuma tezgahlarında kendi nitel araştırma çatılarını inşa ettiğini ifade etmiştir. Creswell (2007) nitel araştırma sürecinde kuramsal bir çerçeve kullanımı ile felsefi varsayımlardan dünya görüşlerine doğru gidilmesi ile sosyal ve bireysel problemlerin çalışılmasına yönelik yordamlara önem vermiştir. Nitel çalışmanın devamında ise temellendirilmiş kuram veya durum çalışması araştırması gibi sorgulama yaklaşımları ile beraber yordamlar için bir çerçeve oluşturulmaktadır.

Nitel araştırmalarda ortak karakteristik özellikler ile beraber çalışmanın doğasına göre farklı karakteristik özellikler farklı seviyede önem kazanarak öne çıkmaktadır (Creswell, 2007). Nitel araştırma alanında önemli çalışmalardan yola çıkılarak nitel araştırmaların karakteristik özellikleri aşağıdaki şekilde özetlenmiştir:

- Doğal ortam: Nitel araştırmalarda araştırmacılar çalışma süresince çalışılan duruma ait verileri çoğunlukla durumun yer aldığı doğal ortamı içerisinde

toplamaktadırlar (Bogdan ve Biklen, 1998; Creswell, 2007; Yıldırım ve Şimşek, 2011).

- Amaçlı örneklem: Araştırmacılar nitel araştırmalarda nicel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan rastgele örnekleme yöntemi yerine amaçlı örnekleme yöntemini kullanarak çalışmayı en iyi açıklayacağına inandıkları örnekleme seçmeye eğilim göstermektedirler (Fraenkel ve Wallen, 2006).
- Anahtar araç olarak araştırmacı: Nitel araştırmacılar dokümanlar, gözlemler ve katılımcılarla yapılan görüşmeler üzerinden araştırma verilerini kendileri toplamaktadır (Creswell, 2007).
- Çoklu veri kaynakları: Nitel araştırma verileri görüşme transkriptleri, alan notları, fotoğraflar, ses kayıtları, günlükler, video kayıtları, belgeler, kültürel tarihi ve görsel metinler, kişisel deneyimler ve kişisel yorumlar olmak üzere pek çok farklı kaynaktan oluşmaktadır (Denzin ve Lincoln, 2005; Fraenkel ve Wallen, 2006; Creswell, 2007; Yıldırım ve Şimşek, 2011).
- Nitel veri: Nitel araştırmalarda toplanan veriler nicel araştırmalarda olduğu gibi sayısal değerlere indirgenme amacı taşımaz (Fraenkel ve Wallen, 2006; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Nitel araştırmalardaki asıl amaç araştırılan konu ile ilgili betimsel ve gerçekçi bir resim sunabilmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).
- Tümevarımsal veri analizi: Nitel araştırmacılar veriyi aşağıdan yukarı doğru daha özet bir bilgi yapısında sunmak için desen, kategori ve temalarını oluşturur, bu süreç içerisinde oluşturulan temalar ve veri kaynağı arasında ileri ve geri giderek çalışmalarını sürdürürler (Creswell, 2007).
- Katılımcıların düşünceleri: Nitel araştırma sürecinde araştırmacıların odak noktası araştırmacının literatürden yola çıkarak ortaya koyduğu anlamlar ya da yorumlar değil, çalışmanın konusunun ya da problemin muhatapları olan katılımcıların yükledikleri anlamlardır (Creswell, 2007).
- Ürün değil süreç odaklı çalışma: Nitel araştırmacılar çoğunlukla bir şeyin nasıl olduğu ile ilgilenir. İnsanların birbirleri ile nasıl etkileşim kurdukları, bireylerin bazı kelime ve durumlara nasıl anlam yükledikleri veya öğrencilerin öğretmenlerin tavır ve yorumlarından nasıl etkilendikleri nitel araştırmacının gözlemlediği konulara örnek olarak sunulmuştur (Fraenkel ve Wallen, 2006).

- Gelişmekte olan tasarım/Araştırma deseninde esneklik: Nitel araştırmalarda araştırma süreci sürekli gelişmekte ve değişmekte olan bir süreç olup, bu sürece ait sıkı bir başlangıç planı tanımlanamaz. Araştırmacı alana giriş yaptığı ve veri toplamaya başladığı andan itibaren araştırma süreci görüşme sorularının değişimi veya saha gözlemlerinin farklı planlanması gibi her aşamada değişebilir (Creswell, 2007).
- Kuramsal Çerçeve: Nitel araştırmacılar çalışmalarında sıklıkla kültürel, sınıf farklılıkları veya etnografi gibi farklı kuramsal bir çerçeve kullanırlar.
- Yorumlayıcı Sorgulama: Nitel araştırma, araştırmacıların gördüklerine, duyduklarına ve anladıklarına dair yorumlamalarını içeren bir sorgulama biçimidir. Araştırmacıların bu süreçteki yorumlamaları geçmiş deneyimleri, tarih, bağlam ve önceki bilgilerinden bağımsız olarak düşünülemez. Ayrıca araştırmacı ile beraber hazırlanan nihai rapor üzerinde okuyucuların ve araştırma sürecindeki katılımcıların da farklı yorumlamaları olacaktır (Creswell, 2007).
- Bütüncül anlatım: Nitel araştırmacılar çalıştıkları konu ya da probleme ait bütün bir resmi oluşturmayı denerler. Nitel araştırmalarda araştırmacılar değişkenler arasındaki neden ve sonuç ilişkisini incelemekle sınırlı değildir, bunun ötesinde çalışılan durum ya da probleme ait faktörlerin bütün etkileşimlerini bulmayı hedeflemektedirler (Creswell, 2007).

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biçimlendirici (formative) araştırma yöntemi kullanılarak web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelik derinlemesine bir araştırma yapılmıştır. Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında var olan durum üzerinden alanyazındaki çalışmalar ışığında web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelik ideal çerçevedeki bileşenler ve bu bileşenlere ait ölçütlerin tanımlandığı bir öneri ortaya konulmuştur.

Biçimlendirici araştırma yöntemi ile tasarlanan bir araştırma sürecinde araştırmacı iki çeşit durum üzerinde çalışabilir. Bunlar, tasarlanmış durum (designed cases) ya da var olan durum (in-vivo naturalistic case) olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada yükseköğretim kurumlarında halihazırda bulunan uzaktan eğitim hizmeti sunan merkezler araştırmanın var olan durumlarını (in-vivo naturalistic cases) oluşturmaktadır. Biçimlendirici araştırma yöntemi durumlar üzerinden “Düzgün

“Çalışan ne var?”, “Geliştirilmesi gerekenler neler?” ve “Hangi iyileştirmeler yapılabilir?” sorularının cevaplanmasını gerektirmektedir (Reigeluth & Frick, 1999). Bu soruların cevaplanabilmesi için sürdürülen durum çalışmasında bütüncül çoklu durum deseni kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2011), bütüncül çoklu durum desenini birden fazla kendi başına algılanabilecek durumlar arasında her bir durumun kendi içinde bir bütün olarak ele alınıp daha sonra birbiriyle karşılaştırılması olarak tanımlamışlardır.

Bu araştırmada yükseköğretim kurumlarında uzaktan eğitim hizmeti sunan merkezler tek tek bütüncül bir yapıda ele alınarak, sonrasında bu merkezlerden elde edilen verilerin karşılaştırılması ile var olan durumun tespiti yapılmış, düzgün çalışanlar ve geliştirilmesi gerekenler ortaya konulmuştur. Süreç içerisinde bu merkezlerde, görüşmeler ve belge incelemeleri sonucu elde edilen verilerin analizi ile ilk önce web tabanlı uzaktan eğitim programlarında doğru çalışan işlevler ile var olan durumun düzgün çalışan yönleri tespit edilmiştir. Ayrıca yine görüşmeler ve belge incelemeleri sonucu elde edilen verilerin analizi ile web tabanlı uzaktan eğitim programlarındaki eksiklikler ve sorunlar tespit edilmiş, web tabanlı uzaktan eğitim programları için geliştirilmesi gereken durumlar ortaya konulmuştur. Var olan durumun tespiti sonrasında da yine biçimlendirici araştırmanın gerekliliklerinden olan “Hangi iyileştirmeler yapılabilir?” sorusunu cevaplamak amaçlı alanyazından ve uzaktan eğitim programları kapsamındaki iyi örneklerden yola çıkılarak uzaktan eğitim programları nasıl daha etkin planlanıp sürdürülebilir sorusu cevaplanmıştır.

Özetle, bu araştırmada yükseköğretim kurumlarında yer alan uzaktan eğitim programlarının derinlemesine incelenmesi amacıyla nitel bir çalışma tasarlanmıştır. Çalışmada farklı yükseköğretim kurumlarında halihazırda var olan uzaktan eğitim hizmeti sunan merkezler üzerinden web tabanlı uzaktan eğitimde yükseköğretim kurumlarında düzgün çalışanların ve eksik olan geliştirilmesi gereken durumların analizi yapılarak var olan durum tespiti yapılmıştır. Bunlara yönelik olarak, alanyazın araştırması ve görüşme sonuçlarından yola çıkılarak, nasıl iyileştirmeler yapılabilirin analizi yapılmıştır. Böylece, bütün bu araştırma sonuçları ile beraber yükseköğretim kurumları örneği üzerinden web tabanlı uzaktan eğitim programlarına ait ideal çerçevedeki bileşenler ve bu bileşenlere ait ölçütlerin tanımlandığı bir tasarım hazırlanmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, web tabanlı uzaktan eğitim hizmeti sunan, farklı coğrafi bölgeler içerisinde farklı il merkezlerinde bulunan ve web tabanlı uzaktan eğitim konusunda farklı deneyim sürelerine sahip yükseköğretim kurumları oluşturmaktadır.

3.2.1. Yükseköğretim Kurumlarının Seçilmesinde Kullanılan Ölçütler

Çalışma grubu oluşturulurken amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Seçilen yükseköğretim kurumlarının öncelikle uzaktan eğitim konusundaki deneyimleri göz önüne alınmıştır. Kurumların uzaktan eğitim hizmeti konusundaki deneyimleri iki gösterge ile incelenmiştir. Bunlar, yükseköğretim kurumunun kaç yıldır web tabanlı uzaktan eğitim hizmeti sunduğu ve sunulan web tabanlı uzaktan eğitim programlarının sayısıdır.

Bu bağlamda belirlenen yükseköğretim kurumlarının farklı coğrafi konumlarda bulunmasına da dikkat edilerek verinin temsil gücünün artırılması hedeflenmiştir. Yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitim konusundaki deneyimleri ile yapılan incelemenin ardından aynı deneyim süresine ve yakın program sayısına sahip kurumlardan farklı coğrafi konumlarda olanlar çalışma grubu için seçilmiştir. Aynı şekilde aynı coğrafi bölgelerde bulunan yükseköğretim kurumlarında da farklı deneyim süresine sahip olanlar çalışma grubuna seçilmiştir. Bu aşamada amaca uygun benzer niteliklere sahip yükseköğretim kurumları arasından araştırmacı için erişilebilirlik imkanı en yüksek olan kurumlar seçilmiştir.

3.2.2. Seçilen Yükseköğretim Kurumlarına ait Özet Bilgiler

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan 4 yükseköğretim kurumu 3 farklı coğrafyada yer alan kurumlardan oluşturulmuştur. Merkezlerin en eski hizmet süresine sahip olanı 2001 yılından itibaren uzaktan eğitim hizmeti sunarken en yeni olan da 2012 yılından itibaren uzaktan eğitim hizmeti sunmaktadır. 2009 yılından itibaren uzaktan eğitim hizmeti sunan iki yükseköğretim kurumu da farklı coğrafi bölgelerde yapılmış merkezler olması sebebi ile çalışma grubuna dahil edilmiştir. İlgili yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitim hizmetine başlama yılları, buldukları coğrafi bölge ve toplam program sayısı Tablo 3.1 içerisinde özetlenmiştir.

Tablo 3.1. Çalışma grubundaki yükseköğretim kurumlarına ait özet bilgiler

<i>Yükseköğretim Kurumu</i>	<i>Bulunduğu Coğrafi Bölge</i>	<i>Hizmet Başlangıç Yılı*</i>	<i>Program Sayısı**</i>
A Üniversitesi - Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi	Marmara Bölgesi	2001	52
B Üniversitesi - Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi	Karadeniz Bölgesi	2009	16
C Üniversitesi – Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi	Karadeniz Bölgesi	2012	6
D Üniversitesi – Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi	Doğu Anadolu Bölgesi	2009	15

* Yükseköğretim kurumlarında uzaktan eğitim hizmetinden sorumlu birimlerin zaman içerisinde değişmesi sebebiyle kurumun uzaktan eğitim alanında hizmet sunmaya başladığı yıllar esas alınmıştır.

** Haziran 2014 itibarı ile güncel sayılardır.

3.2.3. Seçilen Yükseköğretim Kurumlarındaki Uzaktan Eğitim Programları Sayıları (Önlisans, lisans, lisansüstü ve sertifika programları ayrımında)

Çalışma grubundaki yükseköğretim kurumlarının yüksek lisans, karma eğitim lisans, önlisans, lisans tamamlama, pedagojik formasyon programı ve sertifika programı çerçevesindeki program türlerine göre program sayıları Tablo 3.2 içerisinde sunulmuştur.

Tablo 3.2. Çalışma grubundaki yükseköğretim kurumlarında program türlerine göre program sayıları

<i>Uzaktan Eğitim Merkezi</i>	<i>Program Türleri ve Sayıları*</i>
A Üniversitesi Uzaktan Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi	Yüksek Lisans Programları (18) Karma Eğitim Lisans Programları (9) Önlisans Programları (7) Lisans Tamamlama Programları (1) Sertifika Programları (17)
B Üniversitesi Uzaktan Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi	Yüksek Lisans Programları (8) Önlisans Programları (4) Lisans Tamamlama Programları (2) Pedagojik Formasyon Programı (1) Sertifika Programı (1)
C Üniversitesi Uzaktan Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi	Yüksek Lisans Programları (1) Önlisans Programları (5)
D Üniversitesi Uzaktan Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi	Yüksek Lisans Programları (12) Önlisans Programları (1) Lisans Tamamlama Programları (2)

* Haziran 2014 itibarı ile güncel sayılardır.

3.2.4. Görüşme Yapılan Kişilerin Seçimi

Seçilen yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitim hizmeti sunan merkezlerinde/birimlerinde öncelikli olarak genel kurumsal yapıyı görmek ve anlamak amaçlı olarak merkez yöneticileri ile görüşmeler yapılmıştır. Merkez yöneticileri ile yapılan ilk görüşme ile yükseköğretim kurumunun bütününde kurumsal yapıda uzaktan eğitim nerede duruyor, uzaktan eğitim ile ilgili süreçlerin en üst yönetimden aşağıya kadar yönetim süreçleri nasıl yapılıyor, merkez içerisinde personel yapılanması nasıl, uzaktan eğitime dair var olan yapılar nelerdir, nelere önem veriliyor gibi bilgilerin elde edilmesi amaçlanmıştır. Alanyazında yapılan çalışma sonucunda belirlenen başlıklar altında, kurumsal yapıyı ve programlardaki işleyişi görmek amaçlı genel kapsamlı hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile (EK-1) görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

İkinci aşama görüşmeler merkez yöneticileri ile yapılan ilk görüşmeler neticesinde ihtiyaç duyulduğu takdirde yapılmış ve ilk görüşme verilerinin eksikliklerine göre şekillenmiştir. Yönetici düzeyinde yapılan görüşmelerin analizleri neticesinde eksik kalan noktalar gözlemlendi ise daha ayrıntılı bilgi edinmeye yönelik olarak yeni görüşmelerin yapılması amaçlanmıştır. Bu görüşmeler hem merkez yöneticileri ile hem de merkez yöneticileri ile yapılan görüşme sonucunda eksik kalan noktalardaki ilgili birimlerin çalışanları ile gerçekleştirilmiştir. İlgili birimlerden görüşme yapılacak kişiler merkez yöneticileri ile görüşülerek kararlaştırılmıştır. Böylece merkez yöneticileri ile yapılan görüşmeler sonucunda, gerekli görülen merkezlerde merkezin yapılanma durumuna bağlı olarak ilgili alt birimlerin personeli ile de görüşmeler yapılmış ve uzaktan eğitim programlarının hazırlık aşaması ve yürütülmesi süreçlerini kapsayan daha ayrıntılı bilgilere erişilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri görüşmelerden, uzaktan eğitim hizmeti sunan merkezler tarafından araştırmacı ile paylaşılan belgelerden ve merkezlerin Web sitelerinden elde edilen verilerden oluşmaktadır. Araştırmacı tarafından merkezlerle yapılan görüşmelerden elde edilen görüşme transkriptleri araştırmacının birincil veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Veri toplama araçları ve yöntemleri Tablo 3.3 içerisinde ayrıntılı olarak sunulmaktadır.

Tablo 3.3. Veri Toplama Süreci

<i>Yöntem</i>	<i>Kaynak</i>	<i>Süreç</i>
Görüşmeler	Yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitim merkezinde görevli kişiler	Yükseköğretim kurumlarının ilgili uzaktan eğitim merkezlerindeki görevli kişiler ile yüz yüze veya web tabanlı video konferans sistemi üzerinden görüşmeler yapılmış, görüşmelerin ses kayıtları alınarak, elde edilen kayıtların görüşme transkriptleri oluşturulmuştur.
Belge Analizi	Organizasyon Şeması Merkez Tanıtım Sunu/Belgesi Toplantı Sunumları Kurum içi Bilgilendirme Sunumları Kurum içi Değerlendirme Rapor Dosyaları Uygulama esasları Yönetmelikler	Görüşme yapılan kişiler uzaktan eğitim merkezlerindeki programlara ait işleyiş süreçlerini, tanıtım bilgilerini ve organizasyon yapılarını gösteren belgeleri, değerlendirmede kullanılan örnek raporları, uygulama esasları ve yönetmeliklerini araştırmacı ile paylaşmıştır. Bu belgeler birincil kaynak olan görüşme transkriptlerini doğrulama amaçlı olarak incelenmiştir.
Web sitesi incelemesi	İlgili uzaktan eğitim merkezlerine ait Web siteleri	Web siteleri incelenerek notlar alınmıştır. Bu notlar birincil kaynak olan görüşme transkriptlerini doğrulama amaçlı olarak incelenmiştir.

3.3.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

Yönetici düzeyinde yapılan ilk aşama görüşmeler için yarı yapılandırılmış görüşme soruları alanyazın taraması sonucunda çalışmanın araştırma problemlerini cevaplamaya yönelik olarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Görüşme soruları araştırmacı tarafından hazırlandıktan sonra alandan 3 uzmana e-posta ile iletilerek uzman görüşü alınmış ve gerekli güncellemeler yapılarak görüşme soruları nihai halini almıştır. Nihai hali sonucunda görüşme soruları aşağıda listelenen 11 başlık altında düzenlenmiştir:

- Kişisel Bilgiler
- Kurumsal Yapı
- Yönetmelikler/İlkeler
- Teknoloji Kullanımı
- Altyapı
- Ölçme ve Değerlendirme
- Sürekli Gelişim ve Hizmet içi Eğitim Desteği
- Öğrenci Desteği/Hizmetleri
- Danışma ve Rehberlik
- Öğretim Elemanı Desteği
- Ders Geliştirme

Bu başlıklardan kişisel bilgiler bölümü altında görüşme yapılan kişilere ait ad ve soyad, cinsiyet, yaş, çalışılan bölüm, ünvan, uzaktan eğitim birimindeki görev ünvanı ve süresi ile ilgili demografik bilgilerin ve uzaktan eğitimde öğrenci, öğretim elemanı, yönetici v.b. olarak deneyim durumu hakkındaki bilgilerin temin edilmesi hedeflenmiştir. Görüşme soruları içerisindeki geri kalan 10 başlık ise alanyazın taraması sonucunda oluşturulmuş ve araştırma problemlerini cevaplamaya odaklı bilgilerin temin edilmesi amaçlanmıştır. Bu 10 başlık altında araştırmacı tarafından geliştirilen 37 soru ile uzaktan eğitim biriminin genel yapısı, personel yapısı, sunduğu hizmetler, kullanılan teknolojiler ile uzaktan eğitim hizmetlerinin hazırlık ve sürdürülebilirliğini kapsayan yönetsel süreçler hakkında bilgi edinilmesi hedeflenmiştir.

İkinci aşama görüşmeler tüm merkezlerle değil gerekli görülen merkezlerle yapılmıştır. Bu aşamada ihtiyaca göre hem idari personelle tekrar görüşmeler yapılmış hem de süreç içerisinde aktif çalışan teknik personeli kapsayan daha ayrıntı içeren görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde, ilk aşamada toplanan genel uzaktan eğitim hizmetlerinin yönetsel süreçlerine dair bilgilerin temini noktasında eksik kalan noktaların tespiti yapılarak, ayrıntılı bilgi toplanması hedeflenen alanlarda daha özele inen hedef odaklı yeni yarı yapılandırılmış görüşme soruları geliştirilmiştir. Geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme soruları, ilgili uzaktan eğitim merkezi için görüşmelerde eksik kalan noktalara ve uzaktan eğitim merkezi ile ilgili temin edilmesi istenen konulara göre başlıklar şeklinde hazırlanmıştır. Bu sebeple ikinci aşama görüşmeler için farklı soru başlıkları hazırlanmıştır. Bu konu başlıkları altındaki sorular ilk görüşmeden farklı olarak daha çok görüşme içerisinde yapılandırılarak daha esnek ve açık uçlu bir görüşme yapılmıştır.

3.3.2. Web Sayfası ve Belgeler

Araştırma sürecinde çalışma grubunu oluşturan yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitim hizmeti sunan merkezlerinin Web siteleri incelenmiş ve Web sitelerinde sunulan bilgiler ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

Ayrıca ilgili merkez tarafından araştırmacı ile paylaşılan belgeler üzerinde de çalışılmıştır. Merkezler tarafından araştırmacı ile paylaşılan belgeler aşağıda listelenmiştir:

- Organizasyon Şeması

- Merkez Tanıtım Sunu/Belgesi
- Toplantı Sunumları
- Kurum içi Bilgilendirme Sunumları
- Kurum içi Değerlendirme Rapor Dosyaları
- Uygulama Usul ve Esasları
- Yönetmelikler

Araştırma sürecinde Web sayfaları ve merkezler tarafından paylaşılan belgeler araştırmanın birincil veri kaynağını oluşturan görüşmeleri doğrulamak amaçlı olarak kullanılmıştır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Bu çalışmada, seçilen 4 yükseköğretim kurumuna ait uzaktan eğitim hizmeti sunan birimlerde/merkezlerde görüşmeler yapılarak araştırmanın nitel verileri toplanmıştır. Bunlara ek olarak, merkezlerin yetkilileri tarafından araştırmacı ile paylaşılan belgeler ve merkezlerin Web siteleri incelenmiştir.

Veri toplama sürecinde öncelikle iki tane yükseköğretim kurumunun uzaktan eğitim hizmeti sunan merkezleri seçilerek, bu merkezlerle görüşmelere başlanmıştır. Veri toplama sürecinin başladığı 2012 yılı dikkate alındığında, seçilen yükseköğretim kurumlarından birisi web tabanlı uzaktan eğitim konusunda Türkiye’de 10 yıldan uzun süredir hizmet veren bir yükseköğretim kurumu, diğeri de 5 yıldan daha az süredir uzaktan eğitim hizmeti sunan bir yükseköğretim kurumudur. Böylece uzaktan eğitim alanında deneyimli olan bir kurum ile nispeten yeni hizmet sunmaya başlayan bir kurumun işleyiş süreçlerinin, program bileşenlerinin ve eksikliklerinin karşılaştırılması sağlanmıştır. Ayrıca bu iki yükseköğretim kurumu farklı coğrafi bölgelerde yer almaktadır. Sonuç olarak, uzaktan eğitim hizmeti konusunda belirlenen ölçütlere göre farklı coğrafyalarda yer alan ve farklı deneyim sürelerine sahip iki yükseköğretim kurumu ile araştırma süreci başlamıştır.

A Üniversitesi Uzaktan Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi’nin daha uzun süredir hizmet veren bir uzaktan eğitim merkezi olması sebebiyle öncelikle A Üniversitesi ile araştırma süreci başlamıştır. Sonrasında B Üniversitesi Uzaktan Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi ile araştırma süreci devam ederek süreç içerisinde çalışmalar iki merkez ile paralel yürütülmüştür.

Araştırma kapsamında yükseköğretim kurumlarındaki ilgili uzaktan eğitim merkezlerindeki görevliler ile görüşmelerin yapılabilmesi için kurum idaresinden izin alınmıştır. İzin alınmasından sonra ilgili merkez yöneticileri ile iletişime geçilerek planlanan araştırma süreci hakkında bilgi verilmiştir. Görüşmelere başlamadan önce merkezlerin Web siteleri incelenmiş, Web sitelerindeki belgelerden ön bilgiler elde edilmiştir. Elde edilen ön bilgilerden sonra, merkez yöneticilerinin onayı ile ilk görüşme kendileri ile web tabanlı video konferans sistemi üzerinden yapılmıştır. Öncelikle her iki uzaktan eğitim merkezinin idarecileri ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler esnasında görüşme yapılan kişilerin izinleri dahilinde ses kayıtları alınmıştır. Görüşmelerden sonra ses kayıtlarından görüşme transkriptleri çıkarılmıştır. Görüşmeler esnasında ayrıca merkez yöneticileri araştırmacı ile merkezin kurumsal yapısı hakkında bazı belgeler paylaşmıştır. İncelenen belgeler ve görüşme transkriptlerinin ilk analizi neticesinde elde edilen verilerden sonra B merkezi ile daha ayrıntılı bilgi almaya yönelik ikinci aşama görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İkinci aşama görüşmeler merkez yöneticisi ve merkez yöneticisinin yönlendirmesi sonucunda seçilmiş içerik geliştirme ile sınav organizasyonu gibi akademik süreçlerden sorumlu bir merkez yönetici yardımcısı ve içerik geliştirme süreçlerinden sorumlu bir personel ile yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde görüşme yapılan kişilerin izinleri dahilinde ses kaydı alınmıştır. Görüşme ses kayıtlarından görüşme transkriptleri oluşturulmuştur.

Araştırma sürecinde öncelikle ilk iki merkezden elde edilen görüşme transkriptlerinin veri analizi yapılmıştır. Veri analiz süreci bir sonraki bölümde ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Bu verilerin analizi sonrasında bulguların temsilini kontrol etmek ve temsil gücünü arttırmak amaçlı olarak araştırmanın çalışma grubuna iki yükseköğretim kurumunun uzaktan eğitim merkezi daha eklenerek bu merkezlerle görüşmeler yapılmıştır. Bu merkezlerin araştırma sürecine dahil olduğu 2013 yılı dikkate alındığında, seçilen yükseköğretim kurumlarından birisi web tabanlı uzaktan eğitim konusunda Türkiye’de 5 yıldır hizmet veren bir yükseköğretim kurumu, diğeri de 2 yıldan daha az süredir uzaktan eğitim hizmeti sunan bir yükseköğretim kurumu olmakla birlikte bu kurumlar farklı coğrafi bölgelerde yer almaktadır.

Önceki iki yükseköğretim kurumundaki merkezlerdeki veri toplama sürecinde olduğu gibi C Üniversitesi Uzaktan Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi ve D Üniversitesi Uzaktan Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi ile görüşmeler için izinler alınmış,

görüşme yapılacak kişilerle iletişime geçilerek çalışma hakkında bilgi verilmiş ve ilgili merkezlere ait Web siteleri incelenerek merkezler ve web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelik ön bilgi toplanmıştır. Bu merkezlerle yapılan görüşmeler elverişliliğe bağlı olarak yüz yüze veya web tabanlı video konferans sistemi üzerinden yapılmıştır. Görüşmelerden sonra ses kayıtlarından görüşme transkriptleri çıkarılmıştır. Görüşme transkriptleri ile bu merkezlerden alınan belgeler ve web sitelerinden elde edilen bilgiler bu merkezlere ait nitel veri setini oluşturmuştur.

3.5. Verilerin Çözümlemesi (Veri Analizi)

Araştırma sürecinde yapılan görüşmelerin transkriptleri, merkezlerin Web sitelerinden elde edilen bilgiler ve merkezler tarafından paylaşılan belgeler araştırmanın nitel verilerini oluşturmaktadır.

Creswell (2007) nitel veri analiz sürecini aşağıdaki sıralamada özetlemiştir:

- Araştırmacı veriyi toplar.
- Araştırmacı toplanan verileri analiz için hazır hale getirir.
- Araştırmacı analiz için hazır hale gelen veriyi okur.
- Araştırmacı veri kodlamasını gerçekleştirir.
- Betimleme ve temaları oluşturmak için araştırmanın raporlaması yapılır.

Glaser (1992) ise nitel veri analiz sürecinin 3 temel bileşenini aşağıdaki şekilde özetlemiştir:

- Veri toplama: Bu bileşen veri analiz süreci içerisinde yayılmış olarak yer alır.
- Analiz yöntemleri: Bu bileşen bağlam, hipotez ya da kuramların oluşturularak sonucun üretildiği süreci kapsar.
- Sunum aşaması: Bu bileşende sonucun yazılı ya da sözel olarak sunumu yer alır.

Bu araştırmada öncelikli olarak görüşmeler yapılarak veri toplanmaya başlanmıştır. Görüşme yapılan kişilerin izinleri dahilinde görüşmelerin ses kayıtları alınmıştır. Görüşmeler sonrasında araştırmacı tarafından ses kayıtlarının transkriptleri oluşturulmuştur. Görüşmelere ek olarak merkezlerin Web siteleri ayrıntılı olarak incelenmiş, gerekli bilgiler toplanmış ve Web sitesinde paylaşılan belgeler alınmıştır. Merkezlerden organizasyon şeması, merkez tanıtım sunu/belgesi, toplantı sunumları, kurum içi bilgilendirme sunumları, kurum içi değerlendirme rapor dosyaları, uygulama

usul ve esasları, yönetmelikler gibi örnek belgeler temin edilmiştir. Böylece öncelikle araştırmanın verileri toplanmış ve analiz için hazır hale getirilmiştir. Araştırma verilerinin toplanarak analiz için hazır hale getirilmesinin ardından analiz çalışmaları öncesinde elde edilen veriler bir bütün halinde hem araştırmacı hem de alan uzmanı başka bir araştırmacı tarafından okunmuştur. Alan uzmanı araştırmacı aynı zamanda bu tezin danışmanlığını yürütmüştür. Okuma işleminin tamamlanmasından sonra elde edilen veri yığınının nitel analiz yöntemleri ile analizi için hazır hale getirilmiştir.

Strauss ve Corbin (1990) nitel veri analiz süreçlerini betimsel analiz ve içerik analizi olarak iki süreç olarak önermiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Betimsel analiz daha yüzeysel olarak ifade edilirken, bu analizin daha çok araştırmanın kavramsal yapılarının önceden biraz daha net olarak tanımlandığı çalışmalarda kullanıldığı vurgulanmaktadır. İçerik analizi ile ise toplanan verilerin daha derinlemesine analiz edildiği ve önceden net olarak ortaya konulmamış tema ve boyutların oluşturulduğu ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). İçerik analizi 4 aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar: 1. Verilerin kodlanması, 2. Temaların bulunması, 3. Kodların ve temaların düzenlenmesi, 4. Bulguların tanımlanması ve yorumlanması olarak sunulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Wolcott (1994) veri analizinde 3 yol önermiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Birinci yol ile verilerin betimsel sunumu önerilmektedir. Betimsel sunumda bireylerin ifadelerinin doğrudan kullanılması ya da verinin var olan halinin doğrudan kullanılması ifade edilmektedir. İkinci yolda biraz daha sistematik bir analiz önerilmektedir. Bu yolda biraz da nedensel açıklamalar bulunmaktadır. Üçüncü yol ile ise birinci ve ikinci yol beraber ele alınarak bunlara ek olarak sürece yorumlama da dahil edilmiştir. Wolcott (1994) veri analizinde izlenebilecek bu 3 yolun aslında birbirinden bağımsız olarak değerlendirilemeyeceğini, araştırmanın uygunluğuna göre bu yolların beraber kullanılabileceğini vurgulamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Yıldırım ve Şimşek (2011) Wolcott'un nitel veri analizi sınıflaması ile alanyazında yer alan betimsel ve içerik analizi olarak adlandırılan analiz sınıflamalarının aslında benzerlik gösterdiğini vurgulamaktadır. Bu analiz çalışmalarında ortak olan üç temel kavramı da 'betimleme', 'analiz' ve 'yorumlama' olarak ortaya koymaktadır. Betimleme ile araştırma sürecinde toparlanan verilerin araştırma problemine ve alt problemlerine ilişkin neleri ortaya koyduğu sunulurken, analiz ile elde edilen verilerden kodlama ve sınıflama yolu ile temalar oluşturularak bu temalar ile ham

veride doğrudan görülemeyen noktalar ortaya konulmaktadır. En son olarak yorumlama ile elde edilen bulguların artık bu bağlam içerisinde ne anlam ifade ettiği araştırmacının biraz da özne bakış açısını içeren bir şekilde sunulmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Glaser ve Strauss'un (1967) nitel veri analiz süreçlerine yönelik oluşturduğu temellendirilmiş kuram (grounded theory) yaklaşımı literatürde karşımıza çıkan bir diğer kuramdır. Temellendirilmiş kuram çalışmalarının amacı sistematik bir veri toplama ve çalışma süreci ile bir tanımdan öteye geçerek tümevarım yoluyla bir kuram oluşturmaktır (Creswell, 2007). Temellendirilmiş kuramdaki temel husus kuramın hazır olarak ortaya çıkmaktan öte katılımcılar tarafından süreç içerisinde deneyimlenmiş ya da toplanmış veriler içerisinde temellendirilerek ortaya konulmasıdır (Strauss ve Corbin, 1998). Böylece temellendirilmiş kuram bir süreç, eylem ya da etkileşim için çok sayıda katılımcının görüşleri ile şekillenmiş genel tanım ya da kuram oluşturulan bir nitel araştırma tasarımıdır (Strauss ve Corbin, 1998).

Glaser (1992) iyi yapılandırılmış bir temellendirilmiş kuram çalışmasının uyarlılık (fit), çalışma (work), uygunluk/anlamlılık (relevance) ve değiştirilebilirlik (modifiability) olmak üzere dört temel ölçüte sahip olması gerektiğini vurgulamıştır. Eğer bir temellendirilmiş kuram çalışması gerçek alan içerisinde dikkatli bir şekilde uyarlanmış ise bu çalışmadan ortaya çıkan kategori ve tanımlamalar alandaki uygulayıcılar veya araştırmacılar gözünde gerçekle o kadar tutarlı olacaktır. Düzgün çalışan bir temellendirilmiş kuram çalışması bir durum ya da davranış içerisindeki farklılıkları araştırılan konunun temel çerçevesi hususunda işler. Böylece hem gerçek ile uyumlu hem de düzgün çalışan bir temellendirilmiş kuram çalışması anlamlılığını da sağlamış olacaktır. İyi bir temellendirilmiş kuram çalışması yeni veri kaynakları ile ortaya çıkan kategori ve tanımlamalarla değiştirilebilir özelliğe sahip olmalıdır. Böylece bu dört temel özelliğe sahip bir temellendirilmiş kuram çalışması gerçek alanla uyumlu, gerçek alanı yansıtan ve süreç içerisinde değişebilmek gerçek alan üzerinde kontrole sahip bir çalışma olarak ortaya çıkabilecektir (Glaser, 1992).

Literatürde nitel veri analizi ve nitel verinin sunumu konusunda bazı tartışmaların yer aldığı görülmüştür. Glaser (1992) bazı araştırmacılar tarafından araştırma sürecinde toplanan nitel verilerin herhangi bir şekilde analiz edilmemesi gerektiğinin ve katılımcıların ağzından çıktığı yalın hali ile ya da gözlemcinin not aldığı şekli ile

sunulması gerektiğinin savunulduğunu belirtmiştir. Bu araştırmacılara göre katılımcılardan elde edilen şekli ile sunulan veriler gerçeği daha iyi yansıtırken bu şekilde araştırmacıların önyargıları da en düşük seviyeye indirilebilmektedir. Glaser (1992) ise yorumlanmadan ve kavramsal yapılar ile formülize edilmeden sunulmuş, doğru ve dokunulmamış verinin veri yığını içerisindeki esas önem teşkil eden örüntüleri sunma konusunda başarısız olabileceğini vurgulamaktadır.

Literatürdeki örnekler incelendiğinde nitel veri analizi sürecinin verilerin doğrudan sunumu, verilerin kodlanması, kodlama sonucunda kategori veya temaların oluşturulması ile bu kategori ve temaların birbirleri ile ilişkilendirilerek yorumlanması olarak özetlenebileceği görülmüştür (Glaser ve Strauss, 1967; Strauss ve Corbin, 1990; Strauss ve Corbin, 1998; Glaser, 1992; Cresswell, 2007; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmada betimsel analiz yani verilerin doğrudan sunumu ve içerik analizi beraber kullanılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen veri yığını Glaser ve Strauss'un (1967) ortaya koyduğu temellendirilmiş kurama dayalı bir içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi ile görüşme transkriptlerinden oluşan nitel verilerin kodlanması yapılarak, kodlama sonucunda ortaya çıkan kodlar ortak yapılar altında gruplandırılarak kategoriler oluşturulmuş ve böylece ortaya konulan kodların ve kategorilerin organize edilmesi ile web tabanlı uzaktan eğitim programlarındaki bileşenler ortaya konulmuştur. Çalışma süresince tekrar ederek ilerleyen bu süreç aşağıda ayrıntılı olarak aktarılmıştır. Betimsel analiz ise, içerik analizi sonucunda ortaya çıkan kodların ve kodların kümelenmesi ile oluşturulan kategori yapılarının sunumunda bulguları desteklemek amaçlı olarak kullanılmıştır. Bulgular bölümünde veri yığını üzerinde yapılan içerik analizi çalışması sonucunda ortaya çıkan kategoriler ve içerisindeki kodlar araştırma sürecinde katılımcılardan elde edilen verilerden doğrudan alıntılar ile desteklenmiştir. Böylece araştırmacı tarafından yapılan kodlama çalışmasının okuyucu tarafından gerçek veri üzerinde daha şeffaf olarak görülebilmesinin sağlanması amaçlanmıştır.

Araştırma sürecinde çalışma grubu öncelikle iki yükseköğretim kurumuna ait ilgili uzaktan eğitim merkezi ile oluşturulmuştur. Bu iki merkezle görüşmeler yapılarak, görüşme yapılan kişilerin izinleri dahilinde ses kayıtları alınmıştır. Araştırmacı tarafından bu ses kayıtlarının transkriptleri oluşturularak ilk iki merkeze ait görüşme transkriptleri elde edilmiştir. İlk iki merkeze ait görüşme transkriptleri MS Word programında uç uca eklenerek tek bir belge içerisinde birleştirilmiş, Times New

Roman yazı tipinde 12 punto ve tek satır aralığında 47 sayfalık ilk veri yığını elde edilmiştir. Araştırma verilerinin toplanarak analiz için hazır hale getirilmesinin ardından kodlama çalışmaları öncesinde 47 sayfalık görüşme transkriptleri ve merkezlerden elde edilen belgeler beraber bir bütün halinde hem araştırmacı hem de tezin danışmanlığını yürüten alan uzmanı başka bir araştırmacı tarafından okunmuştur. Okuma işleminin tamamlanmasından sonra ilk iki merkezle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen ilk veri yığını analiz edilmek üzere NVivo 8.0 nitel veri analiz programına aktarılmıştır. Kodlamalar NVivo 8.0 nitel veri analiz programının özellikleri kullanılarak yapılmıştır. Kodlama işlemi sadece görüşme transkriptleri üzerinde yapılmış olup merkezlerden ve merkezlere ait Web sitelerinden temin edilen belgeler görüşme transkriptlerindeki verileri doğrulama amaçlı olarak kullanılmıştır.

İçerik analizinde verinin kodlanmasına yönelik süreçler alanyazında açık kodlama (open coding), eksensel kodlama (axial coding) ve seçici kodlama (selective coding) olmak üzere 3 kategoride sunulmuştur (Glaser ve Strauss, 1967; Strauss ve Corbin, 1990; Glaser, 1992; Strauss ve Corbin, 1998). Bu kategorilere ait süreçler aşağıda özetlenmiştir:

- Açık kodlama: Bu aşamada veri yığını daha küçük parçalara ayrıştırılır. Böylece daha küçük parçalara ayrılmış veri üzerinde çalışmak, veriyi incelemek, elde edilen yapıları birbiri ile karşılaştırmak ve elde edilen küçük parçaları kavramsallaştırmak veya kategorileştirmek kolaylaşır.
- Eksensel kodlama: Bu aşamada kodlamada ortaya çıkan yapılar arasında ilişkiler kurularak kategoriler daha sistematik bir yapıda oluşturulur. Açık kodlama ile eksensel kodlama birbirinden bağımsız ard arda bir süreç değildir. Eksensel kodlama aşamasında kategoriler oluşturulurken bir yandan kodlama da yapılabilmektedir.
- Seçici kodlama: Bu aşama artık çalışmanın sonuçlandırıldığı, tanımlamaların netleştirildiği, kategoriler arasındaki ilişkilerin gözden geçirilerek temel ana kategoriye bağlantıların kurulduğu ve kuramın ortaya çıktığı süreci kapsar. Kategoriler son olarak gözden geçirilir, gerekli düzenlemeler yapılarak kategori yapısı netleştirilir.

Kodlama süresince yeni veri toplandıkça araştırmacı tekrar açık kodlama aşamasına dönerek elde edilen verileri kodlar, kategorileri oluşturur, kategoriler arasındaki ilişkileri tanımlayıp kategori yapısına nihai halini vererek kategorileri oluşturduğu çatı altında toplar. Böylece araştırma boyunca bu süreç tekrarlayan bir şekilde devam eder.

Bu çalışmada kodlama öncesinde görüşme transkriptleri her iki araştırmacı tarafından MS Word belgesi üzerinde okunurken olası kodların altı çizilerek ön bir kodlama çalışması yapılmıştır. Araştırmacıların yaptıkları kodlamaları birbirleri ile paylaşması ile bu ön kodlamalarla görüşme transkriptleri tekrar okunarak hem verilere daha aşına olunması sağlanmış hem de ön kodlamalar arasında tutarlılığın sağlanıp sağlanmadığı kontrol edilmiştir. MS Word belgesi üzerinde yapılan ön kodlama çalışması sonrasında ilk iki merkeze ait toplamda 47 sayfalık 5 görüşme transkripti NVivo 8.0 programına aktarılarak alanyazında sunulan kodlama aşamaları takip edilerek açık kodlama ile analiz sürecine başlanmıştır. İki araştırmacının ortak kararı ile içerik açısından en zengin kaynak olması nedeniyle B üniversitesine ait 15 sayfalık ilk görüşmeye ait transkript ile kodlama sürecinin başlatılmasına karar verilmiştir. 15 sayfalık ilk görüşme transkriptinin kodlanmasına araştırmacı ve danışmanı ile birlikte başlanmış daha sonra kodlamaya araştırmacı tarafından devam edilmiş ve sonrasında 492 kod ortaya çıkmıştır. Bu kodlama çalışması sonrasında danışman ile yapılan ortak çalışma sonrasında kod sayısı 259'a düşürülmüştür. Bu kodlar ön kodlama aşamasındaki kodlarla da karşılaştırılarak tutarlılığın sağlandığı görülmüştür. Böylece kodlama işleminde birden fazla görüşün alınması sağlanarak ortak bir çalışma ile araştırma sonuçlarının güvenilirliğinin sağlanması amaçlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). İlk merkeze ait ilk görüşme transkriptinin kodlama işlemi tamamlandıktan sonra zengin bir kaynak olması ve farklı bir merkeze ait görüşmeyi içermesi sebebi ile 18 sayfalık ikinci görüşme transkriptinin kodlama sürecine geçilmesine karar verilmiştir. Bu kodlama çalışması neticesinde bu belgede toplam 298 kod ile kodlama yapılırken bunların 253'ü yeni kod olarak ortaya çıkmıştır.

Böylece iki merkeze ait toplamda 33 sayfadan oluşan en zengin iki kaynağın kodlama çalışması sonrasında toplamda 512 kod ortaya çıkmıştır. Bu iki kaynağın kodlama çalışması sonrasında yeterli kod zenginliğinin ortaya çıkmış olduğu konusunda ortak fikir birliğine varılarak eksensel kodlama aşamasına geçilmesine karar verilmiştir. Eksensel kodlama aşamasında açık kodlama aşamasında elde

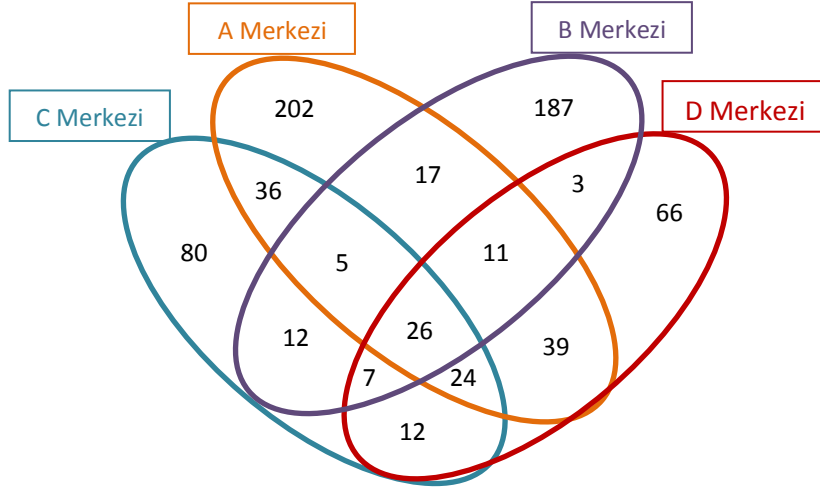
edilen kodların kategoriler altında yapılandırılması işlemi yapılmıştır. Bu kategori çalışması ile 512 kod 13 kategori altında alt kategorileri de içeren bir çatı altında yapılandırılmıştır. Ayrıca elde edilen kategori yapısı ile araştırma sorularının cevapları ilişkilendirilerek genel bir durum tablosu ortaya konulmuş ve araştırma sorularının cevaplanma durumu kontrol edilmiştir. Bu süreç sonucunda ortaya çıkan kategori yapısının araştırma problemlerini cevaplamaya yönelik veriyi sağladığı görülmüştür. Kategori yapısı oluşturulduktan sonra bu iki merkezle yapılan görüşmelerin geri kalan toplam 16 sayfalık transkriptlerinin kodlama işlemi de yapılarak ilk iki merkeze ait görüşmelerin kodlama işlemi tamamlanmıştır. Ek 16 sayfalık görüşme transkriptinde 253 kod ile kodlama yapılırken süreçte 104 yeni kod ortaya çıkmıştır. Böylece ilk iki merkeze ait görüşme transkriptlerinin kodlama işlemi neticesinde toplamda 616 kod ortaya çıkmıştır. İlk iki merkeze ait görüşme transkriptlerinin açık ve eksensel kodlama işlemleri tamamlandıktan sonra seçici kodlama aşamasına geçilmiştir. Bu aşamada öncelikle araştırmacı tüm kodları ve kodların bağlı olduğu ana ve alt kategorileri tek tek gözden geçirerek bağlantıları tanımlamış, mükerrerlik fark edilen kodları birleştirmiş ve nihai olarak 12 kategori altında toplam 569 kod ile yapıya nihai halini vermiştir. Araştırmacı daha sonra aynı zamanda tez danışmanlığını yapan alan uzmanı araştırmacı ile ortaya çıkan kategori yapısını gözden geçirmiştir. “Ders Tasarımı” kategorisi altındaki kod yapılanması incelendiğinde bu kategorinin “Öğretim Tasarımı” kategorisi altında bir alt kategori olarak yer almasına karar verilerek kategori sayısı 12’ye düşürülmüştür. Bu çalışma sonrasında elde edilen kategori yapısı alan uzmanı 2 araştırmacı ile daha paylaşılmış ve yapılan değerlendirme sonucunda “Mevzuat” kategorisi içerisinde alt kategori olarak oluşturulmuş olan “Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi”nin tek başına kategori olarak değerlendirilmesine karar verilerek kategori sayısı 13’e çıkarılmıştır.

İlk iki merkeze ait görüşme transkriptlerinin kodlama işlemi tamamlanarak kategoriler oluşturulduktan sonra araştırmanın çalışma grubuna farklı iki merkezin daha katılması ile ilk iki merkezle yapılan çalışma neticesinde ortaya çıkan yapının, diğer bir ifade ile araştırmanın bulgularının temsilini kontrol etmek ve temsil gücünü arttırmak amaçlanmıştır. Kodlama çalışması öncesinde iki ek merkeze ait toplamda 26 sayfalık görüşme transkripti hem araştırmacı hem de danışmanı tarafından okunarak verilere aşinalık sağlanmıştır. Bu iki merkezle yapılan görüşmelerden elde

edilen 26 sayfalık görüşme transkripti NVivo 8.0 programına aktarılarak kodlaması yapılmıştır. Alanyazında sunulan kodlama aşamaları takip edilerek açık kodlama ile analiz sürecine başlanmıştır. İki araştırmacının ortak kararı ile analiz çalışması tamamlanan ilk iki merkeze göre daha az deneyimli, uzaktan eğitime yeni giriş yapmış bir yükseköğretim kurumu olması sebebi ile C üniversitesine ait 15 sayfalık ilk görüşmeye ait transkript ile kodlama sürecinin başlatılmasına karar verilmiştir. 15 sayfalık görüşme transkripti önce araştırmacı tarafından kodlandıktan sonra alan uzmanı diğer araştırmacı ile kodlama çalışması değerlendirilerek daha önceden ortaya çıkan 569 koda ek olarak görüş birliğine varılan 91 yeni kod ortaya çıkmıştır. İlk merkeze ait görüşme transkriptinin kodlama işlemi tamamlandıktan sonra diğer merkeze ait 11 sayfalık ikinci görüşme transkriptinin kodlama sürecine geçilmiştir. 11 sayfalık görüşme transkripti önce araştırmacı tarafından kodlandıktan sonra alan uzmanı diğer araştırmacı ile kodlama çalışması değerlendirilerek daha önceden ortaya çıkan 660 koda ek olarak görüş birliğine varılan 67 yeni kod ortaya çıkmıştır. Kodlama sürecinde alan uzmanı diğer araştırmacı ile kodlama işleminin tek tek değerlendirilmesi ile birden fazla görüşün alınması sağlanarak ortak bir çalışma ile araştırma sonuçlarının güvenilirliğinin sağlanması amaçlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmanın çalışma grubunun genişletilmesi ile eklenen iki yeni merkezle yapılan görüşmelere ait 26 sayfalık görüşme transkriptleri için açık kodlama ve eksensel kodlama paralel olarak tekrar eden bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Kodlama işlemi en son seçici kodlama ile tamamlanarak ortaya çıkan kodlar ve kategoriler, bu kategorilere ait tanımlamalar ve ortaya çıkan yeni kodların bu kategoriler ile ilişkilendirilerek kategoriler altında yapılandırılması son kez gözden geçirilerek kategori yapısına nihai hali verilmiştir. Bu çalışma neticesinde ortaya çıkan yeni kodların var olan kategoriler içerisine yerleştirilebildiği ve yeni bir kategorinin ortaya çıkmadığı görülmüştür. Strauss ve Corbin (1998) kodlama sürecinde artık yeni bir kod veya özellik ortaya çıkmıyorsa kategorilerin doyuma uğradığını ifade etmiştir. Bu çalışmada da kodların doygunluğa ulaşıp ulaşmadığının kontrolü için eklenen iki merkeze ait görüşme transkriptlerinin kodlaması sonucunda artık kategori yapısında bir değişiklik oluşmadığı görülmüştür. Böylece ilk iki merkezin verileriyle ortaya konan yapının diğer merkezleri de temsil edebildiği görülerek kategori yapısı nihai halini almıştır.

Şekil 3.1. Kodların Merkezlere Göre Dağılımı

Kodlama süreci sonunda toplam 727 adet kod (EK.6) elde edilmiştir. Kodların merkezlere göre dağılımı Şekil 3.1. içerisinde sunulmuştur. Bu kodlar 13 adet kategori altında yapılandırılmıştır. Bu kategoriler aşağıda sunulmuştur:

- Program Açılış Süreci
- Mevzuat
- Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi
- Program Yapısı
- Öğretim Tasarımı
- Ölçme Değerlendirme
- Destek
- Teknik
- İletişim/Etkileşim
- Program Değerlendirmesi
- Akreditasyon
- Başarı Faktörleri
- Problemler

Görüşme yapılan merkezlerin web sitelerinden elde edilen veriler ve görüşme yapılan kişilerden temin edilen belgeler ise görüşme transkriptlerinden oluşan ana veri kaynağından ortaya çıkan bu kod ve kategori yapısının doğrulanması amacıyla kullanılmıştır.

3.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Bilimsel araştırmalarda sonuçların inandırıcılığı en önemli ölçütlerden birisi olarak karşımıza gelmektedir. Bu kapsamda nicel araştırmalarda “geçerlik” ve “güvenirlik” en yaygın olarak kullanılan ölçütlerdir (Yıldırım ve şimşek, 2011). Nitel araştırmaların yaklaşımı, tasarımı ve verileri nicel araştırmalara göre farklı olduğu için araştırmanın kalite ve doğruluğu için farklı ölçütler kullanılmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012). Nicel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlikle ilgili daha çok istatistiksel yöntemler ve testler kullanılırken nitel araştırmalarda araştırmanın tasarımına göre farklı yöntemler ile bu özelliklerin sağlanması için çalışılmaktadır. Nicel araştırmalar temelde formül ve kurallara dayalı istatistiksel analizleri temel alırken nitel araştırmalar araştırmacının görüş ve kavramsal kapasitesine dayalı yaratıcı bir süreçten oluşmaktadır (Patton, 1999). Ancak nitel araştırmalarda da geçerlik ve güvenirliğin sağlanması için tekrar edilebilir nitelikte olması ve açık sistematik bir yapısının olması önemlidir. Nitel araştırmalarda araştırmanın sonuçlandırılmasına yönelik sürecin kalitesinin sorgulanabilmesi için öncelikle nitel araştırmacının veri toplama ve analiz sürecini gerekli detayları içerir bir raporlama zorunluluğu vardır (Patton, 1999). Bu araştırmada da araştırma sürecinde toplanan verilerin analiz süreci ayrıntılı bir şekilde açıklanarak nasıl bir analiz süreci ile sonuçlara ulaşıldığı ortaya konulmuştur. Analiz sonucunda ortaya çıkan araştırma bulguları veri kaynaklarından doğrudan yapılan alıntılarla açık olarak sunulmuştur. Ayrıca araştırma sürecinde ilgili merkezlerden toplanan veri kaynakları ve görüşme ses kayıtları gereken durumlarda teyit amaçlı kullanılabilmek için saklanmıştır.

Lincoln ve Guba (1985) nitel araştırmalarda kalite ve doğruluk için “güvenirlik (trustworthiness)” kavramını ileri sürmektedir. Nitel araştırmalarda güvenirliğin (trustworthiness) sağlanması için en yaygın yöntem olarak üçgenleme (triangulation) yöntemi karşımıza çıkmaktadır (Patton 1999; Denzin, 1970; Denzin 1978). Üçgenleme çalışması için (1) yöntemsel üçgenleme/çoklu veri toplama yöntemi, (2) veri üçgenleme/çoklu veri kaynağı, (3) araştırmacı üçgenleme/çoklu araştırmacı ve (4) kuramsal üçgenleme/çoklu kuram kullanılması çerçevesinde 4 çeşit yöntem önerilmektedir (Denzin 1970; Patton, 1999). Bu araştırmada güvenirliği sağlamak için üçgenleme yöntemi kapsamında çoklu veri toplama yöntemi, çoklu veri kaynağı ve çoklu araştırmacı kullanılmıştır. Çalışmada yükseköğretim kurumları örneği üzerinden web tabanlı uzaktan eğitim programlarında var olan yapının düzgün çalışan ve eksik

yönleri ile ortaya çıkarılması amaçlandığından ve bu çerçevede ideal yapıdaki bileşenlere yönelik bir öneri sunulması amaçlandığından kuramsal bir yapı üzerinde çalışılmamış ve kuramsal üçgenleme yöntemi kullanılmamıştır.

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış görüşmeler ve belge analizi kullanılmıştır. İlgili merkezlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler merkezlerden elde edilen belgelerle ve merkezlere ait Web sitelerinden elde edilen belgelerle karşılaştırılarak kontrol edilmek suretiyle sonuca varılmıştır. Böylece birden fazla veri toplama yöntemi neticesinde farklı veri kaynaklarına erişilerek verinin teyit edilmesi sağlanmıştır. Ayrıca ilgili merkez yöneticileri ile yapılan görüşmelerde yeterli bilgiye sahip olunamayan ve ayrıntı gerektiren kısımlarda ilgili alana yönelik çalışan içerik geliştirme, teknik iş süreçleri gibi farklı alanlarda sorumlularla da ek görüşmeler yapılarak veri toplanmıştır. Böylece yapılan görüşmelerde sadece ilgili kurum yöneticileri değil ilgili merkezlerde çalışan personelle de görüşmelerin yapılması sağlanarak verinin kaynağı çeşitlendirilmiştir. Son olarak, veri analiz sürecinde alan uzmanı ikinci bir araştırmacı ile ortak bir çalışma yürütülmüştür. Araştırmanın bulguları iki araştırmacının ortak fikir birliğine vardığı sonuçlardan oluşmuştur. Böylece analiz sürecinde çoklu araştırmacı kullanılması sağlanmıştır.

Lincoln ve Guba (1985) nitel araştırmalarda güvenilirliğin (trustworthiness) sağlanması için güvenilirlik (truth value - credibility), tarafsızlık/yansızlık (confirmability - neutrality), tutarlılık (dependability - consistency) ve transfer edilebilirlik/uygulanabilirlik (transferability - applicability) ölçütlerini önermektedir. Bu çalışmada verilerin güvenilirliğini sağlamak için araştırma bulguları öncelikle iki merkezle yapılan çalışmalar neticesinde ortaya konulmuş ve devamında araştırmanın çalışma grubuna iki merkez daha eklenerek bu merkezlerle yapılan çalışma sonucunun ilk iki merkeze ait bulguları doğrulayıp doğrulamadığına bakılmıştır. İlk iki merkeze ait araştırma sonuçlarının yeni eklenen iki merkez tarafından da temsil edildiği bulunduktan sonra araştırma sonuçları neticelendirilmiştir. Araştırma verilerinin analizi ve bulguların oluşturulması süresince araştırmacı alan uzmanı bir başka araştırmacı ile beraber çalışmalarını yürütmüştür. Ayrıca araştırma süresince elde edilen görüşme ses kayıtları ve temin edilen belgeler ham veri olarak farklı araştırmacılara sunulmak üzere kayıt altına alınmıştır.

Bir araştırmada yansızlığın sağlanabilmesi için alan uzmanı başka bir araştırmacı tarafından araştırma verilerinin, bulgularının ve yorumlamaların incelenmesi önerilmektedir (Lincoln ve Guba, 1985). Bu araştırmada veri analiz süreci iki araştırmacının ortak çalışması ile gerçekleştirilerek araştırmanın bulguları nihai halini almıştır. Ayrıca araştırmacılar tarafından ortaya konan bulgular ve araştırmacılar tarafından yapılan yorumlar alan uzmanı iki araştırmacı ile daha paylaşılarak onların da katkıları ile çalışma nihai halini almıştır.

Bir araştırmada tutarlılığın sağlanabilmesi için de alan uzmanı başka bir araştırmacının araştırmaya dahil edilmesi ve bulguların bu araştırmacılarla beraber nihai halini alması önerilmektedir (Lincoln ve Guba, 1985). Bu araştırmada tutarlılığı sağlamak için veri analiz sürecinde alan uzmanı ikinci bir araştırmacı ile ortak bir çalışma yürütülmüştür. Araştırmanın bulguları iki araştırmacının ortak fikir birliğine vardığı sonuçlardan oluşmuştur. Ayrıca araştırmanın nihai bulguları alan uzmanı iki araştırmacı ile daha paylaşılarak araştırma nihai halini almıştır.

Bir araştırmada transfer edilebilirliğin arttırılabilmesi için çalışmanın gerçekleştirildiği çalışma grubunun özelliklerinin ayrıntılı şekilde tanımlanması ve sunulması önerilmektedir (Lincoln ve Guba, 1985). Bu çalışmada araştırmanın çalışma grubunu oluşturan yükseköğretim kurumlarındaki uzaktan eğitim merkezlerine ait uzaktan eğitime yönelik deneyim süreleri, program sayıları ve coğrafi bölgeleri gibi ayrıntılı özellikler sunulmuştur.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırma problemlerine yönelik elde edilen bulgular sunulacaktır. Bulgular nitel verilerin analizi sonucunda oluşan kodlar ve bu kodların benzer yapılar altında gruplandırılmasıyla oluşan kategoriler ışığında sunulmaktadır.

Araştırma sonucunda MS Word programında Times New Roman yazı tipi, 12 punto ve tek satır aralığı kullanılarak oluşturulmuş 73 sayfalık görüşme transkriptlerinin NVivo 8.0 programında kodlanması sonucunda 727 kod ortaya çıkmıştır. Bu kodlar 13 temel kategori içerisinde hiyerarşik alt kategoriler ile yapılandırılarak web tabanlı uzaktan eğitim programlarına ait bileşenler ortaya konulmuştur. 13 temel kategori program açılış süreci, mevzuat, Türkiye yükseköğretim yeterlilikler çerçevesi, program yapısı, öğretim tasarımı, ölçme değerlendirme, iletişim/etkileşim, destek, teknik, program değerlendirmesi, akreditasyon, başarı faktörleri ve problemlerdir. Elde edilen kodların sınıflandırılması ile oluşturulan temel kategoriler, alt kategoriler ve her kategorinin içerdiği kodlara ait niceliksel veriler Tablo 4.1 içerisinde sunulmuştur.

Tablo 4.1. Veri analizi sonucunda elde edilen kategoriler

<i>Kategoriler</i>	<i>Alt Kategoriler</i>	<i>Kod Sayısı</i>	<i>Toplam</i>
<i>Program Açılış Süreci</i>	Kurumsal Misyon ve Vizyon	9	37
	Program Açma Ölçütleri	7	
	Başvuru Süreci	12	
	Program Açılış Hazırlıkları	9	
<i>Mevzuat</i>		8	8
<i>Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi</i>		7	7
<i>Program Yapısı</i>	Personel Yapısı	32	165
	Birim Yapısı	26	
	Koordinasyon	29	
	Öğrenci İşleri	17	
	Paydaşlar	39	
	Program Düzeyleri	9	
	Program Alanları	13	
<i>Öğretim Tasarımı</i>	Tasarım Unsurları	56	174

	Ders Tasarımı	99	
	Öğrenme Yönetim Sistemi Kullanımı	19	
Ölçme Değerlendirme	Sınav Türleri	8	
	Sınav Uygulama Yöntemleri	6	42
	Sınav Organizasyonu	7	
	Alternatif Ölçme Değerlendirme	21	
İletişim/Etkileşim	İletişim Kanalları	18	29
	İletişim/Etkileşim Türleri	11	
Destek	Öğrenci Desteği	27	
	Öğretim Elemanı Desteği	26	62
	Personel Gelişimi	9	
Teknik	Donanım	13	
	Ağ/Network	3	80
	Yazılım	64	
Program Değerlendirmesi	Değerlendirme Öğeleri	19	
	Süreç Değerlendirmesi	5	26
	Sonuç Değerlendirmesi	2	
Akreditasyon	Akreditasyon Alanları	5	16
	Akreditasyon Öğeleri	11	
Başarı Faktörleri		27	27
Problemler	Öğrenci ile İlişkili Problemler	9	
	Öğretim Elemanı ile İlişkili Problemler	19	
	İdari/Yönetimsel Problemler	22	65
	Teknik Problemler	10	
	Diğer Problemler	5	

Bu bölümde görüşmelerden elde edilen kodların yoğunluğu ifade edilirken her kod için farklı merkezlere ait görüşmelerde o kodun her merkeze ait görüşmelerde en az bir kez ortaya çıkmış olması temel alınmıştır. Kod bir merkezde ortaya çıkmış ise “bir merkezde”, 2-3 merkezde ortaya çıkmış ise “merkezlerin bazılarında”, 4 merkezde ortaya çıkmış ise “merkezlerin hepsinde” ifadeleri ile sunulmuştur.

4.1. Program Açılış Süreci

Bu kategori “kurumsal misyon ve vizyon”, “program açma ölçütleri”, “başvuru süreci” ve “program açılış hazırlıkları” alt kategorileri çerçevesinde 37 kod içermektedir. Bu alt kategoriler bir program açılış sürecinde dikkate alınması gereken öncelik sırasına göre sunulmaktadır. Program açılış süreci kategorisi içerisinde kodların alt kategorilere göre dağılımı Tablo 4.2 içerisinde sunulmaktadır.

Tablo 4.2. Program Açılış Süreci kategorisi içerisinde elde edilen kodların alt kategorilere göre dağılımı

<i>Kategori Başlığı</i>	<i>Alt Kategoriler</i>	<i>Kod Sayısı</i>
Program Açılış Süreci	Kurumsal Misyon ve Vizyon	9
	Program Açma Ölçütleri	7
	Başvuru Süreci	12
	Program Açılış Hazırlıkları	9
Toplam		37

Görüşmelerden ortaya çıkan kodlar neticesinde bir uzaktan eğitim programı açılış süreci, öncelikle yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitim programları ile ne amaçladıkları ve kurumsal misyon ve vizyonlarının içerisinde nasıl yapılandıkları, yeni bir program açmak için yükseköğretim kurumu içerisindeki karar sürecinde ve YÖK tarafındaki onay sürecinde değerlendirilen ölçütler, yükseköğretim kurumlarının hem kendi içerisinde üst yönetime hem de YÖK’e başvuru süreçleri ve programların açılış onayları alındıktan sonraki hazırlık süreçleri başlıkları altında ortaya çıkmıştır.

4.1.1. Kurumsal Misyon ve Vizyon

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının açılış kurumsal misyon ve vizyon çerçevesinde bir merkezde ortaya çıkan eğitim hizmetlerinin niteliğinin artırılması, eğitimi erişilebilir kılmak, genişleme politikası, insan kaynağı geliştirmek, itibar, öğrencilerin teknolojik imkanlardan faydalanması, okutman ihtiyacında azalma, parasal nedenler ve uzaktan eğitim ile ilgili araştırmalar olmak üzere 9 kod ile karşımıza çıkmıştır.

Görüşmelerde yükseköğretim kurumlarının neden uzaktan eğitim programı açtıklarına ve bunları kurumsal misyon ve vizyonlarının içerisinde nasıl yapılandıklarına yönelik sorulara alınan cevaplar ile yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitim imkanı ile eğitimlerini daha erişilebilir kılmayı, uzaktan verilen derslerle okutman ihtiyaçlarını azaltarak yeni bölümlerin açılması ile kurumlarını

genişletmeyi, öğrencilerin teknolojik imkanlardan faydalanmasını, kurumlarına itibar katmayı ve kuruma parasal bir kaynak sağlamayı hedefledikleri görölmüştür:

D üniversitesi: Bizim amacımız uzaktan eğitim imkanlarını bizim eğitim hizmetlerinin niteliğini arttırmak üzere kullanabilmek. Bizim eğitimimizi daha erişilebilir kılmak ve bununla ilgili insan kaynağı geliştirmek. Aynı zamanda bu konuda araştırmalar yapmak şeklinde hedeflerimiz vardı uzaktan eğitime başladığımızda.

C üniversitesi: ...üniversitenin bir genişleme politikası kapsamında ortak derslerin uzaktan verilmesi ile okutman ihtiyacında azalma oldu, onu yeni bölüm açarak değerlendiriyorlar kadroları hani genişlemesinde fayda var. İşte öğrencilerin bu teknolojik imkanlardan faydalanmasını istiyor üniversite. Kendine itibar katacağını düşünüyor. Ama işin esasında duygusal meseleler var.

4.1.2. Program Açma Ölçütleri

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programı açma ölçütleri merkezlerin bazılarında ortaya çıkan hedef kitle, akademik birimdeki hoca yeterliliği/öğretim kadrosu, ders içerikleri, ekonomik etkenler, YÖK ölçütleri; bir merkezde ortaya çıkan stratejik seviyede program açma ihtiyacı ve üniversitenin genel çıkarları olmak üzere 7 kod ile açıklanmıştır.

Bir program açılma kararı ilgili merkezler tarafından değerlendirilirken öncelikle bu programa talep gösterecek bir öğrenci potansiyelinin var olup olmadığı ile ilgilenilmektedir. Farklı merkezlerle görüşmeler içerisinde bir program açılması düşünöldüğünde öncelikle bu programın hedef kitlesinin varlığına ve bu kitlenin hacmine bakıldığı görüşme yapılan merkezlerin bazılarında aşağıdaki şekillerde ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Tabi bizim ilk önce söylediğimiz şey şu, hedef kitleniz kimdir, bu programı alacak hedef kitle var mıdır, yani eğer bir öğrenci grubu yok ise boşu boşuna bu programı açmanın anlamı da yoktur.

C üniversitesi: ... en büyük kriterlerden bir tanesi de bu programlara başvuracak potansiyel öğrenci sayısı önemli, bu konuda bilgi istiyoruz. Eğer ... yeterince öğrenci talebi olacağı düşünölmüyor ise ve programın uzaktan yürütölmesinde ekstra zorluklar bulunmayacak ise ...

Uzaktan eğitim programı açmak için talepler geldiğinde uzaktan eğitim merkezleri tarafından incelenen önemli ölçütlerden diğer bir tanesi olarak akademik birimlerdeki öğretim kadrosu görölmektedir. Görüşmeler kapsamında bir programın uzaktan eğitim yolu ile hizmet sunmasına karar verilmesi aşamasında ilgili akademik birimdeki akademik personelin yeterliliğine bakıldığı görölmüştür:

A üniversitesi: Bu bölümün bu işi yapabileceğini ve hoca yeterliliğin olacağını görüyoruz. Ondan sonra senatoya gidiyoruz, biz böyle bir proje hazırlamaktayız.

B üniversitesi: ... en önemlilerden bir tanesi bu işi yapabilecek akademik kadro var mıdır?

B üniversitesi: ...eğer ikna olursak yani biz uzaktan eğitim olarak bu işe ikna olursak ve akademik birimin hoca olarak da var olduğuna inanırsak bu işe talip oluyoruz yani biz yapabiliriz diyoruz.

C üniversitesi: ... önce eleman, öğretim kadrosuna bakıyorlar. Yüksek lisansı açmaya yetecek kadar akademik kadro var ise açılıyor.

Uzaktan eğitimin hangi dersler veya alanlar için daha uygun olup olmadığı yaygın bir şekilde tartışılmaktadır. Aynı tartışma konusunun uzaktan eğitim programlarının açılma kararları alınırken de ilgililer arasında değerlendirildiği bulunmuştur. Uzaktan eğitim programlarının açılabilmesi için programların ders içeriklerinin uzaktan eğitim yöntemi ile verilmeye uygun olup olmadığı değerlendirilmektedir. Görüşmelerde web tabanlı uzaktan eğitim programlarının açılma kararı alınırken ders içeriklerinin ve dersin doğasının uzaktan eğitim yöntemi ile sunulmaya uygunluğu, derslerin uygulama gerekliliklerinin uzaktan eğitim içerisinde nasıl uygulamaya alınabileceği gibi hususların değerlendirildiğine yönelik örnekler sunulmuştur:

D üniversitesi: Göz önünde bulundurduğumuz faktörler aslında şöyle, verilecek programın niteliği, konu içerikleri, ders içerikleri, derslerin doğası itibari ile uzaktan eğitime uygunluğu ve yürütülebilirliği. Yani uygulamalı dersleri fazla olanlarda biz diyoruz ki bak bunu yaparsak şöyle şöyle ekstra uygulama yükleri olacak.

B üniversitesi: Aslında diyoruz ya içeriğe göre program açılmalı, uzaktan eğitim her içeriği desteklemez yani. Her alanla ilgili mutlaka desteklediği yerler vardır ama %100 destekler diye bir şey diyemeyiz. İngilizce için belki çok güzel bir fırsattır, sözel bazı dersler için evet ama kalkıp da bir mühendislik, tamamını uzaktan veremezsiniz.

Ayrıca görüşmelerde, yeterli hedef kitlenin olmaması ekonomik etkenlerle ilişkili olarak ileri sürülmüş ve yeterli hedef kitlenin olmaması sonucunda açılan uzaktan eğitim programlarının ekonomik olarak kurumları zarara uğratabileceği sebebi ile ekonomik etkenlerin de bir programın açılması aşamasında göz önüne alınması gerektiği vurgulanmıştır:

B üniversitesi: ... bazen projeler geliyor mesela hedef kitlesi çok küçük, yani yaptığınıza değmeyecek hatta belki de yapamayacaksınız çünkü ekonomik anlamda da bazen zarara uğratabilecek durumlar olabilir.

Uzaktan eğitim programları açılırken uzaktan eğitim merkezi ve yükseköğretim kurumunun çalışmasından sonra YÖK'e başvuru yapılarak program açılma onayı alınması sebebi ile programların açılmasındaki değerlendirme sürecinde YÖK'ün de ölçütleri bulunmaktadır. Görüşmeler içerisinde program başvurularında YÖK'ün ölçütlerine göre hazırlıklar yapıldığı belirtilmiştir:

B üniversitesi: ...uzaktan eğitim ile ilgili öğretim tasarımı nedir, teknik altyapı nedir, YÖK'ün istediği birtakım kriterler var. Onları içeren bir bilgi dosyasını ekliyoruz...

Ayrıca görüşmelerde YÖK'ün onaylama aşamasındaki değerlendirmesinde kullanılan ölçütler programın uzaktan eğitim ile verilmeye uygunluğu, öğretim tasarımı, teknik altyapı ve sistemin işleyişi olarak ifade edilmiştir:

B üniversitesi: YÖK onaylarsa, eğer YÖK'te eğitim dairesi dosya ile ilgili, öğretim elemanları ile ilgili, teknik ile ilgili bir sıkıntı görmez ise o da uygun dosyaları uzaktan eğitim grubuna yönlendirerek, o da bu dosyalara uzaktan eğitim yapılıp yapılamayacağına karar vermesini istiyor. Sistem sonra tekrar geri bir şekilde işliyor. Uzaktan eğitim komisyonu çalışma grubu da, verilen programın ne derece uzaktan eğitime uygun olup olmadığı, o bahsedilen ilave dosyada sunulan öğretim tasarımının ne derece mantıklı olduğunu, teknik altyapının yeterli olup olmadığını veya vaat edildiği gibi sistemin nasıl işleyeceğini oradaki dosyayı inceliyor.

Uzaktan eğitim programları açılırken hedef kitlenin varlığı, yeterli akademik personelin varlığı, derslerin veya içeriklerin uzaktan eğitim ile sunulmaya uygunluğu, ekonomik etkenler ve YÖK'ün ölçütleri ile beraber yükseköğretim kurumu/üniversite yönetiminin değerlendirmede kullandığı bazı ölçütler de ortaya çıkmıştır. Rektörlük seviyesindeki bu değerlendirme görüşmelerde aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

D üniversitesi: Orada sadece iyi izah edilmesi lazım, oranın şeyi böyle bir programa ihtiyaç var mı diye daha stratejik seviyede bakılır orada. O stratejik seviyede eğer böyle bir programa ihtiyaç var ise yürütülebilir ise ihtiyaç olduğu düşünülüyor ise oradan pek problem olmuyor.

A üniversitesi: ...bir program biz uzaktan eğitim programı açmak istiyoruz diyerek rektörlüğe başvurabiliyor. Başvurduğunda bu talebi uzaktan eğitim koordinatörlüğüne geliyor. Orada grup olarak çağırılıyor. Koordinatörlük bunun feasible veya üniversitenin genel çıkarlarına uygun olup olmadığını değerlendiriyor.

Görüşmeler sonucunda ortaya çıkan bulgulara ek olarak YÖK'ün program başvurularında yükseköğretim kurumları tarafından doldurulmasını istediği "Uzaktan Öğretim Sistemi Bilgi Derleme Formu" (EK-4) incelenmiştir. Bu incelemede sözkonusu form içerisinde bilgilerin web tabanlı uzaktan eğitim süreçlerini yürütecek uzaktan eğitimden sorumlu birim, mekan/ortam altyapısı, yazılım ve donanım altyapısı, uzaktan eğitim ders materyali hazırlama ve üretim süreci, öğretim süreci, uzaktan eğitim öğrenci destek sistemi, uzaktan eğitim ölçme değerlendirme sistemi ve ek bilgi başlıkları altında yapılandırıldığı bulunmuştur.

Uzaktan eğitimden sorumlu birim, uzaktan eğitim (e-öğrenme) ders ve/veya programlarının geliştirilmesi ve destek hizmetleri için görevlendirilen birim olarak tanımlanmıştır. Bu birimin adı, web sayfasının adresi, birim yöneticisi ve birimin kadro yapılanması gibi bilgiler istenmektedir. Kadro yapılanması istenirken hem akademik kadro hem de idari kadro olarak tam zamanlı ve yarı zamanlı çalışan personel sayısı bildirilmektedir. Bu kadroların ilgili uzaktan eğitim birimi içerisinde içerik geliştirme, yazılım geliştirme, sınav organizasyonu, yardım masası ve diğer birim başlıkları altında ayrıştırılmış olarak istendiği görülmüştür.

Mekan/Ortam altyapısı içerisinde uzaktan eğitim ders ve program üretimi ve/veya sunumu için kullanılan TV/ses stüdyosu, akıllı sınıf, elektronik sınıf veya teknoloji sınıfı gibi mevcut ortam bilgileri istenmektedir.

Yazılım altyapısı içerisinde öğrenme yönetim sistemleri, içerik geliştirme yazılımları/araçları, eş zamanlı içerik sunum yazılımları/araçları çerçevesinde mevcut yazılım bilgilerinin sağlanması beklenmektedir. Donanım altyapısı çerçevesinde sunucular, içerik/video/ses montaj, kurgu ve işleme üniteleri ile baskı makineleri v.b. özel teçhizatlar, video konferans sistemi, çoklu konferans ünitesi gibi donanımlardan mevcut olanlara yönelik bilgiler istenmektedir.

Uzaktan eğitim ders materyali hazırlama ve üretim sürecine yönelik olarak basılı kitap, e-kitap, e-ders v.b. kullanılacak ders materyalleri, bu materyallerin kimler tarafından hazırlanacağı konusunda bilgi istenmektedir. Ayrıca öğretim elemanlarına uzaktan eğitim dersleri için derslerini hazırlama, materyal geliştirme konusunda bir eğitim verilip verilmediği ve ders materyallerinin hazırlanmasına yönelik bir kılavuzun hazırlanıp hazırlanmadığı sorulmaktadır.

Öğretim süreci çerçevesinde derslerin uzaktan sunumunda kullanılan teknolojiler, eş zamanlı ders sunumunun uygulandığı model ile hangi süre ve sıklıklarla gerçekleştirileceği, eş zamansız ders sunumu için uygulanan model, forum/tartışma ortamlarının kullanımı ve öğrencilere akademik danışmanlık hizmetinin nasıl sağlanacağı konusundaki bilgiler incelenmektedir.

Öğrenci destek sistemi idari destek, teknik destek, akademik destek, sosyal destek ve kütüphane alt başlıkları çerçevesinde ele alınarak her başlığın tek tek açıklanması istenmektedir.

Ölçme değerlendirme süreci ara sınav, dönem sınavı, ödev/proje ve diğer başlıklar altında incelenirken her sınav için sınav türü ile ilgili bilgi ve öğrencilerin gözetimi ile değerlendirilmesi konusunda yapılan çalışmalara yönelik açıklamalar istenmektedir. Sınav türleri çoktan seçmeli ve açık uçlu sınavları kapsamaktadır.

4.1.3. Başvuru Süreci

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programı başvuru süreci merkezlerin hepsinde ortaya çıkan program açma talepleri, YÖK başvurusu, prototip/örnek ders; merkezlerin bazılarında ortaya çıkan dosya hazırlık süreçleri, YÖK onayı/izni, program açma talep dosyası, rektörlüğe başvuru; bir merkezde ortaya çıkan ders sunumu/mülakatı, başka bir üniversiteden kopya, kağıt üzerinde anlatım, uzaktan eğitim dosyası hazırlama rehberliği ve uzaktan eğitim bilgisi ilave dosyası olmak üzere 12 kod ile açıklanmıştır.

Uzaktan eğitim programlarının başvuru süreci yükseköğretim kurumu içerisinde rektörlüğe ve yükseköğretim kurumundan YÖK'e yapılan başvuru süreçlerinden oluşmaktadır:

D üniversitesi: Bu zaten işte resmi olarak birimden rektörlüğe, oradan senatoya, senatodan YÖK'e şeklinde bir ilerlemesi işleyişi var dosyaların.

Başvuru sürecinde karşımıza gelen "program açma talepleri", "dosya hazırlık süreçleri", "rektörlüğe başvuru", "YÖK başvurusu" ve "YÖK onayı/izni" kodları web tabanlı uzaktan eğitim programlarının açılış sürecinde yükseköğretim kurumu içerisinde rektörlüğe ve yükseköğretim kurumu dışında YÖK başvurularına dair süreçleri bir sıralama içerisinde sunmaktadır.

Başvuru sürecinin ilk adımını program açma talepleri oluşturmaktadır. Uzaktan eğitim program açma taleplerinin yükseköğretim kurumu içerisinde iki yönlü gerçekleştiği bulunmuştur. Bunlar uzaktan eğitim merkezlerinden akademik birimlere ya da akademik birimlerden uzaktan eğitim merkezlerine veya yükseköğretim kurumu yönetimine şeklinde olmaktadır. Birçok merkezde yapılan görüşmelerde program açma taleplerinin nasıl oluştuğuna yönelik sorular sorulmuş ve program açma talepleri aşağıdaki şekillerde tanımlanmıştır:

D üniversitesi: İki türlü yapılıyor. Bir, eğer biz bir talep hissettiysek o talep gören bölümlerle irtibata geçerek bir çalışma yapmalarını istiyoruz. Bu birincisi, yani biz diyoruz ki x bölümü böyle bir hazırlık yapın, size uzaktan eğitim dosyasının örneğini verelim, şöyle doldurulur, böyle doldurulur diye onlara bu anlamda bir dosya hazırlama rehberliği yapıp uzaktan eğitimin nasıl işlediği veya getirilerinin ne olabileceği gibi konularda rehberlik yapıyoruz ve hazırlıyoruz. Bu birinci alternatif, bir başkası da şöyle olabiliyor. Birimden bize diyorlar ki biz uzaktan eğitim yapabilir miyiz?

B üniversitesi: Şimdi orada şöyle bir şey var, biz programı şu şekilde takip ediyoruz, bazen akademik birimlerde de geliyor tabii ki, biz program açmak istiyoruz gibi... Dolayısıyla da biz bu durumlarda akademik birimle karşılıklı konuşuyoruz, eğer ikna olursak yani biz uzaktan eğitim olarak bu işe ikna olursak ve akademik birimin hoca olarak da var olduğuna inanırsak bu işe talip oluyoruz yani biz yapabiliriz diyoruz. Dediğim gibi bu ama teklif bizden de gidiyor, bazen akademik birimden de bize gelebiliyor. Değişik zamanlarda değişik şekillerde geliyor.

B üniversitesi: Dolayısıyla şimdi program açılacağı zaman nasıl açıyoruz. Yani biz önce şimdi talebe bakıyoruz. Mesela şimdi bize talepler geliyor veya ilgili akademik birime gidiyor talepler. Biz de akademik birimle görüşüyoruz, oradaki hocalarla falan yapılıp yapılamayacağını kendi aramızda tartışıyoruz. Eğer olursa onlar ondan sonra kendi aralarında yapılanmaya başlıyorlar...

A üniversitesi: Şimdi bir program açılma isteği iki türlü gelebiliyor. Bir tanesi uzaktan eğitim koordinatörlüğünde konuşularak, böyle bir alan var, bu alana stratejimiz var, yatırım yapmamız lazım diye ortaya çıkıyor. Ya da bir program biz uzaktan eğitim hizmeti açmak istiyoruz deyip rektörlüğe başvurabiliyor. Başvurduğunda bu talebi uzaktan eğitim koordinatörlüğüne geliyor.

A üniversitesi: ... trendleri okuyup işte efendim şöyle bir yöne gidiyor dünya, şöyle bir program açılması lazım, bunu ilgili program başkanları ile konuşalım mı konuşmayalım mı? ... Bu kurul rektörlükte bunlar karara bağlanırsa kurulda, uzaktan eğitime ve ilgili program başkanlarına bu konuda çalışma yapması söyleniyor.

C üniversitesi: Onun için akademik toplantılarda yani yılbaşındaki eğitim-öğretim yılı başlangıcındaki toplantılarda rektör, dekan ve uzem müdürü açık konuşmalar yapıyor, isteyen var ise oturalım konuşalım, bölüm uygun mu uzaktan eğitime, öğrenci gelir mi, idari kısımları, maddi yönleri hepsini hesaba katıp.

Uzaktan eğitim programlarının ilk talepleri değerlendirildikten sonra hem yükseköğretim kurumu içerisinde rektörlüğe hem de yükseköğretim kurumundan YÖK'e yapılacak başvurularda kullanılacak dosya hazırlık süreçleri karşımıza çıkmaktadır. Dosya hazırlık süreçleri görüşmelerde "program açma talep dosyası", "kağıt üzerinde anlatım", "prototip/örnek ders" ve "uzaktan eğitim bilgisi ilave dosyası" kodları ile beraber karşımıza çıkmaktadır. Program açma talep dosyası içerisinde örnek içerikler, örnek dersler, işleyişe yönelik bilgilendirmeler, dersleri verecek öğretim kadrosu, örnek ders tasarımları, uzaktan eğitim ile ilgili öğretim tasarımı ve teknik altyapı gibi bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Bu süreçte akademik birim ve uzaktan eğitim merkezi birlikte bir çalışma sürdürerek dosyaya nihai hali verilmektedir. Nihai hale getirilen dosya ile önce rektörlüğe başvuru yapıp, rektörlükten onay alan dosyalar ile YÖK başvurusu yapılmaktadır. Görüşmelerde bu süreç aşağıdaki gibi sunulmuştur:

B üniversitesi: İki birim anlaştıktan sonra, yani akademik birim ile biz karar verdikten sonra, programı açacağız dedikten sonra. anabilim dalı veya işte ilgili fakülte dosyayı hazırlıyor. Dosya hazırlandıktan sonra, akademik birime yani üst birime enstitü ya da fakülteye geliyor. Ondan sonra bize geliyor, biz ona bakıyoruz ve sonra derslerine göre bir uzaktan eğitim ilavesi dosyaya ekliyoruz. Bu ilave şeylere uzaktan eğitim ile ilgili öğretim tasarımı nedir, teknik altyapı nedir, YÖK'ün istediği birtakım kriterler var. Onları içeren bir bilgi dosyasını ekliyoruz ve ondan sonra tekrar ilgili akademik birime teslim ediyoruz.

C üniversitesi: Örnek dersler kaydediliyor, örnek içerikler gönderiliyor... Yani teknik altyapınız hakkında bir rapor sunuyorsunuz YÖK'e, eğitim kadronuz hakkında bir rapor sunuyorsunuz YÖK'e ...

Program talepleri esnasında uzaktan eğitim talep dosyaları hazırlanırken ilgili uzaktan eğitim birimleri tarafından akademik birimlere rehberlik yapıldığı ifade edilmiştir:

D üniversitesi: ...bölümlerle irtibata geçerek bir çalışma yapmalarını istiyoruz. Bu birincisi, yani biz diyoruz ki x bölümü böyle bir hazırlık yapın, size uzaktan eğitim dosyasının bir örneğini verelim, şöyle doldurulur, böyle doldurulur diye onlara bu anlamda bir dosya hazırlama rehberliği yapıp uzaktan eğitimin nasıl işlediği veya getirilerinin ne olabileceği gibi konularda rehberlik yapıyoruz ve hazırlıyoruz.

Yapılan bir görüşmede yükseköğretim kurumu içerisinde bir başvurunun öncelikle rektörlük bünyesinde uzaktan eğitim koordinatörlüğünde değerlendirildiği ve burada uygun görülen başvurular için dosya çalışmalarının başlatılarak rektörlük bünyesindeki senatoya iletildiği ve rektörlükten geçen başvuru dosyalarının YÖK başvurusunun yapıldığı ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Başvurduğunda bu talebi uzaktan eğitim koordinatörlüğüne geliyor. Orada grup olarak çağrılıyor. Koordinatörlük bunun feasible veya üniversitenin genel çıkarlarına uygun olup olmadığını değerlendiriyor. Ondan sonra eğer uygun bulursa projenin yapılandırılması için prototiplerin geliştirilmesi için UZEM'e atıyorlar topu açıkçası. UZEM'de karşı taraftan diyor ki biz size bir koordinatör belirledik, siz de bir koordinatör belirleyin. Bu iki koordinatör iletişim içerisinde olarak projeyi ilerletecekler. Belli zamanlara bölüyoruz. Ders koordinatörlerinin belirlenmesi, onların eğitilmesi, ders içeriklerinin, atıyorum, ilk 5 haftasının verilen standartta yazılması. Derslerin videoların çekilmesi, derslerin soru bankalarının oluşturulması gibi bir takım aşamalara bölüyoruz. Ve bu arada Bologna sürecine uygun bir tasarım yapıyor. Öğrenme çıktıları şunlar bunlar, derslerin izlenceleri oluşturuluyor, YÖK'e başvurulacak hale geliyor. Ondan sonra da senatoya geliyor ve YÖK'e başvuruluyor.

Böylece öncelikle yükseköğretim kurumu içerisinde değerlendirilen program açma talepleri rektörlükte onaylandıktan sonra YÖK'e gönderilmektedir. YÖK içerisinde akademik kadro, ders içerikleri ve teknik altyapı için yapılan değerlendirmeler ve yükseköğretim kurumları tarafından YÖK'teki ilgili komisyonlarda yapılan sunumlar, mülakatlar sonrasında YÖK'ten alınan onay ile uzaktan eğitim programları açılmaktadır. YÖK içerisinde de hem dosya üzerinden değerlendirmeler hem de sunumlar üzerinden değerlendirmelerin farklı komisyonlardan geçerek ilerlediği ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Ondan sonra süreç şu şekilde işliyor, akademik birim üniversite senatosuna yazıyor, zannedersenem eğitim komisyonuna yazıyor. Ondan sonra onaylandıktan sonra bu YÖK'e gönderiliyor. YÖK onaylarsa, eğer YÖK'te eğitim dairesi dosya ile ilgili, öğretim elemanları ile ilgili, teknik ile ilgili bir sıkıntı görmez ise o da uygun dosyaları uzaktan eğitim grubuna yönlendirerek, o da bu dosyalara uzaktan eğitim yapılıp yapılamayacağına karar vermesini istiyor. Sistem sonra tekrar geri bir şekilde işliyor. Uzaktan eğitim komisyonu çalışma grubu da, verilen programın ne derece uzaktan eğitime uygun olup olmadığı, o bahsedilen ilave dosyada sunulan öğretim tasarımının ne derece mantıklı olduğunu, teknik altyapının yeterli olup olmadığını veya vaat edildiği gibi sistemin nasıl işleyeceğini oradaki dosyayı inceliyor ve ondan sonra da ilgili üniversite ilgili birimi çağırarak bir sunum yapmasını istiyor. Eğer ikna olursa komisyon grup, ondan sonra onaylıyor ve sonra eğitim dairesi de resmi yazı ile bunu üniversitelere bildiriyor ve süreç işliyor.

Bunlara ek olarak, "başka bir üniversiteden kopya" kodu ile program açılışlarında yükseköğretim kurumları arasındaki ilişki bulunmuştur. Bir yükseköğretim kurumu uzaktan eğitim hizmeti sunmaya başlarken kendine göre daha deneyimli, uzaktan eğitim programları ile hizmet sunmakta olan yükseköğretim kurumlarının tecrübelerinden yararlanarak, diğer kurumların kullandıkları yapının bir benzeri üzerinde kendi oluşumlarını yapılandırmaktadır. Görüşme yapılan yükseköğretim kurumları arasında uzaktan eğitime yeni başlayan bir yükseköğretim kurumu tarafından uzaktan eğitimde daha deneyimli bir yükseköğretim kurumundan destek alındığı ifade edilmiştir:

C üniversitesi: Açıkçası mesela teknik altyapısı başka bir üniversiteden daha büyük olan bir üniversiteden alındı. Onun kopyası olarak yapıldı.

C üniversitesi: Mevzuatlar falan da onlardan bakarak yapıldı, onların bir kopyası oldu. Kendimiz oturup sıfırdan bir şey yapmıyoruz...

4.1.4. Program Açılış Hazırlıkları

Programların YÖK tarafından onaylanmasından sonra programın aktif olarak öğretime başlaması için yükseköğretim kurumunun kendi içerisinde yapılan hazırlıkları kapsayan süreç merkezlerin hepsinde ortaya çıkan koordinatör atama; merkezlerin bazılarında ortaya çıkan hocaların atanması, uzaktan eğitim bilgilendirmesi/semineri, ders içeriklerinin hazırlanması; bir merkezde ortaya çıkan eğitimler, kalite kontrolü, içeriğin belirlenmesi, program doğasına uygun uzaktan eğitim tasarımı ve hocalarla hazırlık toplantısı olmak üzere 9 kod ile açıklanmıştır.

Program açılış hazırlıkları çerçevesinde görüşmelerde programların onaylanmasından sonra ilk işlemin uzaktan eğitim birimi ve akademik birim tarafında koordinasyonu sağlayacak sorumluların atanması olduğu ifade edilmiştir:

D üniversitesi: YÖK'ten onay alındı ve programımız geldi. Biz hemen ilgili birimle görüşüp diyoruz ki bir koordinatörü resmi olarak görevlendirelim. Koordinatör görevlendirildikten sonra biz kendimiz bir program sorumlusu atıyoruz ve bununla ilgili bir ön çalışma yapıyoruz.

B üniversitesi: ... diyoruz ki UZEM olarak herhangi bir programı başlatacağımız zaman, karar verdiğimiz zaman. Birinci etapta UZEM'de bu işin koordinasyonunu sağlayacak, ilgili akademik birimle iletişimi kuracak ve yürütülmeye başladığı zaman olabilecek problemleri, sıkıntıları akademik birimle beraber ortak bir çalışma yaparak çözecek bir koordinatör atıyoruz ve buna diyoruz ki UZEM koordinatörü. Bir de ilgili akademik birimden uzaktan eğitim merkezi koordinatörü atamasını istiyoruz.

A üniversitesi: UZEM'de karşı taraftan diyor ki biz size bir koordinatör belirledik, siz de bir koordinatör belirleyin.

Görüşmelerde program koordinatörlerinin belirlenmesinden sonra programda ders verecek öğretim elemanlarının belirlenerek, öğretim elemanlarına uzaktan eğitim konusunda düzenlenen eğitimlerle bilgilendirmelerin yapıldığı, sürece dair planlamaların yapılarak ders içeriklerinin hazırlandığı ifade edilmiştir:

B üniversitesi: ... bir kere öğretim elemanlarını yani o programda ders verecek öğretim elemanlarını topluyoruz, bunlara biz hatta kendi kılavuzlarımız vs. de var hazırladığımız, bugüne kadar ki tecrübelerimizden de yola çıkarak: uzaktan eğitim nedir, uzaktan eğitim merkezimiz nasıl bir yerdir, mevcut programlar nasıl işlemektedir ve bizim onlardan beklentilerimizle ilgili toplantılar yapıyoruz... Orada sistemi tanıtıyoruz, öğrencilerden bahsediyoruz, hocalardan beklentilerimizi, materyallerimizi gösteriyoruz, ne tür materyaller hazırlayacakları ile bilgi veriyor örnekler sunuyoruz. Böyle bir bilgilendirme toplantısı yapıyoruz.

D üniversitesi: Ders hocalarını belirleyip, hızlı bir şekilde ders hocalarına uzaktan eğitime geçiş seminerleri veriyoruz. Bu kapsamda işte canlı dersler nasıl verilir, ders notları nasıl hazırlanır, hangi takvimde ne şekilde ders notları hazırlanacak. Bunlara ilişkin bilgilendirmeler ve uygulamalara başlanıyor. Yani şöyle açılan bir programın sorumlu ve koordinatörünün belirlenmesi, ders öğretim üyesi oryantasyon eğitimlerinin yapılması ve ders içeriklerinin hazırlanması şeklinde ilerleyen bir süreç takip ediyoruz.

Ayrıca öğretim elemanlarına yönelik bilgilendirme ve eğitimler haricinde içeriklerin hazırlanması çerçevesinde sürecin planlanması ve derslerin tasarımına yönelik formatların belirlenmesi konusunda da birden fazla toplantıların yapıldığı görülmüştür:

C üniversitesi: Hocalarla toplantı yapılıyor, neler yapılacağı, hemen adım adım, içerik mi hazırlanacak, video çekimleri mi olacak, canlı dersler ne zaman ayarlanacak, sınavlarında ne sormaları lazım, format olarak tabi ki soracağı soru bazında değil de. Kimisi çoktan seçmeli sorabilir, kimisi açık uçlu sorabilir, ... Süreç bu şekilde, 2-3 kere toplantı yapılıyor.

4.2. Mevzuat

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında mevzuat kategorisi merkezlerin bazılarında ortaya çıkan yönetmelikler, yükseköğretim kurumları uzaktan öğretime ilişkin usul ve esaslar, yönergeler; bir merkezde ortaya çıkan kuruluş yönetmeliği, kurumsal ihtiyaçlar, yönerge hazırlanması, yönerge ihtiyacı ve uygulama esasları olmak üzere 8 kod çerçevesinde açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının mevzuat yapısı YÖK tarafından hazırlanan Yükseköğretim Kurumları Uzaktan Öğretime İlişkin Usul Ve Esaslar temel alınarak oluşturulmaktadır. Görüşmeler içerisinde de programların YÖK'ün usul ve esaslarını temel alarak hazırlandığı, usul ve esasların yeni yayınlanan sürümleri ile web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelik süreçlerin şekillendirildiği görülmüştür:

B üniversitesi: Şimdi YÖK'ün yeni uzaktan eğitime yönelik yayınlanan usul ve esaslarında... Şimdi oradaki mantık şu, ...

B üniversitesi: Biz şimdi daha önceki yapılanmamızda yani bu yeni usul ve esaslardan önce normalde... Şimdi bu yeni usul ve esaslardan sonra...

C üniversitesi: ... YÖK'ün standart yönetmeliği baz alınıyor, YÖK'ün kararları uygulanıyor.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının işleyişi yönetmelikler, yönergeler ve uygulama esasları çerçevesinde yapılmaktadır. Yönetmelikler kuruluş yönetmeliği olarak adlandırılmakla beraber web tabanlı uzaktan eğitim programlarının açılması için yerine getirilmesi gereken genel tanımlamaları içeren rutin bir işlem olarak ifade edilmiştir:

B üniversitesi: ... , yönetmelik dediğimiz kuruluş yönetmeliği, yani işte bu uzaktan eğitim merkezinin kurulması ile ilgili yönetmelik. Genelde işin açıkçası bu standart, rutin bir işlemin yerine getirilmesine yönelik bir şey, işleyişle bunun pek fazla bir ilgisi olmuyor.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programları için kullanılan yönetmeliklerle beraber programların yürütülmesinde akademik birimlerin veya ilgili uzaktan eğitim merkezlerinin görev ve sorumluluklarının tanımlandığı, iş akışlarının

yer aldığı kurumsal ihtiyaçlara göre hazırlanmış yönergelerin hazırlanmasına da ihtiyaç duyulduğu bulunmuştur. Görüşmeler içerisinde yönetmeliklerle beraber yönergelerin ve uygulama esaslarının kullanıldığı aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Ama şöyle bir şey var belki yönergelerle iş yürütülürken, iş yapılırken üniversite olarak veya merkez olarak birtakım yönergelere ihtiyaç duyuyoruz biz. ... yönergeler üniversite senatosunca çıkarılıyor. ... Bir yönerge hazırlayıp, bu yönerge ile mesela programların açılmasından kim sorumlu, akademik birim neden sorumlu, uzaktan eğitim merkezinin sorumlulukları nelerdir, akademik koordinatörün sorumluluğu nedir, öğretim elemanının sorumlulukları ve yükümlülükleri nelerdir gibi her şeyi böyle tek tek açıklayan, programın yürütülmesini adım adım tarif eden bir yönerge ihtiyacı içerisindeyiz...

D üniversitesi: Bizim hem çalışan kişiler, roller ve iş akışına yönelik yönergemiz var hem de yönetmeliğin daha sağlıklı uygulanabilmesi için uygulama esasları şeklinde çalışmalarımız var.

4.3. Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi kategorisi bir merkezde ortaya çıkan Türkiye yükseköğretim yeterlilikler çerçevesi uygulama yönetmeliği, bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği, öğrenme yetkinliği, iletişim ve sosyal yetkinlik, alana özgü yetkinlik, bilgi ve beceri olmak üzere 7 kod çerçevesinde açıklanmıştır.

Bir merkez ile yapılan görüşmede yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programları tasarlanırken dikkat edilmesi gereken bir konu olarak Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi görülmüştür. Görüşme içerisinde web tabanlı uzaktan eğitim programlarındaki derslerin Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi uygulama yönetmeliği çerçevesinde bilgi, beceri, bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği, öğrenme yetkinliği, iletişim ve sosyal yetkinlik ile alana özgü yetkinlikleri kazandırmaya yönelik hazırlanması gerektiği ifade edilmiştir:

A üniversitesi: ... , şimdi orada baktığımızda Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi içerisinde bilgi var, beceri var, bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği var, öğrenme yetkinliği var, iletişim ve sosyal yetkinlik var ve alana özgü yetkinlikler var. Şimdi bunların her birinin pratik anlamları var. Aslında şu anda yayına çıkmadı, gerçek hayata çıkmadı ama Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi uygulama yönetmeliği diye bir şey arka tarafta hazırlandı. Bu çıktığında şöyle bir şey gündeme geliyor. Hocalar artık sadece bilgi ve beceri sunmanın yanında birtakım yan yetkinlikleri de kazandırmayı hedefleyen kişiler aktörler oluyor. Yani biz dolayısıyla derslerimizde bu yetkinlikleri de kazandıracak eğitim ortamlarını sunmak durumundayız.

Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler çerçevesinde iletişim ve sosyal yetkinliğin web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kazandırılmasına yönelik bir etkinlik aşağıdaki şekilde örneklendirilmiştir:

A üniversitesi: İletişim ve sosyal yetkinlik var. Bu biraz medeni cesaret dediğimiz şeyleri geliştiren bir beceri, yetkinlik. İşte burada ne yapacak, yazılı ve sözlü iletişimini geliştirecek, forum ortamlarında yazacak, bulgularını toplum içinde paylaşacak, topluma kendi alanı ile

ilgili sunabileceği şeyler varsa bunları bilimsel süzgecinden geçirerek sunabilecek, yabancı dilini belirli bir düzeyde araştırmalarında ve çalışmalarında kullanacak, bilgisayar becerilerini belirli bir düzeyde araştırmalarında kullanacak. İşte bunu da yine nasıl yapıyoruz, bizim iki tane bu konuda dersimiz var bitirme ödevi ve proje dersimiz var. Bunların sunumlarını sözlü yapıyor öğrenci. Kampüse geliyor sunumu sözlü oluyor yani jüri önünde sunuyor. Mesela buradaki bu çıktıyı sağlamak üzere sözlü iletişim becerisini sağlamak üzerine yapılmış. Forumda da yine öğrenciler arasında ve hoca öğrenci arasında etkileşim var, burada da yazılı yapıyor. Ayrıca ödevlerde Türkçe ve İngilizcesini kullanıyor. Ayrıca yazılı becerisini ödev yazarak geliştiriyor.

4.4. Program Yapısı

Bu kategori "personel yapısı", "birim yapısı", "koordinasyon", "öğrenci işleri", "paydaşlar", "program düzeyleri" ve "program alanları" alt kategorileri çerçevesinde 165 kod içermektedir. Program yapısı kategorisi içerisinde kodların alt kategorilere göre dağılımı Tablo 4.3 içerisinde sunulmaktadır.

Tablo 4.3. Program Yapısı kategorisi içerisinde elde edilen kodların alt kategorilere göre dağılımı

<i>Kategori Başlığı</i>	<i>Alt Kategoriler</i>	<i>Kod Sayısı</i>	
Program Yapısı	Personel Yapısı	32	
	Birim Yapısı	26	
	Koordinasyon	29	
	Öğrenci İşleri	17	
	Paydaşlar	Kurum/Üniversite İçi Paydaşlar	31
		Kurum/Üniversite Dışı Paydaşlar	8
	Program Düzeyleri	9	
	Program Alanları	13	
	Toplam		165

Program yapısı öncelikle uzaktan eğitim programlarının ilgili iş süreçlerinin yönetimi çerçevesinde yükseköğretim kurumlarında uzaktan eğitim süreçlerini işleten ilgili merkezlerdeki birim ve personel yapılanması, ilgili uzaktan eğitim birimi ile akademik birim arasındaki koordinasyonun nasıl sağlandığı ve öğrenci işlerine ait süreçlerin yönetimi başlıkları altında açıklanmıştır. Bu başlıklarla beraber uzaktan eğitim süreçlerinde kurum içi ve kurum dışındaki uzaktan eğitim paydaşları ile uzaktan eğitim programlarının hangi düzeylerde ve alanlarda oluşturulduğu şeklinde ortaya çıkan başlıklarla program yapısı açıklanmıştır.

4.4.1. Personel Yapısı

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programları ile ilgili süreçleri takip eden birime ait personel yapısı merkezlerin hepsinde ortaya çıkan teknik destek elemanı/ekibi ve ekip/uzem ekibi; merkezlerin bazılarında ortaya çıkan içerik geliştirme personeli/ekibi, müdür, müdür yardımcıları, idari personel, yönetim kurulu, uygun personel istihdamı, görevlendirme takviye personel, öğretim tasarım personeli/ekibi, part-time ve araştırma görevlisi; bir merkezde ortaya çıkan teknik eleman/ekip, fiili olarak çalışan personel, içerik planlamacısı, daimi kadro, geliştirme ekibi, grafiker, sözleşmeli teknik personel, üniversite personel yapısı, yönetim kurulu üyeleri, sistem sorumluları, uydu/yerel stüdyo elemanları, çift vardiya, teknik müdür yardımcısı, idari müdür yardımcısı, akademik müdür yardımcısı, destek personeli/ekibi, bilgi işlem ekibi, video çekim elemanı, video işleme elemanı ve bilgisayar işletmeni olmak üzere 32 kod ile açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili merkezlerde idari yapının müdür, müdür yardımcıları ve akademik birimlerden öğretim elemanlarının bulunduğu yönetim kurulundan oluştuğu görülmektedir. Bu birimlerdeki personelin yükseköğretim kurumlarının personel yapısının izin verdiği ölçüde yapılandırılarak, hem yükseköğretim kurumu içerisindeki akademik personel hem özellikle öğrencilerden oluşan yarı zamanlı personel hem de sözleşmeli olarak istihdam edilen teknik personelden oluşturulduğu bulunmuştur. Bu personel web tabanlı uzaktan eğitim programlarının hazırlanması ve yürütülmesinde içerik hazırlayıcı, teknik personel, destek personeli v.b. görevlerde çalışmaktadır.

“Müdür”, “müdür yardımcıları”, “teknik müdür yardımcısı”, “idari müdür yardımcısı”, “akademik müdür yardımcısı”, “yönetim kurulu” ve “yönetim kurulu üyeleri” kodları ile yükseköğretim kurumunda ilgili uzaktan eğitim biriminin üst yönetimi ve üst yönetimin işleyişi şu şekilde açıklanmıştır:

A üniversitesi: Uzaktan eğitimde bir yönetim kurulu var. Yönetim kurulu, iç işleyiş ve bazı kalite senaryoları teknoloji senaryolar[ını] karara bağlıyor. Yani şu araçlar var, bunlardan hangisini kullanalım, demoları bunlar, ilgili uzmanları çağırıp dinler. ... genel olarak dönemlik stratejileri belirler, uygulama stratejilerini.

B üniversitesi: Mesela yönetim kurulunda 7 kişi var. Müdür ve müdür yardımcılarını saymazsak 6 kişi. Bunlar tamamen dışarıdan gelen, fakülteden gelen hocalar. Alanlarına göre biz diyoruz ki siz şu programın koordinatörünüz. Yani boşu boşuna yönetim kurulu üyeliği değil, ... , aynı zamanda biz yönetim kurulu üyelerimizden de aktif olarak işin içinde olmalarını istiyoruz.

D üniversitesi: ... idari seviyede fakülte dekanları ve uzaktan eğitim merkezinin biz müdür ve müdür yardımcısı yönetim olarak işi takip ederiz...

Uzaktan eğitim birimlerine yönelik ortaya çıkan “part-time”, “daimi kadro”, “sözleşmeli teknik personel”, “üniversite personel yapısı”, “çift vardiya”, “fili olarak çalışan personel”, “görevlendirme takviye personel”, “araştırma görevlisi”, “bilgisayar işletmeni” ve “uygun personel istihdamı” kodları ile yükseköğretim kurumlarında ilgili uzaktan eğitim biriminin personel istihdam yöntem ve şekilleri açıklanmaktadır. Uzaktan eğitim birimlerinde personel daimi kadro, yarı zamanlı (part-time) çalışan kadrolar veya sözleşmeli teknik personel kadrolarında çalışabildikleri gibi kurum içerisinde ilgili akademik birimlerden araştırma görevlileri görevlendirme ile takviye personel olarak kurum içinden atama ile çalışmaktadır. Uzaktan eğitimde canlı derslerin mesai saatleri dışında da gerçekleşmesi nedeniyle bu saatlerde de destek verebilmek için çift vardiya uygulaması merkezlerde uygulanmaktadır. Görüşmelerde yükseköğretim kurumlarında ilgili uzaktan eğitim birimlerinin personel yapılanmasına dair aşağıdaki ifadeler yer almıştır:

A üniversitesi: Yani şimdi bizim ekibimiz var uydu stüdyolarda ama hocalarda oraya takviye kendi elemanlarından araştırma görevlilerinden falan görevlendirme yapıyorlar.

B üniversitesi: Biz uzaktan eğitimde, aslında biz personelden yapıya değil de, yapıyı biz kendi kafamızda kurguladık ve daha sonra buna uygun personel istihdam etme politikasını izledik.

B üniversitesi: Part-time, çift vardiya şeklinde düzenliyoruz. Akşam 8-9 a kadar canlı dersler var ve o anda birisi destek için burada.

C üniversitesi: 3 tane araştırma görevlisi [var], bilgisayar bölümünden görevlendirme ile gelen, 2 tane de bilgisayar işletmenimiz var. Ama bilgisayar işletmenleri daha çok ... idari işleri yapıyorlar muhasebe falan.

C üniversitesi: Onun dışında içerik geliştirme kısmında part-time öğrencilerimiz var, lisans öğrencileri.

Web tabanlı uzaktan eğitim programları yürütülürken sürece ait pek çok iş tanımı bulunmakta ve yükseköğretim kurumlarındaki ilgili uzaktan eğitim birimlerinde personel yapısı ve istihdamı bu iş tanımlamalarına yönelik olarak yapılmaktadır. Görüşmelerde ortaya çıkan “içerik geliştirme personeli/ekibi”, “içerik planlamacısı”, “sistem sorumluları”, “teknik eleman/ekip”, “teknik destek elemanı/ekibi”, “öğretim tasarım personeli/ekibi”, “bilgi işlem ekibi”, “destek personeli/ekibi”, “geliştirme ekibi”, “ekip/uzem ekibi”, “idari personel”, “grafiker”, “ video çekim elemanı”, “video işleme elemanı” ve “uydu/yerel stüdyo elemanları” kodları ile uzaktan eğitim birimlerindeki personel yapısı ve personel yapısına yönelik iş tanımlamaları yapılmıştır:

B üniversitesi: ... mesela bizim içerik planlamacısı diyelim. Videoların çekilmesi falan onun planlaması falan da onlar onunla ilgili olduğu için. Gelen içeriklerin takibi v.b. hazırlık aşamasında mutfağın başında yani şefimiz o mutfaktaki.

B üniversitesi: ... tekniğin canlı ders kısmında, planlama organizasyon. Şimdi biz mesela bütün hocalara kamera aldık, odalara gönderdik. Bizim ekibimiz gidiyor teknik destek sağlıyor, gidiyor, kuruyor, çalıştırıyor, öğretiyor...

B üniversitesi: Şu anda personel olarak merkezimizde, ... , 3 tane idari personelimiz var, 4 tane öğretim üyesi var. Bunlar müdür ve müdür yardımcıları olmak üzere bir tane de teknik eleman yine öğretim üyemiz var. Buna ilaveten, bizim içerik geliştirme elemanlarımız, video çekim, video işleme elemanlarımız var olmak üzere yaklaşık 15 civarında, değişik şekillerde destektir, teknik destektir v.b. 15 civarında sözleşmeli teknik personelimiz var. Yani toplamda 25'e yakın personel var. Bütün ekip yaklaşık 20-25 arasında değişiyor.

B üniversitesi: Tabi ki destek elemanımız yazıyor 7/24 destek elemanımız yazıyor.

D üniversitesi: ... öğretim üyesinin hazırladığı ders notu bizim öğretim tasarım ekibi tarafından senaryolaştırılıyor.

D üniversitesi: Her bir derste, bizim aynı anda yani bir akşamda 40 tane canlı dersimiz var. 40 canlı ders için ki tabi aynı kişi birkaç tane derse girebilir. ... Bir görevli 4 oturumda da bulunabilir. Her bir oturumda hocanın oturumunu takip eden bir teknik destek elemanı muhakkak var.

Bir merkezde yapılan görüşmede yükseköğretim kurumunun dağıtık kampüse sahip olması sebebi ile uzaktan eğitim merkezinin merkezden bu yapıya hizmet vermek yerine uydu/yerel stüdyolar kurduğu ve bu stüdyolarda uydu/yerel stüdyo elemanları ile o kampüsteki öğretim elemanlarına desteğin sağlandığı ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Uydu stüdyolarımız var. Her kampüsümüzde uydu stüdyo ve elemanlarımız var. Yani bizim merkezde 15 kişimiz var ama 6 tane daha farklı yerlerde stüdyolarımız var ve bu stüdyolarda da 2'şer 3'er arkadaşımız çalışır ve oradaki lokal hocalara destek verir.

A üniversitesi: Çoğu kez bize açıkçası iş kalmıyor çünkü yerel stüdyolarda onlara yakın olduğu için biz dağıtık bir kampüs yapısında, yerel stüdyolardaki elemanlardan bu teknik desteği alıyorlar ve orada öğreniliyor.

Görüşmelerin yanında ilgili merkezlerin web sitelerinde yapılan incelemelerde yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinde yönetim işlemlerinin müdür ve müdür yardımcıları ile müdür ve müdür yardımcılarının da dahil olduğu yönetim kurulu tarafından yürütülmekte olduğu ve yönetim yapısının altında iş tanımlamalarına göre oluşturulmuş farklı birim yapılarının olduğu doğrulanmıştır.

Web sitesi incelemelerinde, web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesi çerçevesinde "platform yönetimi", "sistem yönetimi", "yazılım geliştirme", "web sitesi içerik geliştirme", "online sınav yönetimi", "ölçme değerlendirme", "dokümantasyon", "yazı işleri", "içerik geliştirme" ve "halkla ilişkiler" gibi alanlarda uzmanların ilgili merkezlerin personel yapısı içerisinde yer aldığı görülmüştür. Ayrıca içerik geliştirme çerçevesinde "grafik tasarım uzmanları", "illüstrasyon uzmanları", "flash animasyon uzmanları", "flash actionscript uzmanları", "video ve ses düzenleme uzmanları" gibi personelin yer aldığı bulunmuştur.

4.4.2. Birim Yapısı

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programları ile ilgili süreçleri takip eden birimlere ait yapı merkezlerin bazılarında ortaya çıkan içerik/içerik geliştirme birimi, öğrenci işleri birimi, ölçme değerlendirme birimi, sınav organizasyon birimi, iletişim birimi, teknik birim, birimsel yapı; bir merkezde ortaya çıkan destek merkezi, idari birim/yönetim birimi, teknik birim destek, merkezi yönetim anlayışı, dağıtılmış yönetim anlayışı, dağıtık kampüs, merkez birim, proje yönetim yaklaşımı, yönetim kolaylığı, bireysel performans, proje tabanlı çalışma, kampüs sayısı, personelin etkin kullanımı, yazı işleri birimi, canlı sınıf birimi, bilgi işlem birimi, uydu birimler, uydu/yerel stüdyo ve öğretim üyesi destek ofisi olmak üzere 26 kod ile açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının kendi içerisinde farklı yapılanmaları olan tek bir merkez tarafından yönetildiği bulunmuştur. Bu merkezlerin yapılarında yükseköğretim kurumunun yaşına ya da uzaktan eğitim konusundaki deneyimlerine bağlı olarak farklılıklar olduğu ancak bazı temel birimlerin yükseköğretim kurumlarında ortak olarak yer aldığı görülmüştür. Hem yükseköğretim kurumunun yeni kurulmuş olması hem de uzaktan eğitim konusundaki deneyimlerinin az olmasının etkisi ile bazı yükseköğretim kurumlarında uzaktan eğitim süreçlerindeki işler bireyler üzerinden yürütülürken, bazı yükseköğretim kurumlarında tanımlanmış görevlerle ayrılmış birim yapıları üzerinden yürütüldüğü gibi bazı yükseköğretim kurumlarında da birimlerden çok uzaktan eğitim projeleri üzerinden yürütüldüğü ifade edilmektedir. Ayrıca yükseköğretim kurumunun kampüs yapısı ve büyüklüğünün de yine bu merkezlerin birim yapılanmasında etkili olduğu ve bu kampüslerde yönetim kolaylığı düşünülerek birimlerin yapılandırıldığı görülmüştür.

Görüşmelerde ortaya çıkan “birimsel yapı”, “proje yönetim yaklaşımı”, “proje tabanlı çalışma”, “dağıtılmış yönetim anlayışı”, “merkezi yönetim anlayışı”, “kampüs sayısı”, “personelin etkin kullanımı”, “dağıtık kampüs”, “bireysel performans”, “merkezi birim”, “uydu birimler” ve “yönetim kolaylığı” kodları ile yükseköğretim kurumlarında uzaktan eğitim süreçlerini yürüten ilgili birimin kurum içerisinde nasıl yapılandırıldığı, yönetimin nasıl sağlandığı ve bu yapılanmaya etki eden faktörler açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili merkezlerin yapılanmasında yükseköğretim kurumunun kampüs yapısının ve kampüs sayısının önemli bir yer tuttuğu

bulunmuştur. Kampüs sayısı fazla olan yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yönetimini kolaylaştırmak amacı ile bu kampüsler içerisinde ilgili web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu olan merkez birimlere bağlı yapılar kurulduğu görülmektedir. Dağıtık kampüs yapısına sahip bir yükseköğretim kurumunda kullanılan yönetim anlayışı aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

A üniversitesi: ... biz yaklaşık 8-10 kampüste hizmet veren bir kurumuz. İlçelerde sağda solda bir yığın kampüsümüz ve programlarımız var. ... Uydu stüdyolarımız var. Her kampüsümüzde uydu stüdyo ve elemanımız var. ... Bazı projeler merkezde yürür bazıları da uydu stüdyolarda yürür.

A üniversitesi: Ayrıca uydu stüdyolarda bir de şu var. Biz dağıtılmış bir yönetim anlayışı benimsedik son 5 yıldır, daha önceden merkeziydi bunlar. ... Mesela ... meslek yüksekokulu var. ... meslek yüksekokulu kendi teknik ve idari sorunlarını kendi içinde çözüyor, çözemezse bize geliyor.

Dağıtılmış yönetim anlayışında merkez birimlere bağlı oluşturulan uydu birimlerle beraber yükseköğretim kurumu içerisindeki yönetim kolaylığı düşünülerek proje tabanlı yaklaşımların kullanıldığı görülmüştür:

A üniversitesi: İlk önce birimsel yapı vardı, her biri ayrıydı. Ama ondan sonra elemanları etkin kullanabilmek adına proje tabanlı bir çalışmaya geçtik. ... Yani yönetim kolaylığı açısından bakıldığında A,B,C derslerini A, B, C kişilerine veriyorsunuz. D, E, F derslerini D, E, F kişilerine veriyorsunuz. Bu daha kolay bir proje yönetim yaklaşımı sunuyor açıkçası.

Bir diğer görüşmede ise hem yükseköğretim kurumunun çok genç bir kurum olması hem de henüz personel olarak çok zayıf olması sebebiyle birimsel yapının uygulamada kullanılmadığı ve işlerin daha çok merkez içerisinde çalışan personelin bireysel performans ve çabalarına dayalı olarak ilerlediği ifade edilmiştir:

C üniversitesi: Birimler altında içerik geliştirme, stüdyodan sorumlu, videoların kaydı, işlenmesi ayrı, öğrenci kayıtları onların ders geçmeleri muafiyetleri falan onlar ayrı, idari yazışmaları ayrı kişiler yapıyor ama gerektiğinde herkes her işi yapabilecek durumda. Daha çok genç birim olduğu için kadro yapılanması da çok zayıf idari olarak da çok zayıf... Daha çok bireysel diyelim... Şu an 5 kişi olduğu için 5 kişiden bir ekip olması bile zor. Bireysel performansa bakıyor işler.

Ortaya çıkan “bilgi işlem birimi”, “canlı sınıf birimi”, “destek birimi”, “içerik/içerik geliştirme birimi”, “idari birim/yönetim birimi”, “iletişim birimi”, “öğrenci işleri birimi”, “öğretim üyesi destek ofisi”, “ölçme değerlendirme birimi”, “sınav organizasyon birimi”, “teknik birim”, “teknik birim destek” ve “yazı işleri birimi” kodları ile yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili uzaktan eğitim birimlerinde var olan birimler bulunarak bu birimlerin iş tanımları açıklanmıştır:

B üniversitesi: ... içerik birimimiz var. Bu içerik birimimizde geniş bir personel ekibimiz bunlarla beraber çalışıyor zaten. Destek birimimiz var, tamamen öğrencilerle irtibat kurup,

onların problemlerini, dilek, istek, şikayetlerini bir şekilde bize aktaran destek birimimiz var. Teknik problemleri de aktarıyorlar. Teknik birimimiz var ayrıca yani arka planda bütün bu işlerin yapılması ile ilgili, işte LMS sisteminin yürütülmesi, canlı derslerin organizasyonu, onların kurumları, [canlı derslerin] kaydedilmesi v.b. gibi teknik birimimiz var. Aynı zamanda biz ölçme değerlendirme diye bir birim kurduk. Dolayısıyla teknik, idari, içerik ve destek bir de ölçme değerlendirme dersek, zannederseniz 5 tane alt birimden oluşan bir yapıya sahibiz.

B üniversitesi: Tabii ki öğrenci işlerimiz de var, az önce bunu söylemeyi unuttum, mesela şu anda bunlar tamamen farklı birimler. E-mail attı mesela, diyelim ki öğrenci bir problem yaşıyor, bu problem eğer öğrenci işleri ile ilgili ise kayıtla ilgili olabilir, transkripti ile ilgili, ödemesi ile ilgili olabilir, bu bizim öğrenci işleri birimine gider. Eğer teknik problem yaşıyorsa mesela öğrenci, sisteme girememesi, şifresi ile ilgili problem bu da bizim teknik birim dediğimiz teknik birim desteğe gider. Tamamen farklı birimler bunlar.

D üniversitesi: ... bizim işte birimler var, işte canlı sınıfı, iletişimi, öğrenci işleri, yazı işleri v.b. ama daha çok bizim şeyler program sorumluları, bilgi işlem ve canlı sınıf birimi üzerinden programlarımız ilerliyor.

Görüşmelerin yanında ilgili merkezlerin web sitelerinde yapılan incelemelerde yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinde “idari işler birimi”, “bilgi işlem birimi”, “ölçme ve değerlendirme birimi”, “öğrenci işleri birimi”, “içerik geliştirme birimi/eğitsel materyal geliştirme birimi”, “destek birimi/yardım masası”, “canlı sınıf uygulamaları birimi”, “yazı işleri birimi”, “çağrı merkezi birimi”, “sistem yönetim birimi”, “öğretim üyesi destek ofisi” ve “tanıtım ve halkla ilişkiler birimi” gibi birim yapılanmalarının yer aldığı bulunmuştur.

4.4.3. Koordinasyon

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ilgili uzaktan eğitim birimi ile akademik birimler arasındaki koordinasyon merkezlerin hepsinde ortaya çıkan akademik birim üzem/program koordinatörü ve koordinatör atama; merkezlerin bazılarında ortaya çıkan akademik koordinatör/sorumlu, üzem koordinatörü/program sorumlusu, aylık koordinatörler toplantısı, koordinatörlük sistemi, roller/görevler, hiyerarşi; bir merkezde ortaya çıkan üzem içi haftalık toplantılar, program sayısı, akademik birim içi toplantılar, akademik birim koordinatörleri ile dönem sonu toplantısı, içerikle ilgili koordinatörlük, programın teknik koordinatörü, teknik olayların yürütülmesi/koordinasyon, akademik kalite, akademik koordinasyon, merkez birim koordinatörü, uydu birim koordinatörü, proje koordinatörleri, uydu birimler, bağımsız koordinatörlük, program başkanları, ders koordinatörü, akademik takvim, çalışma takvimi, ortak ders sorumlusu, ortak ders üzem sorumlusu ve uzaktan eğitim koordinatörlüğü olmak üzere 29 kod ile açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programları ilgili uzaktan eğitim birimleri ve programların sahibi ilgili akademik birimlerin ortak çalışması ile

yürütülmektedir. Bu çalışmanın bir düzen içerisinde götürülmesi ve işlerin beraber takibi için koordinasyon konusu gündeme gelmektedir. Görüşmelerde ilgili uzaktan eğitim birimlerinin ve ilgili akademik birimlerin web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesine yönelik koordinasyonu sağlamak için bir koordinatörlük sistemi kurdukları ve işlerin takibinden sorumlu koordinatörler atadıkları bulunmuştur. Uzaktan eğitim birimi tarafındaki koordinatörlerin uzem koordinatörü ya da program sorumlusu olarak; akademik birim tarafındaki koordinatörlerin de program koordinatörü ya da akademik birim koordinatörü olarak adlandırıldığı bulunmuştur. Bu koordinatörlerin düzenli aralıklarla aylık ve dönem sonlarında biraraya gelerek toplantılar yaptıkları ve bu toplantılar haricinde birbirleri ile iletişim içerisinde süreci takip ettikleri ifade edilmektedir.

Ortaya çıkan “akademik koordinasyon”, “akademik kalite” ve “teknik olayların yürütülmesi/koordinasyonu” kodları ile yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinde koordinasyonu gereken işler akademik süreçler ve teknik işler olarak iki başlık altında açıklanmaktadır. Akademik süreçlerin koordinasyonu akademik kalitenin sağlanması olarak ifade edilirken teknik olayların koordinasyonu, e-kitapların hazırlanması, video içeriklerinin geliştirilmesi veya soru bankalarının hazırlanması gibi iş süreçleri çerçevesinde ifade edilmiştir:

A üniversitesi: ... programlarda iki tip koordinasyon var. Bir akademik koordinasyon, o doğal olarak bölüm başkanı veya bölüm başkanının görevlendirdiği bir uzaktan eğitim koordinatörü. Mesela bir programın 3 farklı sürümü olabilir: Birinci öğretim, ikinci öğretim ve uzaktan öğretim ya da açık öğretim gibi... Bizdeki ilke genel olarak uzaktan eğitime bölüm içerisinde bir koordinatör atarlar. Bu akademik, akademik işlerle ilgilenir. Hocaları bulur, hocalara arkadaşlar bakın şu güne kadar test sorularını hazırlayacağız, şu arkadaşlarda toplanacak gibi sorular falan gibi bir takım koordinasyon işlerini yapar. Ya da eksik yürüyen işleri kendi içerisinde [organize eder]. ... Akademik koordinatörler var demiştik. Bunlar bölüm başkanının elçileri. Yani bölümün akademik kalitesi kimden sorulur, bölüm başkanından sorulur, dolayısıyla bunlar bölüm başkanının riskini paylaşıyor. Bir de teknik olayların yürütülmesi var: Mesela e-kitaplar hazırlandı mı? Video içerik geliştirildi mi? Sorular soru bankasına girildi mi? gibi işleri koordine eden yine programın bölüm başkanına yani program koordinatörüne bağlı çalışan bir tane teknik eleman var. ... , teknik işleri takip eden stüdyoda da bir eleman var.

Ortaya çıkan “koordinatörlük sistemi”, “koordinatör atama”, “akademik birim uzem/program koordinatörü”, “akademik koordinatör/sorumlu”, “programın teknik koordinatörü”, “uzem koordinatörü/program sorumlusu”, “program başkanları”, “proje koordinatörleri”, “ders koordinatörü”, “roller/görevler”, “uydu birimler”, “uydu birim koordinatörü”, “merkez birim koordinatörü”, “hiyerarşi”, “içerikle ilgili koordinatörlük”, “ortak ders sorumlusu” ve “ortak ders uzem sorumlusu” kodları ile yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinde ilgili uzaktan

eğitim birimi ile ilgili akademik birimler arasında koordinasyonu sağlayan kişiler ve bu kişilerin görevleri açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinde ilgili uzaktan eğitim birimi ile ilgili akademik birimler arasında bir koordinatörlük sistemi var olduğu ve hem uzaktan eğitim birimi hem de akademik birimler tarafında atanan koordinatörlerin iletişimi üzerinden işlerin ilerlediği görülmektedir. Bu sistemin işleyişi ve sistem içerisindeki koordinatörlerin işlevleri aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

B niversitesi: ... diyoruz ki uzem olarak herhangi bir programı başlatacağımız zaman, karar verdiğimiz zaman. Birinci etapta uzemde bu işin koordinasyonunu sağlayacak, ilgili akademik birimle iletişimi kuracak ve yürütülmeye başladığı zaman olabilecek problemleri, sıkıntuları akademik birimle beraber ortak çalışma yaparak üzecek bir koordinatör atıyoruz ve buna diyoruz ki uzem koordinatörü. Bir de ilgili akademik birimden uzaktan eğitim merkezi koordinatörü atmasını istiyoruz. ... Dolayısıyla da her iki kurumda aslında bir koordinatör atayarak ilişkilerini sürdürüyorlar.

B Üniversitesi: Diyoruz ki mesela, enstitüye eğitim bilimleri enstitüsüne, hocam sizin bu biriminizde sizinle birlikte yürüttüğümüz 3-5 tane programımız var ve bunlarla ilgili koordinatör atamanızı istiyoruz. Ve onlarda bize bir uzem koordinatörü atıyorlar. ... Program bazında, yani enstitü koordinatörüne ilaveten, bir de biz anabilim dalından bir kişinin programın akademik sorumlusu olmasını istiyoruz. Akademik sorumlu da şu, ğretim elemanlarının atanması, derslerin hangi düzeyde verileceği, hangi dersin ne tür içeriğe sahip olacağı, lme değerlendirme stratejileri, kalite kontrol meselesi, öğrencilerden gelecek şikayetlerle ilgili hazırlıkların yapılması, gerekiyorsa birtakım toplantılar yapılıp iyi kalitede bir içerik sunulmasını işte bu[nları] akademik koordinatör sağlıyor.

B Üniversitesi: Biz birebir hocalarla iletişime geçip tek tek hocalarla iletişime geçmek yerine artık her bölümün bir akademik koordinatörü var.

D Üniversitesi: Bizim bir koordinatörlük müessesemiz var. Koordinatör enstitü ile program enstitünün programı, enstitü örneğinden söylüyorum bu fakülte de olabilir. Koordinatörümüz var ve program sorumlunuz var. Program sorumlunuz daha çok uzaktan eğitim merkezindeki işleri takip eder. Program koordinatörü ise uzaktan eğitim merkezi ve birim arasındaki koordinasyonu sağlar. Işleyiş bu şekildedir. Yani programla ilgili bütün iş ve işlemler program sorumlusu ve program koordinatörü üzerinden operasyonel seviyede işler. Ama idari seviyede fakülte dekanları ve uzaktan eğitim merkezinin biz müdür ve müdür yardımcısı yönetimi olarak işi takip ederiz, operasyon seviyesinde koordinatör ve program sorumluları çalışır.

Dağıtık kampüs yapısına sahip yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu uzaktan eğitim birimleri ile ilgili akademik birimler arasındaki koordinasyonun sağlanmasında, kurulan uydu birimler ile merkez birim arasında uydu birim koordinatörleri ve merkez birim koordinatörleri üzerinden iletişimin sağlandığı görülmektedir. Bu koordinasyon görüşmelerde aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

A Üniversitesi: Sorun yaşamamak için biz şu şekilde çalışıyoruz. Uydu birimlerde bir tane koordinatörümüz var. Uydu birimlerin merkez birimde de onlara bir partneri var yine onlarla ilgili bir koordinatör var. Dolayısıyla zm zinciri bu şekilde gerekleşiıyor. Yerel stüdyoda bir sorun varsa o ilgili kendi koordinatörünü arıyor. O sorunu onun üzerinden zmeye çalışıyor. zmezse ilerleyerek bizlere geliyor. Öteki türlü her şey merkezde kitleniyor, bütün işler merkezin müdürlüğüne düşerse kitleniyor.

Uydu birim koordinatörleri ile merkez birim koordinatörleri arasında sağlanan iletişim sonrasında en son halledilemeyen sorunların ise merkez müdürüne aktarılarak merkez müdürü ile ilgili programın akademik birim tarafındaki koordinatörüne iletilerek işlerin çözüme erdirildiği ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Stüdyoda hem çekim yapılıyor, hem onlar video paketleniyor, hem e-kitabı ile birleştiriliyor, hem scorm paketi yapılıyor, falan filan. Bunları yapan bir teknik ekip var her stüdyoda. Dolayısıyla kendi çetelesine, izlenesine göre programın teknik işleri yürüyor mu yürümüyor mu birisi takip ediyor. Açıkçası bizde de birisi takip ediyor bunu, genel olarak işler yürüyor mu, diğer elemanlar ders içeriklerini yüklemişler mi gibi şeyleri bizim buradaki partnerde üstten kontrol ediyor. Bazen şey oluyor mesela, uydu stüdyoda derslerin yüklenmesi aksatılıyor. Eğer burada işler aksamışsa bir türlü benim haberim oluyor. Uzaktan eğitim merkezindeki ilgili programa bakan koordinatör diyor ki “hocam bu dersin içeriklerinin yüklenmesinde sorun var, iki haftadır ders içerikleri yüklenmedi, bu konuda bir girişimde bulunur musunuz?”. Ben direk üst koordinatörü yani bölüm başkanını, diyorum ki “Burada durumu biliyor musunuz? Size sirayet etti mi bilmiyorum ama burada böyle bir sorun var, buna el atar mısınız?” diyerek kendilerini uyarıyorum.

Görüşmelerde ayrıca “çalışma takvimi” ve “akademik takvim” kodları ile web tabanlı uzaktan eğitim programlarına ait iş süreçlerinin belirlenmiş bir takvim çerçevesinde yürütüldüğü ve ilgili birimler arasındaki koordinasyon çalışmalarında ve iş süreçlerinin takibinde bu takvimlerin dikkate alındığı görülmüştür. Planlanmış bir takvim doğrultusunda çalışma yapmanın iş süreçlerini hızlandırdığı ve personel üzerindeki iş yükünü azalttığı ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Şimdi onları da bir düzene oturttuk. Mesela final ve bütünleme sınav sorularımız çoğu birim için şu an elimizde. Akademik birimlere de bunun takvimini sunduk, işte dedik ki şu tarihe kadar bize sınav sorularını göndermeniz gerekiyor diye, şimdi hepsi elimizde. Onlar için de kolaylık oldu bu bizim için de. Şimdi istediğimiz zaman bunları hazırlayıp son halini verebiliyoruz. Artık her şey daha bir takvimde çalışmaya başladı, belli bir takvimimiz var ona göre çalışıyoruz. O yüzden sanki iş yükü aynı işi yapmamıza rağmen iş yükümüz azaldı gibi oldu diyebilirim.

Ortaya çıkan “aylık koordinatörler toplantısı”, “akademik birim koordinatörleri ile dönem sonu toplantısı”, “akademik birim içi toplantılar” ve “uzem içi haftalık toplantılar” kodları ile yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinde ilgili uzaktan eğitim birimi ile ilgili akademik birimler arasındaki ve bu birimlerin kendi içerisindeki koordinasyon toplantıları açıklanmıştır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili uzaktan eğitim birimlerinin ilgili programların sorumlusu akademik birim koordinatörleri ile düzenli olarak bir araya geldikleri ve bu süreci beraber takip ettikleri bulunmuştur. Bu toplantıların devamında akademik birimlerin koordinatörlerinin bu programların yürütülmesinden sorumlu tüm akademik birim sorumluları ile bir araya gelerek uzaktan eğitim birim temsilcileri ile yapılan toplantının sonucunu beraber değerlendirdikleri birim içi toplantılar gerçekleştirdikleri görülmüştür. Ayrıca süreç

içerisinde ilgili uzaktan eğitim biriminin de kendi içerisinde çalışmalar ve toplantılar yaptıkları görülmektedir.

Düzenli olarak ilgili uzaktan eğitim birimi ve ilgili akademik birimi koordinatörleri arasında yapılan koordinasyon toplantıları ve içerikleri görüşmeler içerisinde aşağıdaki şekilde açıklanarak ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Bak şimdi geçen ki koordinatörler toplantısında ne yaptık biz, ... Oturduk sistemden hem moodle'dan hem canlı dersten, tabi bak bu biraz eksik kalan dosyalardan bir tanesi örnek olarak ama dosya hazırladık her programa, her kişiye birer dosya hazırladık verdik kendi programı ile ilgili. ... Şu anda sınav zamanı, takvimlerimiz akademik takvim mesela, burada var, bak derslerin sınav tarihi, saati, bunu daha önceki toplantıda planlamıştık, bu ikinci toplantıda bir kez daha hatırlatalım, sorular geldi mi gelmedi mi, koordinatöre diyoruz ki bak şuradan sorular gelmemiş takip et, hocası kim v.b. gibi... Bütün bu aylık toplantılardaki bütün amacımızda bunun takibi ve öneminin artırılması.

D üniversitesi: ... rutin devam eden koordinatörler toplantılarında işte öğretim üyelerinin sıkıntıları ya da programdan beklentiler, bunları okuyup anlık giderme ya da işte anlık çözümler bulma yoluna gidiyoruz.

Bu toplantılar dışında uzaktan eğitim birimlerinin kendi içerisinde toplantılar düzenledikleri de bulunmuştur:

B üniversitesi: ... haftalık toplantılar yapıyoruz biz, her cuma haftanın son günü, bir sonraki haftaya da hazırlıklarımız tamam mı? Birim içerisinde ... , akademik birimlerden materyallerimiz geldi mi, biz bunların üzerinde gerekli çalışmalarımızı yaptık mı bunların hepsini kontrol ediyoruz. Pazartesi öğrencilerin genel beklentisi pazartesi sabah bütün sistemin o haftaki dokümanların açılmış olması. Onu işte hayata geçirdik mi geçirmedi mi onları orada konuşuyoruz, problemimiz var ise o anda orada çözüm bulmaya çalışıyoruz.

Uzaktan eğitim biriminin kendi içerisindeki toplantılarının birim içerisindeki iletişimi artırma ve işlerin belirli bir düzene oturtulmasında yararı ile beraber genel olarak koordinatörler toplantıları ile kurum içi iletişimin artırılmasının da işlerin daha düzenli yürütülmesi konusunda yararı ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Bu bizim çok işimize yaradı ve ilk başladığım dönemde çok aksaklıklar oluyordu, bir ders pazartesi açılıyordu, bir ders çarşamba açılıyordu falan. Şimdi o hemen hemen tamamen kalktı, pazartesi sabah biz bütün derslerimizi rutin olarak açabiliyoruz artık. Yani kurum içi birim içerisi iletişimi arttırdınca onda baya bir ilerleme sağladık, artık bir rutine oluşturduk çalışmalarımızı. ... , çok daha düzenliyiz artık.

İlgili uzaktan eğitim birimleri ile ilgili akademik birimler arasındaki düzenli koordinasyon toplantıları dışında görüşmelerde akademik birim koordinatörleri ile ilgili uzaktan eğitim birimi yetkililerinin bir araya gelerek dönem sonu değerlendirmesini yaptıkları toplantılar da bulunmuştur. Ayrıca ilgili uzaktan eğitim birimlerinin akademik birimler ile koordinasyonunda program sayısının bir etken olduğu ve program sayısı arttıkça toplantıların ya da görüşmelerin bu doğrultuda şekillendirildiği ifade edilmiştir:

B üniversitesi: ... biz akademik birim koordinatörlerini artık her dönem sonunda çağırma planlıyoruz, önceden birebir görüşme yapıyorduk ama program sayımız arttıkça bazı problemlerin veya eksikliklerin ortak olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla da bundan sonra her

dönem sonunda akademik birim koordinatörlerini çağırıp, onlara gerekli raporları verip, ondan sonra da onların da kendi birimleri içerisinde kendi öğretim elemanları ile toplanmasını istiyoruz.

Düzenli olarak gerçekleştirilen bu koordinasyon toplantılarının ve dönem sonu değerlendirme toplantısının devamında akademik birimlerin kendi içlerinde bu toplantıda görüşülenleri değerlendirdikleri toplantılar gerçekleştirdikleri görülmüştür:

B üniversitesi: ... her dönem sonunda akademik birim koordinatörlerini çağırıp, onlara gerekli raporları verip, ondan sonra da onların da kendi birimleri içerisinde kendi öğretim elemanları ile toplanmasını istiyoruz.

Ortaya çıkan “uzaktan eğitim koordinatörlüğü” ve “bağımsız koordinatörlük” kodları ile görüşme yapılan merkezlerden birisinde yükseköğretim kurumu içerisinde ilgili uzaktan eğitim birimi ile rektörlük arasında merkezin danışma kurulu gibi görev yapan, rektörlüğe raporlar veren bir üst koordinasyon kurulu olduğu bulunmuştur. Bu kurul içerisinde alınan kararların yükseköğretim kurumu içerisindeki ilgili uzaktan eğitim birimine ve web tabanlı uzaktan eğitim programlarının başkanlarına iletildiği ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Bunun yaptığı şey şu acaba yaptığımız programlardaki öğrenci çıktıları ile örgün programlardaki öğrenim çıktıları ne kadar gerçekleşiyor. Bunların kalitesini sorgulayan bağımsız bir koordinatörlüktür. ... trendleri okuyup işte efendim şöyle bir yöne gidiyor dünya, şöyle bir program açılması lazım, bunu ilgili program başlıkları ile konuşalım mı konuşmayalım mı? Yani ileri vizyonları, uzaktan eğitim konusundaki vizyonları bu kurul belirliyor. Bu kurul rektörlükte bunlar karara bağlanırsa kurulda, uzaktan eğitime ve ilgili programların başkanlarına bu konuda çalışma yapması söyleniyor. Bizler de bunlar hangi teknolojilerle nasıl yapılabilir, nasıl uygulanabilir, hangi yönetmelikler uygulanabilir onları çalışıyoruz ve mutfakta bu yemeği pişirip sunuyoruz.

4.4.4. Öğrenci İşleri

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrenci işlerine ait süreçler merkezlerin bazılarında ortaya çıkan öğrenci kayıtları, öğrenci işleri, kayıt evrakları, posta yolu, standart üniversite kuralları, öğrenci kimliği, gerçek kayıt/evrak kaydı, çevrim içi ön kayıt, öğrenci ders kaydı; bir merkezde ortaya çıkan akademik birim öğrenci işleri, ilk öğrenci işlemleri, randevu usulü kayıt, kayıt günü, güvenlik numarası, elden teslim, çevrim içi online kayıt ve öğrenci veri tabanı olmak üzere 17 kod ile açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrenci işlerinin öğrenci kayıtlarını, öğrenci ders kayıtlarını ve öğrenci veri tabanlarını kapsadığı bulunmuştur. Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrenci kayıtlarının yükseköğretim kurumlarının standart kuralları çerçevesinde gerçekleştiği görülmektedir. Bazı yükseköğretim kurumlarında öğrencilerin tamamen uzaktan kayıt

yaptırabildikleri görülürken bazılarında öğrencilerin ön kayıtlarını çevrim içi ortamdan yapabilmelerine rağmen gerekli kayıt evraklarını teslim ederek kayıtlarını tamamlamak için yükseköğretim kurumuna gelmek zorunda oldukları görülmüştür. Tamamen uzaktan kayıt yapabilen öğrencilerin ise çevrim içi kayıt işlemlerinden sonra gerekli kayıt evraklarını posta yolu ile yükseköğretim kurumlarına ileterek kayıtlarını tamamlayabildikleri bulunmuştur.

Ortaya çıkan “öğrenci kayıtları”, “akademik birim öğrenci işleri”, “çevrim içi ön kayıt”, “çevrim içi online kayıt”, “elden teslim”, “gerçek kayıt/evrak kaydı”, “güvenlik numarası”, “ilk öğrenci işlemleri”, “kayıt evrakları”, “kayıt günü”, “posta yolu”, “randevu usulü kayıt” ve “standart üniversite kuralları” kodları ile yükseköğretim kurumlarında öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitim programlarına kayıt süreçleri ifade edilmiştir.

Öğrenci kayıtlarının standart üniversite kuralları çerçevesinde gerçekleştirildiği ve öğrencilerin çevrim içi ortamda ön kayıtlarını yaptıktan sonra kampüse gelerek kesin kayıt işlemlerini tamamladığı örnekler aşağıdaki şekilde açıklanmıştır:

A üniversitesi: Şimdi bizde ön kayıt diye bir şey var. Ön kayıt çevrim içi oluyor. Öğrenci kendi bilgilerini yazarak deklare ediyor. Ama onu gelip elden teslim ederek, gerçek kaydını yapıyor. Kaydı 3 dakika sürüyor bizde ama gelmesi lazım. ... Örgünde de aynı tüm üniversitenin öğrencileri için ön kayıt var. ... Öğrenci giriyor, bütün bilgilerini deklare ediyor, ön sisteme giriyor, sistemden print alıyor. Print aldığı anda o nüshayı imzalıyor, print belgenin altında bir tane güvenlik numarası çıkıyor ve barkod çıkıyor. Evraklarıyla birlikte onu getiriyor bize kayıt günü. Kayıt günü biz barkodu okuyoruz. ... Bir geçerlilik kodu var altta, barkodu okuttuğumuzda eğer sistem doğruluyorsa, beyan esastır kabulü ile öğrencinin beyanını bir dakikada alıp hemen kaydını gerçekleştiriyoruz. Öğrenci kimliğini de hemen veriyoruz. Bizdeki kayıt randevu usulü oluyor.

C üniversitesi: Öğrenciler ilk önce üniversitenin tüm öğrencileri gibi sistem üzerinden ön kayıt yaptılar. Daha sonra evrakları ile gelip, her öğrenci kendi biriminde, ..., onlar evrak kaydını yaptı. Uzem'den görevli iki asistan arkadaş da öğrencileri Enocta'ya dahil ettik, Enocta'ya kaydını yaptık. Hem onlar için gerekli bilgileri aldık telefon numarası, mail adresi gibi...

Öte yandan öğrencilerin tamamen çevrim içi ortamdan kayıt işlemlerini tamamlayarak gerekli evrakları posta yolu ile yükseköğretim kurumuna ilettikleri bir örnek aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

D üniversitesi: Öğrenciler üniversitenin prosedürünü tamamlıyorlar ama uzaktan eğitim öğrencileri bunu uzaktan gerçekleştirebiliyor. ... Çevrim içi online kaydını oluyor. Onun çıktılarını alıyor, imzalarını atıyor, diplomalarını vs. ekleyip paketleyip bize gönderiyor. Burada onlar açılıyor ve kayıt süreci tamamlanıyor.

Bir merkezde ise öğrencilerin çevrim içi herhangi bir ön kayıt olmaksızın tamamen posta yolu ile kayıt işlemlerini tamamlayabildikleri ifade edilmiştir:

B üniversitesi: ... standart üniversitenin kuralları ile sınırlandırılmış. Öğrencilerimiz genelde bildiğimiz posta yolu ile başvuru yapıyorlar. Gerekli belgelerini akademik birimin öğrenci işlerine gönderiyorlar. Oradaki standartları, koşulları yerine getirirlerse de öğrenci kayıtları yapıyor. Genelde posta yolu ile ilk öğrenci işlemleri yapılıyor.

Ortaya çıkan “öğrenci ders kaydı”, “öğrenci işleri”, “öğrenci kimliği” ve “öğrenci veri tabanı” kodları ile yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarına kayıtlı öğrencilerin süreç içerisindeki öğrenci işlemlerinin kapsamı ifade edilmiştir:

D üniversitesi: ... öğrencilerimize biz kimlik kartı gönderiyoruz. ... İşte o kimliği ile üniversitenin içerisine girip içerisindeki herhangi bir birimi ziyaret edebilir, görüşebilir, kütüphaneye girer, kitap ödünç alır.

D üniversitesi: Zaten akademik birimlerle biz aynı veri tabanına ulaşabiliyoruz. ... Ortak veri tabanından biz de takip ediyoruz ama iletişim halinde hallediyoruz.

D üniversitesi: ... , öğrencilerin kaydını alma, öğrenci belgesi, askerlik işlemi vs. gibi öğrencilikle ilgili işlemler, diplomanın verilmesi gibi işlemler birimlerin sorumluluğunda. Birim derken enstitü ya da fakülteyi kastediyorum.

4.4.5. Paydaşlar

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarındaki paydaşlar “kurum/üniversite içi paydaşlar” ve “kurum/üniversite dışı paydaşlar” kategorileri içerisinde toplamda 37 kod olarak ortaya çıkmıştır.

Kurum/Üniversite içi paydaşlar merkezlerin hepsinde ortaya çıkan üniversite senatosu; merkezlerin bazılarında ortaya çıkan akademik birim, akademik taraf, uzem tarafı, enstitü, fakülte, bilgi işlem dairesi, bölüm başkanı, öğrenci, öğretim üyeleri/elemanları, örgün eğitim, örgün eğitim öğrencisi, rektörlük; bir merkezde ortaya çıkan akademik kadro, anabilim dalı, idareci, bilişim yatırımları komisyonu, danışma kurulu, lokal/yerel hocalar, uzaktan eğitim koordinatörlüğü, üniversite yönetim kurulu, üniversite yönetim kurulu kararı, memur, tahakkukçular, örgün eğitime katkı, danışman hoca, sürekli eğitim merkezi, yüksekokul müdürleri, fakülte dekanı ve öğrenci işleri dairesi olmak üzere 29 kod ile açıklanmıştır.

Kurum/Üniversite dışı paydaşlar merkezlerin hepsinde ortaya çıkan YÖK; bir merkezde ortaya çıkan farklı kurum sınav talepleri, protokol, sağlık bakanlığı, YÖK uzaktan eğitim komisyonu, veliler, yabancı uyruklu öğrenci sınavı ve başka üniversitelere destek olmak üzere 8 kod ile açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında rektörlük, üniversite yönetim kurulu ve üniversite senatosunun üst yönetim seviyesinde kurum/üniversite içi paydaşları oluşturduğu ve akademik birimlerin, bu birimlerin yöneticilerinin ve bu birimlerdeki öğretim elemanlarının programların sahibi olarak paydaşlığı olduğu bulunmuştur:

B üniversitesi: ... üniversite yönetim kuruluna da bir karar aldırıldı. Biz diyoruz ki iki koordinatör olsun, uzem koordinatörü, program koordinatörü, üniversite yönetim kurulunda geçirdik fakat bunlarla ilgili bu usul ve esaslara aykırı olup olmadığına yönelik bu hafta içerisinde bir toplantımız vardı orada görüşeceğiz.

B üniversitesi: Akademik birim ile uzem arasında bir aracı birisinin olması gerektiğinin farkındaydık...

D üniversitesi: Sınavların yapılması, derslerin işlenişi, bununla ilgili yönlendirme, öğrencilere ve öğretim üyelerine teknik destek, programın tasarlanması, canlı derslerin hem teknik hem pedagojik takibi bunlar bizim sorumluluğumuzda. Öğretim elemanı görevlendirme, öğrencilerin kaydını alma, öğrenci belgesi, askerlik işlemi vs. gibi öğrencilikle ilgili işlemler, diplomanın verilmesi gibi işlemler birimlerin sorumluluğunda. Birim derken enstitü ya da fakülteyi kastediyorum.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında yaygın olarak İnternet altyapısı ve teknoloji araçlarının kullanılması sebebi ile yükseköğretim kurumlarının bilgi işlem dairesi başkanlıklarının da kurum/üniversite içi paydaşlar arasında yer aldığı bulunmuştur:

A üniversitesi: Ağ yapımız var ama bilgi işlemden kopuk değil. Bu konuda bizim bir Bilişim Yatırımları Komisyonumuz var. Yılda 3-5 kere birlikte çalışır. Biz Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığından ayrı yapılanmaya sahibiz ama neredeyse her gün birlikte çalışırız, öyle bir durumdayız.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında yükseköğretim kurumları iş süreçleri içerisindeki öğrenci işleri, tahakkukçular, idareciler, memurlar gibi idari birim ve personelin de kurum/üniversite içi paydaşlar arasında yer aldığı görülmüştür:

B üniversitesi: Toplanıyoruz burada, geçen hafta da aynı bugün bu saatte buradaydık. Bak mesela, bütün koordinatörler, personelimiz ve şimdi burada memurları da çağırdık. Mesela nedir gündeme göre, ödeme gündemi varsa mesela, hocalara ödeme yapılacak, yapamıyorlar gecikiyorlar tahakkukçularımız gelsin. Kayıt zamanı geldiğinde mesela öğrenci işlerini çağıracağız, ... , sistem budur bu şekilde yapacaksınız.

Yükseköğretim kurumlarında sürekli eğitim merkezlerinin web tabanlı uzaktan eğitim programları çerçevesinde uzaktan eğitim birimlerinin altyapısını kullanarak hizmet verdiği ve kurum/üniversite içi paydaşlar arasında yer aldığı bulunmuştur:

B üniversitesi: Şu anda sertifika programı Aile Danışmanlığı Sertifika Programı ve Meslek Elemanı Sertifika Programı var 2 tane. Fakat bunları Sürekli Eğitim Merkezi ile ortaklaşa yürütüyoruz. Sürekli Eğitim Merkezi projenin başı diyebiliriz, biz sadece teknik destek sağlıyoruz. Şu anlamda bizim LMS sistemimizi kullanıyorlar, derslerin çekimleridir, içeriklerin hazırlanmasıdır vs. diğer bölümlerde olduğu gibi tamamen bize ait. Onlar sadece öğrenci işleri, sınavları vs. Sınavları bize ait değil, o da yine sürekli eğitim merkezine ait.

YÖK'ün yükseköğretim kurumlarının web tabanlı uzaktan eğitim programları için en başta gelen dış paydaş olduğu görülmektedir. Yükseköğretim kurumlarındaki web tabanlı uzaktan eğitim programları YÖK'ün yönetmelik ve mevzuatlarına göre oluşturulmaktadır. Web tabanlı uzaktan eğitim programları açılırken süreç öncelikle YÖK'e yapılan bir başvuru ile başlamaktadır. Programın açılabilmesi için YÖK'ten

onay alması gerekmektedir. Bu aşamada programın YÖK'ün uzaktan eğitim komisyonundan onay alarak geçmesi gerekmektedir. Görüşmeler içerisinde kurum/üniversite dışı paydaşlar olarak YÖK aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Öğrenme çıktıları ..., derslerin izlenceleri oluşturuluyor, YÖK'e başvurulacak hale geliniyor. Ondan sonra da senatoya geliyor ve YÖK'e başvuruluyor.

B üniversitesi: YÖK onaylarsa, eğer YÖK'te eğitim dairesi dosya ile ilgili, öğretim elemanları ile ilgili, teknik ile ilgili bir sıkıntı görmez ise o da uygun dosyaları uzaktan eğitim çalışma grubuna yönlendirerek, o da bu dosyalara uzaktan eğitim yapılıp yapılamayacağına karar vermesini istiyor. ... Uzaktan eğitim komisyonu çalışma grubu da, ... , oradaki dosyayı inceliyor ve ondan sonra da ilgili üniversite ilgili birimi çağırarak bir sunum yapmasını istiyor. Eğer ikna olursa komisyon grup, ondan sonra onaylıyor...

C üniversitesi: YÖK'ün standart yönetmeliği baz alınıyor, YÖK'ün kararları uygulanıyor.

C üniversitesi: Finaller YÖK'ün kararı ile yazılı, yüz yüze oluyor yani.

D üniversitesi: Şimdi bu zaten YÖK'ün bir zorunluluğu biliyorsunuz, yeni bir program önerirken böyle bir tasarımın olması gerekiyor.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının diğer paydaşları olarak web tabanlı uzaktan eğitim programlarının sunduğu altyapıyı kullanarak çevrim içi ortamlarda sınavlarını yapmak isteyen kurumlar ve protokoller çerçevesinde bu uzaktan eğitim birimlerinin altyapısını kullanarak sertifika programları açmak isteyen kurumlar görülmektedir:

B üniversitesi: ... , biz o programın altyapı çalışmasını vs. hazırladık. Hatta Sağlık Bakanlığı ile bir görüşme halindeyiz, onlarla bir protokol yapabilirsek eğer ama fiili olarak daha programa başlamadık. Yani şu anda bütün hazırlıklarımız tamam, hatta önümüzdeki dönem içerisinde kısa bir süre içerisinde bu tür sertifika programlarını hayata geçirmeyi planlıyoruz.

B üniversitesi: ... biz ölçme değerlendirme biriminde hem kendi sınavlarımızı yapıyoruz, hem de farklı kurumların, ... , 4-5 tane hiç eğitim vermeden bizden sınav talebinde bulundular, bunların sınavlarını yapıyoruz.

Ayrıca web tabanlı uzaktan eğitim programlarına kayıtlı öğrencilerin velileri de programları takip eden ve yükseköğretim kurumlarına çeşitli başvurularda bulunan dış paydaşlar olarak bulunmaktadır:

A üniversitesi: ... , velilerin de bazen bizim üstümüze geldiği oluyor. İşte bilgi edinmelere falan bir yığın yere yazıyorlar...

Yükseköğretim kurumları için diğer yükseköğretim kurumlarının da birer dış paydaş olduğu ifade edilmektedir. Web tabanlı uzaktan eğitim çerçevesinde sunulan ortak ders hizmetinin başka yükseköğretim kurumlarına da sunulduğu görülmüştür:

B üniversitesi: Ortak dersler desteğini başka üniversitelere de sağlıyoruz.

4.4.6. Program Düzeyleri

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının düzeyleri merkezlerin hepsinde ortaya çıkan yüksek lisans/lisansüstü program; merkezlerin

bazılarında ortaya çıkan sertifika programı, öğrencisi olmayan programlar, öğrenci alımı durdurulan programlar; bir merkezde ortaya çıkan ortak dersler, lisans tamamlama programı, önlisans programı, lisans programı ve öğrencisi ile beraber devam eden kodları olmak üzere 9 kod ile açıklanmıştır. Ortak dersler kodu kendi içerisinde İngilizce, tarih ve Türkçe kodlarını barındırmaktadır.

İlgili merkezlerin Web sitelerinde yapılan incelemelerde merkezlerin hepsinde ortak derslerin web tabanlı uzaktan eğitim programları çerçevesinde sunulduğu bulunmuştur. Ayrıca var olan web tabanlı uzaktan eğitim programları düzeylerine göre incelendiğinde merkezlerin hepsinde yüksek lisans düzeyinde ve önlisans düzeyinde programların, merkezlerin bazılarında lisans tamamlama düzeyinde programların, bir merkezde ise karma eğitim lisans programlarının yer aldığı bulunmuştur. Bunlarla beraber merkezlerin bazılarında sertifika programları verildiği görülmüştür.

4.4.7. Program Alanları

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının alanları merkezlerin bazılarında ortaya çıkan ilahiyat; bir merkezde ortaya çıkan acil tıp hemşireliği, aile danışmanlığı, meslek elemanı, bilgi yönetimi, disiplinlerarası programlar, ebelik, eğitim yönetimi, evde bakım hemşireliği, mekatronik, sağlık kurumları yönetimi, sınıf öğretmenliği ve taşınmaz geliştirme kodları olmak üzere 13 kod ile açıklanmıştır.

Ortaya çıkan web tabanlı uzaktan eğitim programları alanları programların düzeyleri ile beraber incelendiğinde acil tıp hemşireliği, eğitim yönetimi, evde bakım hemşireliği, sınıf öğretmenliği, taşınmaz geliştirme ve sağlık kurumları yönetimi programlarının yüksek lisans/lisansüstü programı düzeyinde, bilgi yönetimi ve mekatronik programlarının önlisans programı düzeyinde, ebelik ve ilahiyat programlarının lisans tamamlama programı düzeyinde, aile danışmanlığı ve meslek elemanı programlarının sertifika programı düzeyinde olduğu görülmektedir.

Yükseköğretim kurumlarının ilgili merkezlerinin web sitelerinde web tabanlı uzaktan eğitim programlarının düzeylerine göre alanları incelenmiştir. Yüksek lisans düzeyinde işletme (2), kamu yönetimi, mahalli idareler ve şehircilik, maliye, Türkiye Cumhuriyeti tarihi, Ortadoğu çalışmaları, finans ve iktisat, toplumsal yapı ve sosyal değişim analizleri, uluslararası ilişkiler ve Avrupa Birliği, turizm işletmeciliği, bilişim

teknolojileri, mühendislik yönetimi, yönetim bilişim sistemleri, eğitim programları ve öğretim (2), kalite yönetimi, kariyer psikolojik danışmanlığı, önleyici rehberlik, eğitim yönetimi ve denetimi (eğitim yönetimi teftişi), sağlık kurumları yönetimi (sağlık kurumları işletmeciliği), taşınmaz geliştirme, evde bakım hemşireliği, sınıf öğretmenliği, güvenlik adli bilimler, yöneticiler için işletme, pazarlama, hemşirelik (cerrahi hastalıkları hemşireliği, çocuk sağlığı ve hastalıkları hemşireliği, psikiyatri hemşireliği, halk sağlığı hemşireliği ve hemşirelik esasları) ve Türkçe eğitimi alanlarında programların yer aldığı bulunmuştur. Önlisans düzeyinde bilgisayar programcılığı (2), internet ve ağ teknolojileri (2), mekatronik (2), elektronik teknolojisi, iş sağlığı ve güvenliği, bilgi yönetimi (2), işletme yönetimi, posta hizmetleri, çocuk gelişimi, yaşlı bakımı ve elektrik alanlarında programların yer aldığı görülmüştür. Lisans tamamlama düzeyinde ise ebelik, ilahiyat (3) ve hemşirelik alanlarında programların yer aldığı bulunmuştur. Bu programların dışında karma eğitim olarak endüstri mühendisliği, bilgisayar mühendisliği, insan kaynakları yönetimi, maliye, iktisat, kamu yönetimi, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri, bilgisayar ve öğretim teknolojileri öğretmenliği ve uluslararası ilişkiler alanlarında programlara rastlanmıştır.

4.5. Öğretim Tasarımı

Bu kategori “tasarım unsurları”, “ders tasarımı” ve “öğrenme yönetim sistemi kullanımı” alt kategorileri çerçevesinde 174 kod içermektedir. Öğretim tasarımı kategorisi içerisinde kodların alt kategorilere göre dağılımı Tablo 4.4 içerisinde sunulmaktadır.

Tablo 4.4. Öğretim Tasarımı kategorisi içerisinde elde edilen kodların alt kategorilere göre dağılımı

<i>Kategori Başlığı</i>	<i>Alt Kategoriler</i>	<i>Kod Sayısı</i>	<i>Toplam</i>	
Öğretim Tasarımı	Tasarım Unsurları	56	56	
	Ders Tasarımı	İçerik/Materyal	13	99
		İçerik Geliştirme	45	
		Etkinlik	12	
		E-Kütüphane Hizmetleri	5	
		Canlı Ders	21	
		Web TV	3	
	Öğrenme Yönetim Sistemi Kullanımı	19	19	
	Toplam			174

Öğretim tasarımı, ortaya çıkan kodlar neticesinde öğretim tasarımını etkileyen faktörler, ders tasarımındaki öğeler ve içerik geliştirme süreçleri ile öğrenme yönetim sisteminin kullanımı başlıkları altında incelenmiştir. Tasarım unsurları web tabanlı uzaktan eğitim programlarının öğretim tasarımında etkili olan kurumsal faktörler, öğrenci faktörleri, pedagojik faktörler veya alan farklılıkları gibi faktörler ile açıklanmıştır. Ders tasarımı web tabanlı uzaktan eğitim programlarındaki içerik/materyal çeşitleri, içeriklerin geliştirilme süreci, etkinliklerin tasarımı, e-kütüphane hizmetlerinin planlaması ve canlı derslerin kullanımı çerçevesinde açıklanmıştır. Öğrenme yönetim sistemi kullanımı teknik olarak sistemin yönetimi, sistem içerisinde program ve ders alanlarının kullanımı ve sistem içerisinde kullanılan araçlar kapsamında sunulmuştur.

4.5.1. Tasarım Unsurları

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğretim tasarımına etki eden faktörler merkezlerin bazılarında ortaya çıkan uzaktan, öğrenci sayısı, karma, yüz yüze, standartlar/felsefe, sosyal/sözel ders, pratik ders saati, öğrenci/öğrenme çıktıları; bir merkezde ortaya çıkan fenni ders, teknik alandaki dersler, sağlık dersleri, öğrenci profili, öğrencilerin tercih ve isteği, Türk öğrenci profili, uzaktan eğitim öğrencisi profili, uzaktan eğitim hoca profili, açıköğretim modeli, ADDIE modeli, Gagne yaklaşımı, anlatım, bireysel öğrenme, Bloom Taxonomy, Bologna süreci/yaklaşımı, deneme sınavı, dersin dünyadan uygulama alanları, dönemlik uygulama stratejileri, ekstra uygulama yükleri, haftalık ilerleme, karşılıklı etkileşim, lisansüstü eğitim, materyallerin öğrencilerle paylaşım sıklıkları, minimal design/eğitsel tasarım, öğrenci eksenli/merkezli, öğrencinin devamlılığı, öğrencinin işin içerisine çekilmesi, öğrenilen bilginin yapılandırılması, öğrenme hedefleri, online ders anlatımı, örgün yapılandırma dersleri, pedagoji, rol tabanlı eğitim, sınıf içi pedagojik stratejiler, social presence, sosyal constructivism, teknoloji senaryoları, teknolojilerin karar verilmesi, teorik ders saati, Türk sistemi, uygulama, uygulamalı dersler, video konferans yapılandırılmalı yaklaşım, yanlışlardan öğrenme, yapılandırmacı, yaşam boyu öğrenme anlayışı, yetişkin eğitimi ve yetkinliklerin kazandırılması olmak üzere 56 kod ile açıklanmıştır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğretim tasarımının programların ve derslerin öğrenme hedefleri ile öğrenci/öğrenme çıktıları doğrultusunda planlandığı ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Şimdi her bir hedefin gerçekleştiğine yönelik lecturing, uygulama, application ve etkileşim ve açık uçlu ve kapalı uçlu sorular yani test soruları var.

B üniversitesi: Bir uzaktan eğitim projesinin, programının başarılı bir şekilde yürütülebilmesi, öğrencilerin istenen çıktıları elde edebilmesi kazanabilmesi için bizim karma model dediğimiz belki hem asenkron hem de senkron araçların birlikte kullanılmasını biz bir kere kabul ettik.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında alan farklılıklarına göre öğretim tasarımı “fenni ders”, “sosyal/sözel ders”, “teknik alandaki dersler” ve “sağlık dersleri” kodları ile açıklanmaktadır. Görüşmelerde öğretim tasarımının programın sosyal, fen, teknik veya sağlık alanlarında olmasına göre farklılıklar gösterdiği ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Haftalık olarak derslerimizin videolarını ve e-kitaplarını yayınlıyoruz. Öğrenci bunları izliyor. Ondan sonra her hafta bir saat elektronik ortamda tartışma video konferans yapıyoruz sınıfla. Hoca burada ders anlatmaktan ziyade yalnız, dersi zaten video da anlatmıştı stüdyoda, onunla bir daha uğraşmıyor. Dersi çok kısa bir özetliyor, önemli noktaların altını çiziyor, anlaşılmayan soru varsa onları alıp, bundan sonra yapılandırma aşamasına geçiyor. Case study yapıyor sosyal bir şey ise, fenni bir şey ise örnek çözüyor.

C üniversitesi: Şimdi şöyle sağlık derslerinde daha çok sunum şeklinde ders anlatılıyor, hoca pasif bir şekilde oturuyor ve okuyor ama teknik derslerde mekatronik var, elektrik var, onlarda hocalar tahtayı kendi el yazılarını kullanıyorlar. ... Sağlık bölümleri daha çok düz metinden okuyarak yapıyor, diğerleri tahtayı kullanıyor, etkileşimli tahtayı kullanıyor.

Ortaya çıkan “öğrenci sayısı”, “öğrenci profili”, “Türk öğrenci profili”, “uzaktan eğitim öğrencisi profili”, “öğrencilerin tercih ve isteği” ve “uzaktan eğitim hoca profili” kodları ile web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrenci ve öğretim elemanı faktörlerinin öğretim tasarımına etkisi açıklanmaktadır.

Öğretim tasarımı yapılırken asenkron veya senkron bileşenlerin kullanımında o programdaki öğrenci sayısının etkili olduğu ve öğrenci yoğunluğunun daha az olduğu programlarda senkron bileşenlerin kullanımının faydalı olacağına dair yaklaşım görüşmelerde aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

B üniversitesi: ... , öğrencilerin istenen çıktıları elde edebilmesi kazanabilmesi için ... hem asenkron hem de senkron araçların birlikte kullanılmasını biz bir kere kabul ettik. Yani böyle bir yaklaşımın faydalı olacağına inanıyoruz. Dolayısıyla da bütün programlarımızda, gerçi öğrenci sayısı yüksek olan birtakım programlar var ama genelde özellikle yüksek lisansların hepsinde, biz hem asenkron materyaller ki bunlar hocanın gelip burada hazırlamış olduğu sunuma video çekmesi, pdf dokümanı ile beraber haftalık olarak verilmesi ve aynı zamanda da canlı derslerin haftalık veya iki haftada bir olmak üzere senkron canlı derslerin yapılmasını benimsedik ve bu şekilde uyguluyoruz biz. ... İlaveten, %80-90 yüksek lisanslar için %100 canlı derslerimiz var, bu canlı derslerde de hoca ile öğrenci biraraya geliyor ve konuyu tartışıyorlar.

Ayrıca öğrenci profilinin, Türk öğrenci profilinin, uzaktan eğitim öğrencisi profilinin ve öğrencilerin tercih ve isteklerinin öğretim tasarımı yapılırken göz önüne alınması gereken faktörler arasında yer aldığı bulunmuştur:

A üniversitesi: Tabi ki öğrenci profiline uygun da designlar olmalı. Biz şimdi maalesef, maalesef demeyelim öğreniyoruz. Önlisans öğrencilerini etkileştirmek zor. ... Mesela lisans öğrencisi ... ne öğrenmesi gerektiğini fazlası ile ifade ediyor. ... Oysa mesela uzaktan eğitim

öz motivasyona dayalı bir eğitim, sizi kimse evinizde uyandırıp da gel derse gir ayağından sürükleyerek götüremez. Öz motivasyonunuzun olması lazım.

C üniversitesi: PDF dokümanı ortak dersler için kullanıyoruz. ... , tamamen uzaktanların, orada pdf uzaktan eğitim programı için Enocta ile anlaşıldı, Enocta üzerinden veriliyor. Oraya tablolanmış halde veriliyor. Başlıklar animasyonlu oluyor, içeriğin farkı bu. Tabi pdf ten çok farkı var mı? Öğrenciler bazen pdf istiyor bizden. Bu çok karmaşık, biz bunu tuklayamıyoruz, açamıyoruz. Onun yerine çıktı almak istiyoruz diyenler pdf istiyor. Hatta şeyde de aynısı başımıza geldi. ... Ortak derslerde yüksek okul öğrencilerine ben oturdum scorm paketleri hazırladım, etkileşimli. Öğrenciler isyan etti, biz bunları kullanamıyoruz, indiremiyoruz çünkü klasik yöntemlerde alışık değiller bunlara. O yüzden bu dönem pdf olarak hazırladık içerikleri ve çok memnunlar, öğrenciler aşırı derecede memnun.

Öğrenci profili çerçevesinde öğrencilerin program düzeyinin de öğretim tasarımında kullanılacak yaklaşımları etkilediği ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Ama yüksek lisanslarda işimiz çok kolay, orada çocuk bir ehliyet almış, o kadar derdi tasası yok, kariyerini geliştirmek için further daha ilave bir programa gitmek istemiş. Onlarda işler çok kolay yürüyor açıkçası. Çocuk öğrenmeyi öğrenmiş, araştırma nasıl yapılır, tez nasıl yazılır biliyor karşınıza gelmiş. ... Yüksek lisanslarda biz video konferans yapılandırmalı bir yaklaşım sergiliyoruz.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının öğretim tasarımında uygulanacak pedagoji üzerinde etkili bir faktör olarak uzaktan eğitim merkezi yönetim kurulu tarafından belirlenen dönemlik uygulama stratejileri bulunmuştur:

A üniversitesi: Uzaktan eğitim merkezindeki yönetim kurulu da genel olarak dönemlik stratejileri belirler, uygulama stratejilerini.

A üniversitesi: Şimdi her dönemin başlangıcında bir kere o dönemlik stratejileri anlattığımız bir toplantı düzenliyoruz tüm hocalarla. Yeniliklerimizi tanıtıyoruz, mesela bu dönem diyoruz ki iki ödev vereceğiz bir tanesi bireysel ödev olacak bir tanesi grup ödevi olacak. Bu gibi bir takım yeniliklerimizi, bu dönem diyoruz tartışmaları şu eksende tutacağız, video konferansa çevirdik tartışmaları.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrencinin işin içine çekilmesi ve öğrenci devamlılığının sağlanması da öğretim tasarımında dikkate alınması gereken ölçütler olarak görülmüştür:

A üniversitesi: LMS ortamında evet. Hem videosu hem de e-kitabı ilgili haftanın booklet i olarak yayınlanıyor. Daha önceleri biz toplu olarak yayınlamayı da denemiştik. Topluca yayınlarsanız öğrenci devamlılığını kaybediyor ve bir anlamda açık öğretime dönüşmeye başlıyor. Girip bütün malzemelerin bütününe indirmeye bakıyor ve sonra dönem boyunca uğramıyor. Bu da istediğimiz bir eğitim tarzı değil. Bu yüzden haftalık bir ders açma ve bunları yönetme prensibi edindik.

A üniversitesi: Haftalık olarak derslerimizin videolarını ve e-kitaplarını yayınlıyoruz. Öğrenci bunları izliyor. Ondan sonra her hafta bir saat elektronik ortamda tartışma video konferans yapıyoruz sınıfla. Hoca burada ders anlatmaktan ziyade yalnız, dersi zaten videoda anlatmıştı stüdyoda, onu[nla] bir daha uğraşmıyor. Dersi çok kısa bir özetliyor, önemli noktaların altını çiziyor, anlaşılmayan soru varsa onları alıp, bundan sonra yapılandırma aşamasına geçiyor. Case study yapıyor sosyal bir şey ise, fenni bir şey ise örnek çözüyor. Burada öğrenciyi işin içine çekiyor aslında.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğretim tasarımı teknoloji senaryolarını, hangi teknolojilerin kullanılacağını ve bu teknolojilerin nasıl uygulanabilir/kullanılabilir olacağını kararlaştırılması hususlarını da içermektedir. Görüşmelerde ortaya çıkan

“teknoloji senaryoları” ve “teknolojilerin karar verilmesi” kodları ile öğretim tasarımında teknoloji senaryolarının oluşturulması açıklanmıştır:

A üniversitesi: Bizler de bunlar hangi teknolojilerle nasıl yapılabilir, nasıl uygulanabilir, hangi yönetmeliklerle uygulanabilir onları çalışıyoruz ve mutfakta bu yemeği pişirip sunuyoruz. Uzaktan eğitiminde bir yönetim kurulu var. Yönetim kurulu, iç işleyiş ve bazı kalite senaryolarını, teknoloji senaryolarını karara bağlıyor. Yani şu şu araçlar var, bunlardan hangisini kullanalım, demoları bunlar, ilgili uzmanları çağırıp dinler.

Uygulama gerektiren alanlardaki programlarda bu uygulamaların web tabanlı uzaktan eğitim programlarında gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği, nasıl gerçekleştirilebileceği ve bunun için nasıl bir öğretim tasarımı yapılabileceği konusu görüşmelerde gündeme gelmiştir. Görüşmeler neticesinde ortaya çıkan “pratik ders saati”, “teorik ders saati”, “ekstra uygulama yükleri”, “uygulama” ve “uygulamalı dersler” kodları ile uygulamalı dersleri olan programlara ait web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğretim tasarımı yapılırken göz önünde bulundurulmuş etkenler açıklanmaktadır.

Uygulama dersleri fazla olan alanlara ait programlarda bu uygulamaların bulunduğu öğretim tasarımlarının yapılması gerektiği ve bu tasarımların öğretim elemanlarına ekstra iş yükleri oluşturabileceği ifade edilmiştir:

D üniversitesi: Yani uygulamalı dersleri fazla olanlarda biz diyoruz ki bak bunu yaparsak şöyle şöyle ekstra uygulama yükleri olacak. Buna rağmen biz istiyoruz diyorsa, biz sadece dersin ve programın doğasına göre bir uzaktan eğitim tasarımı yapıyoruz.

Mühendislik gibi laboratuvar dersleri içeren alanlarda bu uygulamaların uzaktan yapılmasının mümkün olmaması sebebi ile bu programlarda karma eğitimin seçildiği ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Biz mesela A üniversitesi olarak TYYÇ (Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi)’ndeki ve akreditasyonlar derneğindeki çıktıları değerlendirdik. Dedik ki biz %100 uzaktan bu çıktıları sağlayamayız, nerede, lisans da. O yüzden %30’unu hesap kitap yaptık karma yapmamız lazım. Örneğin, mühendislik programlarında laboratuvar var. Laboratuvarı uzaktan istediğimiz anlamda yapamayız.

Bazı uygulama gerektiren alanlardaki programlarda öğrencinin kampüse gelerek bu uygulamaları tamamlayacağı bir öğretim tasarımının mümkün olabileceği görülmüştür:

B üniversitesi: Bunun yanı sıra Sertifika Programlarında uygulama saatleri de oluyor, bunları da uzaktan eğitim yolu ile alacaklar senkron olarak yani canlı dersler olarak düşün. Atıyorum 300 saatlik bir sertifika programı varsa bunun 150’si pratikte oluyor, 150’si teorikte oluyor. 150 saatini çekim yaptıysak paket olarak, 150 saati de Adobe Connect üzerinden canlı ders olarak veriliyor. Uygulamaya da ayrıca geliyor.

C üniversitesi: ... uygulama olan uygulamalı bölümler de olduğu için, sağlık veya mekatronik var onlar da finalden önce gelip uygulama derslerini alacaklar. ... Resmi sanırım 10 saat uygulama yapmaları gerekiyor. O uygulamayı o şekilde tamamlayacaklar dönem sonlarında.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının öğretim tasarımında ders anlatımı, bireysel öğrenme, deneme sınavı ile öğrenme, yanlışlardan öğrenme, öğrenilen bilginin yapılandırılması, haftalık ilerlemenin takibi, karşılıklı etkileşimin sağlanması, rol tabanlı eğitim, yaşam boyu öğrenme anlayışı, sosyal yapılandırmacı, öğrenci merkezli ve video konferans yapılandırılmalı yaklaşımlar örnek olarak görülmektedir.

Rol tabanlı eğitim yaklaşımına ait bir örnek görüşme içerisinde aşağıdaki şekilde sunulmuştur:

A üniversitesi: Mesela rol tabanlı eğitim yapmayı denedi X üniversitesi, fikir olarak çok güzeldi. Örneğin, bir sanal şirket kuruyorsunuz, mesela bu şirketin muhasebe müdürü yapıyorsunuz bir öğrenciyi, bir tanesini satın almacı yapıyorsunuz, bir tanesini yönetim kurulu yapıyorsunuz. Bunlar[ın] verilen senaryoya uygun kararlar alıp icraatlar yapması gerekiyor. Ve bu roller her ay değişiyor. ... Rol içerisinde işini öğrenmeye yönelik bir çalışma ve yani öğrenci [için] aynı zamanda uygulama imkanı da bulunuyor.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğretim tasarımında her uygulamanın her program ya da ders için uygun olmayacağı ve öğretim tasarım yaklaşımlarına karar verirken programa ya da derse uygun olan yaklaşımın seçildiği ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Mesela bazı derslerimizde biz tavsiye ediyoruz ama tabii bu ... her derste aynı uygulamayı yapmak mümkün olmuyor, benim yaptığım bir uygulama var. Her haftanın tartışma soruları var. Her haftanın tartışma sorularını ben foruma yazıyorum, öğrenciler yorum yapıyor ben de onları düzeltiyorum.

Ayrıca web tabanlı uzaktan eğitim programlarının öğretim tasarımında ADDIE modeli, Gagne yaklaşımı ve Bloom Taxonomy gibi öğretim tasarım yaklaşımları da görülmüştür.

4.5.2. Ders Tasarımı

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ders tasarımı “içerik/materyal”, “içerik geliştirme”, “etkinlik”, “e-kütüphane hizmetleri”, “canlı ders” ve “web TV” alt kategorileri çerçevesinde toplamda 99 kod olarak ortaya çıkmıştır.

4.5.2.1. İçerik/Materyal

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kullanılan içerik/materyaller merkezlerin hepsinde ortaya çıkan video; merkezlerin bazılarında ortaya çıkan pdf dokümanı, haftalık dokümanlar/materyaller, yazılı materyal/ders notları, sunum, Word dokümanı, asenkron materyaller; bir merkezde ortaya çıkan ek kaynaklar, e-kitap, haftalık fasikül/booklet, ses kaydı, statik/metin tabanlı etkileşimsiz içerik ve konu işleme modülü olmak üzere 13 kod ile açıklanmıştır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programları için video, pdf dokümanı ya da e-kitap formatında hazırlanan içerik/materyallerin haftalık olarak hazırlandığı ifade edilmiştir:

A üniversitesi: LMS ortamında ... hem videosu hem de e-kitabı ilgili haftanın bookleti olarak yayınlıyor.

A üniversitesi: Haftalık olarak derslerimizin videolarını ve e-kitaplarını yayınlıyoruz.

B üniversitesi: ... asenkron dediğimiz materyallerde hocamız bir kere bir doküman hazırlıyor haftalık, buna ilaveten bir tane de sunum hazırlıyor PowerPoint sunusu hazırlıyor.

B üniversitesi: ... ayrı ayrı pdf'nin içinden pdf'si çekiliyor o haftanın, sunumun içerisinde sunum dosyası çekiliyor vs. hepsi toplanıp konu işleme modülü hazırlanıyor.

C üniversitesi: İçerikler statik içerik, etkileşimsiz düz pdf.

İlgili merkezlerin web sitelerinde yapılan incelemelerde yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ders materyallerinin PowerPoint sunusu, ders anlatım video çekimi, e-öğrenme paketi, ses paketi ve öğretim elemanları tarafından paylaşılan e-kaynaklardan oluştuğu doğrulanmıştır.

4.5.2.2. İçerik Geliştirme

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında içerik geliştirme merkezlerin hepsinde ortaya çıkan video çekim; merkezlerin bazılarında ortaya çıkan içerik hazırlama, video işleme/paketleme, animasyon, stüdyo, video içerik geliştirilmesi, dersin anlatılması/lecturing, scorm paketi, PowerPoint sunu şablonu, Word dokümanı; bir merkezde ortaya çıkan ders hazırlıkları, materyal hazırlama, dersin sunum aşaması, doküman uzunluğu, elektronik gönderim, grafik, içerik tasarımındaki eğitsel öğeler, mizanpaj, resimlendirme, şekillendirme, video çekimin süresi, içeriklerin elektronik ortama çevrilmesi, ders izlenceleri, e-kitap ile videonun birleştirilmesi, e-kitap hazırlanması, ders hedefleri, kitap yazım şablonu, resimlerin patentleri, üç boyutlu çizimler, resimler, çizimler, MPEG, ham içerik, pdf şablonu, yazım/biçim standartları, içeriklerin revize edilmesi, içeriklerin indirilmesi, pdf'e dönüştürme, xml tabanlı tablolar, xml tabanlı tablolara dönüştürme, yapılandırılmış materyal, simülasyon, etkileşimli/akıllı tahta, ders notlarını senaryolaştırma ve storyboard olmak üzere 45 kod ile açıklanmıştır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının öğretim tasarımında akademik birimler tarafında öğretim elemanlarının içerikleri ham içerik olarak Word formatında ve sunum olarak PowerPoint formatında sağlamakta oldukları ve bu içeriklerin LMS ortamında öğrencilerle paylaşılacak formatlara getirilmesinden ilgili uzaktan eğitim birimlerinin sorumlu oldukları bulunmuştur:

B üniversitesi: ... hocalar hazırlıyor, bize elektronik olarak gönderiyor ama bizimkiler burada daha güzel bir mizanpaj olsun, düzenleme olsun, şekillendirme, resimlendirme gibi çalışmalar yapılıyor.

C üniversitesi: İçerikleri uzem hazırlamakta öyle bir kurgu yapılmış. Hocalar sadece veriyor, geliyor videosunu anlatıyor tamam.

Öğretim elemanları tarafından sağlanan ham içeriklere ilgili uzaktan eğitim merkezindeki uzman personel tarafından grafik, resim veya şekil ekleme, mizanpaj çalışmaları, senaryolaştırma, animasyon oluşturma ve ses dosyası ekleme v.b. işlemlerle son halinin verildiği görülmektedir. Uzaktan eğitim birimi içerisinde gerekli olan işlemlerden geçen ham içerik, pdf'e dönüştürülecek ise pdf'e dönüştürülme işleminin yapıldığı, kullanılan LMS'e özel bir paketleme işlemi yapılacak ise bu paketlemenin yapıldığı, scorm paketi oluşturulacak ise scorm paketinin oluşturulduğu, e-kitap olarak öğrencilere sunulacak ise e-kitap hazırlanması çalışmalarının yapıldığı ve video içerik için de video çekim işlemine geçildiği ifade edilmiştir:

B üniversitesi: ... hocamız bir kere bir doküman hazırlıyor haftalık, buna ilaveten bir tane de sunum hazırlıyor PowerPoint sunusu hazırlıyor. Daha sonra bunları bize gönderiyor. Bizim ekibimiz bu PowerPoint sunusunu ve bu dokümanı kendisine belirlediğimiz formatta bir kere mizanpajını yapıyor, düzenlemesini yapıyor hatta onlarla ilgili grafik vs. çalışması varsa onları da yaparak son halini veriyor. Yani hem pdf dokümanın hem de sununun son halini veriyor. Daha sonra bunları hocaya gönderiyor, eğer hoca beğendiyse bir problem yok ise hoca video çekimine çağrılıyor. Video çekiminde de bu hazırlanan son hali verilen sunu video ile beraber entegre bir şekilde kullanılıyor ve daha sonra öğrenciye ulaştırılıyor.

D üniversitesi: ... öğretim üyesinin hazırladığı ders notu bizim öğretim tasarım ekibi tarafından senaryolaştırılıyor. İşte storyboardlar vs. hazırlanıyor. Hocalar geliyor, onlarla birlikte taslaklar onaylandıktan sonra bizim geliştirme ekibi bunu geliştiriyor. İşte ses, video vs. ne varsa onlar çekiliyor, animasyonlar yapılıyor.

C üniversitesi: Hocalar bize Word dosyaları halinde veriyorlar. Biz onları pdf'e dönüştürülecekse pdf'e dönüştürüyoruz ya da Enocla'nın kabul ettiği xml tabanlı tablolara dönüştürülecekse tablolara dönüştürülüyor.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının içerik hazırlanmasında standart bir yapının sağlanması için pdf şablonu, PowerPoint sunum şablonu, kitap yazım şablonu ve yazım/biçim standartlarının kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca geliştirilen içeriklerde doküman uzunluğu ve video çekiminin süresi gibi belirlenmiş ölçütlerin de yer aldığı ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Bizim uzem'in kurumsal olarak oluşturduğu PowerPoint sunum şablonu, ondan sonra indesign da oluşturduğumuz pdf şablonumuz var. Yani uzem'in kendi standartları var, ona göre atıyorum 12 punto yazı karakteri, Calibri vs. gibi bunları da biz ayarlıyoruz içerik ekibi olarak.

B üniversitesi: Derslerle ilgili, dokümanlarla ilgili mesela takibimiz var evet bu standartları biz belirlemiştir. Mesela bir dokümanın belki de bize göre haftalık bir limiti var. Yani video, banttan video veya stüdyoda çekilen bir videonun bir saatten fazla olmasını pek istemiyoruz ama 20 dakika 10 dakika gibi videoları da çok kabul etmiyoruz biz. Dolayısıyla da, pdf'de

mesela 50 sayfalık bir pdf vermediğimiz gibi 3 sayfalık pdf'in de çok doğru olmadığını düşünüyoruz.

Video içeriğinin hazırlanmasına yönelik olarak ilgili uzaktan eğitim birimlerinde stüdyoların var olduğu bulunmuştur. Öğretim elemanları tarafından sağlanan sunumlarda yapılan gerekli düzenlemeler ve öğretim elemanlarının onaylarının alınması ile video çekimlerinde kullanılacak sunumlar hazırlanmaktadır. Stüdyolarda çekimi yapılan videoların gerekli paketleme ve işleme çalışmaları tamamlanarak öğrencilere sunmak için hazır hale getirildiği ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Stüdyoda hem çekim yapılıyor, hem onlar video paketleniyor, hem e-kitabı ile birleştiriliyor, hem scorm paketi yapılıyor. Bunları yapan teknik bir ekip var her stüdyoda.

B üniversitesi: Tabi ki hocanın onayını alarak sonlandırıyoruz. Daha sonra o dokümanlar hazırlandıktan sonra çekime geliyor hoca, çekimi yapılıyor. Daha sonrasında çekilen ham görüntü stüdyodan alınıp içerik ekibine geliyor. İçerik ekibi bu ham dosyayı, MPEG olarak çıktı alıyoruz, stüdyodaki sistemimiz MPEG sistem. MPEG olarak alıyor, premier de kesiyoruz birleştiriyoruz, jeneriğini ekliyoruz, sesini ayarlıyoruz, dip seslere falan alıyoruz vs. Daha sonra premier biraz zor alıyor şeyi renderı 7-8 saati buluyor. After effect çok hızlı alıyor, hani 1 saatlik videoyu 1 saatte alabiliyor, renderladıktan sonra. Daha sonra onu after effect'e alıyoruz. After effect'de renderını alıyoruz, mp3'ünü çıkarıyoruz. Diğer taraftan da oluşturduğumuz kurgu, yani bölüm bölüm mesela içerik geliştirmede render alan bir kısım var, pdf yapan bir kısım var, sunum düzenleyen bir kısım var ve çekime giren bir kısım var. Çekime giren kısmın işi bitmiş oluyor...

D üniversitesi: ... biz öyle özel video çekim podyumla kalemlerle üzerinde çizebildiği akıllı tahta kullanabildiği kaliteli video çekimleri yapıyoruz.

İçerik geliştirme hususunda kullanılan resimlerin telif haklarının alınması gerektiği ve öğretim elemanları tarafından iletilen resim, grafik v.b. çalışmaların doğrudan kullanımının sıkıntı çıkarabileceği ayrı bir konu olarak ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Hepsi Word dosyası içerisinde geliyor. Fakat taşınmaz geliştirme diye yeni bir bölüm açtık. Taşınmaz geliştirmede çizimler vardı çok fazla, bize de lisans sıkıntısı çıkartır diye bütün çizimleri biz yaptık. 3D'de çizdik, illustrator'de çizdim. O yüzden UZEM'e ait resimlerin de patentleri bize ait olan resimler var. Biz çizdik tamamen. Mesela taşınmaz geliştirmede 3D Max'de falan çizdik, 3 boyutlu çizimler yaptık. Hocanın gönderdiği resimlerin, birebir kopyası değilse de atıyorum rengi vs. farklıları.

4.5.2.3. Etkinlik

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında etkinlikler merkezlerin hepsinde ortaya çıkan öğrencinin kampüse gelmesi; merkezlerin bazılarında ortaya çıkan uygulama etkinliği, açık uçlu tartışmalar/further discussion, laboratuvar; bir merkezde ortaya çıkan soru cevap, yapılandırılmış egzersizler, case study etkinliği, örnek çözme etkinliği, merak ettiren sorular/key questions, dönüt veren alıştırmalar, forum tartışmaları ve açık oturumlar olmak üzere 12 kod ile açıklanmıştır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında uygulama veya laboratuvar etkinliği gerektiren ders ve programlarda öğrencilerin kampüse gelerek uygulamaların kampüs içerisinde gerçekleştirildiği bir pratik bulunmuştur:

B üniversitesi: Uygulama için uygulama yapılacak ise çağırıyoruz biz. YÖK de zaten bunu istiyor. Biz de uygulama, laboratuvar vs. olanlarda kampüse gelsin diyoruz öğrenci.

D üniversitesi: Mesela bizim bir programımızda öğrenci bir hafta boyunca buraya gelip buradaki hastanede uygulama yapıyor. Dönem içerisinde bir hafta hatta 10 gün gelip burada uygulama yapıyor...

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında daha çok video konferans üzerinden sanal sınıf ortamlarında tasarlanan etkinlikler aşağıdaki şekilde ifade edilerek örneklendirilmiştir:

A üniversitesi: Dersi çok kısa bir özetliyor, önemli noktaların altını çiziyor, anlaşılmayan soru varsa onları alıp, bundan sonra yapılandırma aşamasına geçiyor. Case study yapıyor sosyal bir şey ise, fenni bir şey ise örnek çözüyor.

Ayrıca video konferans üzerinden gerçekleştirilen bir case study etkinliği aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Çeşitli şirketlerdeki katılımcılar var mastır öğrencilerimiz, orada yaşanmış durumları case study olarak öğrencileri konuşturup ekrana alıyor. Ve birden bire çok güzel bir tartışma başlıyor. Böylece oradaki caseleri inceleyip o hafta öğrendikleri bilgileri pekiştiriyorlar.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında özellikle yüksek lisans düzeyinde öğrenciler için forum ortamında düzenlenen tartışmaların ve açık oturumların sosyal yapılandırmacı bir ortam olarak kullanıldığı görülmüştür:

A üniversitesi: Bir de öğrenci-öğrenci, öğrenci-hoca topluca sosyal constructivism diyebileceğimiz bir ortamımız var ki buna forum diyorlar, tartışma forumu.

A üniversitesi: Mesela mastır sınıflarında , ... , onlar çok bilinçli ve en büyük faydayı sosyal constructivist alanlarda alıyorlar, forum tartışmalarında alıyorlar veya açık oturumlarda alıyorlar, hoca ile yaptıkları açık oturumlarda alıyorlar.

A üniversitesi: Her haftanın tartışma sorularını ben foruma yazıyorum, öğrenciler yorum yapıyor ben de onları düzeltiyorum. ... Herkesi bir tartıştırıyorum, ondan sonra hafta sonunda da derlediğim topladığım ve benim gözümde en doğrular nelerse o doğruları toparlayıp yayınlıyorum, yani bir doğrular paketi oluşturuyorum. Öğrenciler buradan yapılandırılmış bir egzersizin içinde buluyorlar kendilerini. Ben tartışma sorularını koyuyorum, tartıştırıyorum ve sonra da doğru yanıtları yayınlıyorum.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında forum ortamı üzerinden gerçekleştirilen bir başka etkinlik de aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Bir de further discussion şeklinde açık uçlu tartışmalara yönelik bookletinizde kitabınızda sorular yayınlayın ve mümkünse bunları forumda tartıştırın [diyoruz].

4.5.2.4. E-Kütüphane Hizmetleri

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarına katılan öğrencilere sunulan e-kütüphane imkanları bir merkezde ortaya çıkan canlı ders

kayıtları, geçmiş dönemlere ait materyaller, online kütüphane erişimi, online veri tabanları ve üniversite kütüphanesinden yararlanma olmak üzere 5 kod ile açıklanmıştır.

Görüşmelerde uzaktan eğitim hizmeti sunan programlarda öğrencilere sunulan e-kütüphane hizmetleri sorulduğunda geçmiş dönemlere ait canlı ders kayıtlarının ya da materyallerinin öğrencilere ek e-kaynaklar olarak sunulmasının planlandığı ancak bunlardan bir e-kütüphane oluşturulması için belirli bir sürenin geçmesinin gerektiği ve ilgili programlarda kullanılan kaynakların/materyallerin birikmesini bekledikleri görülmüştür:

B üniversitesi: Şimdi e-kütüphane imkanı şöyle geçmiş dönemlere ait materyalleri şey yapıyoruz ama şu anda dediğim gibi daha yeni bir kurumuz. Ama şöyle bir şey de planlamıyor değiliz yani mevcutlar her sene yenilendiği için dokümanlar bunlar sonuçta bir yerde birikiyorlar, bir yerde birikmeye başladılar. Mesela canlı dersleri kaydediyoruz, diğer dersler var, dokümanlar var. Bunları bir e-kütüphane şeklinde öğrenciye sunmayı planlıyoruz ama şu anda çok yeniyiz biraz daha materyalin birikmesi lazım.

Başka bir merkez ile yapılan görüşmede ise web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kayıtlı öğrencilerin örgün eğitim programlarında kayıtlı öğrencilerin yararlandığı bütün imkanlardan yararlanabildiği ve bu imkanlar dahilinde öğrencilerin web sitesi üzerinden çevrim içi kütüphane hizmetlerine erişebildikleri ve ayrıca isteyen öğrencilerin kampüse gelerek kütüphaneye giriş yapabildikleri ve kütüphanenin ödünç kitap alma v.b. hizmetlerinden faydalanabildikleri ifade edilmiştir:

D üniversitesi: Öğrencilerimiz örgün öğrencilerin kullandığı bütün imkanları kullanıyorlar. Mesela bizim Web sitesinde ana sayfamızda kütüphanede online kaynaklar var, kütüphanenin online erişimi var, online veri tabanları var. Bunların tamamını kullanabilirler. İşte o kimliği ile üniversitenin içerisine girip içerisindeki herhangi bir birimi ziyaret edebilir, görüşebilir, kütüphaneye girer, kitap ödünç alır. Bu işlemleri yapabilir.

4.5.2.5. Canlı Ders

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında sunulan canlı ders hizmeti merkezlerin hepsinde ortaya çıkan senkron canlı ders/video konferans; merkezlerin bazılarında ortaya çıkan canlı derse katılım, video konferans sistemi, aynı anda/concurrent sınıf sayısı, takvim; bir merkezde ortaya çıkan canlı ders yönetimi, canlı derslerin sıklıkları, video konferans kullanım amacı, online ders anlatımı, sanal sınıf, yönetilebilirlik, akşamlik maksimum kayıt süresi, akşamlik ortalama canlı ders saati, dönemlik video konferans saati, kayıt büyüklüğü, video konferans/canlı ders sistemi yönetimi, canlı ders ataması, canlı derslerin içerik ve işleyişi, canlı derslerin organizasyonu, canlı derslerin saati ve canlı derslerin teknik ve pedagojik takibi olmak üzere 21 kod ile açıklanmıştır.

Ortaya çıkan “video konferans sistemi”, “video konferans/canlı ders sistemi yönetimi” ve “canlı ders ataması” kodları ile web tabanlı uzaktan eğitim programlarında senkron canlı dersler için kullanılan video konferans sistemi ve bu sistem üzerinde yapılması gereken teknik işler ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Şimdi planlayan o takvimi ayarlayan teknik işleri yapan bir kişi var mesela, bu işin koordinasyonunu yapan, e-mailleri gönderen, o saatleri takvimi düzenleyen, sistemi yöneten diyelim bir çocuk var yani canlı ders sistemini yöneten, bir kişi var zaten.

“Senkron canlı ders/video konferans”, “video konferans sistemi”, “canlı derslerin içerik ve işleyişi”, “sanal sınıf”, “online ders anlatımı” ve “video konferans kullanım amacı” kodları ile web tabanlı uzaktan eğitim programlarında video konferans sistemi üzerinden gerçekleştirilen canlı derslerin içerik, işlev ve amacı anlatılmaktadır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrencilerle öğretim elemanlarının video konferans sistemi üzerinden sunulan eş zamanlı canlı dersler ile sanal sınıflarda biraraya geldikleri bulunmuştur. Bu derslerin haftalık ya da iki haftada bir yapıldıkları ve elektronik ortamda tartışmalar yapmak, haftalık ders materyalleri üzerinden öğrenilen bilgilerin pekiştirmesini yapmak, çevrim içi ders anlatımı yapmak, öğrencilerin sorularını cevaplamak, durum çalışması üzerinden tartışma etkinlikleri düzenlemek veya örnek soru çözümleri yapmak gibi durumlarda kullanıldığı görülmüştür:

A üniversitesi: ... her hafta bir saat elektronik ortamda tartışma video konferans yapıyoruz sınıfla. Hoca burada ders anlatmaktan ziyade yalnız, dersi zaten videoda anlatmıştı stüdyoda, onu[nla] bir daha uğraşmıyor. Dersi çok kısa bir özetliyor, önemli noktaların altını çiziyor, anlaşılmayan soru varsa onları alıp, bundan sonra yapılandırma aşamasına geçiyor. Case study yapıyor sosyal bir şey ise, fenni bir şey ise örnek çözüyor.

A üniversitesi: Soru cevap, karşılıklı etkileşim ve haftalık öğrenilen bilgilerin geçmiş bilgilerle karıştırılarak yapılandırılmasını sağlamak üstüne birbirine bağlantıları yapmak. Bizim video konferanstaki amacımız bu.

B üniversitesi: ... aynı zamanda da canlı derslerin haftalık veya iki haftada bir olmak üzere senkron canlı derslerin yapılmasını benimsedik ve bu şekilde uyguluyoruz biz. ... , bu canlı derslerde de hoca ile öğrenci biraraya geliyor ve konuyu tartışıyorlar.

B üniversitesi: Şimdi genelde bu canlı dersleri bazen bunun için kullanıyorlar az önce biraz değindim. Öğrenci mesela hocam vizeler nasıl olacak, finaller nasıl olacak, işte şu soru neydi falan, konu dışı şeyler olabiliyor. Genelde o bir saatlik derslerde bunlar da bir şekilde halledilmiş oluyor.

“Canlı derslerin organizasyonu”, “takvim”, “yönetilebilirlik”, “akşamlik maksimum kayıt süresi”, “akşamlik ortalama canlı ders saati”, “canlı derslerin saati”, “canlı derslerin sıklıkları”, “aynı anda/concurrent sınıf sayısı”, “dönemlik video konferans saati” ve “kayıt büyüklüğü” kodları ile web tabanlı uzaktan eğitim programlarının ders

tasarımında canlı derslerin organizasyonu ve bu organizasyonda teknik olarak ve yönetilebilirlik açısından dikkat edilmesi gereken hususlar açıklanmaktadır.

Video konferans derslerinde akşamlik ortalama canlı ders saati ve aynı anda gerçekleşen ders sayısı gibi faktörlerin hem teknik anlamda kayıt büyüklüğü hem de bu derslerin takviminin ayarlanması ve yönetilebilirliği üzerinde etkileri olduğu ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Şimdi video konferansta şöyle bir durum var. Video konferansların da bir sınırı var ne dedim, bir akşamda 20 saat ortalama canlı ders, 20 saat değil pardon daha fazla, 15 tane concurrent aynı anda sınıf çalışıyor ve bu 3-4 saat sürüyor. Maksimum akşamda 60 saat kayıt çıkıyor. Şimdi bunların tamamını ben elektronik olarak buradan yaparım diyorsanız, teknik anlamda çok aksaklık çıkıyor. Bu işin yönetilebilirliği, takvimini bile yönetemezsiniz. Mesela ... MYO gibi bir sınıfımız var bundan 3 sene önce 7500 öğrencisi vardı, 450 tane mi ne sanal sınıfta vardı, şimdi buna nasıl takvim yapacaksınız. Yani bazı şeylerde teknik olarak mümkün değil. 450 tane sanal sınıfta olan soruları yanıtlamak. Görüyorsunuz iki kişi de bile ara ara sesimiz gidiyor sorun yaşıyoruz ki biz aynı anda 15 sınıf yapıyoruz, dile kolay.

B üniversitesi: Haftalık senkron ders yapıyoruz. Her hafta bir senkronu oluyor muhakkak her dersin, en az bir saat. ... Ve senkron dersler her hafta aynı saatte oluyor, hani böyle bir karışıklığa mahal vermiyoruz. Derslerle ilgili de hatırlatma maili gidiyor tüm öğrencilerimize de bu hafta şu senkron dersleriniz vardır vs. diye.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğretim elemanlarının öğrencilerle eş zamanlı canlı derslerde biraya gelmesi daha önceden örgün eğitim programlarında ders veren öğretim elemanları için farklı bir deneyim olmaktadır. Bu nedenle öğretim elemanları için web tabanlı uzaktan eğitim programlarındaki eş zamanlı canlı ders ortamlarında canlı ders yönetimi hususu görüşmelerde gündeme gelmiştir. Senkron canlı ders ortamlarında ders verecek öğretim elemanlarına alışma süresi içerisinde ilgili uzaktan eğitim birimleri tarafından canlı ders yönetimi konusunda destek sağlandığı ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Şu anda izlediğimiz politika da şu, eğer hoca bir dönem ders verdi, sistemle ilgili bir problem yoksa artık kullanabiliyorsa, tabi bunları hocaları buraya getirmek de bazen problem olabiliyor, artık kendi odalarında, diyoruz ki ilgili akademik biriminizde bizim buraya gelmenize gerek yok. Sistemini bilgisayarını ayarlıyoruz, bir kamera gönderiyoruz merkezden, personeli gönderiyoruz. Personel oradan ayarlamasını yaptıktan sonra hoca artık kendi odasından canlı dersleri yönetiyor.

4.5.2.6. Web TV

Web tabanlı uzaktan eğitim programları çerçevesinde sunulan ortak dersler içerisinde karşılaşılan Web TV uygulaması bir merkezde ortaya çıkan açık ders/açık sınıf uygulaması, İnternet üzerinden canlı yayın ve Web TV uygulaması olmak üzere 3 kod ile açıklanmıştır.

Web TV uygulaması yükseköğretim kurumunda web tabanlı uzaktan eğitim programları çerçevesinde uzaktan sunulan ortak dersler için İnternet üzerinden canlı

yayın olarak sunulan açık ders/açık sınıf uygulaması olarak tanımlanmıştır. Görüşmelerde Web TV uygulaması çerçevesinde yükseköğretim kurumundaki ortak dersler için ders anlatımı yapılan tek bir sınıftaki dersin video konferans sistemi ile İnternet üzerinden yayına sunulması olarak ifade edilmiştir:

D üniversitesi: Web TV uygulamamız var. O da bizim canlı dersleri üniversite kampüste yaklaşık her bir dersi 10000-12000 kişi alıyor. 12000 kişiye biz açık ders açık sınıf uygulaması yapıyoruz. Açık sınıf her zaman açık öğrenci istediği zaman gelir dersi o sınıf içinde dinler. Açık sınıfın bir de Web TV'sini yaptık. Biz bu açık sınıf dersini İnternet üzerinden canlı olarak yayınlıyoruz. Yani web konferansı şeklinde değil, Web TV olarak yayınlıyoruz.

D üniversitesi: Şimdi üniversitede merkezde bir sınıfı sürekli bizim bu ortak dersleri İnkulâp Tarihi, İngilizce dersleri sürekli anlatılıyor. Bunun pazartesi günkü oturumu canlı olarak İnternette yayınlanıyor. Anlatabildim mi, yani Adobe Connect gibi 30 kişi oturup ya da 50 kişi 100 kişi değil, orada 1000 kişi 3000 kişi birden bunu izleyebiliyor.

4.5.3. Öğrenme Yönetim Sistemi Kullanımı

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrenme yönetim sistemi kullanımı merkezlerin hepsinde ortaya çıkan forum; merkezlerin bazılarında ortaya çıkan LMS sistemi, sisteme ders yükleme, derslerin yayınlanması, platform; bir merkezde ortaya çıkan ders alanları, derslerin yönetimi, öğrencinin derse girdiği sınıf, program alanları, sistemden proje konusu seçimi, ders web sayfası, portal, ders materyalleri, ortak kaynak kullanımı, konu bankası, asenkrona dayalı programlar, etkileşimli programlar, sistemde derslerin açılması ve LMS'in derse bağlı olmayan araçları olmak üzere 19 kod ile açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrencilerin ders materyallerine erişebilecekleri, öğretim elemanları ve diğer öğrencilerle mesajlaşabilecekleri veya forum ortamları üzerinden tartışmaların gerçekleştirilebileceği öğrenme yönetim sistemleri kullanılmaktadır.

“LMS sistemi”, “öğrencinin derse girdiği sınıf”, “asenkrone dayalı programlar”, “etkileşimli programlar”, “platform”, “portal” ve “ortak kaynak kullanımı” kodları ile web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kullanılan öğrenme yönetim sistemlerinin kullanım amaçları ve öğrenme yönetim sistemlerini seçerken kullanılan ölçütler açıklanmaktadır.

Görüşmelerde öğrenme yönetim sistemi LMS sistemi, platform veya portal olarak kullanılmıştır:

A üniversitesi: ... hoca-öğrenci, öğrenci-öğrenci tartışma ortamları olmalı platformlarda...

A üniversitesi: Kaynak kullanımı açısından bir tane portal oluşturuyorsunuz bir LMS altında.

D üniversitesi: Akademik LMS diye ... bir LMS var, bir de ortak dersler için Edugate diye başka bir sistem kullanıyoruz.

Öğrenme yönetim sistemleri öğrencilerin derse girdiği sınıf olarak tanımlanmıştır:

B üniversitesi: ... öğrencinin derse girdiği bir sınıf gibi kullanıyoruz orayı, öğrenci materyallerine ulaşıyor, hocasına soru sorabiliyor oradan.

Yükseköğretim kurumlarında gereken durumlarda birden fazla farklı öğrenme yönetim sisteminin kullanıldığı görülmektedir. Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının asenkrona dayalı programlar olması ya da etkileşimli programlar olması gibi farklılıkları durumunda farklı LMS'lerin kullanıldığı ifade edilmiştir:

D üniversitesi: Akademik LMS diye ... bir LMS var, bir de ortak dersler için Edugate diye başka bir sistem kullanıyoruz. Yani niye iki LMS kullanıyoruz. Programların daha çok asenkrona dayalı programlarımızda bir LMS kullanıyoruz, daha etkileşimli programlarda Akademik LMS'i kullandık.

Ortaya çıkan “ders alanları”, “ders materyalleri”, “ders web sayfası”, “forum”, “LMS'in derse bağlı olmayan araçları” ve “program alanları” kodları ile öğrenme yönetim sistemleri içerisinde programların ve derslerin yapılması açıklanmaktadır.

Kullanılan öğrenme yönetim sistemi içerisinde programlar için ve programlar içerisinde dersler için alanlar oluşturulduğu ve bu alanlar içerisinde derse ait materyallerin paylaşıldığı, forumların kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca bu alanların dersin öğretim elemanı ve öğrencileri tarafından kullanıldığı, uzem ekibi tarafından kullanılan alanların derslerden bağımsız olduğu ifade edilmiştir:

B üniversitesi: ... , her program için bir alanımız var, program içerisinde de her ders için bir alan var. Ders alanı içerisinde ders materyalleri ve forumlar var.

D üniversitesi: Şimdi LMS içerisindeki forum ve tartışmaları biz kullanmıyoruz, orası dersin özeli. Yani biz sistem ile ilgili bir duyuruyu dersin içerisindeki o LMS'in içerisindeki tartışma forumunu o amaçla kullanmıyoruz. Uzem ekibi daha çok diğer araçları yani LMS'in derse bağlı olmayan araçlarını kullanıyor.

Derslerin tek bir öğrenme yönetim sistemi ya da portal altında toplanmasının ortak kaynak kullanımı açısından da bir avantaj sağladığı ifade edilmiştir:

A üniversitesi: ... , dersler LMS'in altında barındırılıyor, tüm dersler çünkü ortak kaynak kullanımı zorlaşıyor. Bakın mesela, Matematik 1 diye bir ders var diyelim, 50 program kullanıyor bunu, aynı ders için 50 tane Web sayfası yapmanın anlamı yok. Kaynak kullanımı açısından bir tane portal oluşturuyorsunuz bir LMS altında. O derslerin bütün materyalleri orada oluyor. Bu dersi kimler servis olarak alacaklarsa, oradan alıp kendileri customize ediyorlar. Yani bazı içerikleri gösterip göstermeme veya özel kaynak ekleme gibi customizasyonları yapabilirler. Ana çatıyı ortak kullanıyorlar.

Ortaya çıkan “derslerin yayınlanması”, “derslerin yönetimi”, “sistemde derslerin açılması”, “sisteme ders yükleme”, “konu bankası” ve “sistemden proje konusu seçimi” kodları ile web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrenme yönetim

sistemleri içerisinde teknik olarak sistemin yönetilmesi ve iş süreçleri açıklanmaktadır.

Ders materyallerinin LMS içerisinde yayınlanması konusunda yükseköğretim kurumlarında toplu olarak ya da haftalık olarak gibi farklı prensiplerin oluşturulduğu ve bunların öğrenciler üzerinde farklı etkilerinin olduğu görülmüştür. Bir görüşmede ders materyallerinin toplu olarak yayınlanmasının öğrencilerin sisteme bir kerede girip tüm materyalleri indirmesine neden olduğu ve sonrasında öğrencilerin sisteme uğramadığının görüldüğü ifade edilmiştir:

A üniversitesi: LMS ortamında evet. Hem videosu hem de e-kitabı ilgili haftanın bookleti olarak yayınlanıyor. Daha önceleri biz toplu olarak yayınlamayı da denemiştik. Topluca yayınlarsanız öğrenci devamlılığını kaybediyor ve bir anlamda açık öğretime dönüşmeye başlıyor. Girip bütün malzemelerin bütününi indirmeye bakıyor ve sonra dönem boyunca uğramıyor. Bu da istediğimiz bir eğitim tarzı değil. Bu yüzden haftalık bir ders açma ve bunları yönetme prensibi edindik. Haftalık olarak derslerimizin videolarını ve e-kitaplarını yayınlıyoruz.

Ders materyallerinin haftalık olarak açılması durumunda her hafta aynı gün içerisinde açılıyor olmasının ve bir düzene oturtulmuş olmasının önemi ifade edilmiştir:

B üniversitesi: O hafta işlenecek bütün konular toplanıp paketleniyor, ... Daha sonradan o dersleri kontrol ediyorum ve hepsini server'a atıyorum, moodle'a atıyorum derslerin kodları ile birlikte.

B üniversitesi: Pazartesi öğrencilerin genel beklentisi pazartesi sabah bütün sistemin o haftaki dokümanların açılmış olması. ... ilk başladığım dönemde çok aksaklıklar oluyordu, bir ders pazartesi açılıyordu, bir ders çarşamba açılıyordu falan... Şimdi o hemen hemen tamamen kalktı, pazartesi sabah biz bütün derslerimizi rutin olarak açabiliyoruz artık.

B üniversitesi: ... , bizim burada sistem bellidir, pazartesi günü saat 9'a kadar sistem yeni derslerle yüklenir açılır.

Sisteme derslerin yüklenmesi konusunda bazı yükseköğretim kurumlarında bu işlem daha çok uzem personeli tarafından yapılırken, uzem tarafından haftalık olarak bir düzen içerisinde dersler açılırken, bazı yükseköğretim kurumlarında derslerin açılması ve sisteme ders yükleme işlemlerinin daha çok öğretim elemanları tarafından yapıldığı ifade edilmiştir:

D üniversitesi: ... hocalar kendileri yüklüyorlar. Biz de kaç tane hoca var biliyor musunuz uzaktan eğitimde ders veren, 130 tane. Bu 130 tane hocanın ders içeriklerini bizim yüklediğimizi düşünsene sisteme. 5 tane hoca olsa böyle bir hizmet verilebilir tabi de. Yine hocalar şunu yapabiliyor, bizim arkadaşları arıyor, şunu yüklesek falan onlar da yardımcı oluyor ama o yükleme sorumluluğu hocada.

Görüşmelerde ayrıca sistem içerisinde proje konusu seçilebildiğine yönelik bir örnek de görülmüştür. Öğrenme yönetim sistemi içerisinde proje konuları için bir konu bankasının oluşturulduğu, öğrencilere belirli kotalar dahilinde seçim hakkı tanındığı

ve belirlenen süre içerisinde seçim yapmayan öğrencilere de konuların sistemden otomatik olarak atandığı ifade edilmiştir:

A üniversitesi: ... bir yılın böyle binlerce derse göre konular var. Bu konu bankasından öğrenci kotaları var, mesela bir konu vermişiz 3 kişi yapabilir, erken giren seçiyor. Eğer öğrenci ilgili periyotta konuları seçmediyse, bu kez sistem otomatik olarak onlara elde kalan konulardan dağıtıyor.

4.6. Ölçme Değerlendirme

Bu kategori "sınav türleri", "sınav uygulama yöntemleri", "sınav organizasyonu" ve "alternatif ölçme değerlendirme" alt kategorileri çerçevesinde 42 kod içermektedir. Ölçme değerlendirme kategorisi içerisinde kodların alt kategorilere göre dağılımı Tablo 4.5'de sunulmaktadır.

Tablo 4.5. Ölçme Değerlendirme kategorisi içerisinde elde edilen kodların alt kategorilere göre dağılımı

Kategori Başlığı	Alt Kategoriler	Kod Sayısı
Ölçme Değerlendirme	Sınav Türleri	8
	Sınav Uygulama Yöntemleri	6
	Sınav Organizasyonu	7
	Alternatif Ölçme Değerlendirme	21
Toplam		42

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ölçme değerlendirme kullanılan sınav türleri, Web üzerinden ya da yüz yüze olmak üzere kullanılan sınav uygulama yöntemleri, yükseköğretim kurumu içerisinde ilgili akademik birim ve ilgili uzaktan eğitim birimi ortaklığı ile sınav organizasyon süreçleri ve kullanılan alternatif ölçme değerlendirme yöntemleri çerçevesinde açıklanmıştır.

4.6.1. Sınav Türleri

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ölçme değerlendirme çerçevesinde kullanılan sınav türleri merkezlerin hepsinde ortaya çıkan final sınavları, çoktan seçmeli sorular/testler, açık uçlu sorular/sınavlar; merkezlerin bazılarında ortaya çıkan vize sınavları, ara sınavlar; bir merkezde ortaya çıkan kısa sınavlar, bütünleme sınavları ve telafi sınavı olmak üzere 8 kod ile açıklanmıştır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında değerlendirmenin ağırlıklı olarak sınavlar üzerinden olduğu ve sınavların da ara sınavlar ve final sınavlarından oluştuğu görülmektedir. Ara sınavlar elektronik/çevrim içi ortamlarda yapılırken final

sınavlarının yüz yüze yapıldığı bulunmuştur. Görüşmelerde elektronik/çevrim içi ortamda sınavların yapılabilirdi ancak bunların değerlendirmeye %20 katkı sağlayabilirdi, web tabanlı uzaktan eğitim programlarında değerlendirmenin %80'inin yüz yüze yapılan değerlendirmelerden oluşmak zorunda olduğu ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Şu anda bizim uyguladığımız ölçme değerlendirme stratejisi tamamen sınav endeksli bir şey, ara sınavlar online, final sınavları yüz yüze yapıyor.

B üniversitesi: ... online sınavlar yapabiliyoruz ama bu değerlendirmenin %20'lik kısmı, %80'i programlarda akademik programlarda yüz yüze olmak zorunda.

D üniversitesi: ... online vize sınavı olacak ve gözetim altında final sınavı olacak. Bunlar bütün programlarda sabit.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında final sınavlarının dersin niteliğine göre gözetimli olarak yazılı sınav, bilgisayar başında sınav ya da sözlü sınavlar olarak şekillendiği görülmüştür:

A üniversitesi: Dönem sonu notunda da bir final sınavı cereyan ediyor. Bu final sınavı dersin niteliğine göre bazen sözlü jüri önünde, çoğu kez test bazen de yazılı olarak [yapılıyor]. Her dersi test yapmıyoruz bazı dersleri de yazılı sınav yapıyoruz ya da bilgisayar başında yapıyoruz sınavları.

Görüşmelerde dersin niteliğine göre yapılandırılmış bir final sınavı aşağıdaki şekilde örneklendirilmiştir:

A üniversitesi: Örneğin, şimdi diyelim ki grafik design yapacak, bunu şimdi test sorarsanız design yaptığını göremiyorsunuz. Ama işte atıyorum 3 renk kullanarak, A4 boyutunda ya da A5 boyutunda bir kağıda bir kongre içeriğini saf text olarak verilmiş design ediniz. Oraya bir kongre davetiyesini öğrenci sınavda tasarlıyor. Bakıyoruz, dosyayı sakladığında hangi dosya türünde saklaması gerektiğini biliyor mu? Vektör grafik mi kullanıyor? Renkleri doğru mu kullandı? Anlatılan unsurları pekiştirmiş mi? ... Bunun değerlendirme kriterleri var, o değerlendirme kriterlerine göre değerlendiriyoruz. Dersin özelliğine göre bir final sınavı seçiyoruz kısacası.

Soru çeşidi açısından bakıldığında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında genelde çoktan seçmeli sorulardan oluşan sınavların tercih edildiği, ancak öğretim elemanlarının açık uçlu ya da çoktan seçmeli sınav yapmak konusunda serbest olduğu ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Genelde çoktan seçmeli testlerle vizeler online, finallerde yüz yüze olmak üzere ölçme değerlendirme yapıyorlar.

B üniversitesi: ... , ölçme değerlendirme ile ilgili hocalara şunu sürekli şey yapıyoruz mesela, çoktan seçmeli sormak zorunda değilsiniz şu anda diyoruz mesela online sınavlarda hatta yüz yüze sınavlarda bile. 50 soru sormayalım, 20 soru sormayalım ama ne yapalım açık uçlu soru sorabilirsiniz. Öğrenci zaten buraya geliyor. Dolayısıyla da yani daha kaliteli olsun. Öğrenci için tam anlamıyla ölçüm olsun. Çoktan seçmeli olduğu zaman işin tam ölçümü olmuyor.

C üniversitesi: Kimisi çoktan seçmeli sorabilir, kimisi açık uçlu sorabilir, ...

D üniversitesi: ... , mesela sınav için söyleyeyim bir kısmında çoktan seçmeli sınav yapılırken, bir kısmında açık uçlu sınavlar yapıyor, ...

4.6.2. Sınav Uygulama Yöntemleri

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ölçme değerlendirme çerçevesinde kullanılan sınav uygulama yöntemleri merkezlerin hepsinde ortaya çıkan yüz yüze sınavlar; merkezlerin bazılarında ortaya çıkan jüri önünde sözlü sunum/sınav, online sınav, yazılı sınav; bir merkezde ortaya çıkan bilgisayar başı sınav ve optik okuyucu formu olmak üzere 6 kod ile açıklanmıştır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında hem yüz yüze sınavların hem de elektronik/çevrim içi sınavların bir arada yer aldığı görülmektedir. Yüz yüze sınavlar yazılı sınavlar, jüri önünde sözlü sınavlar ve bilgisayar başında sınavlar olmak üzere farklı çeşitlerde gerçekleştirilebilmektedir. Yüz yüze sınavlar yazılı, sözlü ve bilgisayar başında dahil olmak üzere gözetmen eşliğinde sınavlar kapsamında yer almakta olup genel değerlendirmede %80'e kadar değerlendirmeye katkı sağlayabilmektedir. Görüşmelerde yüz yüze sınavlardan bilgisayar başında sınavlara ve sözlü sınavlara ait aşağıdaki örnekler görülmüştür:

A üniversitesi: Örneğin, şimdi diyelim ki grafik design yapacak, bunu şimdi test sorarsanız design yaptığını göremiyorsunuz. Ama işte atıyorum 3 renk kullanarak, A4 boyutunda ya da A5 boyutunda bir kağıda bir kongre içeriğini saf text olarak verilmiş design ediniz. Oraya bir kongre davetiyesini öğrenci sınavda tasarlıyor. Bakıyoruz, dosyayı sakladığında hangi dosya türünde saklaması gerektiğini biliyor mu? Vektör grafik mi kullanıyor? Renkleri doğru mu kullandı? Anlatılan unsurları pekiştirmiş mi? ... Bunun değerlendirme kriterleri var.

B üniversitesi: Hocalardan 4-5 tanesi vardı, mesela birkaç tanesi çağırdı. Dedi ki finale geleceksiniz dedi, raporu gönderin önceden dediler, incelediler... Dedi ki o gün de geleceksiniz şu saatlerde sunum yapacaksınız dedi onlara. Yaptıranlar oldu. ... Bazı derslerde biz 4-5 günlük, mesela ilahiyat programında çağırıyoruz. Kuran-ı Kerim dersinde yüz yüze okutuyorlar, ...

Yazılı sınavlar çoktan seçmeli sorulardan oluşuyor ise optik okuyucu kullanıldığı görülmüştür:

C üniversitesi: ... onları ben optik okuyucuda okudum.

Elektronik/çevrim içi ortamda yapılan sınavların vize sınavlarından oluştuğu ve bu sınavların yüz yüze olmaması sebebi ile genel değerlendirmede %20'den fazla katkı sağlayamadığı belirtilmiştir:

B üniversitesi: ... online sınavlar yapabiliyoruz ama bu değerlendirmenin %20'lik kısmı, %80'i programlarda akademik programlarda yüz yüze olmak zorunda.

4.6.3. Sınav Organizasyonu

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında sınav organizasyonu merkezlerin bazılarında ortaya çıkan sınav kitapçıklarının hazırlanması; bir merkezde ortaya çıkan sınav materyalleri, sınav şablonu, pdf sınav

kağıdı, optik sınav formları, soru bankası, başka il merkezinde sınav ve sınav güvenliği olmak üzere 8 kod ile açıklanmıştır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında sınav organizasyonu ilgili akademik birim ve ilgili uzaktan eğitim biriminin beraber çalışması ile gerçekleştirilmektedir. Sınavlar hazırlanırken ilgili akademik birim tarafından soru bankalarının oluşturulduğu, sınav kitapçıklarının ilgili uzaktan eğitim birimi tarafından, sağlanan sınav soru ve materyalleri kullanılarak hazırlandığı görülmüştür:

A üniversitesi: Bir de teknik olayların yürütülmesi var: ... Sorular soru bankasına girildi mi? gibi işleri koordine eden yine programın bölüm başkanı yani program koordinatörüne bağlı çalışan bir tane teknik eleman var.

B üniversitesi: ... hocalardan soru gelmesi, soruların kitapçık haline getirilmesi vs. ... Akademik birimlere de bunun takvimini sunduk, işte dedik ki şu tarihe kadar bize sınav sorularını göndermeniz gerekiyor diye, ... Şimdi istediğimiz zaman bunları hazırlayıp son halini verebiliyoruz.

İnternet üzerinden gerçekleşen çevrim içi sınavlar için elektrik kesintisi gibi teknik sıkıntılarda öğrencinin sınav hakkını kaybetmemesi ve sınavını gerçekleştirebilmesi için alternatif çözümler düşünüldüğü görülmektedir. Görüşmelerde bir merkezde öğretim elemanları tarafından hazırlanan bir sınav şablonunda çevrim içi yapılan sınavın pdf dokümanının hazırlandığı ve sınavda elektrik kesintisi gibi teknik bir arıza ile karşılaşan öğrencilerin bu pdf dokümanından soruları cevaplayarak telefonla ilgili birime ilettikleri ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Online vize sınavlarında normalde öğrencilere elektrik kesintisinden dolayı bir pdf doküman veriyoruz. Bunun için 41-42 ders var hazırda devam eden, bu derslerin hepsinin pdf'leri yapıyor, indesign'da. Hocaların gönderdikleri sınav şablonumuz var o şablonu kullanarak.

B üniversitesi: Şimdi öğrenci sınava başladığı anda pdf dokümanı indirebiliyor. Pdf dokümanı indirip çıktısını alıyor yazıcıdan kenarda duruyor. Fakat o online olarak internette sınavını gerçekleştiriyor. O anda elektrik kesiliyor mesela. Öğrenci hemen orada soruları çözüp, sınav bittikten sonra yarım saat içerisinde en geç yarım saat içerisinde bizi arayıp cevaplarını bildirebiliyor. Bu şekilde alabiliyoruz öğrenci cevaplarını.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrencilerin buldukları ya da kendilerine en yakın illerde sınava girebilmeleri için sınavların ilgili yükseköğretim kurumunun bulunduğu il dışındaki illerde de gerçekleştirildiği ifade edilmiştir:

D üniversitesi: ... , biz sınavlarımızı sadece [X ilinde] ... yapmıyoruz. Geçen yıl sınavımızı 30 tane ilde yaptık, bütünülemeyi 10 tane ilde yaptık. Yani bizim öğrencimiz işte atıyorum İstanbul'daki öğrencimiz hiç ...'a gelmeden sınavlara da girip sistemi tamamlayabiliyor.

D üniversitesi: Yüz yüze sınavlarımızın tamamı ...'da değil, başka illerde il merkezlerinde sınav yapıyoruz.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında İnternet üzerinden gerçekleştirilen çevrim içi sınavlarda planlanması gereken bir nokta olarak sınav güvenliği bulunmuştur:

B üniversitesi: ... , şimdi bizim forumlar 7/24 açık, o yüzden sadece vize dönemlerinde kapatıyoruz ki forumları öğrencilerin sınav güvenliği olsun biraz diye çünkü İnternet üzerinden yapılıyor vize sınavları.

4.6.4. Alternatif Ölçme Değerlendirme

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında alternatif ölçme değerlendirme çerçevesinde kullanılan yöntemler merkezlerin hepsinde ortaya çıkan ödev; merkezlerin bazılarında ortaya çıkan proje/proje geliştirme, öğrenci sunumları, bitirme projesi/ödevi; bir merkezde ortaya çıkan alternatif ölçme değerlendirme stratejileri, faaliyetlere puan verme, forumlara dayalı notlandırma, grup çalışması, bireysel ödev, proje dersi, haftalık quiz, ürün üretmeye yönelik projeler, grup ödevi, puansız quiz, puanlı quiz, ünite sonu alıştırmaları, paper gönderme, öğrenci proje raporları, LMS girişlerinin değerlendirilmesi, katılımın değerlendirilmesi ve haftalık değerlendirmeler olmak üzere 21 kod ile açıklanmıştır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında alternatif ölçme değerlendirme stratejilerinin yeterli seviyede kullanılmadığı ve daha çok sınava dayalı bir ölçme değerlendirmenin var olduğu ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Yani ölçme değerlendirme yöntemleri maalesef yeterli değil. Sınav yapıyoruz öğrencilere çok da fazla onun üzerine ölçme aracımız yok. Sınavlar üzerinden gidiyoruz, yani ne biliyim testler daha doğrusu sınavlar derken, testler daha çok oluyor. Bunun içerisinde proje geliştirme vs. alternatif yöntemlere pek açık değil sistemimiz, bunu oturtmamız gerekiyor, ...

B üniversitesi: Şu anda bizim uyguladığımız ölçme değerlendirme stratejisi tamamen sınav endeksli bir şey, ara sınavlar online, final sınavları yüz yüze yapıyor. Dolayısıyla da böyle bir sistem var ama proje, ödev vs. gibi şeyler teorikte kalan ama daha şu an uygulamaya geçiremediğimiz meselelerin başında geliyor.

Ayrıca ödev verme, proje verme ve sisteme ya da etkinliklere katılımın değerlendirmede kullanılmasının derslerin standart yapısında zorunluluk olarak yer almadığı ve öğretim elemanlarının ya da akademik birimlerin inisiyatiflerinde olduğu görülmüştür:

C üniversitesi: ... bir her haftanın ders notu olacak, iki her hafta canlı ders yapılacak, üç değerlendirme ya da alıştırma soruları öğrencilere sunulacak, online vize sınavı olacak. Bunlar bütün programlarda sabit. Bunun dışında ödev verme, proje verme, sonra ne bileyim katılımı değerlendirme, tartışmalar yapma, sınavın sözlü olması, uygulamaların olması... zorunlu değil.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ödev vermeye yönelik uygulamalar ortaya çıkan “ödev”, “grup ödevi” ve “bireysel ödev” kodları ile açıklanmaktadır. Görüşmelerde web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ödevlerin kullanımına yönelik örnekler aşağıdaki gibi sunulmuştur:

A üniversitesi: Öğrenme yetkinliğinde beklenen şey öğrencinin öğrenmeyi öğrenmesi ve yaşam boyu öğrenme anlayışı geliştirmesi, tutumu geliştirmesidir. Bunu nasıl geliştirirsiniz? Yine araştırma ödevleri vererek, yeniliklerden haberdar olmaya yönelik ödevler vererek yaparsınız. ... Biz mastırda bunları yapıyoruz grup çalışması da olsun bireysel ödev de olsun yapıyoruz. Ama her programımızda açıkçası grup ödevi yapamıyoruz.

C üniversitesi: Evet var, bizim önlisans programlarında da var. Mesela teknik çizim hocası bir ödev istiyor. Öğrenciler yapıyorlar, onun bir fotoğrafını çekiyorlar, tanyorlar ya da dijital olarak dersin sayfasından upload ediyorlar.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kullanılan alternatif ölçme değerlendirme yöntemleri olarak bitirme projeleri görülmektedir. Bitirme projelerine dair süreçler görüşmelerde “bitirme projesi/ödevi”, “proje dersi”, “öğrenci proje raporları” ve “öğrenci sunumları” kodları ile açıklanmıştır:

A üniversitesi: ... bizim iki tane bu konuda dersimiz var bitirme ödevi ve proje dersimiz var. Bunların sunumlarını sözlü yapıyor öğrenci. Kampüse geliyor sunumu sözlü oluyor yani jüri önünde sunuyor.

A üniversitesi: Mesela biz bitirme ödevleri yapıyoruz sözlü, çok büyük mesela 1700 kişiye aynı anda bitirme ödevi yaptığımız dersler oldu oturumlar oldu. Üniversitenin tüm binaları odaları hoca odasına çevrildi, projeksiyon bağlandı, ... Öğrenciler diğer arkadaşları önünde çıktılar, yaptıkları çalışmalarını sundular ve soruları yanıtladılar.

C üniversitesi: Bitirme projelerini biz hoca ile öğrenci arasında biraz daha bırakıyoruz. Bitirme projesi ... uzaktan eğitim merkezi olarak bizim hizmet alanımız dahilinde olmadığı kanaatine vardık. Bunu hoca, enstitü ve öğrenci, biz uzaktan eğitim merkezi olarak kendimizi dışarıda bıraktık.

Görüşmeler içerisinde web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ürün üretmeye yönelik proje geliştirilmesine dair bir örnek aşağıdaki şekilde aktarılmıştır:

A üniversitesi: Mesela ürün üretmeye yönelik projelerimiz var. Öğrenci mutlaka bir şey yapmış olarak, elinde bir şey ile geliyor. Örneğin, güneşi izleyen bir detektör yapıyor. Örneğin, güneş enerjisi ile pil şarj eden cep telefonu şarj eden bir aparat yapıyor. Örneğin, bir asansör maketi yapıyor, prototip üzerinde çalıştırıyor. Örneğin, bir kombiyi uzaktan kumanda ile oda termostatu yapıyor. Bunun gibi bir yığın böyle binlerce derse göre konular var. Bu konu bankasından öğrenci kotaları var, mesela bir konu vermişiz 3 kişi yapabilir, erken giren seçiyor. Eğer öğrenci ilgili periyotta konuları seçmediyse, bu kez sistem otomatik olarak onlara elde kalan konulardan dağıtıyor.

Alternatif ölçme değerlendirme çerçevesinde web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrenme yönetim sistemlerine girişlerin, forum ortamlarına katılım ya da sistem içerisindeki faaliyetlere katılımların pek alışlagelmiş değerlendirme ölçütleri olmaması ve çeşitli zorluklarının olması sebebi ile kullanılmadığı görülmüştür:

A üniversitesi: Eğer tüm faaliyetlere puan vermiyorsanız onlar harekete geçmiyor. Tüm faaliyetlere de puan vermenin açıkçası çok imkanı da yok, o zaman devama puan vermek gibi oluyor bu. Yani ampirik bir şekilde faaliyete katıldı diye puan vermiş oluyorsunuz. Mesela, bir öğrenci yanıt vermiş ve doğru yanıtı yapmış, altında bir öğrenci diyor ki bence de öyle, arkadaşıma katılıyorum. Şimdi bu sırf yanıt versin diye 50 kişi ben de katılıyorum, ben de katılıyorum diyor. Bunun da bir faydası yok, burada nedir o zaman bunun adı devama dönüşüyor. Öğrenci tartışmaları izliyor, ben devamdan atıyorum 5 puan vereceğim, tartışmaları izleyip bir türlü orada varlığını gösterenlere puan vereceğim dersiniz oturup

izliyorlar. Tabi bunun yanında bir türlü izlemeyenler de oluyor maalesef. Tabi ki bu bilinç düzeyi arttıkça artıyor.

B üniversitesi: Mesela bir forumların aktif kullanımı, forumlardaki cevaplara göre notlandırma, not verme öğrenciye bunları çok fazla tavsiye etmemize rağmen fakat öğretim elemanlarının bu konuda bir takım çekinceleri olabilir veya tam alışmadıkları bir sistem olabilir, o yüzden çok fazla yanaşmıyorlar.

C üniversitesi: Öğrenci girmedığı zaman eksi puan almıyor. Çok giren öğrenci de artı puan almıyor. Yani orada Moodle kullanımının değerlendirmeye bir etkisi yok.

Sınav türleri, sınav uygulama yöntemleri ve alternatif ölçme değerlendirme konusunda yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular sonucunda yükseköğretim kurumlarında ağırlıklı olarak kullanılan sınav yöntemlerinin final ve ara sınavlar olduğu, bu sınavlar çerçevesinde ara sınavların elektronik/çevrim içi ortamda yapıldığı ve final sınavlarının yüz yüze olarak yapıldığı görülmüştür. Ödev, proje v.b. alternatif ölçme değerlendirme yöntemlerinin akademik birimler ve dersin öğretim elemanlarının inisiyatifinde olduğu ve yasal zorunluluk sebebiyle sınavların gözetimsiz kısmının değerlendirmenin sadece %20'lik kısmına dahil edilebildiği bulunmuştur.

Yükseköğretim kurumlarında uzaktan öğretime ilişkin usul ve esaslar (2014) incelendiğinde uzaktan öğretim programları ve uzaktan öğretim yolu ile verilen derslere yönelik ölçme değerlendirme faaliyetlerinin neler olabileceği, yüz yüze veya elektronik ortamda gözetimli veya gözetimsiz olarak gerçekleştirilebileceği ve gözetimsiz sınavların genel değerlendirmeye etkisinin %20'den fazla olamayacağı aşağıdaki 3 madde ile ifade edilmiştir:

- ... ölçme değerlendirme faaliyetleri, yüz yüze veya elektronik ortamda gözetimli veya gözetimsiz olarak, yükseköğretim kurumlarının senatolarınca onaylanan müfredat programı uyarınca belirlenen ölçme değerlendirme yöntemleri (ödev, proje, uygulama, yazılı, sözlü v.b.) kullanılarak veya merkezi bir sınav şeklinde gerçekleştirilebilir.
- Ara sınavlar, istenildiği takdirde gözetimsiz elektronik ortamda; dönem sonu sınavları ile bütünleme sınavlarının gözetimli olarak canlı veya elektronik ortamda yapılması esastır. Bu sınavların nerede ve ne şekilde yapılacağı ile temel olarak belirlenen sınavlara ek olarak sözlü sınav, performans, proje, tez ve portfolyo gibi ölçme değerlendirme yöntemlerinin hangilerinin uygulanacağına, öğretimi sürdüren ilgili birimin önerisi üzerine senato tarafından karar verilir.

- Gözetimsiz yapılan ölçme değerlendirme etkinliklerinin genel başarıya etkisi, uzaktan öğretimde %20'den fazla olamaz. Uzaktan öğretim programları müfredatında yer alan derslere ilişkin ölçme değerlendirmeyle ilgili usuller, yeni kaydolun öğrenciler için tercih aşamasından önce ilan edilir.

İlgili merkezlerin Web sitelerinde yapılan incelemelerde merkezlerin hepsinde vize sınavlarının İnternet üzerinden çevrim içi ortamda, final sınavlarının ise Yükseköğretim Kurumlarında Uzaktan Eğitime İlişkin Usul ve Esaslar gereğince yüz yüze gözetimli olarak gerçekleştirildiği doğrulanmıştır. YÖK'ün gerekliliği olarak yüksek lisans düzeyinde merkezlerin hepsinde bitirme projesinin yer aldığı bulunmuştur.

Vize ve final sınavları haricinde ödev, proje v.b. uygulamaların ise ilgili akademik birimlerin ve dersin öğretim elemanlarının tercihleri doğrultusunda gerçekleştirildiği görülmüştür. Merkezlerin bazılarında yüksek lisans düzeyindeki programlarda öğrencilere ara dönemlerde uygulanan e-sınavlar bulunmuştur. Bir merkezde yüksek lisans düzeyinde her hafta işlenen dersin sonunda kısa sınavların uygulandığı ve bu sınavlarla öğrencinin kendi bilgilerini sorgulamasına imkan verildiği bulunmuştur. Bir merkezde ise periyodik olarak e-sınavların uygulandığı ve öğrenci gelişiminin takip edildiği görülmüştür.

4.7. İletişim/Etkileşim

Bu kategori "iletişim/etkileşim kanalları" ve "iletişim/etkileşim türleri" alt kategorileri çerçevesinde 29 kod içermektedir. İletişim/Etkileşim kategorisi içerisinde kodların alt kategorilere göre dağılımı Tablo 4.6 içerisinde sunulmaktadır.

Tablo 4.6. İletişim/Etkileşim kategorisi içerisinde elde edilen kodların alt kategorilere göre dağılımı

<i>Kategori Başlığı</i>	<i>Alt Kategoriler</i>	<i>Kod Sayısı</i>
<i>İletişim/Etkileşim</i>	İletişim/Etkileşim Kanalları	18
	İletişim/Etkileşim Türleri	11
<i>Toplam</i>		29

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında iletişim/etkileşim e-mail, forum, telefon, sms, sosyal medya gibi iletişim/etkileşim için kullanılan kanallar ve öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretim elemanı gibi iletişim/etkileşim türleri çerçevesinde açıklanmıştır.

4.7.1. İletişim/Etkileşim Kanalları

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kullanılan iletişim/etkileşim kanalları merkezlerin hepsinde ortaya çıkan e-mail ve forum; merkezlerin bazılarında ortaya çıkan LMS sistemi, e-mail adresi, video konferans sistemi, telefon, sms, e-mail benzeri özel iletişim kanalları/mesajlaşma sistemi, öğrenci yönetim/bilgi sistemi; bir merkezde ortaya çıkan Web ana sayfasında iletişim kutusu, telefon/contact numaraları, LMS'in duyuru sistemi, sosyal medya, canlı derslerde canlı iletişim, faks, çağrı merkezi, okulun resmi ortamı ve sistem dışına taşımamak üzere 18 kod ile açıklanmıştır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrenciler ile ilgili uzaktan eğitim birimi, ilgili akademik birim ve derslerin öğretim elemanlarının iletişimleri farklı kanallarla sağlanmaktadır.

Öğrencilerin ilgili uzaktan eğitim birimleri ile telefon, e-mail, sms, faks, çağrı merkezi, online canlı destek sistemi, Web sayfası üzerindeki iletişim kutusu, sosyal medya üzerindeki iletişim ağları, öğrenci yönetim/bilgi sistemleri içerisindeki iletişim kanalları, LMS sistemi içerisindeki iletişim araçları, mesajlaşma sistemleri, forum, video konferans sistemi v.b. yapılar üzerinden iletişim kurdukları görülmüştür:

B üniversitesi: İletişim araçları olarak biz genelde, Moodle'daki asenkron forumları kullanıyoruz. Bir de e-mail sistemini kullanıyoruz, etkin bir şekilde.

B üniversitesi: Evet, değişik kanallardan bildiriyorlar. Bazıları e-mail atıyor, bazıları telefon açıyor, bazıları Moodle içerisindeki bizim teknik problemlerle ilgili forumlara yazıyor. Hatta şu anda biz ana sayfamıza bir iletişim kutusu koyduk, oradan da yazabiliyorlar.

C üniversitesi: Direk telefon ile arıyorlar bizi, ... Daha çok mail ile haberleşiyorlar.

D üniversitesi: İletişim araçları olarak ne kullanıyoruz, eğer LMS üzerindeki iletişim araçlarını soruyorsan onlar zaten belli. Oradaki işte forumdu, tartışmaydı, kişisel maildi ya da genel duyuruydu. Yok, iletişimden kasıt teknik destek ya da akademik destek konusunda öğrencilerle nasıl iletişim kuruyorsunuz diyorsan biz öğrencilere mail gönderebiliyoruz, öğrencilere sms ile bilgi verebiliyoruz. Özellikle işte sınav tarihleri, hatırlatmalar, kayıt tarihleri gibi noktalarda sms'den yararlanıyoruz.

D üniversitesi: Yani özetle sms, çağrı merkezi, sosyal medya, e-mail, öğrenci bilgi sistemi, LMS ve bir de online destek canlı destek sistemimiz var web üzerinde.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrencilerin öğretim elemanları ile video konferans sistemleri üzerinden canlı derslerde, e-mail kanalıyla, LMS içerisindeki iletişim/mesajlaşma kanalları üzerinden, forumlar içerisinde ve öğrenci bilgi sistemi içerisindeki mesajlaşma kanallarından iletişime geçtikleri bulunmuştur:

C üniversitesi: Aynı zamanda hocalarla ders anlamında iletişim kurmak için ... , hocalarına ders hocalarına mail atıyorlar sistem üzerinden, Enocta üzerinden.

D üniversitesi: Canlı derslerde canlı olarak iletişime geçebiliyor ama hem maili ile hem de bilgi sisteminde de sonuçta bizim mesajlaşma sistemi var. Öğrencinin öğretim elemanına ulaşabileceği kanal çok fazla, canlı derste sorabilir, öğrenci bilgi sisteminde sorabilir, LMS'de sorabilir, mail ile sorabilir. Bu ders ile ilgili iletişim tarafı.

Bunlara ek olarak web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ilgili uzaktan eğitim birimi temsilcilerinin, akademik birim temsilcilerinin ve öğrencilerinin video konferans sistemini kullanarak biraraya getirildikleri ve bu sistem üzerinden iletişim kurmalarının sağlandığı ifade edilmiştir:

B üniversitesi: ... , her ay en az bir defa program koordinatörü, uzem koordinatörü ve öğrenciler video konferans ile biraraya gelecekler. Dertleri problemleri ne varsa konuşacaklar.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında online canlı destek sisteminin özellikle canlı dersler esnasında öğrencilerin destek alabilmesi için bir iletişim kanalı olarak kullanıldığı ve öğrencilerin bu iletişim kanalı ile karşılarındaki canlı temsilcilerle yazışabildikleri görülmüştür:

D üniversitesi: ... online destek canlı destek sistemimiz var Web üzerinde. Orada da özellikle canlı sınıflarda sıkıntı yaşayan öğrencilerin Web üzerinde bizim canlı agentlarımız ile görüşme imkanı oluyor öğrencinin. Böylece canlı derse katılamayan öğrenciler hemen orada karşısında gerçek biri ile yazışarak problemlerine çözüm bulabiliyor.

Bir merkezde web tabanlı uzaktan eğitim programlarının ilgililerinin sosyal medya üzerindeki paylaşım ortamlarında gruplarının olduğu ve bu gruplar üzerinden duyuru paylaşımlarının yapıldığı bulunmuştur:

D üniversitesi: Ayrıca bizim hem resmi hem de gayri resmi, bizim kullanıcıların grupları var. Çok önemli bir şey ise ya da böyle hızlı bir şekilde yayılmasını istediğimiz şeyleri ... sosyal paylaşım ortamlarından paylaşıyoruz.

Bir merkezde ilgili uzaktan eğitim biriminin çağrı merkezi hizmeti sunduğu görülmektedir. Çağrı merkezi üzerinden öğrencilerin hem akademik hem de teknik destek alabildiği ifade edilmiştir:

D üniversitesi: ... bizim çağrı merkezimiz var 444'lü, öğrenciler çağrı merkezinden hem akademik hem de teknik destek alabiliyorlar.

D üniversitesi: ... , çağrı merkezi üzerinden, işte sisteme bağlanamıyorum, şunu nasıl alacağım vs. Oradaki destek bilgilendirme ve yönlendirme ile ilgili. Sınava girdim, sınavda şu hata çıktı... Ama çağrı merkezi bazen şunu diyor bunun için bir dilekçe yazıp enstitüye başvurun, bunun için şunu yapın, bunun için şöyle bir e-mail gönderin, şununla görüşün şeklinde çağrı merkezi yönlendirmeler yapıyor.

Bazı merkezlerde öğrencilere sms ile bilgilendirme, sınav tarihleri, kayıt tarihleri v.b. hatırlatmaların yapılabildiği görülmüştür:

B üniversitesi: Şu an tabi tek yönlü olsa da sms sistemini bilgilendirme amaçlı kullanıyoruz, öğrenciye mesajlar gönderiyoruz.

D üniversitesi: ... öğrencilere sms ile bilgi verebiliyoruz. Özellikle işte sınav tarihleri, hatırlatmalar, kayıt tarihleri gibi noktalarda sms'den yararlanıyoruz.

Ayrıca web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kayıtlı öğrencilerin öğretim elemanları, ilgili uzaktan eğitim birimi personeli veya diğer öğrencilerle iletişim kurdukları iletişim kanallarının takibinin yapılabilmesi ve öğrencileri birden fazla ortamı takip etmek zorunda bırakmamak için iletişim/etkileşimin okulun ortamının dışına taşınmaması gerektiği belirtilmiştir:

A üniversitesi: Şimdi onun yeri bizde platform içerisinde, bunların uzaktan eğitimde sayılabilir olması gerekiyor. Uzaktan eğitimde platform kullanımı derli toplu oluyor. Şimdi mesela 3 tane hoca var, 3'ü farklı yerlere farklı şeyler yazıyor. Bunlar sayılamaz ve öğrenciyi de takibe zorlayamıyorsunuz. Öğrenci her dönem farklı twitter hesaplarını niye takip etsin. Bunu yapan hocalar var tabi ki ama o da ayrı bir yoruculuk. Yani sistem dışına taşımak anlamına geliyor, kaçak inşaat. Twitter üzerinde etkileşim verebilirsiniz ama duyurular vs. için yapılmış bir araç var, okulun resmi ortamı. Biz dışarıya yönlendirmek istemiyoruz açıkçası.

4.7.2. İletişim/Etkileşim Türleri

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarındaki iletişim/etkileşim türleri merkezlerin hepsinde ortaya çıkan öğrenci-hoca etkileşimi; merkezlerin bazılarında ortaya çıkan öğretim elemanı ile öğrencilerin biraraya gelmesi; bir merkezde ortaya çıkan akademik birim koordinatörü ile öğrenci iletişimi, öğrenci-öğrenci etkileşimi, uzem yöneticileri ile problemlerin tartışma saati, öğrenci-öğrenci tartışma ortamları, hoca-öğrenci tartışma ortamları, sosyal ortam, e-buluşma, e-danışmanlık ve destek birimi iç iletişim olmak üzere 11 kod ile açıklanmıştır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında etkileşim türleri öğrenci ile öğrenci, öğrenci ile öğretim elemanı, öğrenci ile akademik birim temsilcileri ve öğrenci ile uzaktan eğitim birimi arasında olarak bulunmuştur.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrenci-öğrenci etkileşiminin forumlarda gerçekleştiği ifade edilmiştir:

A üniversitesi: ... , bir de sosyal ortam içerisinde öğrenci-öğrenci etkileşimleri oluyor. ... , sosyal constructivism diyebileceğimiz bir ortamımız var ki buna forum diyorlar, ...

Öğrencilerin öğretim elemanları ile video konferans sistemi üzerinden gerçekleştirilen canlı sınıflarda birebir iletişim kurabildiği ve e-mail ile web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kullanılan sistemler içerisinde e-mail benzeri mesajlaşma sistemleri üzerinden mesajlaşabildikleri bulunmuştur:

A üniversitesi: ... , öğrenci-hoca etkileşimi için video konferans yapıyoruz, öğrencilerin soru sorabileceği e-mail benzeri ortamlar var.

B üniversitesi: ... canlı derslerde de hoca ile öğrenci biraraya geliyor ve konuyu tartışıyorlar.

C üniversitesi: Aynı zamanda hocalarla ders anlamında iletişim kurmak için ... , [öğrenciler] hocalarına ders hocalarına mail atıyorlar sistem üzerinden, Enocta üzerinden.

D üniversitesi: Canlı derslerde canlı olarak iletişime geçebiliyor ama hem maili ile hem de bilgi sisteminde de sonuçta bizim mesajlaşma sistemi var. Öğrencinin öğretim elemanına ulaşabileceği kanal çok fazla, canlı derste sorabilir, öğrenci bilgi sisteminde sorabilir, LMS'de sorabilir, mail ile sorabilir. Bu ders ile ilgili iletişim tarafı.

Bir merkezde öğrenci-hoca etkileşiminde e-mail kullanımının tercih edilmediği, uzaktan eğitim sistemleri içerisindeki e-mail benzeri ortamların kullanılarak bu şekilde kurumsal olarak takibin sağlandığı ifade edilmiştir:

A üniversitesi: E-mail kullanmıyoruz zira e-mailler biliyorsunuz spam'e takılıyor, virus bulaştırıyor, şu oluyor, bu oluyor ve kurumsal olarak sayılamıyor. Örneğin, bir hocanın inbox'ına gelen maillerin ben % kaçının yanıtlandığını sayamıyorum. Dolayısıyla uzaktan eğitim sistemleri bunları sayabiliyor. Kendi içerisinde hoca öğrenci özel iletişim kanalları var, bir çeşit e-mail, onu bu şekilde sağlıyoruz.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrenci-öğrenci ve öğrenci-hoca etkileşiminin yanında öğrencinin hem uzem tarafındaki hem de akademik birim tarafındaki koordinatörler ile iletişimi de bulunmuştur. Öğrencilerin ilgili uzaktan eğitim birimi veya akademik birim ile telefon, faks, e-mail, çağrı merkezi, sosyal medya, öğrenme yönetim sistemi ya da öğrenci yönetim/bilgi sistemi içerisindeki mesajlaşma araçları gibi iletişim kanalları üzerinden iletişim kurabildikleri görülmüştür. Bu iletişim kanalları haricinde öğrencilerin video konferans sistemi üzerinden düzenlenen ve e-danışmanlık ya da e-buluşma olarak adlandırılan toplantılarda, uzem temsilcileri ve akademik birim koordinatörleri ile biraraya geldikleri görülmektedir. Bu toplantılarda öğrencilerin yaşadıkları problemlerini veya isteklerini doğrudan ilgililere iletmesinin amaçlandığı ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Şimdi e-buluşmadan kastımız ... , her ay en az bir defa program koordinatörü, uzem koordinatörü ve öğrenciler video konferans ile biraraya gelecekler. Dertleri, problemleri ne varsa konuşacaklar. Ve onun da aynı şekilde takvimini belirleyip, işte bu ay yapacağız bir tane, öğrenciye duyuracağız. Diyeceğiz ki mesela bu ay şu saatte şu programın program koordinatörünüz ile toplantısı var. Biz bağlanacağız, koordinatör bağlanacak öğrenciler isteyenler bağlansın oradan, ondan sonra ne problem var vize ile ilgili, final ile ilgili, soruları mı yanlış sormuş, hoca ders mi anlatamıyor veya verdiği sorulara öğrenciler cevap alamıyor mu gibi mesela buna benzer şeyler.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili birimler içerisinde birim içi iletişim için öğrencilerle iletişimde kullanılan mekanizmaların haricinde özel iletişim mekanizmalarının kullanıldığı bulunmuştur:

B üniversitesi: Trello Moodle'ın değil, Moodle'ın forumunu biz kendi içerimizde kullanmıyoruz, Trello ayrı bir yazılım tamamen farklı bir yazılım. ... LMS içerisinde değil, ayrı bir şekilde Google üzerinden, gmail üzerinden kendi accountlarımız ile o şekilde giriş yapıyoruz. Oradan sadece yapılan işleri günlük rutin raporlama ve problem hangi alanda ise içerik, teknik ve destek diye bölümlerimiz var. Onun içerisinde yazıyor mesela. ... Evet, kurum içerisinde mesela sadece kendimizin gördüğü, öğrenciler kesinlikle Moodle'ı kullanıyorlar.

4.8. Destek

Bu kategori “öğrenci desteği”, “öğretim elemanı desteği” ve “personel gelişimi” alt kategorileri çerçevesinde 62 kod içermektedir. Destek kategorisi içerisinde kodların alt kategorilere göre dağılımı Tablo 4.7 içerisinde sunulmaktadır.

Tablo 4.7. Destek kategorisi içerisinde elde edilen kodların alt kategorilere göre dağılımı

<i>Kategori Başlığı</i>	<i>Alt Kategoriler</i>	<i>Kod Sayısı</i>	<i>Kod Sayısı</i>		
Destek	Öğrenci Desteği	Destek Hizmetleri	22	27	
		Destek Materyalleri	5		
	Öğretim Elemanı Desteği	Destek Hizmetleri	Tanıtım/ Oryantasyon	11	26
			Ders/İçerik Geliştirme	4	
			Canlı Ders	8	
		Destek Materyalleri	3		
	Personel Gelişimi		9	9	
	Toplam			62	

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında destek öğrencilere sağlanan, öğretim elemanlarına sağlanan ve ilgili uzaktan eğitim birimi personelinin gelişimi için sağlanan destekler çerçevesinde ortaya çıkmıştır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında hem öğrenciler hem de öğretim elemanları için sağlanan destekler sağlanan hizmetler ve destek materyalleri çerçevesinde incelenmiştir. Öğrenciler için sağlanan destek hizmetleri oryantasyon programları, destek forumları, çağrı merkezi ve online canlı destek sistemlerinden meydana gelirken öğretim elemanları için sağlanan destek hizmetleri de uzaktan eğitime yönelik bilgilendirme/oryantasyon programları, canlı derslerin yönetimi konusunda pedagojik ve teknik destek ile içerik geliştirme çerçevesinde yapılmıştır.

Ayrıca web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kullanılan teknolojilerdeki hızlı gelişmeler, kullanılan sistemlerin yönetimi, içerik geliştirme çerçevesinde kullanılan yazılımlar gibi hususlarda ilgili uzaktan eğitim birimlerindeki personel gelişimi gündeme gelmektedir. Personel gelişimi bireyin kendi çabası ile yeni yazılım ve

teknolojilere adapte olması, kurum içinde sağlanan eğitim ve destek materyalleri ile kurum dışından sağlanan eğitim ve destekler çerçevesinde açıklanmıştır.

4.8.1. Öğrenci Desteği

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrenci destekleri “destek hizmetleri” ve “destek materyalleri” alt kategorileri çerçevesinde toplamda 27 kod olarak ortaya çıkmıştır.

4.8.1.1. Destek Hizmetleri

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrencilere sağlanan destek hizmetleri merkezlerin hepsinde ortaya çıkan duyurular ve 7/24 destek; merkezlerin bazılarında ortaya çıkan teknik sorunlar destek, akademik sorunlar destek, idari sorunlar, oryantasyon programı, dersle ilgili forum, nezaretçi teknik uzman, teknik problemlerle ilgili forum; bir merkezde ortaya çıkan materyale dayalı oryantasyon, uzaktan eğitimde başarılı bir öğrenci olmaya yönelik ders, kayıt hediyeleri, tanışma kokteyli, destek forumu, öğrenci işleri forumu, psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmeti, sistemin sürdürülmesi, yüz yüze danışma saatleri, öğrenci adaylarının bilgilendirilmesi, çağrı merkezi, online canlı destek sistemi ve canlı agent olmak üzere 22 kod ile açıklanmıştır.

Ortaya çıkan “akademik sorunlar destek”, “teknik sorunlar destek” ve “idari sorunlar” kodları ile web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrencilere sağlanan desteklerin hangi alanlarda olduğu açıklanmaktadır.

Öğrencilere sağlanan desteklerin teknik, akademik ve idari sorunları kapsadığı görülmüştür:

A üniversitesi: Öğrencilerin teknik ve idari sorunları da oluyor. Öğrenci belgesi alacak, sınavında oturumu koptu veya falanca derse erişemiyor gibi ... gerekçeleri oluyor. Bunlar için bir soru sistemimiz var, ticket sistemi deniyor ticket management deniliyor. Oraya soru olarak bırakıyor, her programda bu sorular programın teknik koordinatörüne düşüyor. Program koordinatörleri kendisi yanıt verebiliyorsa kendisi veriyor, yanıt veremiyorsa sistemin içerisinde yönlendiriyor. Bu iş kapanana kadar seyahat edip en sonunda kapanıyor.

D üniversitesi: ... teknik destek ya da akademik destek konusunda öğrencilerle nasıl iletişim kuruyorsunuz diyorsan biz öğrencilere mail gönderebiliyoruz, ...

Ortaya çıkan kodlardan “oryantasyon programı”, “uzaktan eğitimde başarılı bir öğrenci olmaya yönelik ders”, “kayıt hediyeleri”, “materyale dayalı oryantasyon” ve “tanışma kokteyli” kodları ile öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitim programlarına kayıt oldukları andan itibaren programların aktif başlamasına kadar geçen süreçte öğrencilere verilen destekler açıklanmaktadır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrenciler için dönem başlangıcında oryantasyon v.b. organizasyonların düzenlendiği ve bu organizasyonlarda öğrencilere zorluk çekebilecekleri noktalar, teknik konular, uzaktan eğitimde başarılı olmaya yönelik yapılması gerekenler gibi konularda bilgi verildiği görülmüştür:

A üniversitesi: Dönem başlamadan önce biz bir oryantasyon programı yapıyoruz. Oryantasyon programında ele alacağımız tüm konuları açık seçik içeren bir kılavuz yayınlıyoruz. Diyoruz ki bu kılavuzu anlamada zorluk çekecekler programa mutlaka katılmalıdır. Şimdi bir de atıyorum bu işin uzmanları var, bizden daha iyi bilen öğrenciler de var, bu öğrenciler gelmek istemiyorlar mesela onları zorunlu getirmiyoruz. Ama bu kılavuzu çözümlemeyecek yardıma ihtiyacı olan öğrenciler gelsin diyoruz, onlara bir oryantasyon programı düzenliyoruz her dönemin başlangıcında.

B üniversitesi: Öğrenciyi dönem başında sadece teknik konularda bilgilendirmeyi değil, aynı zamanda uzaktan eğitimde başarılı bir öğrenci olabilmesi için ne tür bir davranış içerisinde olması gerektiğini de bir ders ile anlatmayı düşünüyoruz. Bütün öğrencilerimize.

Bir merkezde yapılan görüşmede web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrencilerin programlara uzaktan katılması ve kayıt esnasında da kampüse gelme zorunlulukları olmaması sebebiyle bu programlarda oryantasyonun daha çok materyale dayalı olduğu ifade edilmiştir:

D üniversitesi: Şimdi şöyle eğer öğrencilerimiz buraya geliyorsa, buraya gelen öğrenciler için bir şekilde burada yakaladığımız öğrencileri bir kere biz hemen büyük bir konferans salonunda toplayarak eğitim yapıyoruz. Mesela bazı programlar için sınava buraya gelenler var... Yeni başlayan öğrencileri biz senin de dediğin gibi işte broşür, tanıtım videosu, afiş bombardımanına tutuyoruz. ... Öğrenciler uzaktan olduğu için onların oryantasyonu daha materyale dayalı.

Oryantasyon çalışmaları haricinde bir merkezde web tabanlı uzaktan eğitim programlarının kayıtları esnasında öğrencileri motive etmek amaçlı olarak küçük hediye paketlerinin verildiği görülmüştür:

C üniversitesi: Onlara küçük bir oryantasyon yaptık hepsine, bir broşür hazırladık, işte onları motive edecek ufak tefek hediyelik eşyalardan oluşan küçük bir paket de verildi.

Ortaya çıkan kodlardan “duyurular”, “dersle ilgili forum”, “7/24 destek”, “destek forumu”, “teknik problemlerle ilgili forum”, “nezaretçi teknik uzman”, “öğrenci işleri forumu”, “psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmeti”, “sistemin sürdürülmesi”, “yüz yüze danışma saatleri”, “çağrı merkezi”, “online canlı destek sistemi” ve “canlı agent” kodları ile web tabanlı uzaktan eğitim programlarında sürece yayılmış şekilde öğrencilere verilen sürekli destekler açıklanmaktadır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında forumların öğrenci destekleri çerçevesinde kullanıldığı görülmektedir. Görüşmelerde ortaya çıkan “dersle ilgili forum”, “destek forumu”, “teknik problemlerle ilgili forum” ve “öğrenci işleri forumu” kodları ile forumların öğrenci desteği kapsamında kullanımı anlatılmaktadır.

Görüşmelerde öğrenme yönetim sistemlerinde kullanılan forumlarda dersle ilgili olan alanların ders harici konularla meşgul edilmemesi amacıyla öğrencilere destek için teknik veya öğrenci işleri gibi konularda ayrıştırılmış forumların kullanıldığı ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Moodle içerisinde şöyle bir dersle ilgili forum olduğu gibi bizim öğrenci işleri forumlarımız da var orada, destek, öğrenci işleri v.b. gibi bizim orada kendi forumlarımız da var. Dolayısıyla da öğrenci mesela bir şikayet yazdığı zaman bağlantı problemi gibi, dosya bulunamadı gibi orada bizim ilgili alana yazıyor. Dolayısıyla da öğretim elemanının kısmı çok sabote olmadan oradan da öğrenci bize yazıyor, oradan da biz bilgi paylaşımında bulunuyoruz.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrencilerin forumlar haricinde çağrı merkezi veya online canlı destek sistemindeki canlı temsilcilerden de destek alabildikleri görülmüştür:

D üniversitesi: Bizim çağrı merkezimiz var 444'lü, öğrenciler çağrı merkezinden hem akademik hem de teknik destek alabiliyorlar.

D üniversitesi: ... bir de online destek canlı destek sistemimiz var Web üzerinde. Orada da özellikle canlı sınıflarda sıkıntı yaşayan öğrencilerin Web üzerinde bizim canlı agentlarımız ile görüşme imkanı oluyor öğrencinin.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarına kayıtlı öğrencilere 7/24 destek hizmetinin bir merkezde sağlanmadığı, bir merkezde forumlar üzerinden sağlandığı, bir merkezde ise 7/24 destek hizmetinin yine sağlanmadığı ve destek merkezinin mesai saatleri içerisinde çalıştığı ya da en fazla mesai saatlerinin biraz genişletilmiş şekli ile çalıştıkları bulunmuştur:

A üniversitesi: Açıkçası 7/24 desteğimiz yok.

B üniversitesi: ... , şimdi bizim forumlar 7/24 açık, ... Destek ekibimiz 7/24 online zaten, sürekli yazıyor öğrencilere konularla ilgili.

D üniversitesi: Değil, sınav döneminde de çok 24 olmuyor, sabah 8 akşam 10'a kadar olabiliyor. 7/24 değil mesai saatleri içerisinde ama sınav dönemlerinde 10'a kadar uzatıyoruz çağrı merkezinin mesaisini.

Öğrencilere 7/24 destek hizmetinin sağlanmadığını belirten bir merkezde ise web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrencilere 7/24 desteğin aslında sistemin sürdürülebilirliği olarak algılandığı ve merkez olarak web tabanlı uzaktan eğitim programlarında sistemin ayakta kalmasını ve sürdürülebilirliğini sağladıkları ifade edilmiştir:

A üniversitesi: 7/24 dediğimiz zaman biz buradan sistem sürdürmeyi anlıyoruz, sistemin ayakta kalmasını.

Öğrencilere sunulan destekler arasında mesai saatleri haricinde sunulan bir destek olarak web tabanlı uzaktan eğitim programlarında yapılan canlı derslerde öğrencilerin ders esnasında bağlantı vs. gibi teknik sorunları için destek alabilecekleri bir teknik

uzmanın bulunduğu görülmüştür. Bu teknik uzmanın genellikle canlı derste acemi olan ve teknik problem yaşayan öğrencilere kendi başına destek veremeyecek öğretim elemanlarının dersinde yer aldığı ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Akşam saatlerinde öğrencilere verdiğimiz teknik destek sadece video oturumları esnasında bazen yani çoğunda olmuyor da, bir kısmında oluyor. Video konferansta nezaretçi bir teknik uzman oluyor. Özellikle hoca acemi ise oluyor. Hoca öğrendikten sonra zaten video konferanstaki olası aksaklıkları biliyor. Flash sürümünüzü güncelleyin diyor, mikrofonunuzu kapatın, şunu yapın bunu yapın gibi birtakım şeyleri hoca çözüyor.

“Yüz yüze danışma saatleri” kodu ile web tabanlı uzaktan eğitim programları çerçevesinde uzaktan yürütülen ortak derslerde öğretim elemanlarının katılan öğrencilerle haftada bir kez biraraya geldiği danışma saatleri açıklanmıştır:

C üniversitesi: Haftada bir de danışma saatlerinde hocalar okulları geziyor, yüksekokulları. Yani yüz yüze kısmı da var...

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrenci destekleri içerisinde öğrencilerin bilgilendirilmesi amaçlı duyurular bulunmuştur. Duyurular hem aktif programlara kayıtlı öğrenciler için bilgilendirmelerin paylaşılmasını hem de öğrenci adaylarının programlar hakkında bilgi sahibi oldukları duyuru alanlarını içermektedir. Duyuruların kapsamı görüşmelerde aşağıdaki şekillerde ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Ama duyurular vs. için yapılmış araç var, okulun resmi ortamı var.

B üniversitesi: ... Web sitemizde her program için bir bilgilendirme sayfası yaptık, öğrenci girdiği zaman Web sitemizde, derslerin ne olduğunu, öğretim elemanlarının kimler olduğunu, ondan sonra derslerin içerikleri ile ilgili birtakım bilgileri bulabileceği bölümler olacak var şu anda da. ... Bu site içerisinde bahsettiğim genel olarak yeni öğrenci adaylarını bilgilendirmek amaçlı. Bir de duyurularımızı ekleyebiliyoruz.

B üniversitesi: ... öğrencilerin de bundan haberdar olması için Moodle’da hemen bir duyuru geçiyoruz zaten dersin kendi içerisinde, atıyorum 3. haftanın pdf dokümanı güncellenmiştir, kendi notlarınız ile revize ediniz diye.

D üniversitesi: Web sayfamızı anlık duyurularda kullanıyoruz. Yani Web sitemiz ve LMS’in kendi duyuru sistemini kullanıyoruz.

4.8.1.2. Destek Materyalleri

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrencilere sağlanan destek materyalleri merkezlerin bazılarında ortaya çıkan kullanım kılavuzları/broşür ve tanıtım videosu; bir merkezde ortaya çıkan elektronik dokümanlar, program bilgilendirme sayfası ve kullanım animasyonları olmak üzere 5 kod ile açıklanmıştır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrencilerin programa uzaktan katılmaları, derslere İnternet ortamından erişmeleri gibi nedenlerle öğrencilere sisteme nasıl girilir, materyallere nasıl erişilir, dersler nasıl işlenir, sınava nasıl girilir, canlı derslere nasıl girilir gibi konularda destek materyalleri hazırlanarak öğrenme yönetim sistemi veya Web sayfası içerisinde paylaşılmaktadır. Öğrenciler için

hazırlanan destek materyallerinin elektronik dokümanlar, tanıtım videoları, animasyonlar ve basılı kılavuz/broşürlerden oluştuğu bulunmuştur:

A üniversitesi: Genellikle platformların girişinde kullanım kılavuzları veya animasyonları var...

B üniversitesi: ... , mesela işte online sınav sistemi nedir, sınava nasıl girilir, işte sistem nasıl kullanılır, bunlarla ilgili elektronik dokümanlarımız, videolarımız sistemde var, Web sitemizde var.

B üniversitesi: Uzaktan eğitimde aslında sorumluluğun fazla olduğunu, dolayısıyla da dersleri haftalık olarak günü gününe takip etmenin canlı derslere katılmanın ne derece önemli olduğunu, forumların etkin kullanımının ne derece faydalı olduğunu, bunları kısa bir video ile anlatmayı planlıyoruz.

C üniversitesi: Enocta için bir kılavuz hazırlanmıştı basılı olarak o verildi. Sistemi nasıl kullanacaklar, nasıl giriş yapacaklar...

D üniversitesi: Yeni başlayan öğrencileri biz senin de dediğin gibi işte broşür, tanıtım videosu, afiş bombardımanına tutuyoruz. Şöyle takip edeceksiniz, sisteme şöyle girersiniz, eğitimler şöyle olacak, kaynaklara şuradan erişeceksiniz şeklinde sisteme nasıl ulaşabileceğini gösteren, bazı prosedürleri nasıl yerine getireceklerine rehberlik eden guidelar, materyaller temin ediyoruz. Öğrenciler uzaktan olduğu için onların oryantasyonu daha materyale dayalı.

Web sitesi üzerinde aktif öğrenciler haricinde aday öğrenciler için de programlar hakkında bilgilendirmeler bulunduğu görülmüştür:

B üniversitesi: ... Web sitemizde her program için bir bilgilendirme sayfası yaptık, öğrenci girdiği zaman Web sitemizde, derslerin ne olduğunu, öğretim elemanlarının kimler olduğunu, ondan sonra derslerin içerikleri ile ilgili birtakım bilgileri bulabileceği bölümler olacak var şu anda da.

İlgili merkezlerin Web sitelerinde yapılan incelemelerde öğrenciler için sistem tanıtımına ve kullanımına yönelik videolar, broşürler, proje hazırlama kılavuzları gibi destek materyallerinin yer aldığı doğrulanmıştır. Bunlarla beraber ilgili merkezlerin Web sitelerinde sıkça sorulan sorular başlığı altında öğrencilerin olası sorularına yönelik cevaplar da sunulmaktadır.

4.8.2. Öğretim Elemanı Desteği

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğretim elemanı desteği “destek hizmetleri” ve “destek materyalleri” alt kategorileri çerçevesinde toplam 26 kod olarak ortaya çıkmıştır.

4.8.2.1. Destek Hizmetleri

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğretim elemanı destek hizmetleri “canlı ders”, “ders/içerik geliştirme” ve “tanıtım/oryantasyon” alt kategorileri çerçevesinde toplam 23 kod olarak ortaya çıkmıştır.

4.8.2.1.1. Tanıtım/Oryantasyon

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğretim elemanları destek hizmetleri çerçevesinde yapılan tanıtım/oryantasyon hizmetleri merkezlerin bazılarında ortaya çıkan bilgilendirme/tanıtım toplantıları ve eğitim-öğretim yılı başı akademik toplantılar; bir merkezde ortaya çıkan dönem başı toplu eğitimleri, personel ile öğretim elemanlarının tanışması, sistem tanıtımı, uzaktan eğitim merkezi tanıtımı, sisteme yeni katılan hocalar, genel toplantı, yeniliklerin tanıtılması, her dönem başlangıcında toplantı ve oryantasyon eğitimleri olmak üzere 11 kod ile açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ders verecek öğretim elemanları için hazırlanan rehberlere ek uzaktan eğitime geçiş sürecinde öğretim elemanlarına uzaktan eğitim nedir, var olan sistemler nasıl kullanılmaktadır, uzaktan eğitim merkezi nasıl bir yerdir, nasıl bir işleyiş süreci vardır gibi konularda bilgilendirmelerin yapıldığı bilgilendirme/tanıtım toplantıları ve oryantasyon eğitimleri düzenlendiği görülmektedir.

Bu toplantı ve eğitimler içerisinde öğretim elemanlarına uzaktan eğitime geçiş çerçevesinde canlı dersler, ders notlarının hazırlanışı ve iş süreçlerinin nasıl bir takvim içerisinde yürütüldüğüne dair bilgiler paylaşıldığı görülmüştür:

D üniversitesi: Ders hocalarını belirleyip hızlı bir şekilde ders hocalarına uzaktan eğitime geçiş seminerleri veriyoruz. Bu kapsamda işte canlı dersler nasıl verilir, ders notları nasıl hazırlanır, hangi takvimde ne şekilde ders notları hazırlanacak. Bunlara ilişkin bilgilendirme ve uygulamalara başlanıyor.

Ayrıca öğretim elemanları ile materyal örneklerinin, örnek canlı ders videolarının ve örnek çalışma modellerinin paylaşıldığı ifade edilmiştir:

A üniversitesi: ... sisteme yeni katılan hocalar için yine bir toplantı çağrısı yapıyoruz. Sistemin genel kullanımını öğretiyoruz. ... Katılımcılara yeni başlanışlara neyi nasıl yapacaklarına dair bir toplantı yapıyoruz.

B üniversitesi: Biz bu dönem içerisinde bir kere öğretim elemanlarını yani o programda ders verecek öğretim elemanlarını topluyoruz, bunlara biz hatta kendi kılavuzlarımız vs de var hazırladığımız, bugüne kadarki tecrübelerimizden de yola çıkarak. Uzaktan eğitim nedir, uzaktan eğitim merkezimiz nasıl bir yerdir, mevcut programlar nasıl işlemektedir ve bizim onlardan beklentilerimizle ilgili toplantılar yapıyoruz. Bazen bir defa, bazen iki defa bilgilendirme toplantıları yapıyoruz. Sonra orada örnek çalışma modellerinden bahsediyoruz. ... Orada sistemi tanıtıyoruz, öğrencilerden bahsediyoruz, hocalardan beklentilerimizi, materyallerimizi gösteriyoruz, ne tür materyal hazırlayacakları ile [ilgili] bilgi veriyor, örnekleri sunuyoruz. Böyle bir bilgilendirme toplantısı yapıyoruz.

D üniversitesi: ... bizim oryantasyon eğitimleri ve tanıtım eğitimleri vs. var. O eğitimlerde işte bu tür örnek içerikler, örnek ders notları ve işleyişe yönelik bilgilendirmeler yapıyor.

Sisteme yeni katılan öğretim elemanları haricinde her dönem başlangıcında o döneme ait stratejilerin ve alınan kararlar doğrultusundaki yeniliklerin öğretim elemanları ile paylaşıldığı toplantıların düzenlendiği de bulunmuştur:

A üniversitesi: Şimdi her dönemin başlangıcında bir kere o dönemlik stratejileri anlattığımız bir toplantı düzenliyoruz tüm hocalarla. Yeniliklerimizi tanıtıyoruz, mesela bu dönem diyoruz iki ödev vereceğiz bir tanesi bireysel ödev olacak bir tanesi grup ödevi olacak. Bu gibi bir takım yeniliklerimizi, bu dönem diyoruz tartışmaları şu ekseninde tutacağız, video konferansa çevirdik tartışmaları. Bütün bu yenilikleri tanıtığımız bir genel toplantı oluyor.

4.8.2.1.2. Ders/İçerik Geliştirme

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ders/içerik geliştirme çerçevesinde öğretim elemanlarına sağlanan destek hizmetleri merkezlerin bazılarında ortaya çıkan materyaller hakkında bilgilendirme; bir merkezde ortaya çıkan birlikte öğretim tasarımı çalışması, içerik hazırlama eğitimi ve sınav organizasyon desteği olmak üzere 4 kod ile açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğretim elemanlarına içerik hazırlama vs. konularında eğitimlerin düzenlenmediği ve öğretim elemanlarının ders içeriklerini ilgili uzaktan eğitim birimine ham içerik olarak teslim ettikten sonra varsa gerekli işleme ve düzenlemelerin bu ilgili uzaktan eğitim birimleri içerisindeki uzman personel tarafından gerçekleştirildiği bulunmuştur:

C üniversitesi: Hocalar bize Word dosyaları halinde veriyorlar. Biz onları pdf'e dönüştürülecekse pdf'e dönüştürüyoruz ya da Enocta'nın kabul ettiği xml tabanlı tablolara dönüştürülecekse tablolara dönüştürülüyor. ... Ama hocalar için bir içerik hazırlama eğitimi verilmiyor. İçerikleri uzem hazırlamakta öyle bir kurgu yapılmış.

Bir merkezde yapılan görüşme içerisinde öğretim elemanları ile ilgili uzaktan eğitim biriminin beraber öğretim tasarımı çalışması yaptıkları ve yükseköğretim kurumunun dağıtık kampüs yapısında olması sebebiyle bu çalışmaların en uygun şekilde planlandığı ifade edilmiştir:

A üniversitesi: ... , biz yaklaşık 8-10 kampüste hizmet veren bir kurumuz. İlçelerde sağda solda bir yığın kampüsümüz ve programlarımız var. ... A B'nin bir ilçesi, o A'daki hocaya gel buraya birlikte öğretim tasarımı yapacağız dediğimizde ... hocaya bahane çıkıyor. Biz hocalarımızın bahanelerini bitirme yaklaşımı yaptık. Uydu stüdyolarımız var. Her kampüsümüzde uydu stüdyo ve elemanımız var. ... bu stüdyolarda da ikişer üçer arkadaşımız çalışır ve oradaki lokal hocalara destek verir.

4.8.2.1.3. Canlı Ders

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında canlı dersler çerçevesinde öğretim elemanlarına sağlanan destek hizmetleri merkezlerin bazılarında ortaya çıkan öğretim elemanlarına birebir eğitim, canlı destek, nezaretçi teknik uzman ve birebir bilgisayar başında uygulamalı eğitim; bir merkezde ortaya çıkan teknik destek

dersleri, çalıştay, deneme canlı sınıflarında deneme ders ve pedagojik noktalarda müdahale olmak üzere 8 kod ile açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ders verecek öğretim elemanlarına canlı ders konusunda birebir uygulamalı eğitimlerin verildiği, canlı derslere yönelik teknik derslerin düzenlendiği ve başlangıçta deneme sınıfları oluşturularak burada deneme derslerinin yapıldığı bulunmuştur:

C üniversitesi: Özellikle canlı dersler için hocalara birebir ders, hem toplantı yapıldı hem de birebir hocaların deneme sınıflarında ders vermeleri sağlandı.

D üniversitesi: Ve biz şunu yapıyoruz, mesela canlı sınıf uygulamasını nasıl kullanacağım diye işte ben seminer aldım ama tek başıma kullanamıyorum diyen hocaya birebir bunun eğitimi uygulamalı olarak bizim ekibimiz tarafından veriliyor.

Ayrıca bir merkezde yapılan görüşmede öğretim elemanlarına birebir eğitim verme konusunda öğretim elemanlarının yaş ve pozisyonları itibari ile sıkıntı yaşadıkları görülmektedir. Bu yüzden toplu olarak eğitim vermeyi seçtikleri ya da pedagojik noktalarda müdahale gereken noktalarda ise koordinatörler üzerinden öğretim elemanına ulaştıkları veya resmi olmayan eğitimler şeklinde hocalara katkı sağlamaya çalıştıkları ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Şimdi tabii hocalara birebir eğitim verme konusu sıkıntılı burada ciddi bir psikolojik bariyer var. Bu bariyerde hocaların bazıları tabii yaş itibari ile de pozisyon itibari ile de bizden daha ileri hocalarımız ve farklı alanlardan oldukları için. ... Yani bir canlı ders sisteminde bile, teknik dersleri veriyoruz, hocam şu şöyle kullanılır video konferans sistemi hatta doküman oluşturarak veriyoruz. Ama özellikle bizim pedagojik noktada hocalarımızın bazılarında müdahale etmemiz gerekebiliyor bazen. Fakat bunu birebir çağırıp yapma şeyi biraz sıkıntılı, o yüzden biz hep ya dönem başında ya dönem sonunda ya da koordinatör üzerinden bilgilendirme yaparak, hocam şu derste şöyle bir problem var, hocamız şöyle düzeltebilir mi şeklinde. Eğitim verme konusu birebir dediğim gibi toplu olarak verebiliyoruz. Ama birebir genelde informal tarzda oluyor bunlar. Hocam şöyle yapabilirsiniz aslında, dersinizi şöyle yaparsanız daha iyi olur gibi informal tarzda oluyor ama birebir böyle bir eğitim modeli yok. Ama toplu olduğu zaman evet yapabiliyoruz, özellikle dönem başında yapıyoruz.

Canlı dersler konusunda öğretim elemanlarına sunulan eğitimler haricinde öğretim elemanları canlı ders ortamından ders vermeye adapte olana kadar geçen süreçte bu dersleri ilgili uzaktan eğitim birimine gelerek yaptığı ve ders süresince bir teknik destek elemanının öğretim elemanının yanında yer aldığı bulunmuştur:

B üniversitesi: Biz mesela, bu dersi verecek yani canlı ders verecek video konferansı ilk defa verecek hocalarımızı o dönem hatta epay bir zaman, belki 1 ay, belki 2 ay, belki de bir dönem boyunca merkezimize çağırıyoruz. Saat 6'da da olsa, 7'de de olsa merkezde birini bırakıyoruz, hoca o saatte geliyor, hatta bilgisayarlarımız var odalarda, o bilgisayarlardan bir tanesine oturuyor hazır bilgisayarlarda dersini orada yapıyor. Dolayısıyla bizim teknik eleman da yanında oluyor. Önceden bir eğitim veriyoruz ama hoca ilk döneminde derslerini yaparken de beraber bizim direk merkezimize geliyor. Şu anda izlediğimiz politika da şu, eğer hoca bir dönem ders verdi, sistemle ilgili bir problem yoksa artık kullanabiliyorsa, ... , diyoruz ki ilgili akademik biriminizde[n] bizim buraya gelmenize gerek yok. Sistemini bilgisayarını

ayarlıyoruz, bir kamera gönderiyoruz merkezden, personeli gönderiyoruz. Personel oradan ayarlamasını yaptıktan sonra hoca artık kendi odasından canlı dersleri yönetiyor.

Ayrıca canlı derslerde öğretim elemanı ve öğrencilere canlı destek sağlandığı ve derslerde sanal sınıf içerisinde nezaretçi bir teknik destek uzmanının yer aldığı görülmüştür:

A üniversitesi: Video konferansta nezaretçi bir teknik uzman oluyor. Özellikle hoca acemi ise oluyor. Hoca öğrendikten sonra zaten video konferanstaki olası aksaklıkları biliyor.

B üniversitesi: Her halükarda yine bizim o canlı ders ilerlerken isterse kendi odasından yapsın isterse merkezimizden yapsın mutlaka bir tane destek elemanımız dersin içerisinde hocaya ve öğrencilere oradan yazarak yönlendirmeler yaparak destek sağlıyor.

4.8.2.2. Destek Materyalleri

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğretim elemanlarına sağlanan destek materyalleri merkezlerin bazılarında ortaya çıkan öğretim elemanı kılavuzları; bir merkezde ortaya çıkan canlı sınıf rehberi ve soru hazırlama rehberi olmak üzere 3 kod ile açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ders verecek öğretim elemanları için çeşitli öğretim elemanı kılavuzlarının, canlı sınıfa yönelik ve soru hazırlama konularında rehberlerin hazırlandığı ifade edilmiştir:

D üniversitesi: Süreç içerisinde bunlara işte broşürler, hatırlatmalar, bilgilendirmeler, canlı sınıf rehberi ya da işte soru hazırlama [ile] ilgili rehberler gibi şeyler, etkili canlı sınıf teknikleri daha doğrusu canlı sınıfa yönelik öğretim yöntem ve teknikleri konularında video materyal vs. hazırlayıp sürekli öğretim üyeleri ile paylaşıyor.

İlgili merkezlerin web sitelerinde yapılan incelemelerde öğretim elemanları için destek materyalleri kapsamında sistem tanıtım ve kullanımına yönelik video eğitimlerinin, broşür/kılavuzlarının, derslerde kullanmak üzere PowerPoint sunu şablonlarının ve örnek ders videolarının yer aldığı bulunmuştur.

4.8.3. Personel Gelişimi

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili merkezlerde personel gelişimi merkezlerin bazılarında ortaya çıkan haftalık seminerler ve farklı illere/kurumlara eğitime gönderme; bir merkezde ortaya çıkan kendi kendine öğrenme, uzem içi kütüphane, mesleki hizmetiçi, profesyonel destek, programlama becerisine yönelik eğitimler, satın alınan sistemlerle/yazılımlarla ilgili teknik eğitimler ve personel yetiştirme olmak üzere 9 kod ile açıklanmıştır.

Ortaya çıkan “kendi kendine öğrenme” kodu ile web tabanlı uzaktan eğitim programlarında programların yürütülmesinden sorumlu ilgili merkezlerde personelin gelişimlerinde bireysel çalışma ve çabanın etkisi açıklanmaktadır. Personelin gerektiği durumlarda ihtiyaca yönelik konularda kendisinin araştırarak öğrendiği ifade edilmiştir:

C üniversitesi: ... kendimiz de çok zaruri olduğunda kendi kendimize öğrenmeye çalışıyoruz, bir ihtiyaç halinde bir problemi çözmek için. Mesela ben Moodle kullanmayı öğrenci olarak kullanmayı biliyordum, yönetici olarak kullanmayı bilmiyordum, kullanarak öğrendim. Video montaj kurgu olaylarını hobi olarak yapıyordum daha sonra nasıl profesyonel yapılır, incelikleri nelerdir, bunu da kendim öğrendim. Öyle bir formal eğitimimiz yok kendi kendimize sorarak araştırarak öğreniyoruz.

Ortaya çıkan “haftalık seminerler”, “uzem içi kütüphane”, “mesleki hizmetiçi” ve “personel yetiştirme” kodları ile web tabanlı uzaktan eğitim programlarında programların yürütülmesinden sorumlu ilgili merkezlerde personelin gelişimleri için yapılan çalışmalar açıklanmaktadır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili merkezlerde birim içerisinde haftalık seminerlerin düzenlendiği ve bu seminerlerde bu alanda çalışan kişilerin araştırmalarının, uzaktan eğitimdeki yenilik ve eğilimlerin paylaşıldığı bulunmuştur:

C Üniversitesi: Şimdi bizde hizmetiçi eğitim desteği şöyle, bir kere bizim bütün personelimizin haftalık kendi içimizde öğretim teknolojileri ve uzaktan eğitim konusunda bizim haftalık seminerlerimiz var, bütün personelimiz buna katılır. Bir bizim uzaktan eğitim ve öğretim teknolojileri konularında haftalık seminerlerimiz ve sunumlarımız olur. Bunu işte bizler sunum yaparız ya da doktora yüksek lisans çalışması yapanlar kendi çalışmalarını sunarlar ya da uzaktan eğitim ile ilgili araştırma yapmış olanlar. Bazen de işte bu konudaki trendler ne, gelişen uzaktan eğitimin şu anki durumu, işte horizon raporlar... Böyle güncel konularla ilgili haftalık seminerlerimiz var.

İlgili merkezler içerisinde personelin yararlanabilmesi için özellikle geliştirme alanında kaynakların yer aldığı kütüphanelerin oluşturulduğu bulunmuştur:

B üniversitesi: İçerikle ilgili mesela geliştirme ile ilgili özellikle kendi içimizde mesela bir kütüphane oluşturduk, bunu söyleyebilirim. Bu kütüphanemize kitaplar aldık mesela, personelimizden gelen tamamen ihtiyaç üzerine gelen kitaplar aldık.

Ortaya çıkan “farklı illere/kurumlara eğitime gönderme”, “dışarıdan profesyonel destek”, “programlama becerisine yönelik eğitimler” ve “satın alınan sistemlerle/yazılımlarla ilgili teknik eğitimler” kodları ile web tabanlı uzaktan eğitim programlarında programların yürütülmesinden sorumlu ilgili merkezlerde personelin gelişimleri için kurum dışı destek ile yürütülen çalışmalar örneklendirilmektedir.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu personelin özellikle teknik meseleler hususunda farklı il veya kurumlara eğitim almak için gönderildiği ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Hatta personelimizi bazı teknik meselelerden dolayı İstanbul'a gönderiyoruz veya farklı illere gönderiyoruz.

C üniversitesi: Beni TRT'ye eğitim almak için göndereceklerdi. ... Seni TRT'ye eğitime gönderelim, orada bir yıl ışıkır, sestir, kurgudur eğitim al.

İlgili merkezlerde alınan bir sistem ya da yazılım ile ilgili merkez personeline sistem ya da yazılımların satın alındığı firmalar tarafından gerekli seminerlerin verilmesinin sağlandığı görülmüştür:

D üniversitesi: Teknik anlamda ise biz genellikle satın aldığımız herhangi bir sistem ya da bununla ilgili görüşmelerde genel kullanımı ile ilgili seminerler alıyoruz. Mesela bu Web TV sistemini ya da yazılımını satın aldık, onunla ilgili bir seminer oldu. Ya da LMS ile ilgili LMS'in arka planda veri tabanına müdahale noktasında ihtiyaçlar ortaya çıkınca arkadaşlara geliştiriciler tarafında o tür bir eğitimin verilmesini sağladık.

Bu destekler haricinde özellikle geliştirme ekibine yazılım geliştirme, kurum içerisinde kullanılan yazılımların entegrasyonu ya da modifikasyonu gibi işlemlerde dışarıdan profesyonel destek sağlanarak bu işlerin tamamlandığı ifade edilmiştir:

B üniversitesi: ... , geliştirme ekibimiz var ama bu ekibimizin çoğunluğu tabi üniversite içerisinde değil ama dışarıdan, işin açıkçası bu ... [X şehrinin] bir dezavantajı olabilir bu. ... Biz şöyle yapıyoruz, oradaki eksikliklerimizi bir şekilde giderecek alternatif yazılımları kendimiz geliştirme çabası içerisindeyiz. Bu konuda profesyonel destek de alıyoruz dışarıdan.

4.9. Teknik

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesi sürecindeki teknik yapı “donanım”, “network/ağ” ve “yazılım” alt kategorileri çerçevesinde toplamda 80 kod olarak ortaya çıkmıştır. Teknik kategorisi içerisinde kodların alt kategorilere göre dağılımı Tablo 4.8 içerisinde sunulmaktadır.

Tablo 4.8. Teknik kategorisi içerisinde elde edilen kodların alt kategorilere göre dağılımı

<i>Kategori Başlığı</i>	<i>Alt Kategoriler</i>	<i>Kod Sayısı</i>	<i>Kod Sayısı</i>	
Teknik	Donanım	13	13	
	Ağ/Network	3	3	
	Öğrenme Yönetim Sistemi Yazılımları	6	64	
	İçerik Geliştirme Yazılımları	12		
	Video Konferans Yazılımları	3		
	Öğrenme Yazılımları	7		
	Yazılım	Yönetim Yazılımları		10
	Sınav Yazılımları	3		
	Diğer Yazılım ve Teknolojiler	15		
	Yazılım Geliştirme	6		
	Yazılım Bakım	2		
	Toplam			

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülme sürecinde var olan teknik yapı sunuculardan oluşan donanım altyapısı; ağ ve domain kullanımını içeren network/ağ altyapısı; içerik geliştirme, video konferans, yönetim sistemleri gibi yazılımlar ve yazılım entegrasyon çalışmaları ile yazılım bakım süreçleri çerçevesinde açıklanmaktadır.

4.9.1. Donanım

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili uzaktan eğitim merkezlerinde donanım yapısı merkezlerin hepsinde ortaya çıkan sunucu; merkezlerin bazılarında ortaya çıkan kamera ve senkron canlı ders sunucusu; bir merkezde ortaya çıkan bilgisayar, kiralama barındırma usulü, Türk Telekom IDS Center, yedek sunucu, sunucu sayısı, bulut bilişim, hizmetin alındığı yerde sunucu barındırma, yedek video konferans sistemi, ULAKBİM sunucularında barındırma ve üniversite içerisinde barındırma olmak üzere 13 kod ile açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim sistemleri için kullanılan sunucuların bir kısmının üniversitelerin kendi ağ yapıları içerisinde, bir kısmının sistemin alındığı yerin kendi sunucuları üzerinde ve bir kısmının ise kiralama barındırma usulü hizmet veren başka merkezlerde barındırıldığı bulunmuştur:

B üniversitesi: Şimdi, şu anda bizim sunucularımız Telekom'un IDS Center'ında Ankara'da, dolayısıyla da üniversitenin network'ünü çok kullanmıyoruz. Kendi sunucularımız var, bunları da biz Türk Telekom'dan kiralama usulü barındırma yaptırarak bunların IDS Center'larında tutuyoruz. Ama şu anda üniversitemizde canlı ders sistemimizi, video konferans sistemimizi üniversitenin network'ünde barındırdık, en azından test amaçlı da olsa şu anda burada. Ama biz genelde problem yaşanmaması için böyle daha sağlıklı güvenli işleyen bir sistem üzerinde olmasını tercih ediyoruz ve şu anda tercihimiz Türk Telekom.

C üniversitesi: Enocta'nın kendi sunucuları var. Moodle bizim sunucularımızda.

D üniversitesi: Her ikisi, LMS ve OBS'miz kendi bilgi işlemimizde ancak video konferans yani Adobe Connect sunucumuzu ULAKBİM sunucularında barındırıyoruz.

4.9.2. Network/Ağ

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili uzaktan eğitim merkezlerinde network/ağ yapısı bir merkezde ortaya çıkan üniversitenin ağ/network altyapısı, domain ve ağ yapısı olmak üzere 3 kod ile açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesi sürecinde ilgili merkezlerde bazı sistemlere ait sunucular için dışarıdan barındırma hizmeti alınması haricinde üniversitenin network altyapısından bağımsız bir network yapısının kullanılmadığı ve sadece aynı network içerisinde e-posta işlemleri gibi işlemler için ayrı bir domain kullanıldığı bulunmuştur:

A üniversitesi: Bir ağ yapımız var ama bilgi işlemden kopuk değil.

B üniversitesi: ... , kendimizin daha doğrusu merkezimize ait bir domain ile beraber kullanıyoruz.

4.9.3. Yazılım

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili uzaktan eğitim merkezlerinde yazılım “öğrenme yönetim sistemi yazılımları”, “içerik geliştirme yazılımları”, “video konferans yazılımları”, “öğrenme yazılımları”, “yönetim yazılımları”, “sınav yazılımları”, “diğer yazılım ve teknolojiler”, “yazılım geliştirme” ve “yazılım bakım” alt kategorileri çerçevesinde toplamda 64 kod olarak ortaya çıkmıştır.

4.9.3.1. Öğrenme Yönetim Sistemi Yazılımları

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kullanılan öğrenme yönetim sistemi yazılımları merkezlerin bazılarında ortaya çıkan Moodle; bir merkezde ortaya çıkan Enocta LMS, Akademik LMS, Edugate LMS, açık kaynak yazılım ve ücretli/satın alınan yazılım olmak üzere 6 kod ile açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ilgili uzaktan eğitim merkezlerinde farklı gereksinimlere yönelik birden fazla öğrenme yönetim sistemi kullanılmaktadır. İlgili uzaktan eğitim birimleri tarafından yürütülen ortak

dersler için farklı öğrenme yönetim sistemi kullanılırken tamamen web tabanlı uzaktan eğitim programları için farklı yazılımlar, asenkrona dayalı programlar ile etkileşimli programlar için farklı yazılımlar kullanıldığı bulunmuştur. Kullanılan öğrenme yönetim sistemi yazılımları görüşmeler içerisinde aşağıdaki şekillerde örneklendirilmiştir:

C üniversitesi: Moodle kullanıyoruz, ben Moodle sorumlusuyum. Uzaktan programlar, Enocta kullanıyor. İki tane ayrı ayrı kullanılıyor, ikisinin kullanıcıları birbirinden ayrı.

D üniversitesi: Akademik LMS diye Advancity isimli şirketin bir LMS'i var, bir de ortak dersler için Edugate diye başka bir sistem kullanıyoruz. Yani niye iki LMS kullanıyoruz. Programların daha çok asenkrona dayalı programlarımızda bir LMS kullanıyoruz, daha etkileşimli programlarda Akademik LMS'i kullandık. Yani iki tane LMS'imiz var.

Ortaya çıkan “açık kaynak yazılım” ve “ücretli/satın alınan yazılım” kodları ile yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kullanılan öğrenme yönetim sistemlerinden açık kaynak kodlu olarak ücretsiz temin edilerek kullanılan yazılımlar ve ücret karşılığı şirketlerden temin edilen yazılımlar örneklendirilmiştir. Yükseköğretim kurumlarında hem açık kaynak kodlu ücretsiz yazılımların hem de ücret karşılığı şirketlerden satın alınan yazılımların kullanıldığı bulunmuştur:

C üniversitesi: ... Moodle açık kaynak, Enocta ücret karşılığı.

4.9.3.2. İçerik Geliştirme Yazılımları

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili uzaktan eğitim merkezlerinde kullanılan içerik geliştirme yazılımları merkezlerin bazılarında ortaya çıkan PowerPoint ve Word; bir merkezde ortaya çıkan Indesign, 3D Max, Illustrator, After Effect, video işleme programları, Microsoft Office programları, Web Expression, LRN Editor, Flash ve screen capture olmak üzere 12 kod ile açıklanmıştır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında farklı gereksinimleri olan metin tabanlı, video tabanlı ya da animasyon ve flash destekli içeriklerin geliştirilmesi için farklı yazılımların kullanıldığı görülmektedir. Bu içeriklerin hazırlanması için kullanılan yazılımlar görüşmelerde aşağıdaki şekillerde örneklendirilmiştir:

B üniversitesi: Mesela dokümanı biz bir hafta önceden falan istiyoruz, çekime de bir hafta sonra geliyor çünkü dokümanın hazırlanma süreci var bizde. İçeriği geliştiriliyor, PowerPoint sunusu hazırlanıyor, pdf'i Indesign'da hazırlanıyor.

C üniversitesi: ... , video işleme programlarını kullanıyoruz, bütün programlarda ortak. ... Microsoft Office kullanılıyor. Onun dışında, içerik geliştirme kısmında part-time öğrencilerimiz var, ... Onlar Web Expression kullanıyorlar, LRN Editor kullanıyorlar...

4.9.3.3. Video Konferans Yazılımları

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili uzaktan eğitim merkezlerinde kullanılan video konferans yazılımları merkezlerin hepsinde ortaya çıkan Adobe Connect; bir merkezde ortaya çıkan Perculus ve Web TV sistemi/yazılımı olmak üzere 3 kod ile açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında canlı dersler için kullanılan video konferans yazılımları görüşmeler içerisinde aşağıdaki şekillerde örneklendirilmiştir:

A üniversitesi: Adobe Connect bizim yedek sunucumuz onu da söylemeliyim. Adobe Connect'e göre biz Perculus kullanıyoruz. Perculus firması sağ olsun, bize sınıflarda hiç lisans kota gibi bir sınırlama getirmiyor. Aynı anda 100-150 kişi ya da 15 sınıf oradan sağlayabiliyoruz. Adobe Connect daha iyi olmasına rağmen biz onu kullanıyoruz.

C üniversitesi: Adobe Connect üzerinden yapılıyor sanal dersler.

D üniversitesi: ... , Adobe Connect kullanıyoruz. Yani yedekte bir şey daha var ama çoğunlukla bunu kullanıyoruz.

Ayrıca bir merkezde ortaya çıkan Web TV yazılımı ile yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programları çerçevesinde yürütülen ortak derslerde yükseköğretim kurumu içerisinde açık sınıf olarak verilen derslerin İnternet üzerinden canlı olarak izlenebildiği görülmüştür:

D üniversitesi: ... Web TV sistemini ya da yazılımını satın aldık.

D üniversitesi: Şimdi bizim bir de yine Web sayfamızda görmüşsündür, Web TV uygulamamız var. O da bizim canlı dersleri üniversite kampüste yaklaşık her bir dersi 10000-12000 kişi alıyor. 12000 kişiye biz açık ders sınıf uygulaması yapıyoruz. Açık sınıf her zaman açık öğrenci istediği zaman gelir, dersi o sınıf içinde dinler. Açık sınıfın bir de Web TV'sini yaptık. Biz bu açık sınıf dersini İnternet üzerinden canlı olarak yayınlıyoruz. Yani web konferansı şeklinde değil, Web TV olarak yayınlıyoruz.

4.9.3.4. Öğrenme Yazılımları

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kullanılan öğrenme yazılımları merkezlerin bazılarında ortaya çıkan etkileşimli materyaller; bir merkezde ortaya çıkan etkileşimli öğrenme araçları, etkileşimli dönüt sistemleri, adaptive curriculum, etkileşimli sorular, etkileşimli teknolojiler ve konu işleme modülü olmak üzere 7 kod ile açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında etkileşimli materyaller, etkileşimli dönüt sistemleri, etkileşimli sorular gibi etkileşimli teknolojilerin kullanılmadığı bulunmuş ve bunların günümüzde web tabanlı uzaktan eğitim programlarında geliştirilmesi gereken teknolojiler olduğu görülmüştür:

B üniversitesi: Hani mesela hala sunum dokümanlarımızı pdf olarak veriyoruz öğrencilere, yazılı materyallerimizi. Bu biraz daha etkileşimli materyallere dönüştürülebilir. Hani videolarımız var normal iletişim etkileşim olanaklarımız var ama bu mesela biraz daha etkileşimli teknolojiye geçebilir.

4.9.3.5. Yönetim Yazılımları

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili merkezlerde kullanılan yönetim yazılımları merkezlerin bazılarında ortaya çıkan öğrenci yönetim/bilgi sistemi ve ticket sistemi; bir merkezde ortaya çıkan derslere katılımın takibi, kurumsal olarak sayılma/takip, öğrenci otomasyon sistemi, not giriş sistemi, soru sistemi, veri tabanı araçları, öğrenci login/giriş ekranları ve istek talep takip sistemi olmak üzere 10 kod ile açıklanmıştır.

Görüşmelerde yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programları çerçevesinde öğrenci yönetim/bilgi sistemi, öğrenci otomasyon sistemi, not giriş sistemi gibi yönetim yazılımlarının kullanıldığı görülmüştür:

B üniversitesi: ... biz kendi şeyimizi dışarıdan da destek alarak sınav sistemimizi, öğrenci yönetim sistemimizi, öğrenci otomasyon sistemimizi buna benzer sistemlerimizi geliştirmeye başladık ve yaptık da.

Ayrıca sistemden alınacak raporlamalar için çeşitli veri tabanı yazılım araçlarının kullanıldığı ifade edilmiştir:

C üniversitesi: Ben Moodle için veri tabanı araçları kullanıyorum, raporlamalar için.

Öğrenci destek taleplerinin sisteme girişinden itibaren, ilgili kişiler arasında yönlendirilebilmesi ve gelen taleplerin kapatılma durumları ile ne kadar sürede kapatıldıklarına yönelik bilgilerin takibi için ticket management sistemi ya da istek talep takip sistemi gibi yazılımların kullanıldığı bulunmuştur:

A üniversitesi: Öğrencilerin teknik sorun ve idari sorunları da oluyor. Öğrenci belgesi alacak, sınavında oturumu koptu veya falanca derse erişemiyor gibi bir takım haklı ya da haksız gerekçeleri oluyor. Bunlar için bir soru sistemimiz var, ticket sistem deniyor ticket management deniliyor. Oraya soru olarak bırakıyor, her programda bu sorular programın teknik koordinatörüne düşüyor. Program koordinatörleri kendisi yanıt verebiliyorsa kendisi veriyor, yanıt veremiyorsa sistemin içinde yönlendiriyor. Bu iş kapanana kadar seyahat edip en sonunda kapanıyor. Biz kapanmış ve kapanmamış soru sayısını merkezden oturup sayabiliyoruz, takip edebiliyoruz otomatik olarak.

D üniversitesi: Bizim canlı sınıfımızda ve diğer bilgi işlem ekibimizde, program sorumlularımızda bunların kullandığı bir istek talep takip sistemi var. Öğrencinin talebi bu sistem içerisine düşüyor ise burada takip ediliyor.

4.9.3.6. Sınav Yazılımları

Yükseköğretim programlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kullanılan sınav yazılımları bir merkezde ortaya çıkan sınav sorularının sisteme entegrasyonu, sınav sistemi testi ve sınav sistemi olmak üzere 3 kod ile açıklanmıştır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında çevrim içi ortamda yapılan sınavlar için çeşitli sınav yazılım sistemlerinin kullanıldığı bulunmuştur. Bu sınav yazılımlarının ne kadar çok öğrenci ile test edilebilirse ortaya çıkabilecek problemlerin o kadar net öngörüldüğü ve ortaya çıkan problemler doğrultusunda yeni yazılımlar geliştirme veya temin etme gibi desteklerin planlandığı ifade edilmiştir:

B üniversitesi: ... , bir online sınav meselesini Moodle'da yaptığımız zaman 8000 kişiye 5000 kişiye kadar problem yaşamıştık. Zannediyorum kimse de bu kadar ciddi bir sayı ile test etmemiştir Moodle sınav sistemini... Ve problemler yaşadığımız için birtakım veri tabanında şişmeler şunlar bunlar hız problemi olduğu için daha çok sonra biz dışarıdan da destek alarak kendi sınav sistemimizi ... geliştirmeye başladık ve yaptık da.

Bu sınav sistemlerine soru girişlerinin ilgili uzaktan eğitim merkezi personeli ya da dersin öğretim elemanı tarafından yapıldığı görülmüştür:

C üniversitesi: ... bir de soruları bu sene öğrettik, geçen sene soruları da bize veriyorlardı, sisteme biz entegre ediyorduk soruları. ... online sınavlar için şimdi kendileri yapıyorlar...

4.9.3.7. Diğer Yazılım ve Teknolojiler

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programları çerçevesinde kullanılan öğrenme yönetim sistemi yazılımları, içerik geliştirme yazılımları, video konferans yazılımları, öğrenme yazılımları, yönetim yazılımları ve sınav yazılımları gibi kategoriler haricindeki yazılımlar diğer yazılımlar başlığı altında incelenmiştir.

Diğer yazılımlar merkezlerin bazılarında ortaya çıkan sisteme giriş kullanıcı adı ve şifresi, standart şifreleme sistemi, Web sitesi; bir merkezde ortaya çıkan sistemden otomatik mail gönderimi, asenkron araçlar, senkron araçlar, geçerlilik kodu, barkod, kare kod, mobil teknolojiler, Trello, gmail accountu, sistemden otomatik proje konusu dağıtımı, sistemden proje konusu seçimi ve sisteme ödev upload etme/yükleme olmak üzere 15 kod çerçevesinde açıklanmıştır.

Ortaya çıkan “sisteme giriş kullanıcı adı ve şifresi” ve “standart şifreleme sistemi” kodları ile web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kullanılan öğrenme yönetim sistemlerine öğrenci ve öğretim elemanı girişleri için ilk şifre işlemlerinin nasıl yapıldığı anlatılmaktadır. Öğretim elemanlarına sisteme giriş şifrelerinin ilgili uzaktan eğitim merkezi tarafından verildiği, öğrencilere ise yine merkez tarafından verildiği ve standart bir şifreleme yönteminin kullanıldığı görülmüştür:

B üniversitesi: Hocalar çekim yaptıktan sonra onlara birer şifre veriyoruz, sisteme giriyorlar...

B üniversitesi: Onları biz veriyoruz, şöyle ki öğrencilerin bilgileri bize geliyor. Zaten uzem'in belirlediği standart şifreleme sistemi var. Ona göre adı soyadı vs. bilgileri gelen öğrenciler bizim belirlediğimiz şifre ve kullanıcı adı ile giriş yapabiliyorlar. Öğrencilere kullanıcı adınız ve şifreniz şudur diye sms atıyoruz bütün öğrencilere.

C üniversitesi: Öğrenci numarası ve üniversitenin verdiği mail adresi ile bir kombinasyon yapıp, öğrencilere bir giriş veriyoruz.

Ortaya çıkan “sistemden otomatik mail gönderimi”, “sisteme ödev upload etme/yükleme”, “sistemden proje konusu seçimi”, “sistemden otomatik proje konusu dağıtımı” ve “sistem üzerinde e-mail gönderimi” kodları ile web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kullanılan öğrenme yönetim sistemleri v.b. sistemler üzerinde olması gereken ya da eklenmesi gereken yazılım özellikleri ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Tabi ki uzaktan eğitim programlarında. Mesela ürün üretmeye yönelik projelerimiz var. Öğrenci mutlaka bir şey yapmış olarak, elinde bir şey ile geliyor. ... Bu konu bankasından öğrenci kotaları var, mesela bir konu vermişiz 3 kişi yapabilir, erken giren seçiyor. Eğer öğrenci ilgili periyotta konuları seçmediyse, bu kez sistem otomatik olarak onlara elde kalan konulardan dağıtıyor. Böyle bir yaklaşımımız var.

B üniversitesi: Öğrenciye dersinden bir gün önce mesaj gidiyor, e-mail, şu saatte canlı dersiniz vardır diye. Hocaya da gidiyor bu mail öğrenciye de gidiyor. ... Sistem otomatik olarak gönderiyor. Bizim buradan otomatik, elle yapmıyoruz, ama biz bunu. Biz o programa girdikten sonra şuradaki programda ne varsa arka planda bu otomatik çekiyor ve oradan gönderttiriyoruz. ... Hocaya da gidiyor, öğrenciye de gidiyor.

C üniversitesi: Mesela teknik çizim hocası bir ödev istiyor. Öğrenciler yapıyorlar, onun bir fotoğrafını çekiyorlar, tarıyorlar ya da dijital olarak dersin sayfasından upload ediyorlar.

Ortaya çıkan “geçerlilik kodu”, “barkod” ve “kare kod” kodları ile yükseköğretim programlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarına öğrenci kaydı esnasında kullanılan teknolojiler örneklendirilmiştir:

A üniversitesi: Tüm üniversitenin öğrencileri için ön kayıt var. Yani şöyle bir prosedürümüz var. Öğrenci giriyor, bütün bilgilerini deklare ediyor, ön sisteme giriyor, sistemden print alıyor. Print aldığı anda o nüshayı imzalıyor, print altında bir tane güvenlik numarası çıkıyor ve barkod çıkıyor. Evraklarıyla birlikte onu getiriyor bize kayıt günü. Kayıt günü biz barkod'u okuyoruz. Eğer orada yazılı olan barkod ile sistemdeki barkod ve güvenlik numarası örtüşüyor ise yani öğrenci print aldığı anda ben evliyim, efendim Web'e girdiği bilgiyi değiştirmiş bekarım diyorsa sistem onu kabul etmiyor. Bir geçerlilik kodu var altta, barkodu okutduğumuzda eğer sistem doğruluyorsa, beyan esaslı kabulü ile öğrencinin beyanını bir dakikada alıp hemen kaydını gerçekleştiriyoruz.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili merkezlere ait Web sayfaları ortaya çıkan “Web sitesi” kodu ile açıklanmaktadır. Görüşmelerde Web sitelerinin statik Web sayfalarından oluştuğu ifade edilmiştir. Ayrıca Web sitesi üzerinden öğrenciler için duyuru alanlarının, bilgilendirme sayfalarının ve çevrim içi kütüphane hizmetlerine erişimin sağlandığı alanların yer aldığı ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Şimdi her ders için bir sayfa hazırlamıyoruz ama yeni sistemimizde yeni Web sitemizde, derslerin ne olduğunu, öğretim elemanlarının kimler olduğunu, ondan sonra derslerin içerikleri ile ilgili birtakım bilgilerin bulunabileceği bölümler olacak var şu anda da.

C üniversitesi: Statik sayfalarımız var. Böyle karşılama sayfası gibi uzem...edu.tr üzerinde. ... Ama onlar statik sayfalar tabi ki, sadece duyuru sayfaları var. O da sınav zamanları ya da kayıt zamanları bilgilendirme amaçlı duyurular oluyor.

D üniversitesi: Web sayfamızı anlık duyurulara kullanıyoruz.

D üniversitesi: Mesela bizim Web sayfamızda ana sayfamızda kütüphanede online kaynaklar var, kütüphanenin online erişimi var, online veri tabanları var.

4.9.3.8. Yazılım Geliştirme

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili uzaktan eğitim merkezlerinde yazılım geliştirme merkezlerin bazılarında ortaya çıkan Moodle modifikasyonları, yazılım geliştirme, yazılım entegrasyon; bir merkezde ortaya çıkan sistemlerin birbirleri ile konuşması, Web arayüzü ve alternatif yazılımlar olmak üzere 6 kod ile açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programları kapsamında ilgili merkezlerde kullanılan yazılımların birbirleri ile konuşturulması için yazılım geliştirme çalışmaları yapıldığı görülmüştür:

D üniversitesi: Şimdi bizim bu öğrenci bilgi sistemi, şu an kullandığımız web tabanlı video konferans sistemi ve sonra bizim başka sistem vardı. Biz bunların öğrenme yönetim sisteminin, canlı sınıf sistemi ve öğrenme yönetim sisteminin birbirleri ile konuşması için biz geliştirme çalışması yapıyoruz kendi bünyemizde. Bunlar için dışarıdan destek almıyoruz, bizim kendi bilgi işlem ekibimiz bu geliştirmeleri yapıyor.

Ayrıca gerekli olan bazı işlevleri var olan yazılımlar sağlayamadığı zaman var olan yazılımlar üzerinde modifikasyonlar yapıldığı, modifikasyonların da işe yaramadığı noktalarda ise alternatif yazılımlar geliştirilerek var olan sistemlere entegrasyon yapıldığı ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Evet, geliştirme ekibimiz tabii var ama bu ekibimiz çoğunluğu tabii üniversite içerisinde değil ama dışarıdan, işin açıkçası bu ... [X şehrinin] bir dezavantajı olabilir. Bir geliştirme ekibimiz var ve Moodle üzerinde birtakım modifikasyonları yapıyoruz ama Moodle üzerinde yapılacak modifikasyonlar da sınırlı tabii. Biz şöyle yapıyoruz, oradaki eksikliklerimizi bir şekilde giderecek alternatif yazılımları kendimiz geliştirme çabası içerisindeyiz.

4.9.3.9. Yazılım Bakım

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili uzaktan eğitim merkezlerinde yazılım bakım hususu bir merkezde ortaya çıkan lisans kota ve yazılım sürümlerinin güncellenmesi olmak üzere 2 kod ile açıklanmıştır.

Kullanılan video konferans yazılımlarında lisans kota sınırlamaları olduğu ve programlarda kullanılacak video konferans yazılımları seçilirken lisans kota sınırlaması olmayanların seçildiği görülmüştür:

A üniversitesi: Adobe Connect bizim yedek sunucumuz onu da söylemeliyim. Adobe Connect'e göre biz Perculus kullanıyoruz. Perculus firması, bize sınıflarda hiç lisans kota gibi bir sınırlama getirmiyor.

Yazılım bakım çerçevesinde web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kullanılan video konferans yazılımları gibi yazılımların gerekli sürüm güncellemelerinin takip

edilmesi gerektiği ve yazılım güncellemelerinin gereken zamanlarda yapılmamasının canlı dersler esnasında istem dışı sorunlara sebep olabileceği bulunmuştur:

A üniversitesi: Bazen istem dışı şeyler oluyor mesela geçen hafta yoğun bir şekilde yaşadık öyle. Ondan sonra uzaktan eğitim merkezi video konferans yazılımlarının sürümlerini güncelledi.

4.10. Program Değerlendirmesi

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelik program değerlendirme “değerlendirme öğeleri”, “süreç değerlendirme” ve “sonuç değerlendirme” alt kategorileri çerçevesinde toplamda 26 kod olarak ortaya çıkmıştır. Program değerlendirme kategorisi içerisinde kodların alt kategorilere göre dağılımı Tablo 4.9 içerisinde sunulmuştur.

Tablo 4.9. Program Değerlendirmesi kategorisi içerisinde elde edilen kodların alt kategorilere göre dağılımı

<i>Kategori Başlığı</i>	<i>Alt Kategoriler</i>	<i>Kod Sayısı</i>
<i>Program Değerlendirmesi</i>	Değerlendirme Öğeleri	19
	Süreç Değerlendirmesi	5
	Sonuç Değerlendirmesi	2
<i>Toplam</i>		26

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının değerlendirme; programların değerlendirmesinde kullanılan öğeler, süreç içerisinde programların değerlendirmesine yönelik yapılanlar ve dönem sonlarında programların değerlendirmesine yönelik yapılanlar çerçevesinde açıklanmıştır.

4.10.1. Değerlendirme Öğeleri

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelik değerlendirme öğeleri merkezlerin bazılarında ortaya çıkan aylık sistem logları/raporları, canlı ders istatistikleri, öğrenci başarıları; bir merkezde ortaya çıkan başarısızlık sebepleri, birikimli başarı grafikleri, forumların aylık raporları, frekans analizleri, işlerin planlandığı gibi yürüyüp yürümediği, öğretim tasarımının uygunluğu, ortalama grafikleri, program dosyası, sayılabilirlik, standartların takip ve kontrolü, yazılı dönem sonu rapor dosyaları, öğrenme çıktılarının gerçekleştirilme oranı, yıllık faaliyet raporları ve düzenleyici önleyici faaliyet olmak üzere 19 kod ile açıklanmıştır.

Merkezlerle yapılan görüşmelerde programların değerlendirmesinde web tabanlı uzaktan eğitimde kullanılan öğrenme yönetim sistemleri ya da canlı ders sistemleri

gibi sistemler üzerinden alınan aylık raporlamaların ve istatistiklerin kullanıldığı ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Şunu da söylemeyi unuttum, her ay biz aylık olarak akademik birim koordinatörlerine sistem loglarını, raporlarını gönderiyoruz. Yani diyoruz ki hocam bakın, sizin dersinizde ya da programınızda 5 tane öğretim elemanı var ve bu öğretim elemanları LMS sistemine şu tarihte girmiş, şu kadar süre girmiş ve şu kadar cevap yazmış forumlara.

D üniversitesi: Canlı sınıf derslerinin verilmesinin ve işleyişinin aylık raporlaması var. Aylık olarak bunun raporlamayı, enstitü ile paylaşıyor, bizim de arşivlerimizde yer alıyor.

B üniversitesi: ... canlı ders, canlı derslerin istatistiğini çıkardık. Hocam bu hoca kaç dakika ders yapmış ortalama, kaç öğrenci katılmış, bütün hocaların raporunu verdik.

Programların değerlendirmesinde kullanılan öğeler olarak ortaya çıkan öğrenci başarısı kodu birikimli başarı grafikleri, frekans analizleri, ortalama grafikleri ve başarısızlık sebepleri ile beraber ortaya çıkmıştır. Öğrenci başarısının sunulan birikimli başarı grafikleri, frekans analizleri ve ortalama grafikleri üzerinden değerlendirilerek ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda öğrencilerin başarısızlık sebeplerinin incelenerek bu çalışmalar neticesinde varsa var olan sıkıntılar ile ilgili düzenleyici faaliyetlerin geliştirildiği ifade edilmiştir:

C üniversitesi: Ben kendi ilgilendiğim alan ile ilgili her sınav zamanı frekans analizleri, ortalama grafikleri olsun, onları yapıp sunuyorum, rektörlükte ana sayfada yayınlanıyor o da, tüm herkesin göreceği şekilde. ... öğrencilerin okul başarılarını raporlaştırıyorum. Tabi orada hocalarla dönem sonunda ya da ortasında konuşuluyor, öğrencilerin durumunu nasıl görüyorsunuz, öğrenciler anlıyor mu dersi.

A üniversitesi: Her dönem değerlendiriliyor. İşte bunu uzaktan eğitim koordinatörlüğü yapıyor. Her programın geçmiş senelere göre birikimli başarı grafiklerini getiriyor, komisyonun huzurunda ilgili program sorumlularının huzurunda sunuyor ve olası başarısızlık sebepleri tartışılıp, düzenleyici önleyici faaliyet geliştiriliyor. Her dönem yapılıyor bu. ... direk öğrencinin başarısına bakılıyor açıkçası.

Programların değerlendirmesinde bir başka öğe olarak web tabanlı uzaktan eğitim programlarının örgün eğitim programlarındaki öğrenme çıktılarını gerçekleştirip gerçekleştirmediğine bakıldığı bulunmuştur:

A üniversitesi: ... yaptığımız programlardaki öğrenci çıktıları ile örgün programlardaki öğrenim çıktıları ne kadar gerçekleşiyor.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının değerlendirmesi kapsamında her program için bir program dosyası hazırlanarak bu dosyanın koordinatörlerle yapılan toplantılarda paylaşıldığı ifade edilmiştir. Program dosyası içerisinde öğrenme yönetim sisteminden ve canlı ders sisteminden alınan log ve raporlar veya programdaki hocalara yönelik planlanan akademik takvime uyulup uyulmadığı, sınavlara hazırlık kapsamında soruların ilgili birime iletilip iletilmediği gibi raporlar hazırlanarak ilgili program sorumlularına/koordinatörlerine iletilmektedir. Bunlara ek olarak, forumların takibi yapılarak forumlardan alınan raporlar, öğretim

elemanlarının forum üzerinde ne kadar etkin olduğu ve öğrencilerin cevaplarına dönüş yapma oranları da değerlendirilerek program koordinatörlerine/sorumlularına sunulmaktadır. Program koordinatörleri/sorumluları ile yapılan toplantılarda sunulan program dosyasının içerikleri görüşmelerde aşağıdaki şekilde sunulmuştur:

B üniversitesi: Oturduk sistemden hem Moodle'dan hem canlı dersten, tabi bak bu biraz eksik kalan dosyalardan bir tanesi örnek olarak ama dosya hazırladık her programa, her kişiye birer dosya hazırladık verdik kendi programı ile ilgili. ... Şimdi biz aynı buna benzer bir şey daha vardı, canlı ders, canlı derslerin istatistiğini çıkardık. Hocam bu hoca kaç dakika ders yapmış ortalama, kaç öğrenci katılmış, bütün hocaların raporunu verdik.

B üniversitesi: Bak bu dosyada değişik raporlar var inceleyebilirsin, bu raporları ileride daha da geliştireceğiz tabi ki. Bütün bu aylık toplantılardaki bütün amacımızda bunun takibi ve öneminin artırılması.

B üniversitesi: Daha sonra forumları takip ediyoruz, hocalar forumlara giriş yapıyorlar mı diye çünkü öğrenciler çok fazla soru soruyorlar kendi dersleri ile ilgili. Forumların aylık olarak raporlarını çıkarıyoruz, hocalar sisteme giriş yapmışlar mı yapmamışlar mı diye. Daha sonra koordinatörler toplantısında o forumlarla ilgili raporlarda görüşülüyor hocalar tarafından.

Belirtilen aylık olarak sunulan sistem logları/raporları ya da aylık toplantılarda sunulan program dosyalarına ek olarak dönem sonunda da programlarla ilgili dönem sonu raporlarının oluşturularak bu dönem sonu raporları üzerinden genel bir değerlendirmenin de yapıldığı görülmüştür:

B üniversitesi: ... her dönem sonunda akademik birim koordinatörlerini çağırıp, onlara gerekli raporları verip...

Bu raporlara ek olarak birimler tarafından hazırlanan yıllık faaliyet raporlarının da yükseköğretim kurumu yönetimine sunulan değerlendirme öğeleri arasında yer aldığı görülmüştür:

D üniversitesi: Şimdi faaliyet raporu olarak yıllık sunuyoruz...

Toplantılarda kullanılan değerlendirmeler için hazırlanmış program dosyaları, uzaktan eğitimde kullanılan sistemlerden alınan loglara ait raporlar beraberinde uzaktan eğitim birimlerinin idarecileri tarafından kendi birimlerine ait standartlara yönelik kontrollerin de olduğu belirtilmektedir. Bu çerçevede öne çıkan öğelerin belirlenen standartların takibi doğrultusunda öğretim tasarımının uygunluğu, işlerin planlanan doğrultuda yürütülüp yürütülmediği, canlı derslerin ortamı ve dokümanların belirlenen standartlara uygunluğu olduğu görülmüştür:

B üniversitesi: ... bizim standartlarımızı burada tabi biz kendimiz kontrol ediyoruz. Burada en önemli şeylerden birisi, mesela ben müdür olarak diyelim, ... , ben şunu yapıyorum, öğretim tasarımımızın bizim planladığımız işlerin yürüyüp yürümediğini ben kontrol ediyorum. Yani bir takım standartları mesela nedir, canlı derslerde ne yapıyorlar mesela. ... Derslerle ilgili, dokümanlarla ilgili mesela takibimiz var evet...

Değerlendirmede kullanılan öğelere ek olarak değerlendirme öğelerinin niteliğine yönelik ortaya çıkan sayılabilirlik kodu ile de kullanılan sistemlerin sayılabilirlik imkanı sunması ile değerlendirmenin daha etkin yapılabileceği ifade edilmiştir:

A üniversitesi: ... bizde platform içerisinde, bunların sayılabilir olması gerekiyor. Uzaktan eğitimde platform kullanımı derli toplu oluyor. Şimdi mesela 3 tane hoca var, 3'ü farklı yerlere farklı şeyler yazdı. Bunlar sayılamaz...

4.10.2. Süreç Değerlendirmesi

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelik süreç içerisindeki değerlendirme merkezlerin bazılarında ortaya çıkan aylık koordinatörler toplantısı; bir merkezde ortaya çıkan süreç içerisinde resmi değerlendirme, forum üzerinden öğrenci şikayetleri, canlı derslerde mini öğrenci anketleri ve rektörlük görüşmeleri ve brifingleri olmak üzere 5 kod ile açıklanmıştır.

Görüşmelerde süreç içerisinde web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelik değerlendirmelerin yapılması için aylık toplantıların düzenlendiği ve bu toplantılara hem uzaktan eğitim birimi hem de akademik birim tarafından yetkililerin katılarak programın gidişatına yönelik değerlendirmelerin yapıldığı görülmektedir. Bu toplantılarda uzaktan eğitim birimi tarafından web tabanlı uzaktan eğitim hizmeti sunulan sistemlerden alınan loglardan/raporlardan ortaya çıkan verilerin sunulduğu, varsa öğretim elemanları ile ilgili, öğrencilerin canlı derslere katılımı ile ilgili veya eksik kalan işlemlerle ilgili sorunların gündeme getirilerek iyileştirmelerin nasıl yapılabileceğinin görüşüldüğü ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Şimdi biz ne yapıyoruz, mesela daha dün oldu bu, program koordinatörünün biri aradı, yani sistem oturmaya başladı, dedi hocam bizim yüksek lisansımızda katılım az dedi. Biz konuştuk geçen gün program koordinatörlerini topladık. Ayda bir yapıyoruz artık. ... Bak şimdi koordinatörler toplantısında ne yaptık biz, ... Oturduk sistemden hem moodle'dan hem canlı dersten, tabi bak bu biraz eksik kalan dosyalardan bir tanesi örnek olarak ama dosya hazırladık her programa, her kişiye birer dosya hazırladık verdik kendi programı ile ilgili. ... Her ayın son cuma günü saat 10.00 gibi sabahleyin toplantıyı yapıyoruz, kesinlikle birim koordinatörü ve program koordinatörleri geliyor. O gün gündeme göre de döneme göre de öğrenci işleri vs. memur da gerektiği zaman çağırıyoruz.

D üniversitesi: Program koordinatörleri ile zaten biz sık sık bir araya geliyoruz. Şimdi tabi seviye seviye, biz kendi içimizde zaten sürekli onu takip ediyoruz. Canlı sınıf derslerinin verilmesinin ve işleyişinin aylık raporlaması var. Aylık olarak bunun raporlanıp, enstitü ile paylaşılıyor, bizim de arşivimizde yer alıyor. ... Öğretim elemanları ile ilgili de dönem başlarında bir toplantımız oluyor ve rutin devam eden koordinatör toplantılarında işte öğretim üyelerinin sıkıntıları ya da programdan beklentiler, bunları okuyup anlık giderme ya da işte anlık çözümler bulma yoluna gidiyoruz. ... Aylık oluyor.

Uzaktan eğitim birimi ve program koordinatörlerinin katılımı ile gerçekleşen rutin koordinatörler toplantılarındaki değerlendirmelere ek olarak görüşmelerde forum

üzerinden ve canlı derslerde uygulanan mini anketler üzerinden öğrenci görüşlerinin de elde edildiği ifade edilmiştir:

C üniversitesi: Bu sene de sınavdan sonra ben bir forum oluşturarak forumda bir başlık açarak sordum. Sınav nasıldı, beklediğiniz gibi miydi, içeriklerin uyumlayan bir şey[i] var mıydı gibi öğrencilerin şikayetlerini aldık.

D üniversitesi: ... , mesela ara ara biz canlı derslerde anketler mini anketler uyguluyoruz işte dersi beğeniyorlar mı, nasıl gidiyor şeklinde öğrenci takibi noktasında.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelik süreç değerlendirmesinin ilgili uzaktan eğitim birimi ve akademik birim arasındaki değerlendirmeden ibaret olduğu ve web tabanlı uzaktan eğitim programlarında sürece dair resmi bir değerlendirmenin olmadığı bulunmuştur. Görüşmede web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelik yükseköğretim kurumu yönetimi ya da ilgili üst yönetimlerle yapılan bir değerlendirme sürecinin olup olmadığı sorulduğunda yükseköğretim kurumu içerisinde üst yönetimlerin dahil olduğu bir süreç değerlendirmesinin olmadığı ve resmi olmayan şekilde dönem içerisinde rektörlerle yapılan genel görüşmelerde web tabanlı uzaktan eğitime yönelik brifinglerin verildiği ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Üniversite içerisinde, süreç içerisinde resmi bir değerlendirme yok. ...üniversite bazında bir şey yapmıyoruz, genelde bizim işimiz akademik birimlerle yani rektörlüğe rapor vs. göndermiyoruz.

D üniversitesi: ... biz dönem dönem yani onun çok belirli bir periyodu yok ama rektörlükle görüşürken o faaliyet raporu hazırlamanın dışında rektörlüğe durumumuz ile ilgili brifingler veriyoruz.

4.10.3. Sonuç Değerlendirmesi

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelik sonuç değerlendirmesi bir merkezde ortaya çıkan akademik birim koordinatörleri ile dönem sonu toplantısı ve komisyon toplantısı olmak üzere 2 kod ile açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelik sonuç değerlendirmesi için dönem sonlarında akademik birim ile uzaktan eğitim birim yetkilileri arasında ya da varsa ilgili üst komisyonların katılımı ile toplantıların yapılarak bu toplantılar çerçevesinde değerlendirmelerin yapıldığı görülmektedir.

“Akademik birim koordinatörleri ile dönem sonu toplantısı” kodu çerçevesinde öncelikle uzaktan eğitim birimi tarafından akademik birim sorumlularına dönem değerlendirmesine dair sonuçların aktararak beraberce değerlendirmenin yapıldığı ve bu toplantı neticesinde akademik birim yetkililerinin programlarda ders veren öğretim elemanları ile ayrıca bir değerlendirme toplantısı yaptığı ifade edilmiştir:

B üniversitesi: ... her dönem sonunda akademik birim koordinatörlerini toplayacağız, genel problemlerimizi, programla ilgili değerlendirmelerimizi kendilerine iletacağız, hatta bunu yazılı da vermeyi düşünüyoruz. Ondan sonra bunların da öğretim elemanları ile görüşüp, eksikliklerin temin edilmesini isteyeceğiz.

Ayrıca “komisyon toplantısı” kodu çerçevesinde her dönem sonunda uzaktan eğitim koordinatörlüğü öncülüğünde programların değerlendirmesine yönelik yapılan bir toplantı pratiği ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Her dönem değerlendiriliyor. İşte bunu uzaktan eğitim koordinatörlüğü yapıyor. Her programın geçmiş senelere göre birikimli başarı grafiklerini getiriyor, komisyonun huzurunda ilgili program sorumlularının huzurunda sunuyor ve olası başarısızlık sebepleri tartışılıp, düzenletici önleyici faaliyet geliştiriliyor. Her dönem yapılıyor bu.

4.11. Akreditasyon

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında akreditasyon “akreditasyon alanları” ve “akreditasyon öğeleri” alt kategorileri çerçevesinde toplamda 16 kod olarak ortaya çıkmıştır. Akreditasyon kategorisi içerisinde kodların alt kategorilere göre dağılımı Tablo 4.10 içerisinde sunulmaktadır.

Tablo 4.10. Akreditasyon kategorisi içerisinde elde edilen kodların alt kategorilere göre dağılımı

Kategori Başlığı	Alt Kategoriler	Kod Sayısı
Akreditasyon	Akreditasyon Alanları	5
	Akreditasyon Öğeleri	11
Toplam		16

Akreditasyon kategorisi öğretim tasarımının akreditasyonu, uzaktan eğitim içeriğinin akreditasyonu gibi uzaktan eğitim programlarına yönelik akreditasyon alanları ve kalite kültürü, kalite senaryoları, kalite standartları, kurumsal kalite ve öğretim tasarımındaki minimal eğitsel öğeler gibi akreditasyon öğeleri çerçevesinde açıklanmıştır.

4.11.1. Akreditasyon Alanları

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında akreditasyon alanları bir merkezde ortaya çıkan iç akreditasyon, öğretim tasarımının akreditasyonu, program akreditasyonu, uzaktan eğitim içeriğinin akreditasyonu ve uzaktan eğitimde akreditasyon olmak üzere 5 kod ile açıklanmıştır.

4.11.2. Akreditasyon Öğeleri

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında akreditasyon öğeleri bir merkezde ortaya çıkan akreditasyon kuruluşu, kalite kültürü, kalite senaryoları, kalite standartları,

kurumsal kalite, öğretim tasarımındaki minimal eğitsel öğeler, ön yeterlilikler, profesyonel otoriteler, profesyonel taraf, programın alt yeterlilikleri ve sistem kültürü olmak üzere 11 kod ile açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında uzaktan eğitimde akreditasyon çerçevesinde akreditasyon alanları ve akreditasyon öğeleri görüşme içerisinde aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

A üniversitesi: ...uzaktan eğitimde topyekün bir akreditasyonun zor olduğu gündeme geldi. Zira bir öğretim tasarımı açısından bakmak lazım, bir profesyonel taraftan bakmak lazım bir de sistem kültürü olarak bakmak lazım. Kurumsal kalite diye bir şey var işte ISO9000 gibi kalite standartlarının olması kurumda bir kalite kültürünü başlatıyor. Ama uzaktan eğitim içeriğinin akreditasyonu deyince veya programın akreditasyonu bambaşka bir şeye giriyor. Mesela diyelim ki bir elektrik mühendisliği programı yaptınız. Siz bunu ne kadar akredite ederseniz edin, bunu şu anda akredite edecek olan kuruluş Türkiye’de MÜDEK, MÜDEK denilen akreditasyon kuruluşu. Dolayısıyla profesyonel anlamda baktığımızda program akreditasyonu denildiğinde bunu ilgili akreditasyon ajanlarının MÜDEK’in, ABET’in, FEDEK’in veya Türkiye Psikologlar Derneği gibi ki bunların sayısı gitgide artıyor. Bunların programları akredite etmesi lazımdır. Ancak kurumun kendi kalite kültürü içerisinde bir ders uzaktan eğitimde yayınlanmaya değerli midir? Yeterli eğitsel öğeleri taşıyor mu diye bir iç akreditasyonu olmalıdır. İşte belki burada öğretim tasarımının akreditasyonunu... Yani öğretim tasarımında minimal eğitsel öğeler neler olmalı, buna bakmak lazım...

Ayrıca YÖK tarafından yükseköğretim kurumlarında açılmakta olan web tabanlı uzaktan eğitim programlarının henüz açılma aşamasında iken tasarlanan programın alt yeterlilikleri sağlayıp sağlamadığına ve içerik tasarımındaki eğitsel öğelere de bakılabileceği ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Şimdi burada YÖK açısından baktığımızda tabii ki taraflar da var. ... YÖK’ün aslında bir program akreditasyonu da belki yapması beklenebilir. Bütüncül bir şeyde... Bu belki profesyonel otoritelerce kabul edilmez ama bunun adına programın alt yeterlilikleri sağlaması gibi bir şey de diyebiliriz bu akreditasyona. Çünkü profesyonel akreditasyon ilgili derneğin yapacağı bir şeydir, bu dünyada da böyle. Ama onlar sonuca bakıyor, öğrencinin yetiştirme düzeyine bakıyor ve sistematik iyileşme döngüsü var mı ona bakıyorlar. Program kendi kistaslarına göre yapılandırılmış mı ona bakıyorlar. Örneğin, bir FEDEK’e bakarsak, disiplinlerarası çalışmalar içermesi lazım, %20 ya da %25 seçmeli ders içermesi lazım, işte efendim mühendislik olarak bakarsak, temel bilim derslerinin laboratuvar destekli olması lazım, öğrencinin iki tane tasarım deneyimi yaşaması lazım gibi bunların sonuçlarının gerçekleşip gerçekleşmediğine bakarak ve sistematik bir yaklaşım var mı ona bakarak açıkçası akredite ediyorlar. Yaklaşık bir hafta gelip olay yerinde çalışıyorlar. Sınav sorularını ve öğrencilerin yaptığı tezleri dahi inceliyorlar. YÖK açısından bakıldığında ise daha mezun vermemiş bir sistem ön yeterlilikleri sağlıyor mu diye bakmamız lazım. Bu da açıkçası yine içerik tasarımındaki eğitsel öğeler yerinde mi diye bakmamız lazım.

4.12. Başarı Faktörleri

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında başarı faktörleri merkezlerin bazılarında ortaya çıkan öğrenci motivasyonu, öğrenci memnuniyeti, bireyin hazır bulunuşluğu, öğretim tasarımı, öğretim tasarımının planlaması, üniversite yönetiminin desteklemesi, teknik/teknolojik altyapı; bir merkezde ortaya çıkan önlisans öğrencisi, lisans öğrencisi, yüksek lisans öğrencisi,

bilinç düzeyi, öz motivasyon, öğrenci adaptasyonu, insan faktörü, ölçme değerlendirme stratejilerinin belirlenmesi, pedagojik unsurlar, teknik altyapıya sahip olma durumu, yeterli sayıda personel, öğretim elemanlarının iyi bir eğitim alması, öğrencilere uzaktan eğitim oryantasyonu, yeterli teknik destek, canlı derslerin etkili yapılması, kurumların beklentisi, insan kaynağının etkin kullanımı, nitelikli içerik, paydaşlarla iletişim ve işbirliğinin sağlanması, akademik personelin sahiplenmesi ve öğretim elemanlarına teşvik olmak üzere 28 kod ile açıklanmıştır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrenci temelli başarıyı etkileyen faktörler “öğrenci motivasyonu”, “öğrenci memnuniyeti”, “bilinç düzeyi”, “yüksek lisans öğrencisi”, “öz motivasyon”, “lisans öğrencisi”, “önlisans öğrencisi” ve “öğrenci adaptasyonu” kodları ile açıklanmaktadır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında başarının sağlanabilmesinin öğrencinin bilinç düzeyi, öğrencinin bulunduğu program düzeyi ve öz motivasyonu ile ilişki olduğu görülmüştür:

A üniversitesi: ... uzaktan eğitim öz motivasyona dayalı bir eğitim, sizi kimse evinizde uyandırıp da gel derse gir ayağından sürükleyip götürmez. Öz motivasyonunuzun olması lazım. Şimdi dolayısıyla öğrenci bu kez derse giriyor mesela ama bu motivasyonunu sağlayamadığı zaman... Bu sistem çok kötü, ben buradan hiçbir şey anlayamıyorum, bir türlü öğrenemiyorum.

A üniversitesi: Öğrenci tartışmaları izliyor, ben devamdan atıyorum beş puan vereceğim, tartışmaları izleyip bir türlü orada varlığını gösterenlere puan vereceğim dersiniz oturup izliyorlar. Tabi bunun yanında bir türlü izlemeyenler de oluyor maalesef. Tabi ki bu bilinç düzeyi arttıkça da artıyor. Mesela mastır sınıflarında hiç böyle sorun yok, onlar çok bilinçli ve en büyük faydayı sosyal constructivist alanlarda alıyorlar, forum tartışmalarında alıyorlar...

Ayrıca öğrencinin önlisans, lisans ya da yüksek lisans gibi kayıtlı olduğu program düzeyine göre değişen profillerinin web tabanlı uzaktan eğitim programları içerisindeki tasarlanan etkinliklerin başarı ile gerçekleştirilmesinde etkili olduğu ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Önlisans öğrencilerini etkinleştirmek zor.

A üniversitesi: Ama yüksek lisanslarda işimiz çok kolay, orada çocuk bir ehliyet almış, o kadar derdi tasası yok, kariyerini geliştirmek için further daha ilave bir programa gitmek istemiş. Onlarda işler çok kolay yürüyor açıkçası. Çocuk öğrenmeyi öğrenmiş, araştırma nasıl yapılır, tez nasıl yazılır biliyor karşınıza gelmiş...

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının paydaşlarını oluşturan kurum yöneticileri, öğretim elemanları ve ilgili uzaktan eğitim birimi çalışanlarının birbirleri ile iletişim ve işbirliği içerisinde çalışmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca öğretim elemanlarının işi sahiplenmesi ve direnç

göstermemesi için kurum yönetiminin uzaktan eğitimi desteklemesi ve teşvik sağlamasının önemi ifade edilmiştir:

C üniversitesi: ... önemli başka üniversitelerden de gördüğüm kadarı ile üniversite yönetiminin uzaktan eğitim programlarını desteklemesi. Üniversite teşvik etmezse hocalar isteksiz oluyor, hocalar direnç gösteriyorlar uzaktan eğitim programlarına karşı.

D üniversitesi: Bunların yapılması için arkada iyi bir ekip olacak, üst yönetici desteği olacak, birimlerle iletişim ve işbirliğinin iyi sağlanması gerekiyor, öğretim üyeleri ile çünkü bu işin paydaşı çok fazla, biz burada rektörlükle, birimle, onun yöneticisi ile öğretim elemanı ile sürekli birlikte çalışmak zorundayız. Bu işbirliğinin de iyi yönetilmesi gerekiyor web tabanlı eğitimin iyi olabilmesi için.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında sisteme dahil öğretim elemanı, öğrenci, idari personel gibi bireylerin hazır bulunuşluklarının sürecin başarılı bir şekilde işletilmesi için etkili faktörler arasında yer aldığı görülmüştür:

B üniversitesi: ... , bireylerin hazır bulunuşlukları, yani uzaktan eğitim sistemine girecek öğrencisi, öğretmeni, öğretim tasarımcısı, idarecisi, personelinin ne derece uzaktan eğitim faaliyetlerine hazır olduğunun önemi, çok önemli bir faktör. Öğrenci hazır olsa, öğretim elemanı hazır olmadığı zaman sıkıntı çıkıyor. Öğretim elemanı hazır olsa, öğrenci gerçekten sorumluluklarını bilmediği için, neler yapması gerektiğini bilmediği için problem yaşıyorsunuz. Dolayısıyla da herkes[in] ne tür yetkilere sahip, ne tür sorumluluklara sahip, neler yapması gerektiğini ve sistemin nasıl işlediğini bilmesi lazım, ...

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ders verecek öğretim elemanları ve bu programlarda aktif rol alacak öğrencilere yeterli teknik destek ve eğitimlerin sağlanması başarıya etki eden faktörler arasında bulunmuştur:

C üniversitesi: Onun dışında tabii hocaların da ya yeterli olması lazım ya da iyi bir eğitim alması lazım. Bir de tabii ki öğrenci alırken belli şartlarla alınmalı ya da öğrencilere ciddi oryantasyon verilmeli. Çünkü öğrenci mail adresi kullanmayı bilmiyor yani daha önce hiç ihtiyaç duymamış ama uzaktan okumaya uzaktan eğitim ile okumaya gelmiş.

Öğretim tasarımının çok iyi bir planlama ile oluşturulması, canlı derslerin etkin bir şekilde yapılandırılması ve ölçme değerlendirme stratejilerinin iyi belirlenmiş olması yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programları oluşturulurken programın tasarlanma aşamasında başarıya etki eden faktörler olarak görülmüştür:

B üniversitesi: ... , öğretim tasarımı gerçekten çok önemli, yani burada rastgele doküman verme meselesi değil. ... , biz öğretim tasarımının çok iyi planlanması gerektiğini, ölçme değerlendirme stratejilerinin çok iyi belirlenmesi gerektiğini söylüyoruz. Yani ikinci aşamada biz onu dedik, kesinlikle öğretim tasarımı çok iyi planlanmış olması lazım, canlı dersler neden önemli, yapılması gerekir mi yapılmaması gerekir mi, işte ölçme değerlendirme stratejileri, öğrencilere feedback konusu, proje mi verilecek vs. gibi bunun iyi yapılması lazım.

D üniversitesi: ... iyi bir web tabanlı eğitimde bulunması gereken bileşenler, şimdi bir kere iyi bir öğretim tasarımı, nitelikli içerik, etkili canlı sınıf, yeterli teknik destek ve yönlendirmeler. ... Bunlar uygulamaya dair etkili olması için yani programın tasarlanması lazım, canlı derslerin etkili yapılması lazım, öğrenciye teknik destek verilmesi lazım...

Ayrıca öğretim tasarımı çerçevesinde pedagojik unsurlar başarı için etkili bir faktör olarak bulunmuştur. Görüşme içerisinde sınıf içerisinde kullanılan pedagojik

stratejilerin web tabanlı uzaktan eğitim programları içerisindeki ortamlarda uygulanamayacağını bilmesi gerektiği ve web tabanlı uzaktan eğitime uygun alternatif stratejilerin kullanılması gerektiği ifade edilmiştir:

B üniversitesi: ... bizim önemli bulduğumuz mesele ise pedagojik mesele, yani pedagojik unsurlar diye ben bunu öğrencilerimle paylaşıyorum ve bunu burada da bizzat yaşıyorum. Yani öğretim elemanı mesela, eğitim bilimlerinden olmasına rağmen, şu konuda hala mesela ölçme değerlendirme stratejisi olarak çoktan seçmeli soru kullanılıyor. Aslında bana göre çok daha farklı güzel alternatifler kullanılabilir. Pedagojik olarak mesela öğrenci canlı derslere daha az iştirakle katılıyor mesela bazen. Niye, sebebi şu çünkü öğrenci orada ne konuşulacağını bilmiyor. ...önemli unsurlardan bir tanesi olarak da pedagojik unsurların mutlaka dikkate alınması gerektiğini, sınıf içindeki pedagojik stratejilerin uzaktan eğitimde çok fazla uygulanamayacağını aslında bilmemiz ve farkında olmamız lazım.

Web tabanlı uzaktan eğitim programları için artık teknik/teknolojik altyapının erişilebilir olduğu ve insan faktörü ile pedagojik faktörlerin başarı konusunda göz önüne çıktığı ifade edilmiştir:

B üniversitesi: ... özellikle teknolojik olarak altyapının artık Türkiye’de her yerde mevcut olduğunu ve herkesin bir şekilde buna ulaşabileceğini düşünüyorum. Ama insan faktörü ve pedagojik faktörler, unsurlar ön plana çıkan temel kriterler gibi geliyor bana.

4.13. Problemler

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili uzaktan eğitim merkezlerinde karşılaşılan problemler “öğrenci ile ilişkili problemler”, “öğretim elemanı ile ilişkili problemler”, “idari/yönetimsel problemler”, “teknik problemler” ve “diğer problemler” alt kategorileri çerçevesinde toplamda 65 kod olarak ortaya çıkmıştır. Problemler kategorisi içerisinde kodların alt kategorilere göre dağılımı Tablo 4.11 içerisinde sunulmaktadır.

Tablo 4.11. Problemler kategorisi içerisinde elde edilen kodların alt kategorilere göre dağılımı

Kategori Başlığı	Alt Kategoriler	Kod Sayısı
Problemler	Öğrenci ile İlişkili Problemler	9
	Öğretim Elemanı ile İlişkili Problemler	19
	İdari/Yönetimsel Problemler	22
	Teknik Problemler	10
	Diğer Problemler	5
	Toplam	65

Karşılaşılan problemler öğrenci ve öğretim elemanı karakteristiklerinden kaynaklı problemler, öğrenci ve öğretim elemanlarının yaşadığı problemler, ilgili merkezler içerisindeki organizasyon ve personel yapısı ilişkili idari/yönetimsel problemler, web

tabanlı uzaktan eğitim programları çerçevesinde yaşanan teknik sorunlar ve bu alanlar haricinde kalan diğer problemler kapsamında açıklanmaktadır.

4.13.1. Öğrenci ile İlişkili Problemler

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında karşılaşılan öğrenci ile ilişkili problemler merkezlerin bazılarında ortaya çıkan öğrenci beklentisinin karşılanmaması ve öğrencinin sistem dışına çıkması; bir merkezde ortaya çıkan öğrencinin kendini yalnız hissetmesi, öğrenci maillerine geç yanıt verilmesi, öğrenci bilgisayar okuryazarlığının düşük olması, öğrenci hazır bulunuşluğunun düşük olması, öğrencilerin teknik yetersizliği, canlı derslere düşük katılım ve akademik personel ile öğrenci arasındaki iletişim eksikliği olmak üzere 9 kod ile açıklanmıştır.

Ortaya çıkan kodlardan “öğrenci beklentisinin karşılanmaması”, “öğrencinin sistem dışına çıkması”, “öğrencinin kendini yalnız hissetmesi”, “öğrenci maillerine geç yanıt verilmesi” ve “akademik personel ile öğrenci arasındaki iletişim eksikliği” kodları ile web tabanlı uzaktan eğitim programlarında iletişim eksikliği ve öğrencinin sistem içerisinde yalnız bırakılması sonucu öğrencilerin yaşadığı problemler örneklendirilmektedir.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında sistem içerisinde kendini yalnız hisseden, bulunduğu eğitim ortamında beklentilerini karşılayamamış öğrencilerin sistem dışına çıktıkları görülmektedir. Görüşmelerde öğrencilerin sistem içerisinde kendilerini yalnız hissederek sistemden kopmamaları ve sistem dışına çıkmamaları için öğretim elemanları tarafından derslerde kullanılan farklı yöntemler örneklendirilmiştir:

A üniversitesi: Öğrenciler buradan yapılandırılmış bir egzersizin içinde buluyorlar kendilerini. Ben tartışma konularını koyuyorum, tartıştırıyorum ve sonra da doğru yanıtları yayınlıyorum. ... Her hafta bunu yapıyorum. Buradan çok faydalı sonuç çıkıyor, öğrenci öğrenciliğini anlıyor, kopmuyor sistemden. Öteki türlü bıraktığınız zaman öğrenci kopuyor açıkçası.

B üniversitesi: Yani öğrencinin beklentisi de karşılanmadığı zaman sistem dışına çıkacaktır. ... Öğrenci bu sistemde tatmin olmadığı zaman ister istemez sistem dışına çıkacaktır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrencilerin sistem dışına çıkmalarının ya da kendilerini yalnız hissetmelerinin bir nedeni olarak ise akademik personelin öğrencilerle bire bir iletişime geçmemesi ve iletişim ağının genellikle ilgili uzaktan eğitim birimleri üzerinden kurulması ile öğrenci ve öğretim elemanı arasında oluşan boşluk ifade edilmiştir:

B üniversitesi: ... , akademik personel ile öğrenciler arasındaki iletişim problemi var. Yeterli bir iletişim ağı kurulamıyor, hep uzem üzerinden kuruluyor bu iletişimler. Aslında öğrenci ile akademik birimin bire bir doğrudan iletişime geçmesi gerekiyor. O yüzden şey problemi oluşuyor, öğrenci ve hoca arasında baya bir boşluk var. Yani bir iletişim problemi var. Öğrenciler yalnız hissediyorlar kendilerini temel olarak.

Akademik personel ile öğrenci arasındaki iletişim problemini gidermek için canlı derslerin kullanıldığı ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Biz de bunu engellemek için mümkün olduğunca azaltmak için canlı ders, aslında uzaktan eğitimin mantığına bence çok yakın bir şey olmamasına rağmen canlı dersleri biz asıl bu amaçla kullanıyoruz. Öğrenci ile öğretmenin hocanın arasındaki bu boşluğu kapatmak, iletişim eksikliğini gidermek için kullanıyoruz. Bu baya bir işe yaradı ama daha tam istediğimiz gibi değil açıkçası, hala bu iletişim problemleri var.

Öğrencilerin akademik personel haricinde ilgili uzaktan eğitim birim personeline gönderdikleri destek taleplerine de geç yanıt aldıkları hatta bazen öğrenci sorununu hallettikten sonra öğrenciye yanıt verildiği bulunmuştur:

C üniversitesi: Teknik destek ekibi Moodle'da ben varım, diğer uzaktan eğitim programlarında da müdür yardımcımızın kontrol ettiği bir mail adresi var, oraya gidiyor, o gerekli kişilere yönlendiriyor. ... o maillere zamanında ve doğru yanıt verilme imkanı olmuyor bazen çok yoğunluktan, ben bakmadığım zamanlar oluyor ya da 1 ay sonra bakabiliyorum maillere ya da öğrenci o arada kendisi çözmüş oluyor problemini o da var.

Ortaya çıkan kodlardan “öğrenci bilgisayar okuryazarlığının düşük olması”, “öğrenci hazır bulunuşluğunun düşük olması” ve “öğrencilerin teknik yetersizliği” kodları ile öğrencilerin kendi karakteristik özelliklerinden dolayı sisteme adaptasyon sürecinde ve sistem içerisinde yaşadıkları ya da yaşattıkları sorunlar örneklendirilmektedir.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarına katılan öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin, bilgisayar okuryazarlık düzeylerinin ve teknik becerilerinin yetersizliğinin öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitim programlarına adaptasyon sürecinde sorun yaşamalarına neden olduğu görülmüştür:

C üniversitesi: Kayıtlarda şunun etkisini çok gördük, hazır bulunuşlukları bilgisayar okuryazarlığı düşük olanlar çok problem yarattı bize. Ama hani içlerinde şey de vardı uzaktan eğitimi çok iyi bir şekilde bilen, niye geldiğini bilen, o bölümle ilgili bir alanda zaten çalışan, mesela hastanede sağlık memuru önlisans okumaya gelmiş, yaşlı bakım hemşireliğine, her şeyini biliyor araştırmış.

C üniversitesi: Bir de tabi ki öğrenci alırken belli şartlarla alınmalı ya da öğrencilere ciddi oryantasyon verilmeli çünkü öğrenci mail adresi kullanmayı bilmiyor yani daha önce hiç ihtiyaç duymamış ama uzaktan eğitim ile okumaya gelmiş.

Ayrıca web tabanlı uzaktan eğitim programlarında sanal olarak oluşturulan sınıflarda gerçekleştirilen canlı derslere öğrenci katılımlarının düşük kaldığı ve bunun için öğretim elemanlarının öğrencilere o sınıflardaki derslere katılımı arttıracak uygulamalar sunması gerektiği ifade edilmiştir:

B üniversitesi: ... mesela öğrenci canlı derslere daha az iştirakle katılıyor... Niye, sebebi şu çünkü öğrenci orada ne konuşulacağını bilmiyor. Ama ben şöyle bir şey diyorum mesela,

öneriyoruz hocalara, bunu paylaşıyoruz da aslında... Mesela öğretim elemanı haftalık materyallerini verirken, burada stüdyoda video sunumunu çekerken, aslında şunu yapabilse arkadaşlar mesela bu haftaki canlı dersimizin konusu şu şu şu dese ve bu konuda öğrenciyi yönlendirip, biraz da araştırmaya yöneltse ve canlı ders saatinde o konuları tartışsalar çok daha verimli olacak.

4.13.2. Öğretim Elemanı ile İlişkili Problemler

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında karşılaşılan öğretim elemanı ile ilişkili problemler merkezlerin bazılarında ortaya çıkan öğretim elemanı direnci, öğretim elemanlarının farklı alanlardan olması, öğretim elemanlarının isteklilik durumu, hocaların yetkinlikleri, akademik personelin örgündeki ders yükü, deneyim/tecrübe eksikliği; bir merkezde ortaya çıkan öğretim elemanlarına zorla ders verilmesi, öğretim elemanlarının çekinceleri, öğretim elemanlarının yaş ve pozisyonları, psikolojik bariyer, hoca yeterliliği, hocaların bahaneleri, öğretim elemanlarının hazır bulunuşluğu, sınıf içi öğretim tarzının uzaktan eğitime aktarılması, öğretim elemanlarının bilgisayar okuryazarlığı, öğretim elemanlarının bilgisayar kullanma beceri düzeyi, öğretim elemanlarının adaptasyonu, öğretim elemanlarının maillerine bakmaması, öğretim elemanlarının tartışma platformlarını kullanmaması, alternatif ölçme değerlendirme yöntemlerinin kullanılmaması olmak üzere 19 kod ile açıklanmıştır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ders verecek öğretim elemanları belirlenirken öğretim kadrosu zayıf olan bazı bölümlerde programın açılabilmesi için öğretim elemanlarının isteğine bakılmaksızın ders vermek zorunda bırakıldıkları görülmüştür:

C üniversitesi: Program onayı alındıktan sonra bölüm başkanları ile konuşuluyor, uzaktan ders verecek hocalar belirleniyor ki şu an her birimde hoca fazlası olmadığı için hepsinde sadece yeteri kadar hoca var. O hocalar kimisi ikinci öğretime de giriyor, ders yükleri çok oluyor ama yine de uzaktan eğitimi kabul ediyorlar veya kimi hocalara da zorla veriliyor, senden başka yok, sen olmazsan program açılmayacak mecbur kalıyor bazıları idari olarak.

Öğretim elemanlarının farklı alanlardan gelmesi sebebi ile web tabanlı uzaktan eğitim ile ders verme noktasında eksikliklerinin olduğu ancak buldukları yaş ve pozisyon nedeni ile öğretim elemanlarına bire bir eğitim verme konusunda sıkıntı yaşandığı ve öğretim elemanlarının ciddi bir psikolojik bariyer ve dirence sahip oldukları ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Şimdi tabi hocalara birebir eğitim verme konusu sıkıntılı burada ciddi bir psikolojik bariyer var. Bu bariyerde hocaların bazıları tabi yaş itibari ile de pozisyon itibari ile de bizden daha ileri hocalarımız ve farklı alanlardan oldukları için bunların eksiklikleri tabi ki var. ... Fakat hocaların bunları kabul etmesi ve kendilerini bunlara göre ayarlama meselesi biraz sıkıntılı. Orada gerçekten bir direnç var...

D üniversitesi: En çok karşılaştığımız sorunlar, ... , ikincisi şu kabul zorluğu, kabul güçlüğü, öğretim üyesinin bu sistemi ... kabulünde uzaktan eğitimle ilgili algılarının iyileşmesinde yaşadığımız sorunlar var.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğretim elemanlarının yeterli istek ve merak duygusuna sahip olmadığı ve alıştıklarının dışında bir sistem olması sebebi ile uzaktan eğitime karşı çekincelerinin olduğu ifade edilmektedir. Bu yüzden bu programlarda alternatif ölçme değerlendirme yöntemleri gibi farklılıkların pek fazla uygulanamadığı görülmüştür:

B üniversitesi: Şu anda bizim uyguladığımız ölçme değerlendirme stratejisi tamamen sınav endeksli bir şey, ara sınavlar online, final sınavları yüz yüze yapılıyor. Dolayısıyla da böyle bir sistem var ama proje, ödev vs. gibi şeyler teorikte kalan ama daha şu an uygulamaya geçiremediğimiz meselelerin başında geliyor. Tabi bunda da en önemli engel tabi ki öğretim elemanlarının biraz daha istekli olması ve bu konulara merak sarması gerekiyor. Yani bizim dışarıdan empoze etmemiz ile maalesef alternatif ölçme değerlendirme stratejileri çok fazla uygulayamıyoruz. Mesela bir forumların aktif kullanımı, forumlardaki cevaplara göre notlandırma, not verme öğrenciye bunları çok fazla tavsiye etmemize rağmen öğretim elemanlarının bu konuda bir takım çekinceleri olabilir veya tam alışamadıkları bir sistem olabilir, o yüzden çok fazla yanaşmıyorlar.

Görüşmelerde öğretim elemanlarının alternatif ölçme değerlendirme yöntemlerini kullanmamasının bir başka sebebi örgün eğitimdeki ders yüklerinin uzaktan eğitime gereken yoğunluğu vermelerini engellemesi olarak açıklanmıştır:

B üniversitesi: Bunun içerisinde proje geliştirme vs. alternatif yöntemlere pek açık değil sistemimiz, bunu oturtmamız gerekiyor ama bunu da yine bizim teknik altyapımız da olsa akademik tarafın normal örgündeki ders yükü bu tarafa çok fazla yoğunluk yapmalarını sağlamalarını engelliyor, o bir sıkıntı.

Alternatif ölçme değerlendirme stratejileri haricinde öğretim elemanlarının uzaktan eğitime yönelik alternatif öğretim tarzlarına adapte olma konusunda da sıkıntı yaşadıkları ve web tabanlı uzaktan eğitim programlarındaki derslerinde sınıf içi eğitimde kullandıkları alışkanlık ve öğretim yöntemlerini devam ettirdikleri ifade edilmiştir:

B üniversitesi: ... , sınıf içindeki pedagojik stratejilerin uzaktan eğitimde çok fazla uygulanamayacağını aslında bilmemiz ve farkında olmamız lazım. Dolayısıyla da yani hocalarımız sınıf içerisinde yaptıkları davranışları ve öğretim tarzını uzaktan eğitime de aktarmaya çalıştıkları için bazen sıkıntı olabiliyor.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının iletişim kanalları arasında yer alan forum alanlarının ve e-posta üzerinden mesajlaşma ortamlarının da öğretim elemanları tarafından pek fazla kullanılmadığı bulunmuştur. Forumlar içerisindeki tartışma platformlarının her öğretim elemanı tarafından yeterli düzeyde kullanılmadığı ifade edilmiştir:

D üniversitesi: Forumu ve LMS'deki o tartışma etkinliklerini ve platformlarını bütün hocalarımız yeterli düzeyde kullanıyor mu, hayır kullanmıyorlar.

Ayrıca öğretim elemanlarına e-posta üzerinden mesaj atan öğrencilerin her zaman cevap alamadığı çünkü bazı öğretim elemanlarının e-postalarına devamlı baktığı ve öğrencilere cevap yazdığı, öte yandan bazı öğretim elemanlarının ise e-postalarına dönemde sadece bir kez baktığı görülmüştür:

C üniversitesi: Hocaya mail atıyor tabi ama o konuda hocaların farklı tutumları var. Kimisi bakıyor maillerine sürekli, öğrencilere soru cevap dönüyor ama kimisi de dönemde bir kere bakıyor.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programları açılırken programlarda ders verecek öğretim elemanlarının seçiminde bilgisayar okuryazarlık düzeyi ya da bilgisayar becerilerine bakılmasının önemi vurgulanmaktadır. Bilgisayar becerisi açısından yeterliliği düşük olan, yeterli deneyim ve tecrübeye sahip olmayan öğretim elemanları ile süreç içerisinde sıkıntıların yaşandığı bulunmuştur:

C üniversitesi: İki tane farklı yüksekokuldan hocalar geldi, biz böyle bir bölüm açmak istiyoruz ortak ama uzem üzerinden vereceğiz dersleri. Onlardan istenen şeydi hani bilgisayar okuryazarlığı ve uzaktan eğitimde ders vermeye yetecek kadar bilgisayar kullanma becerisi olan hocalarla yola çıkın. ... Çünkü çok sıkıntı oldu, hala canlı ders yapan hocaların başında bekliyor asistanlar akşamları çünkü hocanın yeterliliği yok veya hoca bilmiyor veya hocaya denmiş işte akşam 5'te canlı ders yapacaksın, hoca evine gitmeden okulda yapmak istiyor. O zaman bir aksaklık olmasın diye başında bir araştırma görevlisi nöbet tutuyor.

C üniversitesi: Ama bir şey var yani hocaların daha önceden tecrübesi yok, deneyimi yok. O yüzden hocalar bize çok soru soruyor veya sormaya çekiniyorlar ya da etkileşimli içerik yerine düz pdf veriyorlar, düz metin yani.

4.13.3. İdari/Yönetimsel Problemler

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında karşılaşılan idari/yönetimsel problemler merkezlerin bazılarında ortaya çıkan yetişmiş personel sıkıntısı ve yoğunluk/iş yükü sıkıntısı; bir merkezde ortaya çıkan organizasyon sıkıntısı, akademik birimlerle uzem arasındaki bağ, personeli elinde tutabilme, görev tanımlamaları, zayıf kadro yapılanması, koordinasyonsuzluk, genç bir birim, küçük ve gelişen bir üniversite, kağıt üzerinde var uygulamada yok, plansızlık, paydaşlarca uzaktan eğitimin kabulü, mali sıkıntılar, kaynak planlaması, bir personeli farklı pozisyonlarda çalıştırma, maddi tatmin, personel sayısının azlığı, gerekli eleman takviyesinin yapılmaması, psikolojik baskı/mobbing, uzaktan eğitim payının dağıtılmaması ve işlerin tek bir eleman üzerinden yürütülmesi olmak üzere 22 kod ile açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programları çerçevesinde organizasyon sıkıntısı iki şekilde ortaya çıkmıştır. Bunlar ilgili uzaktan eğitim birimi

içindeki personele yönelik iş dağılımındaki organizasyon ve ilgili uzaktan birimi ile akademik birimler arasındaki organizasyon olarak görülmektedir.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili uzaktan eğitim birimi içerisinde net görev tanımlamalarının yapılmaması sonucunda organizasyon anlamında sıkıntılar yaşandığı ve herkesin her işi yapabilir bir durumda işlere atandığı ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Buraya geldiğimde gördüğüm temel eksiklikler aslında çoğunlukla organizasyon anlamında bir takım eksiklikler vardı. İşte görev tanımlamaları gibi buradaki çalışanların görev tanımlamaları ile ilgili bir takım eksiklikler vardı, işte herkes her işi yapabiliyor ama bir görev tanımı bulunmuyordu. Hani o an neresinde bir problem bir eksiklik var ise insanlar o taraflara kaydırılıyordu. Genelde o şekilde çalışmada bir problem vardı.

Ayrıca web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili uzaktan eğitim birimi ile ilgili akademik birim arasındaki organizasyonun sağlanamamasının da işlerin yürütülmesi için bir sıkıntı oluşturduğu ve bunun için ilgili uzaktan eğitim birimi ve ilgili akademik birimlerinin sorumluluklarının tanımlandığı görülmüştür:

B üniversitesi: Aslına bakarsanız buradaki en temel eksiklik akademik birimlerle buranın merkez arasındaki bağdan kaynaklanan problemler oluyor. Yani şimdi uzaktan eğitim merkezi olarak eksikliklerden hep merkez sorumlu tutuluyor ama çoğu eksiklik çoğu problemin kaynağı aslında akademik birimlerden kaynaklanıyor. Çünkü onlardan zamanında gerekli şeyleri alamadıktan sonra buranın yapacak hiçbir şeyi olmuyor. Elinde bir veri bir bilgi bir materyal olmadığı için burada siz onun üzerine işleyemiyorsunuz onu, o yüzden böyle bir aksaklık doğuyor.

B üniversitesi: Şimdi orada organizasyon olarak evet orada da ciddi bir sıkıntı oluşabiliyor, ... Şöyle bir sıkıntı var, aslında uzaktan eğitim merkezi olarak, biz şu rolü kendimize biçtik. Dedik ki biz teknik bir birimiz, teknikten kastımız teknoloji birimi değil ama biz teknik çalışan bir birimiz. Bizim işimiz, bize gelen materyalleri işlemek, hazırlamak ve bunların yürütülmesini sağlamak. Dolayısıyla da bu materyallerin hazırlanmasından birinci derecede sorumlu kişi akademik birimdir. Yani eğer yüksek lisans programı ise enstitü, eğer bir lisans programı ise fakülte bu akademik programın kalitesinden ve yürütülmesinden direk sorumludur diye kabul ediyoruz.

Öğretim elemanları v.b. paydaşlar tarafından uzaktan eğitimin kabulü ve algılama tutumlarının iyileştirilmesi konusunda yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında sıkıntılar yaşandığı bulunmuştur:

D üniversitesi: ... , ikincisi şu kabul zorluğu, kabul güçlüğü, öğretim üyesinin bu sistemi ya da işte ne biliyim ilgililerin paydaşların bu sistemi kabulünde uzaktan eğitimle ilgili algıların iyileşmesinde yaşadığımız sorunlar var.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinde çalışacak yetişmiş personel sıkıntısı olduğu görülmektedir. Uzaktan eğitim birimlerinin iş süreçlerinin yürütülmesi için yetişmiş personeli bulamadıkları ve buldukları personeli üniversitenin mevcut yapısı içerisinde maddi olarak tatmin edemedikleri görülmektedir. Bu yüzden ilgili uzaktan eğitim birimleri ellerindeki az

sayıda personeli birden fazla sorumluluk altında çalıştırmak zorunda kalmaktadır. Bu sıkıntılardan dolayı ilgili uzaktan eğitim biriminin kendi personelini kendi içlerinde yetiştirip, yetiştirildikten sonra personele daimi kadro verildiği ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Şimdi burada tabi personel önemli, şu anda ciddi bir sıkıntı var. Yani yetişmiş personeli bulmak zor. Bulduğunuz personeli de mevcut yapı itibarıyla, yani üniversitedeki personel yapısını dikkate aldığımızda istihdam edemiyorsunuz bazen çünkü verilen rakamlar tatmin etmiyor, bu yüzden de işi bilen personeli elinde tutamıyorsunuz. O yüzden bazen bir elemanı iki pozisyonda kullandığımız olabiliyor, bu bir gerçek. Ama şu andaki politikamız bütünü bu bahsettiğim birimlere göre uygun yetişmiş, kendi personelimizi kendimiz yetiştirdik. Bunlar yetiştikçe biz bunları daimi kadrolara alıyoruz diyebiliriz.

Halihazırda yetişmiş personel sıkıntısı olan, az sayıda personel ile işlerin yürütüldüğü ilgili uzaktan eğitim birimlerinde eleman takviyesinin de çok az yapıldığı ve görevinden ayrılan bir elemanın yerine takviye yapılamaması sebebi ile o elemanın görevlerinin de mevcut personel üzerine eklendiği görülmüştür:

C üniversitesi: Eleman sayımız az ve yeni eleman takviyesi çok nadir yapılıyor. Mesela uzmanımız gitti, uzman vardı bilgisayar uzmanımız, o gitti, yerine uzman alınmadı, ÖYP'li araştırma görevlimiz vardı, görevlendirmesi çıkınca gitti, yerine biri gelmedi, onun boşluğu doldurulmadı ve mevcut elemanların üzerine yük bindi.

Bunlara ek olarak, üniversitenin ve ilgili uzaktan eğitim biriminin genç olduğu üniversitelerde zayıf kadro yapılanmasının ve henüz oturmamış bir düzen içerisinde çalışan personelin işlere hakim olmamasının web tabanlı uzaktan eğitim programlarına ait iş süreçlerinin yürütülmesinde sıkıntı oluşturduğu ifade edilmiştir:

C üniversitesi: Daha çok genç bir birim olduğu için kadro yapılanması da çok zayıf idari olarak da çok zayıf kimin ne yaptığı çok belli değil.

C üniversitesi: İdari olarak öğrenciler kendi bölümlerine bağlılar, ders yürütme işini uzem yapıyor. Bu konuda kendi öğrenci işlerimizin bile çok kafası karışıyor. Öğrenci muaf olmuş ne yapacağız diye bize soruyorlar. Çünkü küçük bir üniversite ve yeni gelişen bir üniversite olduğu için memurlar yeni, uygulama daha bir senelik, biz de daha birçok şeyi bilmiyoruz, onun sıkıntısı iletişim problemleri oluyor, özellikle kayıt döneminde çok oldu.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülme sürecindeki personel çerçevesinde ilgili teknik personelin hem ilgili uzaktan eğitim birimi tarafında hem de bilgi işlem birimleri içerisinde yetiştirilmesinin bir kaynak planlaması sorunu oluşturduğu ve insan kaynağını etkin kullanmak için bilgi işlem tarafında yetişmiş teknik personelin halihazırdaki uzaktan eğitim birimleri için de kullanılması vurgulanmıştır:

A üniversitesi: Biz Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığından ayrı yapılanmaya sahibiz ama neredeyse her gün birlikte çalışırız, öyle bir durumdayız. Yani bunun aslında biz gitgide bu işleri bilgi işleme devretmeyi de planlıyoruz açıkçası. Yani çünkü insan kaynağını etkin kullanamıyorsunuz. Bugün sistem sorumlusu yetiştirmek o kadar kolay bir şey değil. Hem bilgi işlemde hem burada olması sistem sorumlusunun bir kaynak planlaması sorunu yaratıyor.

Buldukları akademik birimlerden görevlendirme ile ilgili uzaktan eğitim birimlerinde çalışan personel arasında yer alan araştırma görevlilerinin psikolojik baskı ile çalıştıkları görülmektedir. Bir yandan bağlı oldukları akademik birimlerdeki iş süreçlerine katkı sağlayan, bir yandan web tabanlı uzaktan eğitim programlarının hazırlanmasında rol alan araştırma görevlilerinin lisansüstü eğitimlerine devam etmekte sıkıntı yaşadıkları ve psikolojik baskılara maruz kaldıkları görülmüştür:

C üniversitesi: Mesela bizde iki araştırma görevlisiydik, önce ben tektim sonra diğer arkadaşımı yazın görevlendirdiler o da geldi. Biz fakültenin işlerinde de çalışıyoruz, sınavlara da giriyoruz, uzem'in işlerini de yapıyoruz, baya bir sıkıntı oluyor bizim için. Orada şeye dikkat edilmiyor akademik personel ile teknik personel ayrımı yok. Birçok üniversite sen bu işi yap denildiği için kendinde araştırma görevlisini asistanını yüksek lisansa göndermeme lüksünü yetkisini görebiliyor yöneticilerimiz. Bizzat başıma geldi bu dönem. Araştırma görevlisi derse gelmeyecek ise ne anlamı var. Ben orada teknik işler yaparak 9-5 bana akademik olarak ne faydası var. Bunlar gözetilmiyor. Türkiye'de çok yerde var, burada yine birçok arkadaşım var, uzaktan eğitimde çalışan var, onlardan duyduğum aşağı yukarı her yerde, her yerde aynı. İş yüküne dikkat edilmiyor, mobbing'in çok ciddi oranlarda uygulandığını düşünüyorum uzaktan eğitim merkezlerinde.

Yükseköğretim kurumlarında uzaktan eğitimin daha çok para kazanmak amaçlı yapıldığı ve uzaktan eğitim programlarından elde edilen parasal kaynağın çalışan personele dağıtımı konusunda sıkıntıların yaşandığı ifade edilmiştir:

C üniversitesi: Kimi üniversiteler uzaktan eğitimden pay veriyor YÖK kanunu gereği, bizim üniversitede böyle bir şey yok henüz. Çok ilginç bir anekdot, belki bir yerde kullanırsınız, X üniversitesinden bize geldiklerinde bize dediler, biz sizin web sayfanıza baktık içerik geliştirmede doçent var yani ... doçent hocanız mı kopyala yapıştır yapıyor. İçerik geliştirme dediğiniz hocanın Word dosyasını animasyonlu içeriğe çevirmesi diyelim en iyi hali ile. Sizin içeriğinizi doçent mi hazırlıyor diye şaşırıldılar... , onlar da biliyor biz de biliyoruz. Bizim bunu aslında part time öğrenciler yapıyor. ... Ne desem popüler tabirle kapitalist bir doğa var, vahşi kapitalizm uygulanıyor uzem'lerde ve tamamen benim gördüğüm şu an para için yapılıyor uzaktan eğitim.

4.13.4. Teknik Problemler

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında karşılaşılan teknik problemler bir merkezde ortaya çıkan hız problemi, veri tabanında şişmeler, video konferans aksilikleri, görüntü donmaları, teknik kısıtlar, video konferans sınırları, aşırı yüklenme, online sınav katılımcı sayısı, elektrik kesintisi ve farklı sistemlerin entegrasyonu olmak üzere 10 kod ile açıklanmıştır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kullanılan video konferans sistemleri ile yapılan canlı dersler esnasında çeşitli aksiliklerin yaşandığı ifade edilmiştir:

A üniversitesi: Ama online ders anlatmak çok kolay bir şey değil çünkü her zaman video konferansta aksiliklere gebesiniz. Bu her video konferansta yaşanan gerçekler.

Video konferans sistemleri ile yapılan canlı derslerdeki teknik aksaklıklarla beraber bu sistemlerin kullanımlarında teknik kısıtların olduğu, akşamlik eş zamanlı ders

sayısının artması ile ortaya çıkan aşırı yüklenme sonucunda yaşanan teknik aksaklıkların arttığı görülmüştür:

A üniversitesi: Şimdi video konferansta şöyle bir durum var. Video konferanslarında bir sınırı var. Ne dedim bir akşamda 20 saat ortalama canlı ders, 20 saat değil pardon daha fazla, 15 tane concurrent aynı anda sınıf çalışıyor ve bu 3-4 saat sürüyor. Maksimum akşamda 60 saat kayıt çıkıyor. Şimdi bunların tamamını ben elektronik olarak buradan yaparım diyorsanız, teknik anlamda çok aksaklık çıkıyor.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinde karşılaşılan teknik problemler çerçevesinde kullanılan farklı sistemlerin entegrasyonunun yapılması ifade edilmiştir:

D üniversitesi: En çok karşılaştığımız sorunlar bir teknik sorunlar yani o farklı sistemlerin entegrasyonu ile ilgili sorunlar...

Kullanılan video konferans sisteminde yaşanabilen görüntü donmaları, çevrim içi sınavlar esnasında yaşanan elektrik kesintileri veya genel olarak sistemlerde yaşanan veri tabanı şişmeleri ya da hız problemleri aşağıdaki şekillerde örneklendirilmiştir:

A üniversitesi: Adobe Connect'de ayrıca açıklanamayan şeyler var, mesela bu donmalar. Ben en fazla 70 kişilik oturum yaptık, ortalama 5 kez falan donuyor bir kısa oturumda.

B üniversitesi: Ve problem yaşadığımız için birtakım veri tabanında şişmeler şunlar bunlar hız problemi olduğu için daha sonra biz kendi şeyimizi dışarıdan da destek alarak, sınav sistemimizi, öğrenci yönetim sistemimizi, ...

B üniversitesi: Bunlara ek olarak bir de online sınavlardaki bir uygulamamızı anlatabilirim aslında yaşanabilecek olası sorunlara deneyimlerle üretilen çözümlere örnek olarak. Online vize sınavlarında normalde öğrencilere elektrik kesintisinden dolayı bir pdf doküman veriyoruz.

4.13.5. Diğer Problemler

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında karşılaşılan problemlerden öğrenci ile ilişkili problemler, öğretim elemanı ile ilişkili problemler, idari/yönetimsel problemler ve teknik problemler başlıkları haricinde kalanlar diğer problemler kategorisi altında açıklanmıştır.

Karşılaşılan diğer problemler bir merkezde ortaya çıkan ölçme değerlendirme yetersizliği, şehrin konum dezavantajı, gelişen teknolojilerin takip edilememesi, mobil teknolojilere adaptasyon ve lisans sıkıntısı olmak üzere 5 kod çerçevesinde açıklanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarındaki web tabanlı uzaktan eğitim programlarının önemli bir sorunu olarak ölçme değerlendirme yöntemlerinin yetersizliği bulunmuştur:

B üniversitesi: Şundan da bahsedebilirim ölçme değerlendirme konusunda problem. Yani ölçme değerlendirme yöntemleri maalesef yeterli değil. Sınav yapıyoruz öğrencilere çok da

fazla onun üzerine ölçme aracımız yok. Sınavlar üzerinden gidiyoruz, yani ne bileyim testler daha doğrusu sınavlar derken, testler daha çok oluyor. Bunun içerisinde proje geliştirme vs. alternatif yöntemlere pek açık değil sistemimiz, bunu oturtmamız gerekiyor... Ama ölçme değerlendirme büyük problem bence uzaktan eğitimde bizim sistemimizde de başka yerlerde de. Ölçme değerlendirme açısından bir değişiklik yapılması gerekiyor gibi.

Yükseköğretim kurumlarının buldukları şehrin konumunun ve imkanlarının web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesi sürecinde ihtiyaç duyulan kaynaklara ulaşma açısından çeşitli dezavantajlarının olduğu ifade edilmiştir:

B üniversitesi: Evet, geliştirme ekibimiz tabii var ama bu ekibimiz çoğunluğu tabii üniversite içerisinde değil ama dışarıdan, işin açıkçası bu ... [X şehrinin] bir dezavantajı olabilir.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili merkezlerde teknoloji alanındaki hızlı gelişmelerin takibinde geri kaldığı görülmektedir. Gelişen teknolojilere rağmen hala etkileşimsiz pdf içeriklerin kullanıldığı, bu içeriklerin etkileşimli materyallere dönüştürülemediği ifade edilmiştir:

B üniversitesi: ... , tek şey teknoloji geliştikçe sizin de sisteminizin değişmesi gerekiyor. Onda belki biraz geri kalmış olabiliriz. Hani mesela hala sunum dokümanlarımızı pdf olarak veriyoruz öğrencilere, yazılı materyallerimizi. Bu biraz daha etkileşimli materyallere dönüştürülebilir. Hani videolarımız var normal iletişim etkileşim olanaklarımız var ama bu mesela biraz daha etkileşimli teknolojiye geçebilir. Hani bunun üzerinde çalışıyoruz ama daha tabii sonuca varamadık.

Görüşmelerde ayrıca mobil teknolojilere adaptasyon konusunda yükseköğretim kurumlarındaki web tabanlı uzaktan eğitim programlarının kendilerini geliştirmesi gerektiği ifade edilmiştir:

B üniversitesi: İşte mobil teknolojilere adaptasyonumuz bir miktar eksik. Yani şimdi yeni trend o, insanlar mobil teknolojileri daha çok kullanıyorlar bilgisayardan, ona adaptasyonumuz tam olarak değil. Ama en azından bunlar üzerinde çalışıyoruz...

İçerik geliştirme sürecinde karşılaşılan bir sorun olarak içeriklerde kullanılacak fotoğraf gibi materyallerin lisans sorunu bulunmuştur:

B üniversitesi: Hepsi Word dosyası içerisinde geliyor. Fakat taşınmaz geliştirme diye yeni bir bölüm açtık. Taşınmaz geliştirmede çizimler vardı çok fazla, bize de lisans sıkıntısı çıkarır diye bütün çizimleri biz yaptık, 3D çizdik, illustrator'de çizdim. O yüzden UZEM'e ait resimlerin de patentleri bize ait olan resimler var. Biz çizdik tamamen. ... Hocanın gönderdiği resimlerin, birebir kopyası değilse de atıyorum rengi vs. farklılıkları.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada günümüzde sayıları hızla artan web tabanlı uzaktan eğitim programları yükseköğretim kurumları örneği üzerinden incelenmiş ve yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgililerle görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler ve ilgili uzaktan eğitim birimlerinin Web sitelerinde yapılan incelemeler sonucunda web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelik ideal çerçevede bulunması gereken ana bileşenlerin ortaya konması ve bu bileşenlere ait alt ölçütlerin tanımlanması amaçlanmıştır.

Yapılan görüşmelerin nitel veri analizi sonucunda web tabanlı uzaktan eğitim programları 13 temel bileşen ile açıklanmıştır. Bu bileşenler program açılış süreci, mevzuat, Türkiye yeterlilikler çerçevesi, program yapısı, öğretim tasarımı, ölçme değerlendirme, iletişim/etkileşim, destek, teknik, program değerlendirmesi, akreditasyon, başarı faktörleri ve problemlerdir.

Bu bölümde yükseköğretim kurumları örneği üzerinden web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelik bileşenleri ortaya koymak amaçlı yapılan görüşmelerin sonucunda elde edilen bulgular tartışılarak araştırmanın sonucu ve önerileri ortaya konulmuştur.

5.1. Tartışma

Gelişen teknoloji ve artan yaşam boyu öğrenme ihtiyacı ile her gün sayıları hızla artan web tabanlı uzaktan eğitim programları yükseköğretim sektöründe de üniversiteler içerisinde eğitimin dağıtımında kullanılan popüler bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır (Bhuasiri, Xaymoungkhoun, Zo, Rho, & Ciganek, 2012; Odabaş, 2004). Türkiye’de yükseköğretim kurumları örneği üzerinden yapılan çalışmada web tabanlı uzaktan eğitim üç çeşit uygulama ile karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birincisi tamamen web tabanlı uzaktan eğitim formatında açılan lisans tamamlama, önlisans ya da yüksek lisans gibi derece programları, ikincisi web tabanlı uzaktan eğitim platformları üzerinden sunulan sertifika programları ve üçüncüsü ise örgün eğitim programları kapsamındaki Türkçe/Türk Dili ve Edebiyatı, İnkilap Tarihi ve İngilizce gibi ortak derslerin web tabanlı uzaktan eğitim platformu üzerinden sunulduğu örneklerdir.

Bu bölümde yükseköğretim kurumları örneği üzerinden web tabanlı uzaktan eğitim ile sunulan derece programları ve web tabanlı uzaktan eğitim platformu üzerinden sunulan ortak dersler örneği temel alınarak web tabanlı uzaktan eğitime yönelik ortaya çıkan bileşenler alanyazından örneklerle desteklenerek tartışılacaktır.

Yükseköğretim kurumlarının web tabanlı uzaktan eğitimi öncelikle kurumsal misyonları ve vizyonları içerisinde nerede ve nasıl yapılandıkları konusu önemlidir. Var olan web tabanlı uzaktan eğitim programlarının açılış sürecinde yükseköğretim kurumlarının eğitimi daha erişilebilir kılmak, okutman ihtiyacını azaltmak, yeni bölümlerin açılmasını sağlayarak kurumları genişletmek, öğrencilerin teknolojik imkanlardan faydalanmasını sağlamak, kurumlara itibar katmak ve parasal bir kaynak oluşturmak gibi amaçları benimsediği bulunmuştur.

Eğitim dünyasındaki gelişmeleri takip etmek isteyen, bu pazarda yer alarak itibar kazanmak isteyen, parasal kaynaklarını genişletmek isteyen, gelişen eğitim teknolojilerini kullanarak eğitimi daha erişilebilir kılmak isteyen veya kurumlarını genişletmek isteyen birçok yükseköğretim kurumu hızla web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelmektedir. Şu an Türkiye’de devlet ve vakıf kurumlarından oluşan 176 tane yükseköğretim kurumundan 60 tanesinde toplam 424 tane olmak üzere web tabanlı uzaktan eğitim programları aktif bir şekilde bulunmaktadır (YÖK Bilgi İşlem Dairesi, kişisel görüşme, Ekim 2014). Girginer (2002) değişen eğitim dünyasına uyum sağlamak isteyen yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitime geçiş süreçlerini son derece kritik bir karar olarak ifade ederken uzaktan eğitime geçiş sürecinde bu yeni sistemin özelliklerinin, öğelerinin ve öğeleri arasındaki ilişkilerin bir bütün olarak düşünülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Yükseköğretim kurumları programlarını web tabanlı uzaktan eğitim ortamında sunmaya karar verirken bu geçiş sürecini, süreç bileşenlerini ve bu bileşenlerin birbirleri ile olan ilişkilerini sistematik bir yaklaşımla planlamalıdır (Girginer, 2002).

Yükseköğretim kurumlarının genellikle web tabanlı dersler/programlar için gelen talepleri karşılamakta zorluk çekmeleri sonucu öncelikli olarak öğrencilere uzaktan eğitim hizmetini açarak, sonrasında planlama işlemlerini gerçekleştirdikleri görülürken (Phipps & Merisotis, 2000; akt. Pina, 2008) bu durum uzaktan eğitim programlarında karşılaşılan başarısızlıkların en önemli ve temel sebeplerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yükseköğretim kurumlarında bir programın uzaktan eğitim yöntemi ile sunulmasına özellikle yönetimler tarafından karar verilmesi sonrasında hızlı bir süreç

içerisinde eğitim-öğretime başlandığı ve ilerleyen dönemlerde deneme yanılma yöntemi ile ortaya çıkan eksikliklerin giderilmeye çalışıldığı ve planlı bir ön çalışma ile ihtiyaç tespitinin yapılmadığı görülmektedir. Böylece yola çıkılan programlarda büyük bir hevesle başlanılan uzaktan eğitim uygulamalarının istenilen sonuçlara ulaşmadığı ve daha önceden göz önüne alınamayan çok sayıda problemle karşılaşarak bu problemlere zamanında doğru çözümler getirilemediği görülmektedir (Girginer, 2002). Bu konuda kurumların web tabanlı uzaktan eğitim programlarını açmadan önce stratejik bir planlamaya ihtiyaçları olmakla beraber program/ders tasarımı, teknolojilerin seçimi, öğretim yönteminin seçimi veya programların değerlendirilmesi gibi tüm yönetsel kararlardaki politikalarını kurumsal misyon ve vizyonları ile ilişkilendirerek bir bütün şeklinde ele alarak yol almaları önemlidir (Girginer, 2002).

Yükseköğretim kurumları örneği üzerinden araştırılan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öncelikle bir programın açılış süreci incelendiğinde program taleplerinin akademik birimden ilgili uzaktan eğitim birimine ya da üniversite yönetimine ve ilgili uzaktan eğitim biriminden ya da üniversite yönetiminden akademik birime şeklinde iki yönlü olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarına gelen program taleplerinin yükseköğretim kurumu içerisinde üst yönetim çerçevesinde senato ve rektörlük seviyesinde karara bağlandığı ve kurum içerisinde onaylanan bir program talebinin YÖK'e gönderilerek buradan alınan onay doğrultusunda programın eğitim ve öğretime başlayabildiği görülmüştür. Bu süreç içerisinde öncelikle kurum içerisinde ilgili uzaktan eğitim birimi tarafından ve devamında kurum üst yönetimi tarafından değerlendirilen programlarda, taleplerin öncelikle hedef kitlenin varlığına, dersi yürütecek öğretim elemanın varlığına ve dersin uzaktan eğitim ile verilmeye uygun olup olmadığına bakılarak değerlendirildiği bulunmuştur. Daha gelişmiş yükseköğretim kurumlarında ise ilgili uzaktan eğitim birimi ile üst yönetim arasında rektörlük bünyesinde bir uzaktan eğitim koordinatörlüğü bulunduğu ve bu yapının uzaktan eğitim birimi ile üst yönetim arasındaki koordinasyonu sağladığı, kararların en üst yönetim olan senato ve rektörlüğe taşınmadan önce bu yapı içerisinde değerlendirmeye alındığı görülmüştür.

Yükseköğretim kurumları tarafından açılan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında yeterli hedef kitlenin olmaması durumunda açılan programların kurumu mali olarak zor duruma sokabileceği vurgulanmıştır. Balcı (2010) web tabanlı

uzaktan eğitim programlarının sunucu, bilgisayar, video konferans sistemi, içerik geliştirme yazılımları v.b. yazılım ve donanım temini, basılı materyallerin hazırlanması, içerik geliştirme, eğitmen, alan uzmanı v.b. personel ücretleri, eğitim verilecek ise bu eğitimlerin masrafları gibi maliyetleri olduğunu ifade etmiştir. Bu başlangıç maliyetleri ile yola çıkılan bir programda yeterli hedef kitlenin olmaması durumunda açılan programlar kurumu finansal olarak zarara uğratabilecektir.

Var olan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında dersi yürütecek öğretim elemanının varlığına bakılırken var olan öğretim elemanlarının web tabanlı uzaktan eğitim platformunda ders vermeye ne kadar yetkin olduğu konusunda bir değerlendirmenin yapılmadığı görülmüştür. Böylece açılan programlarda öğretim elemanlarının hem örgün eğitimdeki sınıf içi eğitimden web tabanlı uzaktan eğitime geçişte yaşadıkları uyum sorunu hem de teknik olarak yetersizlikleri dolayısıyla programların yürütülmesinde sıkıntılar yaşandığı görülmüştür. Yapılan birçok çalışmada başarılı bir web tabanlı uzaktan eğitim programında ya da e-öğrenme uygulamasında öğretim elemanlarının karakteristik özellikleri başarı faktörleri arasında yer almaktadır. Öğretim elemanlarının hazır olma durumunun kurumun uzaktan eğitime hazır olmasında etkili faktörler arasında yer aldığı (Selim, 2007; Darab & Montazer, 2011), öğretim elemanlarının uzaktan eğitime karşı tutumlarının öğrenci memnuniyeti ve e-öğrenmenin başarısına olan etkisi (Sun, Tsai, Finger, Chen & Yeh, 2008) ve öğretim elemanlarının karakteristik özelliklerinin öğrencilerin uzaktan eğitimi kabulünde etkili bir faktör olduğu (Selim, 2007) bunlardan bazı örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Programların açılmasında öğretim elemanları ile ilgili değerlendirmeye alınmayan diğer bir noktanın öğretim elemanlarının isteklilik durumu olduğu bulunmuştur. Falowo (2007) derslerini uzaktan eğitim hizmeti olarak sunmak isteyen öğretim elemanlarının derslerini uzaktan eğitim yolu ile sunmak zorunda bırakılan öğretim elemanlarına göre daha başarılı olduklarını ifade etmiştir. Var olan uygulamalarda özellikle öğretim elemanı sayısı az olan akademik birimlerde bir programın web tabanlı uzaktan eğitim ortamında sunulmasına karar verildiğinde halihazırda örgün eğitimdeki ders yükü fazla olması sebebiyle uzaktan eğitim programlarında ders istemeyen öğretim elemanlarına kurum yönetiminin zorla bu dersleri yüklediği görülmüştür. Web tabanlı uzaktan eğitim programları açılırken yükseköğretim kurumlarındaki idarecilerin öğretim elemanlarının isteklilik durumuna bakmadan

açtığı programlarda öğretim elemanının isteksizliği, uzaktan eğitim ile ders vermek zorunda bırakılması ve üzerine yüklenen ek yük sonucunda bu öğretim elemanları uzaktan eğitime geçiş sürecinde daha büyük bir adaptasyon sorunu yaşayarak yeniliklere karşı daha güçlü bir direnç göstermektedirler.

Uzaktan eğitim yöntemi ile sunulacak bir programda hedef kitle ve akademik kadronun varlığı ile beraber programın yürütülmesi esnasında uzaktan eğitim süreçlerini yürütecek ilgili personelin varlığı da önemlidir. Bir program açılırken kurum içerisinde uzaktan eğitim konusunda, web tabanlı uzaktan eğitime yönelik materyal/içerik geliştirmede, öğrenme yönetim sistemi veya video konferans sistemi gibi yapıların yönetiminde, sunucu v.b. altyapıların yönetiminde uzman teknik personelin, iş süreçlerini takip edecek idari personelin veya süreç içerisinde hem öğrencilere hem de öğretim elemanlarına destek verecek ilgili personelin varlığı da sorgulanmalı ve planlanmalıdır. Var olan web tabanlı uzaktan eğitim programları açılırken dersleri yürütecek akademik kadronun varlığına bakılırken ilgili teknik personelin varlığının değerlendirmeye alınmaması sonucunda programların yürütülmesinde içerik geliştirme ve öğrenme yönetim sistemi ile video konferans sistemi yönetimi gibi konularda uzman personel eksikliğinden doğan sıkıntıların yaşandığı görülmüştür. Darab ve Montazer (2011) yükseköğretim kurumlarında öğrencilerin, öğretim elemanlarının ve ilgili bütün personelin hazır olma durumunun kurumun uzaktan eğitime hazır olma durumunun göstergesi olduğunu ifade etmektedir.

Bir programın web tabanlı uzaktan eğitim ile sunulup sunulmaması hususundaki bir diğer değerlendirme konusu program içerisindeki derslerin uygulama yoğunluğudur. Uygulama ağırlığı olan programların uzaktan eğitim ile sunulmadan önce ders içerisindeki laboratuvar çalışmaları veya deneyler gibi uygulama etkinliklerinin uzaktan eğitim programı içerisinde verilip verilemeyeceği, verilebilecek ise bu uygulamaların program içerisinde nasıl planlanabileceği ve bu dersleri yürütecek öğretim elemanlarına düşecek yükler programın açılma aşamasında gözden geçirilerek planlanmalıdır.

Bir programın açılması sürecinde yükseköğretim kurumundaki karar aşamasından sonra onayın alınması gereken mekanizma olarak karşımıza YÖK'ün ölçütleri çıkmaktadır. Kurumlar tarafından YÖK'e yapılan program başvurularında öncelikle "Uzaktan Öğretim Sistemi – Bilgi Derleme Formu" nun (EK-3) doldurularak, program

dosyası ile beraber YÖK'e gönderildiği görülmüştür. Gönderilen dosyalarla beraber yükseköğretim kurumu tarafından programın en azından ilk döneminin derslerine yönelik web tabanlı uzaktan eğitim platformu üzerinde bir aylık örnek derslerin hazırlanarak sisteme giriş kullanıcı adı ve şifrelerinin YÖK'e gönderilmesi beklenmektedir.

Uzaktan Öğretim Sistemi - Bilgi Derleme Formu web tabanlı bir uzaktan eğitim programı açma çalışmaları sürecinde yükseköğretim programlarında yazılım ve donanım olmak üzere teknik altyapı, ölçme değerlendirme hususları, kullanılacak materyaller ve bu materyallerin geliştirme süreci, öğrenci destek sistemleri ve öğretim sürecine yönelik etkinlikler hakkında genel hatları ile bir planlama yapma konusunda farkındalık yaratsa da eksiklikleri bulunmaktadır. Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında en büyük problemler arasında karşımıza çıkan az personelle çok iş yapılmasına karşı önlem oluşturmak için bu form içerisinde ilgili alanlarda çalışacak personele yönelik sadece sayısal değer istenmesi yerine bu personelin uzmanlık düzeyinin veya bu alanda çalışmaya uygunluğunun sorgulanabileceği ayrıntılı bilgiler istenmesi faydalı olabilir. Ayrıca özellikle uygulaması var olan programlarda bu uygulamaların nasıl tasarlandığına yönelik örnek model bilgisi istenebilir. Böylece kurumların uzaktan eğitim programları başlamadan önce bu noktaların üzerine dikkat çekmesi ve planlama yapması sağlanabilir.

Programla ilgili uzaktan eğitimden sorumlu birim, mekan/ortam altyapısı, yazılım ve donanım altyapısı, uzaktan eğitim ders materyali hazırlama ve üretim süreci, öğretim süreci, uzaktan eğitim öğrenci destek sistemi ve uzaktan eğitim ölçme değerlendirme sistemi başlıkları altında derlenen bilgilerin ve kurum tarafından iletilen kullanıcı adı ve şifresinin YÖK'e gönderilmesinden sonra YÖK Eğitim ve Öğretim Dairesi tarafından yapılan ilk ön inceleme sonucunda başvuru belgeleri tam ve geçerli olan başvurular YÖK Uzaktan Eğitim Komisyonu'na aktarılmaktadır. Bu komisyon gönderilen belgeler ile sistem üzerinden sunulan örnek dersleri inceleyerek değerlendirmesini yaptıktan sonra onaylanan programlar eğitim-öğretime başlamaktadır. Bu değerlendirme sürecinde gerek görülen durumlarda ilgili programın başvuru sahiplerinin Uzaktan Eğitim Komisyonu'na bir sunum yaparak hazırlıklarını sunduğu görülmüştür.

YÖK'e yapılan web tabanlı uzaktan eğitim programı başvurularının değerlendirmesinde yükseköğretim kurumlarının örgün eğitim programlarında da

kullanılan akademik kadronun varlığı gibi standart program açma ölçütleri haricinde web tabanlı uzaktan eğitim programlarına has hazırlanmış bir değerlendirme ölçüt listesinin geliştirilmemiş olduğu ve program açılma kararının ilgili komisyon içerisindeki üyelerin değerlendirmesi sonucunda verildiği görülmüştür. YÖK'ten alınan bilgiler ışığında platform üzerinde ilk dönem dersleri için istenen bir aylık örnek derslerin istenmesindeki amacın da yükseköğretim kurumlarındaki ilgili akademik birimlerin program başvurusu sürecinde en azından daha ciddi bir ön hazırlık yapmaya yönlendirilmek istenmesi olduğu görülmüştür. Sadece kağıt üstünde anlatım ile alınan başvurularda ise yükseköğretim kurumlarının çok daha zayıf bir ön çalışma sergiledikleri belirtilmiştir.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının açılış süreçlerinde bu alanda daha deneyimli yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitime yeni giriş yapmakta olan yükseköğretim kurumlarına rehberlik ettikleri görülmüştür. Web tabanlı uzaktan eğitim konusunda daha deneyimli ve belirli bir seviyeye ulaşmış yükseköğretim kurumlarının, yaşadıkları zorluklar, süreç içerisinde yaptıkları hatalarla beraber bu sorunların üstesinden nasıl geldiklerine yönelik örneklerle bu yola yeni girmiş kurumlara örnek olup yol göstermeleri diğer kurumların daha hazırlıklı olarak eğitime başlamalarına destek olacaktır. Böylece bir adım ilerde olarak başlayan yeni kurumların yaşanan olumsuz tecrübeleri daha aza indirgelemeleri ve her geçen gün yeni başlayan programlarda daha yüksek seviyede başarının elde edilmesi sağlanarak yaşanan olumsuzluklar en aza indirgenebilecektir.

Yükseköğretim kurumlarında mevzuat yapısı incelendiğinde programlarda esas alınan mevzuatsal yapının YÖK tarafından geliştirilen "Yükseköğretim Kurumları Uzaktan Öğretime İlişkin Usul ve Esaslar" olduğu bulunmuştur. Kurumlar program veya ders açma, uzaktan öğretimi uygulama süreci, ölçme değerlendirme, uzaktan öğretim gelir ve giderlerini bütçeleştirme, sınav ücretleri, öğretim elemanlarının ödemeleri gibi hususlarda YÖK'ün bu usul ve esasları ile sınırlıdır. Bu usul ve esasların minimum zorunluluklarını sağlayarak burada tanınan esneklik kadar programlarını tasarlama hakkına sahiptirler. Örneğin, ölçme değerlendirme kapsamında gözetimsiz sınavlar öğrencinin sonuç puanına %20'den fazla katkı yapamaz sınırlılığı doğrultusunda uzaktan eğitim programlarında değerlendirmenin %80'i gözetimli sınavlardan oluşturulmaktadır. Böylece web tabanlı uzaktan eğitim programlarının ölçme değerlendirmesinde alternatif ölçme değerlendirme

yöntemlerini daha fazla yaygınlaştırmak isteyen bir kurum %20 barajını aşmadan farklı yöntemleri uygulamaya alabilir ama %20 sınırını aşamaz. İhtiyaçlar doğrultusunda Usul ve Esasların YÖK tarafından yapılan düzenlemelerle güncel versiyonunun yeniden yayımlandığı ve bu değişikliklerin var olan programlarda ya da ilgili uzaktan eğitim birimlerinin yapılarında kurumları değişiklik yapmak zorunda bıraktığı görülmüştür.

Kurumlar web tabanlı uzaktan eğitim programlarını bir kuruluş yönetmeliği ve beraberinde ihtiyaca göre geliştirilmiş yönergeler ya da uygulama esasları çerçevesinde yürütmektedir. Üniversite senatosunca ihtiyaca göre çıkarılan yönergeler veya uygulama esaslarında akademik birimlerin sorumlulukları, uzaktan eğitim birimlerinin sorumlulukları, koordinatörlük yapısı, koordinatörlerin sorumlulukları, öğretim elemanlarının sorumlulukları gibi programların yürütülmesindeki roller, görevler ve iş akış süreçleri tanımlanmaktadır. Bu tanımlamalar yine YÖK'ün esasları çerçevesinde oluşturulmaktadır.

Böylece yükseköğretim kurumlarındaki web tabanlı uzaktan eğitim programları için YÖK tarafından merkezileştirilmiş bir sistemin var olduğu görülmektedir. Programların oluşturulması sürecinde YÖK tarafından ortaya konulan mevzuatların sınırları çerçevesinde tasarımlar yapılabilmektedir. Oysaki web tabanlı uzaktan eğitim, alternatif öğretim yöntemlerinin ve alternatif ölçme değerlendirme stratejilerinin aktif olarak kullanılması gereken eğitim-öğretim platformlarıdır. Yükseköğretim kurumlarına uzaktan öğretim süreçleri ve uzaktan öğretimde ölçme değerlendirme hususlarında esneklik tanınması sağlanabilir. Bu esneklikle beraber özellikle web tabanlı uzaktan eğitim programları ile uluslararası platformdaki öğrencilere hitap etmeyi hedefleyen kurumlara inisiyatif tanınarak web tabanlı uzaktan eğitimin zaman ve mekan özgürlüğünün daha etkin kullanılabileceği program tasarımlarının geliştirilmesi sağlanabilecektir.

Yükseköğretim kurumlarında açılan web tabanlı uzaktan eğitim programlarının tasarımında önemli bir faktör olarak Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi karşımıza çıkmaktadır. Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi'nin yükseköğretim için önemi, düzeyler arasında öğrenme çıktılarına dayalı açık tanımlamalar sunması ile yeterliliklerin amaç ve çıktılarının açık hale getirilmesi gibi maddelerle karşımıza çıkmaktadır (TYYÇ, 2010). Ayrıca yeterliliklerin kazanılma derecesi, her ders/modül esnasında ve sonunda uygun ve nesnel yöntemlerle

öğrenme çıktıları olarak ölçülmesi şeklinde tanımlanmıştır (TYYÇ, 2010). Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğretim tasarımındaki amaç da öğrenme çıktılarının öğrenciler tarafından kazanılması ve program sonunda bu çıktıların ölçülmesidir. Koçdar (2011) tarafından yapılan çalışma içerisinde uzmanlar tarafından uzaktan eğitim programlarının akreditasyonunun Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi'ndeki yeterliliklerin akreditasyonu ile ilgili olarak alanlara özgü kurulacak olan (MÜDEK, FEDEK gibi) kurum ve kuruluşlar çerçevesinde yapılmasını; ancak, bu yapı içerisinde değerlendiricilerin doğru yöntemlerle eğitilmesini ve uzaktan eğitim felsefesine inanan, bu felsefeyi içselleştirmiş bir gruptan destek alınmasını önermişlerdir. Böylece web tabanlı uzaktan eğitim programlarında da programın alanı ile ilgili Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesinde tanımlanmış bilgi, beceri, bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği, öğrenme yetkinliği, iletişim ve sosyal yetkinlik ile alana özgü yetkinlikleri kazandırmaya yönelik tasarımlar yapılmalıdır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kurum yönetiminin desteği başarı için önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmıştır. Galusha (1997) uzaktan eğitim hizmeti sunan öğretim elemanlarının kurumsal ve yönetsel desteğe ihtiyacının olduğunu vurgulamaktadır. Kurumlar uzaktan eğitim hizmeti sunan fakülte veya birimleri uzaktan eğitim için gerekli teknolojilerin sağlanması, gerekli altyapının sağlanması noktalarında yönetsel ve finansal yönden desteklemelidir. Uzaktan eğitim programlarının yönetimi için kurumsal yönetim yapısında gerekli birimsel yapıları oluşturmalıdır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili uzaktan eğitim birimlerindeki yapılanma incelendiğinde henüz yeni yola çıkmış olanlarda personel sayısının azlığı ve iş süreçlerine ait tanımlamaların henüz yapılmamış olması sebebi ile birimsel yapının tam olarak kullanılmadığı, işlerin daha çok bireyler üzerinden yürütüldüğü ve bir personelin birden fazla sorumluluğu olduğu görülmüştür.

Birim yapısı ile yönetilen ilgili uzaktan eğitim birimleri incelendiğinde web tabanlı uzaktan eğitim programlarının idari/yönetim birimi, içerik/içerik geliştirme birimi, ölçme değerlendirme birimi, sınav organizasyon birimi, teknik birim, iletişim birimi, destek birimi, öğrenci işleri birimi, yazı işleri birimi, bilgi işlem birimi, canlı sınıf birimi ve öğretim üyesi destek ofisi gibi yapılar çerçevesinde yürütüldüğü görülmüştür. Ayrıca

birden fazla farklı ilçede kampüsleri olan dağıtık kampüs yapısına sahip yükseköğretim kurumlarında bu farklı konumdaki kampüsler içerisinde uydu birim olarak adlandırılan yapıların kurulduğu ve bu kampüslerdeki akademik birimlerden web tabanlı uzaktan eğitim programları olanların bu uydu birimlerle uzaktan eğitim iş süreçlerini yürüttüğü bulunmuştur. Böylece yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim süreçlerinin yönetiminden sorumlu ilgili birimlerin kurumun kampüs yapısı dikkate alınarak yönetim kolaylığı doğrultusunda yapılandırıldığı söylenebilir.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yükseköğretim kurumları içerisinde ilgili uzaktan eğitim birimlerinin koordinatörlüğünde proje yönetim anlayışı içerisinde ele alındığı örnekler bulunmuştur. Bu anlayış içerisinde her bir programın ya da her dersin bir proje olarak ele alındığı ve her projeye bir proje yöneticisi atandığı görülmüştür. Alanyazında da internet tabanlı uzaktan eğitim programı geliştirme süreçleri (Türkoğlu, 2003) ve e-öğrenme programı tasarım süreçleri (Balci, 2010) proje yönetim yaklaşımı ile ele alınmıştır. Türkoğlu (2003) internet tabanlı bir uzaktan eğitim programı için biraraya getirilen kaynaklar ile bu kaynaklar arasında kurulan ilişkilerin bir proje sistemi içerisinde değerlendirilebileceğini ve bu kaynaklardan oluşan sistemin planlanması, yönlendirilmesi ve denetlenmesinin bir proje yönetimi içerisinde yapılabileceğini ifade etmiştir. Proje yönetim anlayışı içerisinde proje ekibi proje iş süreçlerinin takibini yapacak finans, eğitim, altyapı, İnternet, program geliştirme, öğrenme-öğretme, ölçme değerlendirme, destek ve fiziki kaynak v.b. alanlarda uzman personelin yer aldığı bir takım olarak tanımlanırken proje yöneticisinin tüm bu alanlara yabancı olmayan birisi olması gerektiği vurgulanmıştır (Türkoğlu, 2003). Bu kapsamda yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ekip yöneticisi de uzaktan eğitim iş süreçlerine ve uzaktan eğitim teknolojilerine hakim, uzaktan eğitimde öğretim tasarımı konularında uzmanlığı olan ve bu programların yürütülmesi için gerekli teknik yapılar konusunda bilgisi olan biri olarak atanmalıdır. Ayrıca bu ekip içerisinde görevlendirilecek personelin de uzaktan eğitim teknolojileri, öğretim tasarımı, sunucu v.b. sistemlerin yönetimi gibi alanlarda uzman kişilerden oluşturulması gerekmektedir. Öte yandan yükseköğretim kurumlarında uzaktan eğitim süreçlerinin her zaman uzaktan eğitim konusunda uzmanlığı olan kişilerden oluşmadığı görülmektedir.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinden sorumlu ilgili uzaktan eğitim birimlerinde müdür, müdür yardımcıları ve bunların da dahil olduğu bir yönetim kurulunu kapsayan idari yönetimin var olduğu bulunmuştur. Bu idari yönetimin altında ise uzaktan eğitim süreçlerine ait işleri gerçekleştiren içerik geliştirme, öğretim tasarımı, bilgi işlem/teknik ve destek alanlarında çalışan personelin yer aldığı görülmüştür. Khan (2004) e-öğrenme sürecinde yer alan kişilere ait rolleri yöneticiler, içerik geliştirme görevlileri ve içeriğin dağıtımı ile sürdürülebilirliği üzerinde görev alanlar olmak üzere üç başlık altında sunmuştur. Yönetici seviyesinde yönetici, proje yöneticisi, iş geliştirme uzmanı ve danışman yer alırken içerik geliştirme sürecinde içerik/konu uzmanı, öğretim tasarımcısı, arayüz tasarımcısı, telif hakları koordinatörü, değerlendirme uzmanı, fotoğraf/video çekim uzmanı, editör, öğrenme nesnesi uzmanı, çoklu ortam geliştiricisi ve grafik tasarımcısı gibi rollerin yer aldığı görülmüştür. İçeriğin dağıtımı ve sürdürülebilirliği sürecinde ise programcı, teknik destek uzmanı, sunucu/veri tabanı programcısı, eğitmen, tutor, kütüphane hizmetleri, pazarlama, kayıt hizmetleri, eğitmen asistanı, çevrim içi ders koordinatörü ve rehberlik hizmetleri gibi roller yer almaktadır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında karşılaşılan önemli bir sorun olarak yetişmiş personel sıkıntısı karşımıza çıkmaktadır. Kurumlar uzaktan eğitim programlarını açarken bu programların yürütülmesi sürecinde çalışacak ilgili alanlarda yetişmiş personeli bulamamaktadır. Bünyesinde var olan personelle yola çıkan kurumlar hem ellerindeki personelin iş süreçlerine hakim olmaması hem de bir personele çok sayıda iş yükü sorumluluğunun atanması sebebi ile organizasyonda ve işleri yetiştirmede sıkıntılar yaşamaktadır. Pardue (2001) uzaktan eğitim hizmeti sunan kurumların/enstitülerin İnternet kullanımı konusunda gerekli desteği sağlayacak alanından uzman kişilerinin istihdamı noktasında doğru planlamalar yapması gerekliliğini vurgulamıştır. Var olan programlarda da ilgili alanlarda uzman personel istihdamı yapmadan işe giren kurumlarda ciddi sıkıntılar yaşandığı bulunmuştur.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında yaşanan diğer önemli bir sorun ise kurumların var olan personeli ellerinde tutamamalarıdır. Var olan yetişmiş personelin hem organizasyonsuzluk ve yetersiz personel sayısı sonucunda fazla iş yüküne maruz kalması hem de üniversite yapısı içerisinde maddi

olarak tatmin edilememesi sonucunda işten ayrıldıkları bulunmuştur. Uzaktan eğitim iş süreçlerinde ilgili teknik personel ile birlikte akademik birimlerden görevlendirilen araştırma görevlileri de çalışmaktadır. Bu personelin fazla mesai ve iş yükü fazlalığından dolayı akademik çalışmalarına devam etmekte sıkıntı yaşadıkları ve bu sebepten başka fırsatlarla karşılaştıklarında başka kurumlara veya işlere yöneldikleri görülmüştür. Böylece işten ayrılan personelle beraber var olan personel üzerindeki iş yükünde daha da fazla artış olmaktadır. Az personelle çok işin yetiştirilmeye çalışıldığı programlarda personelin yoğun bir emeği ile işler yürütülmekte ve var olan personel üzerinde bir emek istismarı oluşmaktadır. Bu sorunların ortadan kalkması için kurumların personel istihdamı konusunda özen göstermesi ve yeni açılacak programlarda veya ilgili uzaktan eğitim birimlerinde ilgili alanlarda uzman personeli tanımlanmış bir düzen içerisinde konumlandırdıktan sonra programlarını eğitim-öğretime açması büyük bir önem taşımaktadır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programları, programların sahibi olan akademik birimlerin ve programların yürütülmesinde akademik birimlere destek sağlayan ilgili uzaktan eğitim biriminin koordineli bir çalışması ile sürdürülmektedir. Bu koordinasyon henüz yeni açılmış programlarda ilgili uzaktan eğitim müdür veya müdür yardımcıları ile ilgili akademik birimin sorumlusu/bölüm başkanı arasındaki diyalog üzerinden sağlanırken uzaktan eğitim konusunda daha deneyimli, daha uzun süredir bu hizmeti sunan kurumlarda yapılandırılmış bir koordinatörlük sistemi mevcuttur. Bu koordinatörlük sistemi çerçevesinde her programın ilgili uzaktan eğitim birimi tarafında atanmış bir uzem koordinatörü/program sorumlusu ve ilgili akademik birimi tarafında atanmış bir akademik koordinatörü/sorumlusu bulunmaktadır. Koordinatörlük sisteminin yapılandırılmasına göre akademik koordinatörün akademik işleri, derslerin hazırlanmasını ve içeriklerin oluşturulmasını kontrol eden bir akademik işlerden sorumlu koordinatör bir de derslerin video çekimlerinin yapılıp yapılmadığını, hangi öğretim elemanının içerikleri hazırlayıp hazırlamadığını veya sınav sorularının hazırlanıp hazırlanmadığını kontrol eden bir teknik koordinatör olmak üzere birden fazla kişiden oluştuğu görülmüştür. Akademik işleri takip eden koordinatör genellikle öğretim elemanı seviyesinde olurken teknik koordinatör araştırma görevlisi seviyesinde olmaktadır.

Yükseköğretim kurumlarında ilgili uzaktan eğitim biriminin ve ilgili akademik birimin kendi içerisinde düzenlediği toplantılar yanında bu birim koordinatörlerinin aylık olarak biraraya gelerek çalıştığı toplantıların düzenlendiği bulunmuştur. Hem ilgili birimlerin kendi içerisinde hem de bu birimlerin birbirleri ile olan koordinasyon çalışmalarının ve toplantıların programlara ait iş yükleri ne kadar artarsa artsın işlerin daha düzenli yürütülebilmesinde çok yarar sağladığı görülmüştür. Koordinatörlerin birebir iletişimi ve düzenlenen toplantılar sayesinde süreç içerisinde yaşanan problemlere daha hızlı çözümler üretilerek daha etkili bir süreç yönetimi gerçekleştirilmektedir.

Bir e-öğrenme sistemi sadece öğrenciden oluşmamaktadır, bu yapı içerisindeki tüm paydaşlar önemlidir (Hassanzadeh, Kanaani, & Elahi, 2012). Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının hem kurum içinde hem de kurum dışında paydaşları bulunmaktadır. Rektörlük, üniversite senatosu, dekanlar, yüksekokul müdürleri gibi tüm yönetim birimleri; akademik birimler, öğrenci işleri, tahakkuk v.b. idari birimler ile bilgi işlem dairesi gibi teknik birimler olmak üzere kurumun tüm bileşenleri kurum içi paydaşlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu paydaşların birarada planlı ve etkileşimli olarak tüm süreçleri beraber takibi ve iyi bir koordinasyon sağlaması önemlidir. Yükseköğretim kurumlarında kurum içerisindeki birimler birbirinden bağımsız yapılar gibi çalışmakta iken e-öğrenme uygulamalarının başarısı programın tüm alt bileşen ve paydaşları arasındaki koordinasyona dayalıdır. Bu nedenle kurum içerisindeki akademik birimler, bilgisayar merkezi ve merkez kütüphane gibi tüm yapıların birbirleri ile koordineli çalışmasının sağlanması konusunda idarecilerin dikkati ve denetimi son derece önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır (Darab & Montazer, 2011). Uzaktan eğitim; öğrenci, öğretim üyesi, asistan, sistem geliştiricileri ve yöneticiler gibi paydaşlar arasında iyi bir iş birliği içerisinde gerçekleştirilmektedir (Özaygen, 2000; akt. Türkoğlu, 2003).

Açılan web tabanlı uzaktan eğitim programlarının kurum dışındaki paydaşları ise yükseköğretim kurumlarında açılan programların mevzuatsal altyapısını oluşturan ve program açılma onaylarını veren YÖK, öğrencileri bu programlarda kayıtlı olan veliler, diğer yükseköğretim kurumları ve yükseköğretim kurumlarından uzaktan eğitim programı açma talebinde bulunan veya destek almak isteyen diğer kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bakanlıklar v.b. diğer kurumların yükseköğretim kurumları ile protokol işbirliğinde sertifika programları oluşturduğu veya çevrim içi

sınav desteği aldıkları görülmüştür. Bu programlarda içerik ilgili diğer kurumlar tarafından sağlanırken yükseköğretim kurumları web tabanlı uzaktan eğitim platformları ile programlara teknik altyapı ve destek sağlamaktadır.

Web tabanlı uzaktan eğitim doğası gereği yüz yüze sınıf içi eğitimden farklı olmakla beraber bu farklılıklarından dolayı ciddi bir öğretim tasarımı çalışması gerektirmektedir (Rovai & Downey, 2010). Web tabanlı uzaktan eğitimde öğretim tasarımı yapılırken kullanılacak içerikler, içerik geliştirme süreçlerinin planlanması ve organizasyonu, etkinliklerin planlanması ve tasarımı, öğrencilere sağlanacak e-kütüphane hizmetleri ve eş zamanlı canlı derslerin planlanması ve tasarlanması konuları öne çıkan konu başlıklarını oluşturmaktadır.

Etkili bir web tabanlı uzaktan eğitimdeki en önemli hususlar arasında müfredat tasarımı vurgulanırken, web tabanlı uzaktan eğitim derslerinde geleneksel sınıf dersleri ile aynı kalitede veya daha yüksek kalitede müfredatların geliştirilmesinin amaç olması önemli bir konudur (Bilke, Xia, Bailey, Rodchua, & Sinn, 2006). Yüz yüze eğitim verilen sınıf içi derslerle aynı kalitede bir öğretim tasarımı için web tabanlı uzaktan eğitime yönelik öğretim tasarımında etkili olan unsurların tespitinin yapılarak tasarım esnasında bu unsurların dikkate alınması gerekmektedir. Çevrim içi öğrenme ortamlarının geleneksel öğrenmeden en büyük farkı olarak öğretim elemanlarının öğretmeden daha fazla bir zamanı öğrenme deneyimlerinin tasarımı için harcadıkları vurgulanmaktadır (Rovai & Downey, 2010).

Uzaktan eğitim öğrenci merkezli bir eğitim sistemi olup, bu sebeple uzaktan öğrenenlerin karakteristik özelliklerini ve kişisel farklılıklarını bilmek uzaktan eğitimde öğrenmeye yönelik potansiyel bariyerleri anlamak için yardımcı olur (Falowo, 2007). Bir dersin uzaktan eğitim yöntemi ile sunulmasına yönelik tasarım çalışmalarında öğrenci ihtiyaçları ve algısı en temel öğeler arasında değerlendirilmelidir (Sahin, & Shelley, 2008). E-öğrenmenin başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için bu programlarda öncelikle yaş, kültür ve bilişsel özellikler gibi hedef kitle özelliklerine göre bir içerik geliştirilmelidir (Güney, 2010). Programdaki öğrenci sayısı, uzaktan eğitim öğrencisinin profili, yetişkin öğrenci profili, Türk öğrenci profili ile öğrencilerin istek ve tercihlerine göre bir planlama yapılmalıdır. Örneğin, uzaktan eğitim öğrencilerinin örgün eğitim öğrencilerinin çoğunluğuna göre farklı olarak finansal maliyet, aile hayatı ve iş hayatı gibi noktalarda sıkıntıları bulunabilmektedir (Galusha, 1997). Yetişkin uzaktan öğrenen öğrenci kitlesi için motive edici etkenler geleneksel

öğrencilerinkinden farklıdır. Öğrenenlerin kişisel karakteristik özelliklerini bilmek ise uzaktan öğrenme ortamlarını, eğitim yazılımlarını ve stratejilerini planlamak için önemli bir boyuttur. Daha da önemlisi katılımcıları/öğrenenleri tanımak programın planlanması, yönergelerin oluşturulması, öğrenenlerin katılım sürekliliğinin sağlanması ve uzaktan öğrenmedeki başarının sağlanması konusunda güçlenmeyi sağlayacaktır (Falowo, 2007). Öğrencinin katılım düzeyinin yüksek seviyelerde sağlandığı programlarda başarıyı elde eden öğrencilerin memnuniyet düzeyleri de yükselecektir. Öğrencinin memnun olduğu sistemlerde öğrenme hedeflerinin kazanım düzeyi de artarak öğrenci bireysel hedeflerde ve öğrenme hedeflerinde daha çok başarı elde eder (Hassanzadeh, Kanaani, & Elahi, 2012). Buna ek olarak programın derece düzeyine göre de öğrenci profillerinin farklılık gösterdiği ve farklı düzeylere göre öğretim tasarımında etkinlik tasarımı, teknoloji araçlarının kullanımı gibi öğelerin değiştiği bulunmuştur. Omoregie (1997) etkili uzaktan eğitim hazırlık çalışmalarında, öğretim elemanlarının öğrencilerin ihtiyaçlarını anlamasına ve hedef kitlenin anlaşılmasına dikkati çekmiştir (Falowo, 2007). Sanders ve Morrison-Shetlar (2001) öğrencilerin web tabanlı derslere karşı olan tutumlarının gelecekteki web tabanlı öğretimsel materyallerin kullanımını ve web tabanlı kaynakların öğrenciler için eğitimsel olarak yararlarını etkileyeceğini ifade etmektedir. Bu yüzden öğretim tasarımının öğrencilerin ihtiyaçlarına ve karakteristik özelliklerine göre yapılandırılması öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitim ortamlarında iyi bir deneyim yaşamalarını ve iyi bir tutum geliştirmelerini sağlayacağı için önemlidir.

Yüz yüze sınıf içi eğitimden farklı olarak web tabanlı uzaktan eğitimde yüz yüze etkileşimin kısıtlılığı program tasarımında dikkat edilmesi gereken bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Etkileşimin e-öğrenmede önemli bir rolü bulunmaktadır (Güney, 2010). Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında yüz yüze etkileşimin eksikliğinin giderilmesi, öğrencilere kendilerini yalnız hissetmeyecekleri, sistemden kopmayacakları ve gerekli destekleri en hızlı ve en yeterli şekilde alabilecekleri bir öğretim tasarımının planlanması gereklidir.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında yüz yüze etkileşimin sağlandığı ve örgün eğitimdeki sınıf içi derslerin karşılığı olarak da görülen video konferans sistemleri üzerinden düzenlenen canlı/sanal dersler ve bu derslerin kullanımı öğretim tasarımının bir diğer bileşeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu derslerin yükseköğretim kurumlarındaki kullanımında genellikle öğretim elemanının çıkıp bir

sunum üzerinden ders anlattığı ve öğrencilerin pasif olarak dinlediği örnekler eleştirilmiştir. Ayrıca bu derslerdeki genel sıkıntı olarak öğrenci katılımının düşüklüğü bulunmuştur. Öğrencilerin canlı derslere katılımının artırılması için öğrencilerin bu derslere yönlendirilmesi gerektiği, ders anlatımlarının zaten video çekimlerinde olması sebebiyle bu derslerde öğrencilerin daha aktif rol alabileceği etkinliklerin planlanması ve tartışma ortamlarının oluşturulması gerektiği görülmüştür.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında hem öğrenci-öğrenci hem de öğrenci-öğretim elemanı arasındaki etkileşimlerinin sağlanabileceği bir diğer alternatif olarak forum tartışmaları görülmüştür. Var olan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında forum kullanımının etkin olarak tasarlanmadığı, öğretim elemanlarının tartışma ortamlarına aktif olarak katılmadığı, desteklemediği görülürken forum tartışmalarının etkin kullanımı için bu tartışmaların dersle bağlantısının kurulmasının ve merak ettiren sorularla yapılandırılmış bir tartışma ortamının oluşturulmasının önemi karşımıza çıkmıştır. Alanyazında çevrim içi tartışma ortamlarını kullanmanın öğrencilere geribildirim sağlamak ve geribildirimler üzerinden öğrencinin öğrendiği bilgiyi doğru anlamasını yapılandırmak için desteklemede önemli bir bileşen olduğu vurgulanmıştır (Rovai, 2000).

Var olan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında içeriklerin pdf, PowerPoint sunum, ses paketi, etkileşimsiz e-kitap ve video formatından oluştuğu görülmüştür. Bu içerikler genellikle haftalık olarak bir konu işleme modülü veya haftalık fasikül gibi düşünülerek hazırlanıp paylaşılmaktadır. Güney (2010) sadece metin veya sadece resim, film v.b. içerik kullanarak bilginin tek bir çeşit materyal üzerinden sunulmasından çok, farklı çeşitlerde bilgi sunumlarının kullanıldığı materyallerin ilişkilendirilerek bir arada kullanılması ile etkin bir eğitim-öğretim sürecinin sağlanabileceğini ifade etmiştir. Var olan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında etkileşimsiz materyallerin kullanılması içerikler konusundaki en büyük eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu programlarda yaygın olarak görülen, öğretim elemanlarında var olan metin tabanlı içeriklerin pdf formatında elektronik ortama aktarılmasıdır. Bu işlem haricinde günümüz teknolojilerinin sunduğu imkanlardan yararlanılarak etkileşimli elektronik materyallerin geliştirilmediği dikkat çekmektedir. Alanyazında da web tabanlı uzaktan eğitimdeki önemli problemlerden biri olarak derslerin yaratıcılıktan yoksun olarak hazırlanması ve mevcut sıkıcı ders yapısının, Web sayfalarına taşınmış sadece en basit hali ile indirilebilen PowerPoint sunuları ile

sıkıcı Web sayfası olarak yapılandırılıp sunulduğu ifade edilmektedir (Cronje, 2001). Güney (2010) e-öğrenme ortamının geleneksel ortamın elektronik ortama aktarılmış olmaktan öte geleneksel ortamın dönüşüm yaşamış hali olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelik içerik geliştirme süreçlerinde yaygın olarak öğretim elemanlarının hazırladıkları ham içerikleri Word belgesi formatında ya da PowerPoint sunusu formatında ilgili uzaktan eğitim birimi ile paylaştıkları ve burada ilgili uzaktan eğitim birimi personeli tarafından mizanpaj çalışmaları gibi düzenlemeleri yapılan içeriğin pdf ya da e-kitap formatına dönüştürülerek öğrencilere sunulmak üzere sisteme yüklendiği görülmektedir.

Teknoloji günümüz dünyasında pek çok kurum tarafından erişilebilir bir noktaya gelmiştir, ancak bu teknolojinin eğitim ve öğretimde etkin kullanımı için doğru yerde ve doğru stratejilerle kullanılması önem taşımaktadır. Yeppeş-Baraya (2001) teknolojinin, sadece eğitim programı reformu, çok yönlü değerlendirmeler, etkili profesyonel gelişim, iyi yapılandırılmış bir teknoloji altyapısı ve destek sistemleri, kurumsal uygulama, bütçe ve politikaların yeniden yapılandırılması ile eğitimde etkili bir uygulamasının olacağını vurgulamıştır (Falowo, 2007). Uzaktan eğitimin İnternet ortamına kayması ile uzaktan eğitimde artan teknoloji kullanımında, teknoloji bilinçli bir şekilde kullanıldığı ve iyi yönetilebildiği müddetçe eğitim-öğretime güzel örneklerle katkı sağlayacaktır.

Web tabanlı uzaktan eğitimde öğretim tasarımında kullanılacak teknolojilerin seçimi ve bu teknolojilerin eğitim-öğretim süreçleri içerisine nasıl dahil edileceğinin de iyi bir plan ile sağlanması önemlidir. Karadeniz (2009) geleceğin uzaktan eğitim ortamlarının tasarımında anahtar soruların öğrenci için etkili, verimli ve esnek bir öğrenme ortamı oluşturmak için medya/teknoloji araçlarının nasıl seçileceği ve bir harmoni içerisinde kullanımının nasıl tasarlanacağı olduğunu vurgulamıştır. Öğretim tasarımı sürecinde teknoloji senaryoları oluşturularak programda hangi teknolojilerin kullanılacağı ve hangi amaçlar için nasıl kullanılacağı planlanmalıdır. Günümüzde artık teknolojiye erişim imkanının artışı ile kurumlarda bir çok teknoloji mevcut durumdadır. Ancak eğitimde teknoloji kullanımı öğrenen ve öğreticiler teknoloji ile yararlı birşeyler yaptığı zaman değerli bir hal almaktadır (Virkus, 2008; akt. Kam & Katerattanakul, 2014). Bu noktada eğitim-öğretim sürecinde hangi teknolojinin kullanılacağı, nasıl daha etkin kullanılabilceği ve nasıl bir kullanım ile teknolojinin

öğrenci ve öğretim elemanı için yararlı olacağı konusu daha önemli olup detaylı bir çalışma gerektirmektedir.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kullanılacak içerikler, etkinlikler veya kullanılacak teknoloji araçları ve bu teknolojilerin nasıl bir pedagoji ile nasıl bir etkinlik içerisinde kullanılacağı programın doğasına göre farklılık göstermelidir. Tasarım esnasında programların hatta derslerin ders bazında ihtiyaçlarına göre içerikler, etkinlikler, teknoloji seçimleri ve teknolojilerin kullanım pedagojileri şekillendirilmelidir.

Balcı (2010) web tabanlı uzaktan eğitim programlarının planlama aşamasında dikkat edilmesi gereken bir konuyu deneysel çalışmaların nasıl yapılacağı olarak vurgulamıştır. Uzaktan programlarda kullanılan simülasyonlar ile fiziksel olarak uygulanamayacak bazı deneylerin öğrenciler tarafından algılanmasının sağlandığı ifade edilmiştir. Bu sebeple deney gerektiren derslerde kullanılacak yöntemin tasarım aşamasında belirlenmesi gerektiği görülmüştür. Var olan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında bazı deneylerin stüdyolardaki çekimlerde kayda alınarak öğrencilerle video olarak paylaşıldığı görülmüştür. Bununla beraber bazı uygulamalı programlarda uzaktan bir tasarım ile gerçekleştirelemeyecek olan uygulamalar için öğrencilerin dönemde bir kez kampüse gelerek bu uygulamaları toplu bir şekilde yaparak tamamladıkları görülmüştür.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında karşılaşılan en büyük eksiklikler arasında öğrenciler arasında işbirliğinin sağlandığı etkinlik tasarımlarının yer almıyor olması karşımıza çıkmaktadır. Vygotsky (1978) öğrencilerin işbirlikli çalışma ortamlarında bireysel çalışma ortamlarından daha yüksek seviyede bir zihinsel performans gösterebileceklerini vurgulamıştır. Rovai (2000) web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelik tasarımlarda gerçek hayat bağlamında, grup çalışmasına imkan tanıyan ve işbirliği ile problem tabanlı öğrenme çerçevesinde bilginin yapılandırıldığı bir aktif öğrenme ortamının oluşturulmasına önem verilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Ancak var olan uzaktan eğitim programlarında öğrencilerin işbirlikli öğrenme araçları ile birarada çalışmalarını sağlayacak etkinliklerin tasarlanmadığı görülmüştür. Geleneksel yüz yüze eğitimde işbirlikli öğrenmenin analiz, iletişim ve üst düzey düşünme becerilerini geliştirdiği doğrulanmıştır. Buna ek olarak çevrim içi öğrenme ortamlarında da ders destek sistemleri ve gelişmiş iletişim teknolojileri ile öğrenciler arasında diyalogların, ağ iletişiminin ve takım becerilerinin geliştirilebildiği doğrulanmıştır (McLoughlin & Luca, 2002). İşbirlikli öğrenme araçları

olarak alanyazında yaygın olarak karşımıza çıkan araçlardan birisi Web 2.0 teknolojileridir (Kam & Katerattanakul, 2014; Pilkington & Sanders, 2014). Web 2.0 teknolojileri katılımcıların paylaşımını, işbirliğini ve bilgiyi düzenlemesini teşvik edecek Web araçlarıdır (Oberhelman, 2007; akt. Kam & Katerattanakul, 2014). Bu teknolojilerin kullanımı, öğrenenlerin pasif dinleyici olduğu bilginin aktarım modelinden çok daha aktif katılımı sağlar (Kam & Katerattanakul, 2014). Çevrim içi ortamlarda görevlerin tanımlanması, yönetim ve geri bildirim gibi hususlarda öğretim elemanının varlığı sınırlıdır. Bu yüzden takım becerileri ve işbirliği yüz yüze eğitimden farklı pedagoji ve süreçlerle desteklenerek grup çalışmaları ve işbirliği için uygun ve güvenilir bir ortam oluşturulmalıdır (McLoughlin & Luca, 2002).

Bu uygulamalar haricinde örgün eğitim öğrencilerine yönelik hazırlanan Türkçe/Türk Dili ve Edebiyatı, İnkılap Tarihi ve İngilizce ortak derslerinin web tabanlı uzaktan eğitim platformları üzerinden sunulduğu kurumlarda Web TV uygulaması bulunmuştur. Web TV uygulamasında kurum içerisinde bir sınıfta çekimi yapılan dersler İnternet üzerinden tüm öğrencilere hem canlı yayın olarak hem de kayıttan arşiv olarak sunulmaktadır. Bu derslerde sistem yapısı olarak etkileşim olanağı bulunsa da dersin o kurumda bu ortak dersleri alan tüm bölüm öğrencilerine açık olması sebebiyle ve bu öğrencilerin zaten kampüs içindeki öğrencilerden oluşması sebebiyle öğrencilerin öğretim elemanlarına birebir erişim imkanı olduğundan etkileşim özelliğinin Web TV yayınlarında pek tercih edilmediği görülmüştür.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının tasarımında önemli bir diğer nokta öğrenme yönetim sisteminin ve bu sisteme ait araçların etkin kullanımınıdır. Öğrenme yönetim sistemi öğrenenlere öğretim elemanları ile iletişim kurmak, ödev v.b. çalışmaları öğretim elemanına göndermek, ders kazanımlarını incelemek, ders materyallerine erişerek bunları kendi bilgisayarına indirmek, ders tartışma ortamlarına katılmak ve ders sürecini takip etmek için kapsamlı bir ortam sunmaktadır (Thoms & Eryılmaz, 2014). Uzaktan eğitim uygulamalarındaki gelişmeler paralelinde öğrenme yönetim sistemleri de eklenen yeni modüllerle beraber gelişmekte ve içerisinde alınabilen sistem kayıtları ile öğrenci süreçlerinin takibinde ve değerlendirmesinde kullanılabilir bir ortam oluşturmaktadır (Karal & Cebi, 2012). Var olan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında da öğrenme yönetim sistemlerinin öğrencilerin derse giriş yaptıkları, ders kaynaklarına eriştikleri, derse ait süreçleri takip ettikleri, ödevlerini yükledikleri, derse ait tartışma ortamlarına katıldıkları, derse

ait duyuruları takip edebildikleri ve dersin öğretim elemanı ile diğer öğrencilerine erişim sağlayabildikleri ortamlar olarak kullanıldığı görülmüştür. Öğrenme yönetim sistemlerinde dersler için oluşturulmuş alanların web tabanlı uzaktan eğitim programlarındaki sınıfları temsil etmesi sebebi ile bu alanların tasarımı büyük öneme sahiptir. Bu ortamda kullanılacak her aracın amacı tanımlanmalı ve öğrencilerin dersi takibinin en etkin ve kolay bir şekilde sağlanabileceği tasarımlar yapılmalıdır.

Yükseköğretim kurumlarında uygulanan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ölçme değerlendirme yöntemleri Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Yükseköğretim Kurumları Uzaktan Öğretime İlişkin Usul ve Esaslar” temel alınarak oluşturulmaktadır. Usul ve esaslar içerisinde uzaktan öğretim programları ile uzaktan öğretim yoluyla verilen derslere yönelik ölçme değerlendirme faaliyetlerinin yüz yüze veya elektronik ortamda, gözetimli veya gözetimsiz olarak, ödev, proje, uygulama, yazılı, sözlü v.b. yöntemler kullanılarak veya merkezi bir sınav sistemi ile gerçekleştirilebileceği ifade edilmiştir. Gözetimsiz olarak yapılan ölçme değerlendirme etkinliklerinin genel başarıya etkisinin %20’den fazla olamayacağı belirtilmiştir. Bununla birlikte, usul ve esaslara göre ara sınavlar istenildiği takdirde gözetimsiz olarak elektronik ortamda yapılabilirken dönem sonu sınavlarının gözetimli olarak canlı veya elektronik ortamda yapılması gerekmektedir. Bu temel sınavlar dışında kalan sözlü sınavlar ile performans, proje, tez ve portfolyo gibi ölçme değerlendirme yöntemlerinden hangilerinin uygulanacağına, öğretimi sürdüren ilgili birimin önerisi ile senato tarafından karar verilmektedir. Bu kapsamda gözetimsiz elektronik ortamdan yapılabilecek sınavlardaki güvenlik önlemleri konusunda çalışmalar geliştirilmeli ve zaman ve mekan sınırlılığını ortadan kaldıran web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ölçme değerlendirme yöntemleri çerçevesinde de esneklik sağlanmalıdır. Böylece coğrafi konum olarak uzak mesafede olan öğrencilerin, maddi elverişsizlikleri olan öğrencilerin ve hatta farklı ülkelerden öğrencilerin de programlara katılımı daha yoğun olabilecektir.

Var olan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında değerlendirmenin ağırlıklı olarak sınavlar üzerinden yapıldığı görülmüştür. Açık uçlu sınav sorularının değerlendirmesinde öğretim elemanlarının üzerine daha çok yük oluşması ve açık uçlu soruları değerlendirmek için yeterli sürenin bulunamaması sebebiyle sınavlarda çoktan seçmeli sorular daha çok tercih edilmektedir. Shuey (2002) web tabanlı uzaktan eğitimde özellikle ölçme ve değerlendirmede sıkıntılar yaşandığını ve

öğrencilerin yeterli seviyede değerlendirilemediğini ifade etmiştir (Karal & Cebi, 2012). Var olan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında alternatif ölçme değerlendirme yöntemleri arasında yer alan forum, wiki, blog v.b. ortamların değerlendirmeye katkısı olmadığı ve proje, ödev v.b. uygulamaların öğrenci değerlendirmesinde çok fazla yer almadığı görülmüştür. Öğretim elemanları fazla iş yükleri dolayısıyla yeterli vakti bulamadıkları için değerlendirme süreci daha ayrıntılı bir çalışma gerektiren proje ve ödev gibi alternatif değerlendirme yöntemlerini tercih etmemektedirler. Forum gibi tartışma ortamlarının öğrenci değerlendirmesine katkı sağlamasında ise farklı görüşler ve tartışmalar yer almaktadır. Forumlara girişlerin ya da forumlarda tartışmalara cevap verilmesinin öğrencilerin değerlendirilmesine katkı sağlaması durumunda forumlardaki tartışmalara içeriksel olarak katkının gözardı edilebileceği ve öğrencilerin sırf ortamdaki varlığını göstermek için forumlardaki görüşleri onaylar katkılar sağladığı tartışılmıştır. Kalelioğlu ve Gülbahar (2010) çevrim içi ortamlardaki tartışmaların değerlendirmeye katılmasının önemini ileri sürmüş ve tartışma kurallarının net belirlendiği ortamlarda öğrencilerin tartışma becerilerinin değerlendirilebileceğine yönelik örnekler sunmuşlardır. Karal ve Cebi (2012) tarafından uzaktan eğitim programlarında kullanılan alternatif ölçme değerlendirme yöntemlerine yönelik yapılan araştırma neticesinde öğrencilerin forumlardaki cevap sayısı, wiki, blog gibi bilgi paylaşım ortamlarında bilgi paylaşımı, eş zamansız ortamlarda geçirilen vakit gibi niceliksel değerlerin öğrenci değerlendirmesinde bir ölçüt olarak kullanılmasına olumlu bakmadıkları ama sınavlar, sistemde materyal paylaşımı, ödev ve projelerinin nitelikleri, ödev ve projeleri sisteme zamanında yükleme ve eş zamanlı derslerde geçirilen vakit ile derse aktif katılım ve forumlardaki cevaplarının kalitesi gibi değerlendirme ölçütlerinin öğrenci değerlendirmesinde kullanımına olumlu baktıkları görülmüştür.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öz değerlendirme önemli bir bileşen olarak yer almalıdır (Robles & Braathen, 2002; akt. Kim, Smith & Maeng, 2008). Var olan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öz değerlendirmeye yönelik uygulamalar bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Programlar üzerinden yapılan incelemelerde öz değerlendirme çerçevesinde öğrenciler için öğrencilerin kendi kendilerini değerlendirmelerine yardımcı olabilecek programın öğrenme çıktılarının ne kadarını elde ettiklerini görebilecekleri etkinliklere rastlanmamıştır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programları tasarlanırken dikkat edilmesi gereken bir diğer husus öğrencilerin diğer öğrenciler, öğretim elemanları, idari birim yetkilileri ve uzaktan eğitim birimi yetkilileri ile bağlantı kurabilmesini sağlayacak iletişim kanallarının oluşturularak etkili bir kullanımının sağlanmasıdır. Yüz yüze eğitim yapılan örgün eğitim programlarında öğrenciler diğer öğrencilerle yüz yüze iletişim içerisinde birarada eğitimlerine devam ederek öte yandan öğretim elemanları ile birebir yüz yüze iletişim kurma imkanına sahipken uzaktan eğitim programlarındaki öğrenciler yüz yüze iletişim imkanlarından yararlanamamaktadır. Bu yüzden tamamen uzaktan eğitim yöntemi ile sunulan bir derste yüz yüze eğitimin temel ilkelerinin de karşılanması için alternatif yeni yöntemlerin geliştirilmesi gerekmektedir (Yazıcı, Altaş, & Demiray, 2001). Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kullanılan sistemler kullanıcıların birbirleri ve öğretim elemanları ile haberleşmelerini sağlayacak yapıda olmalı, bununla beraber ortak faaliyetler hakkında yorumların eklenebilmesi için modüller üzerinde görüş alışverişi, soru cevap gibi uygulamalar tasarlanmalıdır (Güney, 2010). Ayrıca uzaktan eğitim programlarına ait Web sitelerindeki iletişim alanlarının öğrenciler için eğitmenlere, kütüphaneye ve diğer öğrencilere erişim imkanı sunması öğrencinin hem ders hem de yükseköğretim kurumu ile bağ kurabilmesini arttırarak, derslerini ve yükseköğretim kurumunu sahiplenmesini arttırabilir (Yazıcı, Altaş, & Demiray, 2001).

Var olan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında iletişim/etkileşimin sağlanması için e-mail, sms, forum, telefon, faks ve öğrenme yönetim sistemi içerisindeki mesajlaşma kanalları kullanılmaktadır. Bazı programlarda duyurular öğrencilerle sosyal medya üzerinden paylaşılmaktadır. Ayrıca canlı derslerin de web tabanlı uzaktan eğitim programlarında yüz yüze etkileşime alternatif bir iletişim/etkileşim ortamı olarak kullanıldığı görülmüştür. Canlı dersler öğrencilerin öğretim elemanı ile biraraya gelerek konu anlatımı haricinde birbirleri ile paylaşımda bulunmaları ve varsa sorularını sormaları için kullanılmaktadır.

İletişim konusunda en yaygın olarak karşılaşılan sorun öğrencilerin öğretim elemanlarına direk erişim sağlayamamasıdır. Öğretim elemanlarının forum ya da mesajlaşma sistemlerini aktif olarak kullanmadıkları ve bu yüzden de öğrencilerin öğretim elemanlarına direk erişim sağlayarak soru sorma imkanını bulamadıkları görülmüştür. Levy (2007) öğrenci memnuniyet seviyesi ile öğrencinin öğretim elemanı ile direk iletişimi arasında güçlü bir ilişki olduğunu ifade etmektedir.

Öğrencilerin öğretim elemanlarına erişim sağlamaları ve soru sorduklarında sorularına cevap almaları öğrenci memnuniyeti, öğrencilerin kendilerini sistem içerisinde yalnız hissetmemeleri ve sistemden kopmamaları için çok önemlidir. Boulton (2002) uzaktan eğitimde e-posta üzerinden öğrencilerle iletişime geçmenin ve onlara cevap göndermenin yüz yüze eğitime kıyasla çok daha vakit alıcı bir iş olduğunu ve bu sebeple yüz yüze eğitime kıyasla sanal öğretmenlerin öğrencileri ile iletişime geçmek için çok daha fazla vakte ihtiyaç duyduklarını ifade etmiştir (Falowo, 2007). Ayrıca uzaktan eğitimde e-posta ile gönderdiği mesaja cevap alamayan bir öğrencinin kendini izole olmuş hissetme duygusunun öne çıkmasına sebep olacağı için bu durumun dikkate alınması gereken bir durum olduğunu vurgulamıştır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında destek; öğrencilere sağlanan destek hizmetleri, öğretim elemanlarına sağlanan destek hizmetleri ve personel gelişimi çerçevesinde ilgili uzaktan eğitim biriminde çalışan personele sağlanan destek hizmetleri olmak üzere 3 bölümde incelenmiştir. Programın tüm paydaşları için kullanılan teknolojiler ve farklı bir öğretim yöntemi olması sebebi ile destek hizmetlerinin etkili tasarlanması web tabanlı uzaktan eğitim programlarında çok önemli bir bileşendir. Selim (2007) teknik desteğin olmadığı ya da yetersiz kaldığı bir e-öğrenmenin başarılı olamayacağını ve kurum yönetiminin e-öğrenme için gerekli destekleri sağlamasının başarı için çok önemli bir faktör olduğunu ileri sürmüştür.

Alanyazında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrenci desteğinin önemi sıklıkla vurgulanmaktadır (Pina, 2008; Koçdar, 2011; Amerikan Uzaktan Eğitim Konsorsiyumu; Boehler, 1999). Web tabanlı uzaktan eğitim programlarındaki öğrenci hizmetleri; yönetim destekleri, öğretimsel destekler ile danışma ve rehberlik hizmetleri olmak üzere 3 başlık altında toplanmıştır (Bilke, Xia, Bailey, Rodchua, & Sinn, 2006). Yönetim destekleri kayıt desteği, çağrı merkezi, ücret ve ödemelerle ilgili bilgi desteği ve öğrenci kayıtlarının yönetimi gibi bilgileri içermektedir. Öğretimsel destekler oryantasyon sürecini, kütüphane hizmetlerini, teknik destekleri ve bir topluluk oluşturmaya yönelik etkinlik ve hizmetleri kapsamaktadır. Bunlara ek olarak danışma ve rehberlik destekleri ise kariyer hizmetlerini, bireysel rehberliği ve programa kayıt öncesi bilgilendirme hizmetlerini içermektedir.

Var olan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrencilere sağlanan destek hizmetlerinin 7/24 destek hizmeti çerçevesinde değerlendirildiğinde öğrencilerin e-posta ortamında ve forumlarda mesaiden bağımsız destek alabildikleri ancak

genelde bu ortamlarda da cevapların öğrencilere mesai saatleri içerisinde dönüş olarak iletildiği, çağrı merkezi veya telefonla ilgili birimlere erişimlerin ise sadece mesai saatleri içerisinde olduğu görülmüştür.

Programlara yeni başlayan öğrenciler için programa kayıt öncesi bilgilendirme hizmetlerinin ve oryantasyon çalışmalarının materyale dayalı bir oryantasyon olduğu görülmüştür. Kayıt esnasında sağlanan broşürler, sistem kullanım kılavuzları, Web sitesinde sunulan elektronik materyaller ve kılavuzlar ile sistem kullanımına yönelik videolar öğrencilere program öncesi sunulan oryantasyon ve bilgilendirme materyalleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca uzaktan eğitimde öğrenci olmaya yönelik bilgilendirme bilgileri içeren bir ders olarak düşünülmüş video içeriklerinin de hazırlandığı görülmüştür. Bu materyaller haricinde kayıt için yükseköğretim kurumuna gelen öğrencilere yerinde gerekli bilgilerin anlatıldığı ya da öğrencilerin bir salonda toplanarak gerekli bilgilerin paylaşıldığı görülürken genellikle kayıt işlemlerinin de uzaktan tamamlanması sonucunda oryantasyon ve başlangıç eğitimleri materyale dayalı olarak yürütülmektedir.

Uzaktan eğitim ders ya da programlarındaki tüm öğrencilerin sunulan uzaktan eğitim hizmetlerinden eşit düzeyde yararlanabilmesine önem veren kurumların uzaktan eğitim ders ya da programlarına ilk kez kayıt olan öğrencilerin özel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmaları önem teşkil etmektedir (Galusha, 1997). Uzaktan eğitim öğrencileri genellikle yetişkin öğrencilerden oluşmakta ve bu kitle çoğunlukla bilgisayar ve İnternet kullanımı konusunda çok iyi olmayan bireylerden oluşmaktadır. Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında bilgisayar teknolojilerinin yoğun kullanımı sebebiyle bu becerilere sahip olmayan öğrenciler sistem dışında kalabilmektedir. Eğer sunulan uzaktan eğitim hizmetinin başarılı olması isteniyorsa öğrencilere temel bilgisayar becerilerinin kazandırılması için eğitimler düzenlenmesi önemli görülmektedir (Galusha, 1997).

Uzaktan eğitim programları örgün ya da geleneksel eğitim programlarında ders veren öğretim elemanları için yeni bir yöntem oluşturmak, yeni materyaller geliştirmek, öğrencileri ile iletişim mekanizmalarını yeniden yapılandırmak gibi kendilerini yeni bir eğitim-öğretim yöntemine adapte ederek gelişme sağlamaları gereken bir alandır. Çevrim içi dersler teknoloji konusunda yeterli/donanımlı ve öğrenenlerin öğrenmesini kolaylaştırmak için teknolojiyi etkin olarak kullanabilen öğretmenleri gerektirmektedir (Rovai & Downey, 2010). Bu nedenle de öğretim elemanları bu yeni yola daha bilinçli

olarak yönlendirilmelidir. Hem alanyazından hem de pratikte gözlemlenen durumlardan yola çıkılarak, uzaktan eğitim programında ders verecek öğretim elemanlarının uzaktan eğitim teknolojileri ve uzaktan eğitimdeki öğretim yöntemleri konusunda eğitime tabi tutulmasının önemli olduğu görülmektedir. Falowo (2007) da öğretim elemanlarının uzaktan eğitim/uzaktan öğrenme teknolojileri konusunda eğitilmesinin aşikâr olduğunu ancak gerçekte çok nadir olarak bu eğitimlerin sağlandığını ifade etmektedir. Thach (1995) öğretim elemanlarının uzaktan öğrenme ortamlarına genellikle çok az ya da hiçbir profesyonel gelişim ve bu yeni öğretim yöntemine ait öğretim materyali bilgisi konusunda adapte olmak için destek sağlanmadan atılmakta olduklarını eleştirmiştir (Falowo, 2007).

Uzaktan eğitimde ve geleneksel eğitimde kullanılan eğitim materyalleri genellikle farklı olmakla birlikte halihazırda geleneksel eğitimde kullandıkları materyalleri olan öğretim elemanları için yeniden materyal geliştirmek çoğu zaman bir yük olarak görülmektedir. Bu materyalleri geliştirmek için bilgisayar, video araçları, iletişim araçları v.b. araçların kullanımı da genellikle öğretim elemanlarını yıldıran bir unsur olmaktadır. Web tabanlı uzaktan eğitimde başarının sağlanması için ise uzaktan eğitimde ders verecek öğretim elemanlarına ders ve materyal geliştirme hususunda yeterli destek ve eğitimlerin sağlanmaması en önemli problemler arasında gösterilmektedir (Galusha, 1997). Var olan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ise öğretim elemanlarının var olan metin tabanlı içeriklerinin ilgili uzaktan eğitim birimi tarafından işlenerek elektronik formata dönüştürülmesi sonucu öğrencilerle paylaşıldığı, ancak bu işlemler haricinde öğretim elemanlarının teknoloji araçlarını kullanarak materyal geliştirmedikleri görülmüştür. Halihazırda içerik geliştirmeyen, sadece içerik sağlayan öğretim elemanlarına var olan örnek uzaktan eğitim içerikleri hakkında bilgilendirme ve tanıtım toplantıları haricinde içerik geliştirmeye yönelik eğitimlerin de düzenlenmesine ihtiyaç duyulmadığı bulunmuştur.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesinde görev alan sistem yöneticisi, yazılım geliştirme uzmanı veya içerik geliştirme uzmanı gibi görevlerde yer alan teknik personelin teknolojinin hızlı geliştiği günümüz bilgi çağında bu gelişmeleri takip edebilmesi için desteklenmesi gereklidir. Falowo (2007) uzman destek personelinin yeni ve ucuz teknolojileri takip konusunda ve yeni çıkan teknolojileri kullanabilme noktasında güncel tutulmasının önemini vurgulamıştır. Var olan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında personel için birim içerisinde ilgili kaynakların

yer aldığı bir kütüphane oluşturulduğu, yeniliklere yönelik paylaşımların yapıldığı haftalık seminerlerin düzenlendiği ve satın alınan yazılım ve araçlar için firma tarafından verilen gerekli eğitimlerin temininin yapıldığı görülmüştür. Ayrıca bazı teknik sorunlarda destek almak için ilgili personelin farklı şehirlere gönderildiği ancak yoğun iş yükünden dolayı kurum dışından alınması planlanan eğitimlere katılımın pek yapılamadığı bulunmuştur. Bunlar haricinde özellikle açık kaynaklı yazılım ve sistemlerde ilgili teknik personelin çoğunlukla öğrenmesi gereken yazılımlar konusunda kendi çabasının öne çıktığı ve ilgili personelin kendi araştırmaları ile kullanmakta olduğu yeni yazılım ve araçları öğrendiği görülmüştür.

Web tabanlı uzaktan eğitim bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı ile öğrencilere zaman ve mekandan bağımsız eğitim sunmanın bir biçimidir. Bu yüzden web tabanlı uzaktan eğitim için donanım, ağ/network ve yazılım gibi teknik bir altyapının kurulmuş olması gerekmektedir.

Web tabanlı uzaktan eğitimde donanım altyapısı çerçevesinde bilgisayarlar, sunucular, kameralar ve video konferans sistemi gibi yapılar karşımıza çıkarken ağ/network altyapısı çerçevesinde kurumun ağ yapısı ve domain kullanımı gibi yapılar karşımıza çıkmaktadır. Yükseköğretim kurumlarının İnternete dayalı uzaktan eğitim programlarını yürütmek amacıyla kendi bünyelerinde altyapı çalışmalarını yürüttükleri gibi dışarıdan hizmet alımına da gittikleri görülmektedir (Mutlu, Salar, Süral, & Güneş, 2009). Var olan programlarda web tabanlı uzaktan eğitim sistemlerine ait bazı sunucuların kiralama barındırma usûlü ile yerleşke dışarısında konumlandırıldığı örnekler görülmüştür. Ayrıca video konferans sistemleri veya öğrenme yönetim sistemlerinde yazılımın alındığı firma tarafında sunucuların barındırıldığı bulunmuştur. Kurumların sunucularını dışarıda barındırmayı seçmelerinin sebebi problem yaşamadan daha sağlıklı ve güvenli işleyen bir sistem üzerinde olması ve böylece daha az problem yaşanması ile bu sistemlerin kurumun ağını kullanmadıkları için yükseköğretim kurumunun kendi ağının yoğunluğunun arttırılmamış olmasıdır.

Web tabanlı uzaktan eğitimde yazılımlar öğrenci bilgi sistemi, istek talep takip sistemi ve veri tabanı araçları gibi araçları kapsayan yönetim yazılımları, öğrencilerin ders içeriklerine veya forum ortamlarına eriştiği öğrenme yönetim sistemi yazılımları, canlı dersler için kullanılan video konferans yazılımları, çevrim içi sınavlarda kullanılan sınav yazılımları ve içerik geliştirme için kullanılan içerik geliştirme yazılımları olarak

karşımıza çıkmaktadır. Bu yazılımlar incelendiğinde kurumlarda hem açık kaynak kodlu ücretsiz yazılımların hem de belirli bir ücret karşılığı kullanım hakkı satın alınmış yazılımların kullanıldığı bulunmuştur. Ayrıca bazı yükseköğretim kurumlarının öğrenme yönetim sistemlerini kendi bünyelerinde geliştirme yoluna gittikleri, bazılarının ise özel firmalardan hem içerik hem de öğrenme yönetim sistemlerini temin ettikleri görülmüştür (Mutlu, Salar, Süral, & Güneş, 2009).

Yazılım konusunda gündeme gelen diğer bir husus ise farklı yazılımların birbiri ile entegrasyonu ve yazılım geliştirme konusunda yapılan çalışmalardır. Kurum içerisinde kullanılan farklı yazılımların birbirleri ile haberleşerek ortak bazı verileri kullanarak çalışması gereken durumlarda kurumlarda yazılım entegrasyon çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmalarda kurum personeli gerekli desteği kurum dışından alabilmektedir. Kurumların ayrıca hazır yazılımlarda bulamadıkları bazı özellikler için kendilerinin yeni yazılım geliştirdikleri bulunmuştur. Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yürütülmesi sürecinde görülen yoğun yazılım çalışmalarının kurum içerisinde aktif bir şekilde sürdürülebilmesi için kurum içerisinde aktif ve kaliteli bir yazılım geliştirme ekibinin olması önemlidir. Kurum içerisinde iyi yetişmiş bir yazılım geliştirme ekibi ile özellikle açık kaynak kodlu yazılımlar üzerinden kurumun ihtiyaçlarına göre geliştirmeler yapılarak daha esnek bir yapı oluşturulabilecektir.

Açılan bir programın sürdürülebilirliği için programın süreç içerisindeki eksikliklerinin tespiti ve gerekli değerlendirmelerinin yapılması ile bu değerlendirmeler sonucunda yapılacak yeni düzenlemelerle beraber programın daha iyiye gitmesinin sağlanması önemlidir. Yükseköğretim kurumlarında denetim ve değerlendirme başarılı bir öğrenme için önemli faktörler arasında gösterilmiştir (Darab & Montazer, 2011). Değerlendirme, program başarısında en önemli noktalar arasında görülmesi gerekirken genellikle gözardı edilen ve önemsizmiş gibi görülen bir nokta olarak program yöneticileri açısından gereken önemi görmemektedir (Newman, 2003). Var olan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında da süreç içerisindeki değerlendirmenin ve program sonu değerlendirmelerinin yönetimler tarafından yeterince önemsenmediği ve değerlendirmelerin kurum içerisinde resmi olarak yapılmadığı görülmüştür. Program değerlendirmesinde süreç içerisinde öğrenme yönetim sisteminden ve canlı sınıflarda kullanılan video konferans sistemlerinden alınan logların ve sayısal değer içeren raporların yoğun olarak kullanıldığı

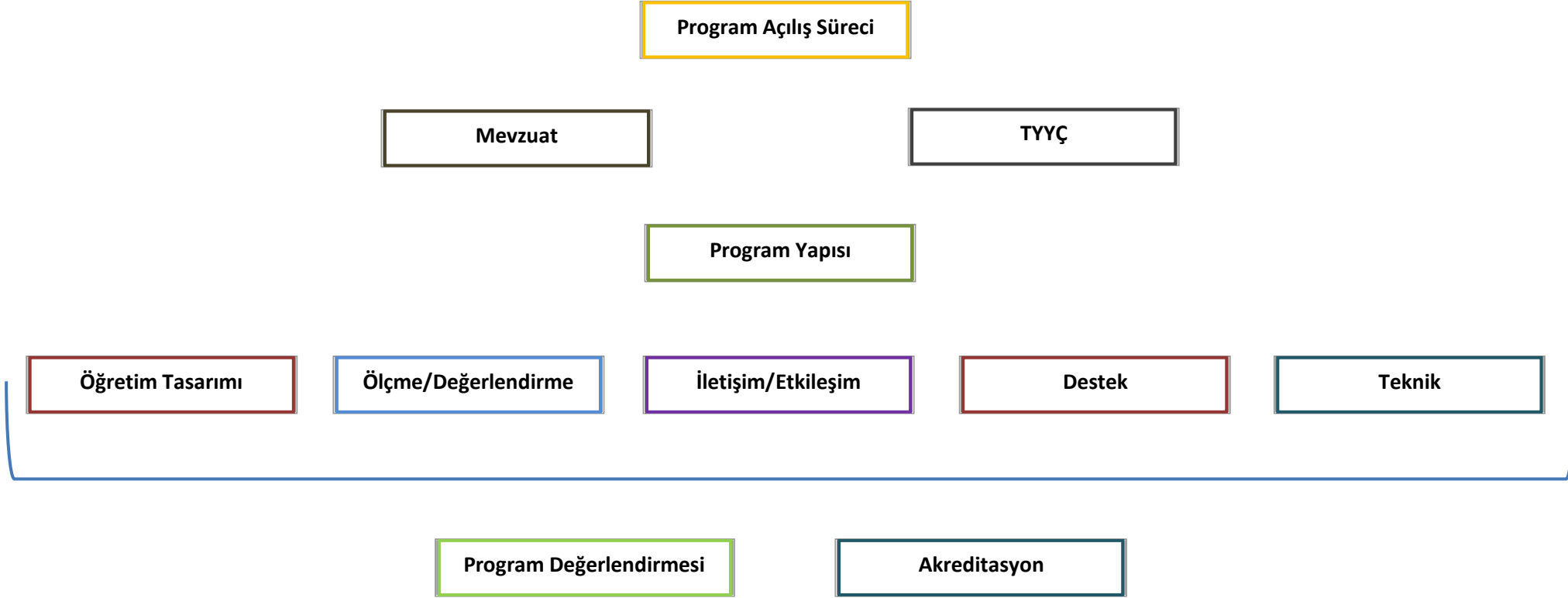
bulunmuştur. Dönem sonu değerlendirme olarak ise öğrenci başarılarına ait grafik ve tabloların yer aldığı raporlar dikkate alınmaktadır. Ancak kurum içerisinde yönetim destekli resmi bir değerlendirme olmadığı bulunmuştur. Web tabanlı bir uzaktan eğitim programının değerlendirmesinde teknik sistemlerin kalitesi, eğitim sisteminin/faaliyetlerinin kalitesi, içerik kalitesi, destek hizmetlerinin kalitesi, öğrenen memnuniyeti, öğrenenin yararlanma derecesi, öğrenenin sistemi tekrar kullanma isteği, sistemin ne kadar kullanıldığı ve öğrenme hedeflerinin gerçekleştirilme derecesi gibi değişkenler kullanılabilir (Hassanzadeh, Kanaani & Elahi, 2012).

Uzaktan eğitim uygulamalarının ulusal düzeyde ve sınırlar ötesinde yaygınlaşması ile uzaktan eğitimde kalitenin sağlanması her zamankinden daha önemli hale gelmiştir (Daniel, 2006; akt. Koçdar, 2011). Web tabanlı uzaktan eğitim programları için akreditasyon konusu program akreditasyonu, öğretim tasarımının akreditasyonu, uzaktan eğitim içeriğinin akreditasyonu, programın alt yeterlilikleri, ön yeterlilikler, sistem kültürü ve öğretim tasarımındaki minimal eğitsel öğeler çerçevesinde karşımıza çıkmıştır. YÖK'ün bir uzaktan eğitim programını akredite etmesinin aslında uygun olmadığı ve YÖK'ün henüz açılma aşamasında programların ön yeterlilikleri sağlayıp sağlamadığına bakmasının daha uygun olduğu tartışılmaktadır. Özellikle henüz açılmamış ve mezun vermemiş bir uzaktan eğitim programında olması gereken ön yeterliliklerin ve öğretim tasarımındaki minimal eğitsel öğelerin YÖK tarafında incelenmesinin ama programın akreditasyonunun alan uzmanları tarafından yapılmasının gerektiği ifade edilmiştir. Koçdar (2011) da YÖK'ün bir koordinasyon kurulu olduğunu; akreditasyonun ise uzmanlık gerektiren bir iş olması nedeniyle programların YÖK tarafından değil profesyonel akreditasyon kuruluşlarınca akredite edilmesi gerektiğini ve YÖK'ün bir karar verme organı olarak program açma iznini vermesinin daha uygun olacağını ifade etmiştir. Koçdar'ın (2011) çalışmasında uzaktan eğitim programlarında kalite güvencesi ve akreditasyon faaliyetlerinden sorumlu olacak özerk, ayrı bir akreditasyon kuruluşunun kurulması ve bu kuruluşun alanlara özgü kurulan veya kurulacak (MÜDEK, FEDEK, vb.) akreditasyon kuruluşları ile işbirliği halinde programları akredite etmesi önerilmektedir.

5.2. Sonuç

Bu bölümde araştırmamızın bulguları neticesinde web tabanlı bir uzaktan eğitim programına yönelik ideal çerçevede olması gereken bileşenler ve bu bileşenlere ait ölçütler sunulmaktadır. Bu bileşenlerin yükseköğretim kurumlarında web tabanlı bir

uzaktan eğitim programı açılması için yapılacak çalışmalarda yol gösterici olarak kullanılması amaçlanmıştır. Şekil 5.1 içerisinde sunulan model yapı içerisinde 11 bileşen önerilmektedir.

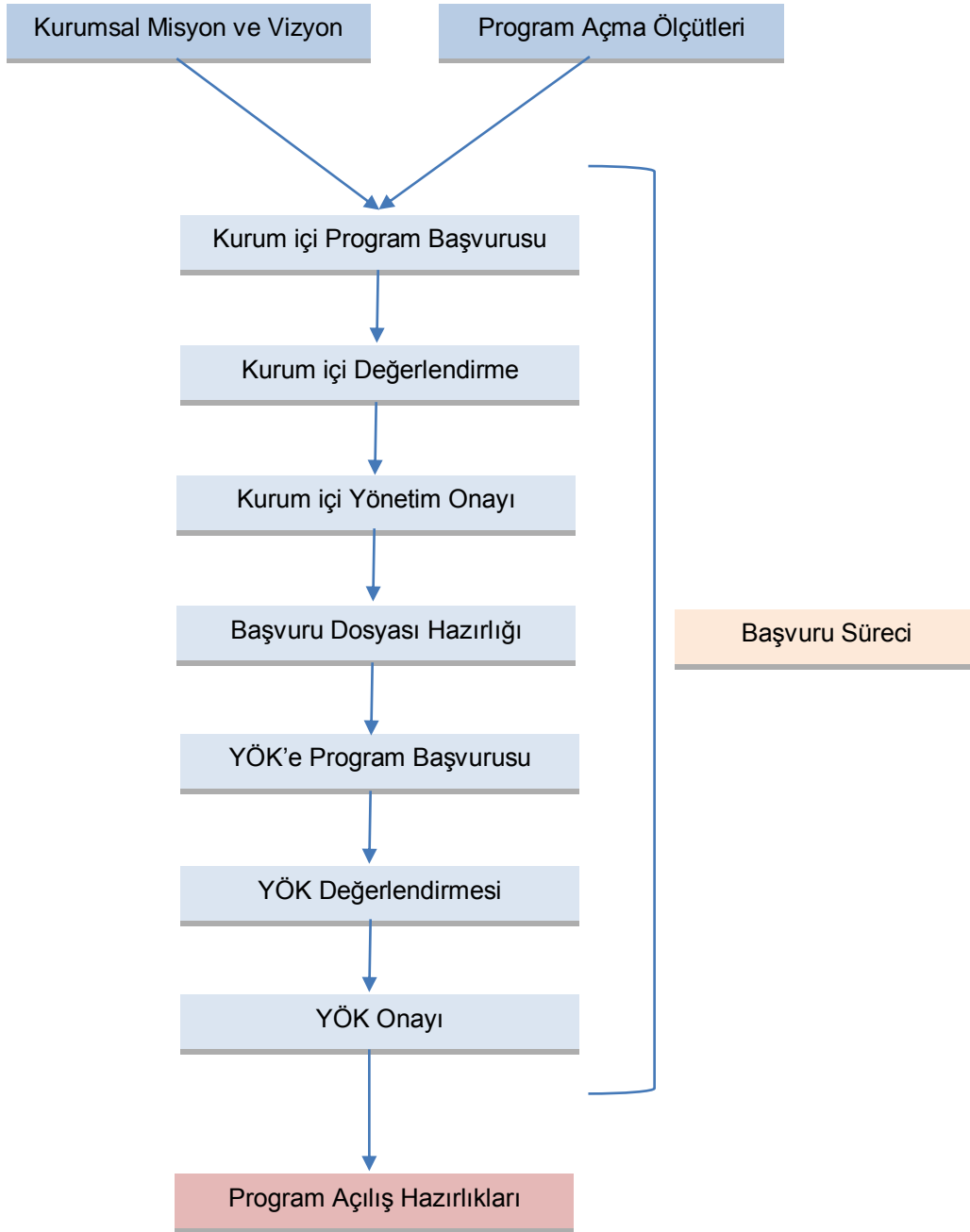
Şekil 5.1. Web tabanlı Uzaktan Eğitim Programı Oluşturma Süreci Bileşenleri

Web tabanlı uzaktan eğitim programı çalışmaları ilk bileşen olan program açılış süreci ile başlamaktadır. İkinci ve üçüncü bileşenler olan Mevzuat ve TYYÇ bileşenleri model içerisindeki diğer bileşenlere temel oluşturan yapıları açıklamaktadır. Program yapısının oluşturulması, öğretim tasarımı, ölçme değerlendirme sisteminin tasarlanması, iletişim/etkileşim ve destek yapılarının planlanması ile teknik yapıların oluşturulması süreçleri Mevzuat içerisindeki sınırlar çerçevesinde ve TYYÇ içerisindeki kazanım ve gerekliliklerin sağlanması amaçlanarak yapılmaktadır. Model içerisindeki akreditasyon ve program değerlendirmesi bileşenleri ise diğer 9 bileşeni içeren tüm süreçleri kapsamaktadır. Akreditasyon bir programın tüm bileşenleri ile bir bütün olarak akreditasyon standartlarını sağlamasını içerirken program değerlendirmesi de yine bir programın tüm bileşenleri ile düzgün çalışıp çalışmadığına dair yapılacak değerlendirme sürecini kapsamaktadır. Buna dayalı olarak akreditasyon ve program değerlendirmesi web tabanlı uzaktan eğitim programı geliştirilmesine yönelik hazırlanan model içerisindeki diğer 9 bileşene ait süreçleri içine almaktadır.

1. Bileşen: Program Açılış Süreci

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının başarısı için karşımıza gelen ilk aşama program açılış sürecidir. Program açılış sürecinde iyi bir planlama ve hazırlık çalışması ile ortaya çıkacak web tabanlı uzaktan eğitim programının daha emin adımlarla yola çıkması sağlanabilecektir.

Yükseköğretim kurumları örneği üzerinde yapılan bu çalışmada program açılış süreci Şekil 5.2'de özetlenen şekli ile programın kurum içerisinde açılma kararının alınmasından başlayarak YÖK tarafından onaylanıp program izninin alınmasına kadar geçen süreç ile beraber onay alındıktan sonra kurum içerisinde programın aktif olarak eğitim-öğretime başlamasına kadar geçen hazırlık sürecini kapsamaktadır.

Şekil 5.2. Program Açılış Süreci

Yükseköğretim kurumlarının öncelikle uzaktan eğitime yönelme sebeplerini kurumsal misyon ve vizyonlarının içerisinde yapılandırmaları önemlidir. Bir uzaktan eğitim programı açılırken bu programı açmanın ve uzaktan eğitim hizmeti olarak sunmanın kurumun misyon ve vizyonu ile ilişkili olarak ortaya konulması kurumun bu programları amaçları doğrultusunda sahiplenerek desteklemesi için önemlidir.

Kurumsal misyon ve vizyon içerisinde yapılandırılmaya başlanan bir programın açılma kararı alınırken dikkat edilmesi gereken önemli ölçütler vardır. Bu ölçütler için kurumların cevaplamaları gereken bazı örnek sorular aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Programın hedef kitlesi kimlerden oluşmaktadır?
- Programa talep gösterecek hedef kitlenin tahmini büyüklüğü ne kadardır?
- Bu programa neden ihtiyaç var?
- Bu programı uzaktan eğitim yöntemi ile sunmaya neden ihtiyaç var?
- Bu programı yürütebilecek yeterli akademik personel mevcut mudur?
- Var olan akademik personelin uzaktan eğitim ile ders yürütmek konusunda tecrübesi var mıdır? Var ise ne kadardır?
- Var olan akademik personelin uzaktan eğitim ile ders vermek için gerekli yetkinlikleri yeterli düzeyde midir? (Bilgisayar kullanma becerisi, sosyal medya, anlık mesajlaşma, e-posta sistemleri, forum, blog v.b. web 2.0 araçları kullanma düzeyi gibi...)
- Uzaktan eğitim teknolojileri, öğretim tasarımı, içerik geliştirme gibi iş süreçlerini yönetecek alan uzmanı personel mevcut mudur?
- Programların uzaktan eğitim süreçlerine ait akademik, teknik ve idari iş yükünü yürütecek yeterli personel mevcut mudur?
- Program kazanımları web tabanlı uzaktan eğitim platformları üzerinden sağlanabilecek midir?
- Uygulama gerektiren dersler var mıdır?
  - Var ise, bu derslerin yoğunluğu ne kadardır?
  - Bu uygulamalar web tabanlı uzaktan eğitim ortamları üzerinden sağlanabilecek midir?
  - Uygulamalar için planlanan yöntemler akademik personele ek iş yükü oluşturmakta mıdır?
  - Uygulamalar için planlanan yöntemler uzaktan öğrenen öğrencilerin katılımı için uygun mudur? Ek bir maliyet gerektirmekte midir?

Yükseköğretim kurumları yukarıdaki ölçütler doğrultusunda yapılan değerlendirmeler neticesinde açılmasına karar verilmiş programların başvuru dosyalarını YÖK'e gönderdikten sonra YÖK tarafından açılması onaylanan programlar için kurum tarafında hazırlık çalışmaları başlatılmaktadır. Kurum içerisinde yapılması gereken hazırlıklar ve hazırlıklar kapsamında yapılacak faaliyetlerin kapsamı Tablo 5.1'de sunulmuştur.

Tablo 5.1. Program hazırlıkları çerçevesinde yapılan faaliyetler ve kapsamı

Hazırlık Faaliyeti	Kapsamı
Öğretim Elemanlarının Atanması	1. İlgili programda ders verecek öğretim elemanlarının belirlenerek gerekli görevlendirmelerin yapılması
Koordinatörlerin Atanması	1. Akademik birim ve ilgili uzaktan eğitim merkezi tarafındaki koordinatörlerin atanması
Öğretim Elemanları ile Hazırlık Toplantısı	1. Uzaktan eğitim hakkında genel bilgilendirme 2. Uzaktan eğitim programlarına yönelik iş süreçlerinin tanıtımı (içeriklerin hazırlanması, video çekimleri, sınav organizasyonu, koordinasyon gibi) 3. Uzaktan eğitim derslerinde eğitici olmanın gerektirdikleri hakkında bilgilendirme 4. Örnek ders materyalleri, öğretim tasarımları, ölçme değerlendirme alternatifleri ve kullanılacak teknolojiler hakkında ön bilgilendirme 5. Öğretim elemanlarına verilecek eğitimler için takvimin oluşturulması
Öğretim Tasarımının Kararlaştırılması	1. Akademik birim tarafı ve ilgili uzaktan eğitim merkezi uzmanları ile beraber programda kullanılacak öğretim yöntemine, ölçme değerlendirme stratejilerine, kullanılacak materyal çeşitlerine ve etkinliklere karar verilerek gerekli tasarım ve planlamanın yapılması 2. Ders içeriklerinin hazırlanma sürecine ait planlamanın yapılması
Gerekli Teknik Donanım ve Yazılımların Temini	1. Yapılan öğretim tasarımı ve alınan kararlar doğrultusunda gerekli olan teknik altyapının oluşturulması 2. Teknik altyapının kurulması ile ilgili stratejik kararların alınması 1. Sunucu temini 2. Sunucu barındırma yöntemi (Kurum içinde barındırma veya firmalardan barındırma hizmeti alınması gibi) 3. Kullanılacak yazılımların seçimi 1. Yapılan öğretim tasarımı doğrultusunda tanımlanan amaçları gerçekleştirmeye yönelik yazılımların (öğrenme yönetim sistemi, içerik geliştirme araçları, video konferans sistemi, ekstra yönetim yazılımları v.b.) seçilmesi 2. Açık kaynak kodlu veya ücretli yazılımların kullanımı konusundaki gerekli kararların alınması
Öğretim Elemanı Eğitimleri	1. Temel bilgisayar becerileri 2. Uzaktan eğitime geçiş için intibak 3. İçerik geliştirmeye yönelik eğitimler 4. Öğrenme yönetim sistemi, video konferans sistemi gibi araçlara yönelik kullanım eğitimleri 5. Destek kılavuzlarının hazırlanarak öğretim elemanları ile paylaşımı
Personel Eğitimleri	1. Personelin uzmanlık ve görev alanına yönelik eğitimler 1. Yazılım geliştirme 2. Satın alınan yazılımların kullanımı 3. Sunucuların/Sistemlerin yönetimi
Ders İçeriklerinin Hazırlanması	1. Akademik birim ile ilgili uzaktan eğitim merkezi arasındaki koordinasyon ile derslere ait içeriklerin geliştirilmesi (Metin tabanlı içerikler, animasyonlar, grafik tasarım, ses kaydı, video çekimi gibi) 2. Derslerin öğrenme yönetim sistemi içerisinde gerekli tasarımlarının yapılması (ders sayfalarının tasarlanması, kullanılacak modüllerin aktifleştirilmesi, içeriklerin yüklenmesi, gerekli etkinliklerin – forum vs. - oluşturulması v.b.)

2. Bileşen: Mevzuat Yapısı

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programları Yükseköğretim Kurulu tarafından hazırlanarak sunulan “Yükseköğretim Kurumları Uzaktan Öğretime İlişkin Usul ve Esaslar” temel alınarak oluşturulmaktadır. Programların yapılanması, öğretim tasarımı ve ölçme değerlendirme sisteminin oluşturulması gibi kararlarda usul ve esasların sınırları çerçevesinde hareket edilmektedir.

Yükseköğretim kurumları ayrıca kendi iç yapılanmalarında uzaktan eğitim programlarının açılması için rutin tanımlamaları içeren kuruluş yönetmeliği haricinde daha özelleşmiş olarak kurum içerisindeki yapıların görev ve rollerini, iş akışlarını veya sınavlara ait esasları tanımladıkları yönerge veya usul ve esaslar oluşturmaktadır.

Yükseköğretim kurumlarının kurum içerisindeki süreçleri düzenlerken bu yönerge veya usul ve esaslar ile iş akışlarını, ilgili uzaktan eğitim merkezlerinin ve akademik birimlerinin arasındaki koordinasyonu ve her yapıya ait görevleri ve sorumlulukları tanımlamaları ilgili iş süreçlerini yönetmek ve herkesin kendi yükümlülüklerini bilmesi için önemlidir.

3. Bileşen: Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ)

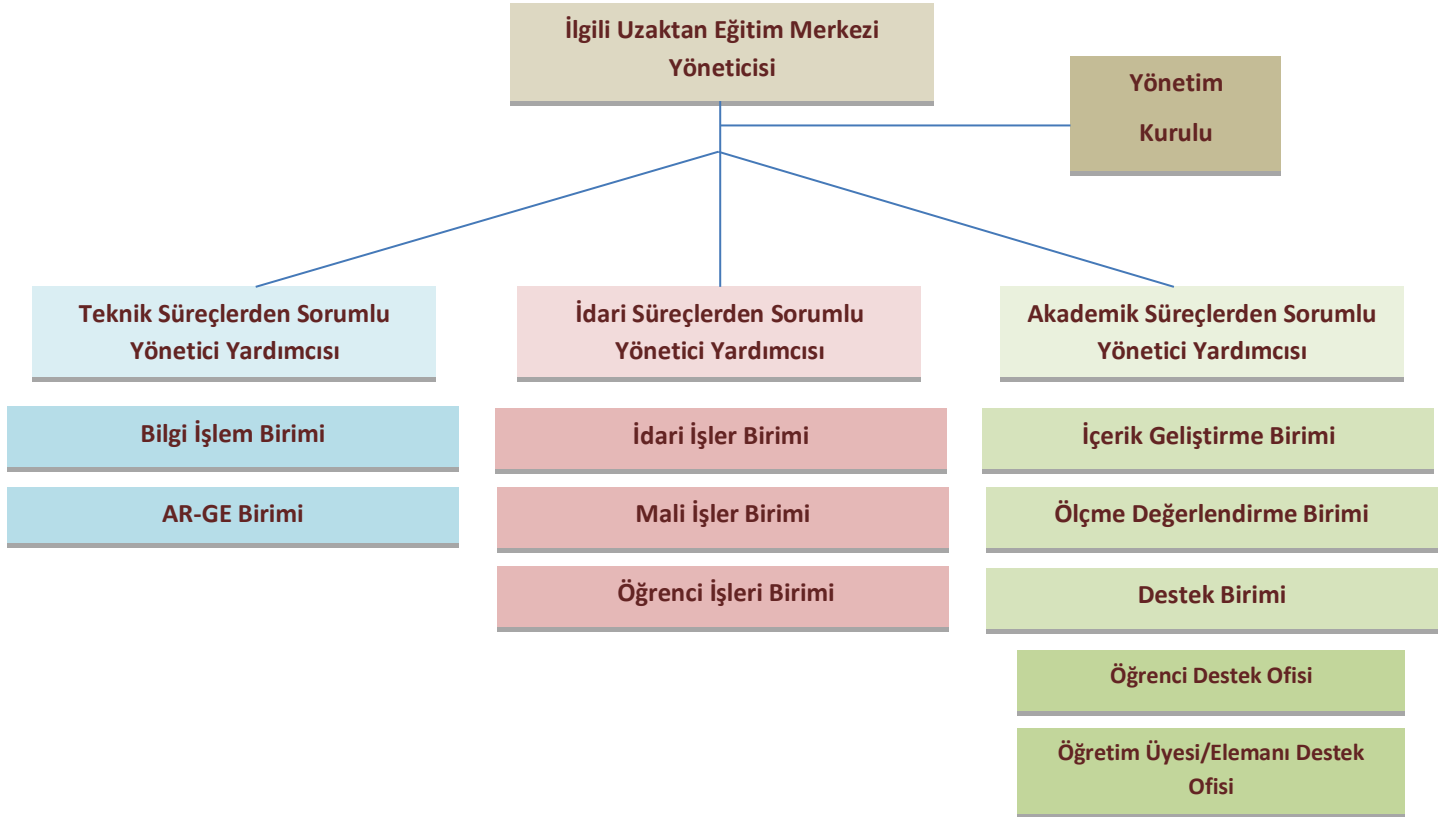
Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) Avrupa Birliği tarafından 2000 yılında yayınlanan Lizbon Stratejisi hedefleri ve ülkemizin 2001 yılında dahil olduğu Bologna Süreci hedeflerine yönelik olarak, Bologna Süreci'ne üye ülkelerin yükseköğretim sistemlerinde şeffaflık, tanınma ve hareketliliği artırma amaçlarıyla başlatılan bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır (TYYÇ, 2011).

Yükseköğretim kurumlarında açılan web tabanlı uzaktan eğitim programlarının zaman ve mekandan bağımsız olmasının sağladığı esneklik ile ülkemiz yükseköğretimini uluslararası dünyaya açmamız için önemli bir kapı olduğu söylenebilir. Böylece web tabanlı uzaktan eğitim programlarımızı hem uluslararası dünyaya açılan bir kapı olarak kullanmak hem de bu programlara devam eden öğrencilerimizin uluslararası kabulünü arttırmak için açılacak programları TYYÇ kapsamında sunulan eğitim-öğretim alanları ve kazandırılması hedeflenen yetkinlikler dikkate alınarak hazırlamak büyük bir öneme sahiptir.

4. Bileşen: Program Yapısı

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında program yapısı altında ilgili iş süreçlerini yönetecek personel yapılanması, bu personeli yönetecek birim yapılanması, ilgili uzaktan eğitim merkezi ve akademik birim arasındaki koordinasyonun sağlanması, öğrenci işlerine ait süreçlerin yönetimi ve paydaşlar öne çıkmaktadır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programına ait iş süreçlerinin doğru yönetimi için doğru bir birim yapılanması altında alanında uzman etkin personelin çalıştırılması konusu çok önemlidir. Yapılan çalışma sonucunda yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarına ait iş süreçleri için örnek bir birim yapılanması doğrultusunda bu iş süreçleri için çalışacak personele ait alanlar Şekil 5.3'de sunulmuştur.

Şekil 5.3. Web tabanlı Uzaktan Eğitim İş Süreçlerini Yönetecek Birim ve Personel Yapılanması Önerisi

Web tabanlı uzaktan eğitim süreçlerini yönetecek ilgili merkezde yönetim yapısında merkezin yöneticisi ile teknik, akademik ve idari işler gibi ilgili alanlara ait iş süreçlerine ait özelleştirilmiş yönetici yardımcıları bulunması gereklidir. Bu yönetimle beraber karar alma mekanizmasını oluşturan ve özellikle ilgili uzaktan eğitim merkezi

kapsamındaki programların yönetici veya öğretim elemanlarından oluşturulmuş bir yönetim kurulu işlerin farklı bakış açılarının da desteği ile yönetimini sağlayacaktır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarına ait iş süreçlerinin teknik tarafını bilgi işlem birimi yönetecektir. Bu birim içerisinde yazılım geliştirme, donanım bakımı, sunucular ile öğrenme yönetim sistemi ve video konferans sistemi gibi sistemlerin yönetimi ve bilgi güvenliği gibi alanlarda uzman personel çalışır. Teknik süreçler altında yapılandırılmış AR-GE birimi aslında hem yeni çıkan teknolojilerin takibi hem de yeni çıkan teknolojilerin uzaktan öğretimde kullanımı konusunda araştırmalar yaparak bunların ilgili merkez kapsamında en etkin ve verimli bir şekilde kullanımı için model ve öneriler geliştirmekten sorumlu olarak çalışır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarına ait idari iş süreçleri kapsamında idari işler birimi yazışmaların ve satın alma işlemlerinin; öğrenci işleri birimi öğrenci kayıtlarının, öğrenci ders muafiyet durumu takibinin ve öğrencilerin ücret ödemelerinin; mali işler birimi öğretim elemanlarına yapılacak ödemeler gibi işlerin takibini yapar.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarına ait akademik iş süreçleri içerik geliştirme birimi, ölçme değerlendirme birimi ve öğrenciler ile öğretim elemanları için ayrı ayrı yapılandırılmış iki ofisten oluşan destek biriminden oluşur. İçerik geliştirme birimi, içeriğin öğretim elemanlarından ham olarak alınmasından başlayıp öğrenciye ulaştırılmasına kadar geçen tüm süreçleri yürütür. Bu süreçteki mizanpaj çalışmaları, grafik tasarımı veya animasyon çalışmaları gibi tüm çalışmalar bu birim personeli tarafından gerçekleştirilir. Ayrıca hazırlanacak ses kayıtları, video çekimleri gibi tüm işlemlerin organizasyonu ve hazırlanmasına dair süreçler de bu birim personelinin sorumluluğundadır. Ölçme değerlendirme birimi bütün sınav hazırlıkları süreçlerinden sorumlu olmakla beraber programların başarısına ve sürdürülebilirliğine ait çalışmaların da takip edildiği birimdir. Destek birimi içerisindeki öğrenci destek ofisi öğrencilere sağlanacak oryantasyon programı ve süreç içerisinde devamlı sağlanacak teknik ve öğretimsel desteklerin yönetimini gerçekleştirir ve denetler. Yine destek birimi içerisindeki öğretim üyesi/elemanı destek ofisi öğretim elemanlarına uzaktan eğitime geçiş sürecinde sağlanacak oryantasyon çalışmaları ve eğitimler ile süreç içerisinde devamlı sağlanacak toplu ve birebir eğitim ve desteklerin yönetimini gerçekleştirir ve denetler.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında bahsi geçen ilgili uzaktan eğitim birimindeki iş süreçlerinin yönetimi ve sürdürülebilirliği için bir diğer önemli nokta da uzaktan eğitim birimi ile akademik birimler arasındaki koordinasyonun etkin bir şekilde sağlanmasıdır. Bu koordinasyonun sağlanması için her iki tarafta da resmen atanmış koordinatörlerin varlığı önemlidir. Her program için ilgili uzaktan eğitim birimi tarafında bir proje ya da uzaktan eğitim koordinatörü o programa ait iş süreçlerini, akademik birimden içeriklerin iletilmesini, uzaktan eğitim tarafında bu içeriklerin öğrencilere sunulacak hale getirilmesini, ses kaydı veya video çekimi yapılıyorsa bu işlemlerin yapılmasını, ilgili akademik birimden sınav sorularının iletilmesini, uzaktan eğitim birimi tarafında sınav kitapçıkları, optik formlar gibi hazırlıkların tamamlanmasını veya öğretim elemanlarının performanslarını kontrol ederek sürecin sürdürülebilirliğini sağlar. Diğer tarafta akademik birime ait koordinatör ya da koordinatörler de aynı iş süreçlerinin ilgili akademik birime ve öğretim elemanlarına düşen sorumluluklarının sürdürülebilirliğini sağlar. Ortaya çıkan eksiklikler için her iki koordinatör de karşı tarafta kim ile irtibata geçmesi gerektiğini bilerek sorunu halleder.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yönetiminde personel yapısı ile ilişkili;

- Yetişmiş personel bulmakta sıkıntı yaşandığı,
- Var olan personelin devamlılığının sağlanamadığı ve yetişen personelin kurumdan ayrıldığı,
- Az personelle çok fazla iş yükünün giderilmeye çalışılması sonucu personel üzerinde emek istismarının yaşandığı,
- Araştırma görevlileri gibi akademik eğitim sürecine devam etmekte olan personelin uzaktan eğitim iş süreçlerinde çok yoğun bir mesai ile çalıştırılması sonucu akademik çalışmalarını sürdürmekte sıkıntı yaşaması sorunları bulunmuştur.

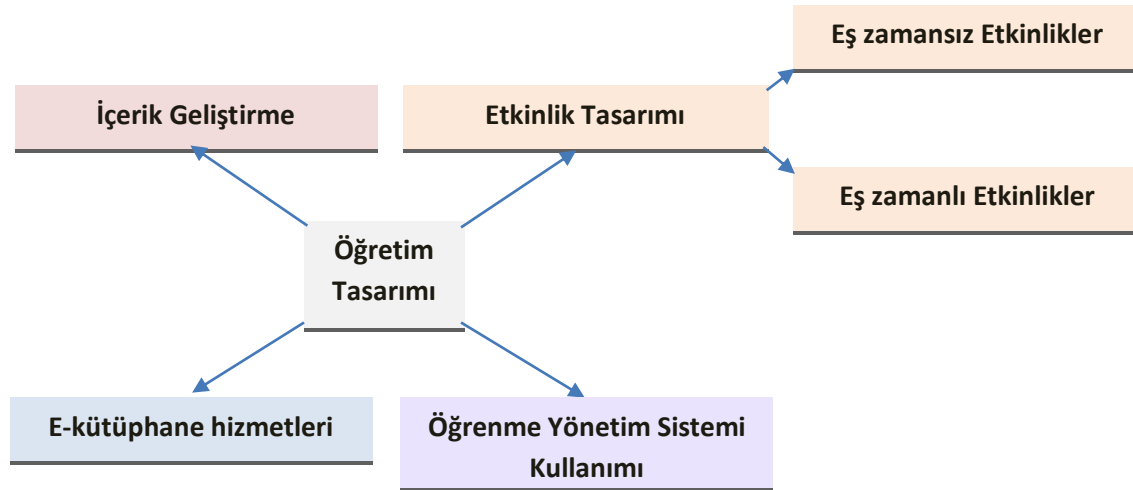
Bu sorunların süreç içerisinde yaşanmaması için web tabanlı uzaktan eğitim programlarının henüz açılma kararının alındığı dönemde bu personel yapılanmasının kararlaştırılması, iş süreçlerinin netleştirilmesi ve alanında uzman yeterli personel temini yapıldıktan sonra iş süreçlerinin başlatılması önemlidir.

5. Bileşen: Öğretim Tasarımı

Yüz yüze geleneksel programlarda sağlanan öğrenme kazanımlarının web tabanlı uzaktan eğitim programlarında sağlanabilmesi için öğretim tasarımı önemli ve dikkatli bir çalışma gerektirmektedir.

Öğretim tasarımı programın sözel ya da sayısal olması gibi alan farklılıklarına, uygulama gerektiren pratik ders yoğunluğuna, programdaki öğrenci sayısına, öğrenci kitlesinin özelliklerine ve program derece düzeylerine göre farklı yaklaşımlar gerektirmektedir. Bu farklılıkların ayrıntılı bir şekilde incelenerek hem programın hem de öğrenci kitlesinin özellikleri dikkate alınarak öğretim süreci tüm bileşenleri ile planlanmalıdır.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelik öğretim tasarımı süreci Şekil 5.4'de sunulan 4 temel bileşen çerçevesinde planlanmaktadır.

Şekil 5.4. Öğretim Tasarım Süreci Bileşenleri

İçerik geliştirme bileşeni çerçevesinde dikkat edilmesi gereken temel noktalar olarak;

- Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında yüz yüze geleneksel eğitimde kullanılan içeriklerin elektronik ortama aktarıldığı metin tabanlı içeriklerden öte teknoloji imkanlarının kullanıldığı etkileşimli içeriklerin geliştirilmesi,
- Öğrenci farklılıklarına hitap etmek için metin tabanlı içeriğe ek olarak video ya da ses içerikli alternatif materyallerin hazırlanması,

- Öğretim elemanlarının ve uzaktan eğitimde içerik geliştirme üzerine çalışan alan uzmanı personelin ortak bir çalışma yürüterek içeriklerin geliştirilmesi,
- Materyallerin farklı öğrenme yönetim sistemleri tarafından desteklenen SCORM paketi gibi standartları destekler yapıda üretilmesi karşımıza çıkmaktadır.

Etkinlik tasarımı bileşeni çerçevesinde dikkat edilmesi gereken temel noktalar olarak;

- Öğrencilere hem eş zamanlı hem de eş zamansız olarak katılım seçeneği sunan alternatifli etkinliklerin planlanması,
- Eş zamanlı ve eş zamansız etkinlikler için kullanılacak araçların seçimi,
- Etkinliklerin amaçlarının öğrenme kazanımları ile ilişkili olarak tanımlanması,
- Grup çalışması ve işbirliği seçeneği sağlayan etkinliklerin planlanması,
- Video konferans sistemleri üzerinden eş zamanlı olarak gerçekleşen canlı/sanal derslerin öğretim tasarımıdaki yeri ve amacının net olarak tanımlanması,
- Canlı/sanal derslerin öğrencilerin pasif dinleyici olarak katıldıkları etkinlikler olmaktan öte yapılandırılmış etkileşimli etkinlikler olarak planlanması,
- Forum ortamlarının etkili kullanımı için öğretim elemanlarının takibinin sağlandığı, öğrencileri yapılandırılmış merak ettiren sorular çerçevesinde tartışmaya yönlendiren etkinliklerin tasarlanması,
- Wiki, blog gibi Web 2.0 araçlarının etkili kullanımı için yapılandırılmış işbirlikli etkinliklerin tasarlanması karşımıza çıkmaktadır.

Öğrenme yönetim sisteminin kullanımı çerçevesinde dikkat edilmesi gereken temel noktalar olarak;

- Sistem içerisinde kullanılacak her bir aracın öğretim tasarımı içerisinde kullanım amacının tanımlanması,
- İhtiyaca göre diğer yazılımlarla konuşturulabilecek veya farklı araçların eklenebileceği esnek bir öğrenme yönetim sisteminin seçilmesi,
- Anlaşılır ve takip edilebilir kullanıcı dostu bir arayüz tasarımının yapılması karşımıza çıkmaktadır.

E-kütüphane hizmetleri bileşeni çerçevesinde ise öğrencilerin her an her yerden elektronik kaynaklara erişebilecekleri e-kütüphane imkanının sağlanması önemlidir.

Ayrıca, öğretim tasarım sürecinde karşımıza çıkan diğer önemli bir nokta teknoloji senaryolarıdır. Teknoloji senaryolarının özenle planlanarak hangi teknolojilerin kullanılacağı ve hangi teknolojilerin hangi amaçla kullanılacağı daha çok etkinliklerin tasarımı ile ilişki olsa da genel öğretim tasarım sürecinde planlanarak karar verilmesi gereken bir çalışmadır. Teknolojiye erişim imkanları günümüzde artmış olmakla beraber esas olan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kullanılacak doğru teknolojilere karar vermek ve bu teknolojileri doğru etkinliklerde doğru pedagojilerle planlayarak kullanmaktır.

6. Bileşen: Ölçme Değerlendirme

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ölçme değerlendirme yöntemleri “Yükseköğretim Kurumları Uzaktan Öğretime İlişkin Usul ve Esaslar”ının çizdiği sınırlar çerçevesinde belirlenmektedir.

Ölçme değerlendirmede en büyük eksiklik alternatif yöntemlerin kullanılmaması olarak bulunmuştur. Ölçme değerlendirmede var olan programlarda yaygın olarak çoktan seçmeli test usulü sınavlar uygulanmaktadır. Sınavlar gözetimli yazılı sınavlar ile gözetimli ya da gözetimsiz çevrim içi sınavlardan oluşmaktadır. Öte yandan proje, ödev, grup çalışması gibi alternatif değerlendirme yöntemlerinin öğretim elemanı için daha fazla iş yükü oluşturması ve öğretim elemanlarının web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kullanılabilecek alternatif yöntemler konusunda yeterli bilgi ve deneyime sahip olmaması sebebiyle bu programlarda alternatif ölçme değerlendirme yöntemlerinin yaygın olarak kullanılmadığı bulunmuştur.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ölçme değerlendirme konusunda dikkat edilmesi gereken önemli noktalar aşağıda özetlenmiştir:

- Mevzuatın izin verdiği çerçevede proje, ödev v.b. alternatif değerlendirme yöntemlerinin kullanılması için çalışmalar arttırılmalıdır.
- Öğretim elemanlarının web tabanlı uzaktan eğitim programlarında alternatif ölçme değerlendirme yöntemlerini kullanma konusunda destek alması gerekmektedir.

- Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kullanılan öğrenme yönetim sistemi yazılımlarında proje çalışmalarının takibi yapılabilecek araçların entegrasyonu yapılmalıdır.

7. Bileşen: İletişim/Etkileşim

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarındaki yüz yüze etkileşimin eksikliği program tasarımında göz önünde bulundurulması ve kullanılacak teknolojilerle telafi edilmesi gereken öğelerin başında gelmektedir. Program tasarımında aşağıdaki iletişim türleri için alternatif iletişim/etkileşim ortamları oluşturulmalıdır:

- Öğrenci-öğrenci iletişimi/etkileşimi,
- Öğrenci-öğretim elemanı iletişimi/etkileşimi,
- Öğrencilerle öğretim elemanının toplu iletişimi/etkileşimi
- Öğrencilerle ilgili uzaktan eğitim birimi arasındaki iletişim/etkileşim
- Öğrencilerle akademik birim arasındaki iletişim/etkileşim

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrencilerin hem diğer öğrencilerle hem de öğretim eleman(lar)ı ile iletişim kurabilmeleri için esnek iletişim/etkileşim ortamlarının oluşturulması kendilerini yalnız hissetmemeleri için önemlidir. Ayrıca öğrencilerin akademik birimin sorumluluğu alanındaki bilgiler için doğrudan akademik birim ile, ilgili uzaktan eğitim merkezinin sorumluluğu alanındaki bilgiler için doğrudan ilgili merkez ile iletişim kurabilmeleri sağlanmalıdır. Bu esnek iletişim/etkileşim ortamlarını tasarlarken süreç içerisinde dikkat edilmesi gereken önemli noktalar aşağıda özetlenmiştir:

- Forum, anlık mesajlaşma, e-posta, var olan öğrenme yönetim sistemi gibi sistemler içerisindeki özel mesajlaşma kanalları, telefon, sesli mesajlaşma veya görüntülü konuşma gibi alternatifli iletişim kanallarının öğretim elemanı ile öğrenci(ler) ve öğrenci ile öğrenci(ler) arasındaki iletişimi/etkileşimi sağlamak için kullanılabilmesi için ortamlar tasarlanmalıdır.
- Öğrencilerin öğretim elemanlarına doğrudan ulaşamamaları uzaktan eğitim programlarında iletişim/etkileşim konusunda en yaygın olarak karşılaşılan problemler arasında bulunmuştur. Bu yüzden öğrencilerin öğretim elemanlarına birebir doğrudan ulaşabilecekleri iletişim kanalları tasarlanmalı ve öğretim elemanlarının bu kanallardan gelen öğrenci talep ve sorularına aktif cevap vermeleri sağlanmalıdır.

- Öğrencilerin akademik birim tarafı ile ilgili sorularına doğrudan ilgili akademik birim tarafından cevap alabilecekleri iletişim kanalları oluşturulmalıdır. Bunun için akademik birim tarafından takip edilecek forum ortamları oluşturulabilir, e-buluşma saatleri düzenlenerek öğrencilerin eş zamanlı olarak sorunlarını ya da taleplerini paylaşmaları veya soru sormaları sağlanabilir.
- Öğrenciler için diğer öğrencilerle ders haricinde paylaşım yapabilecekleri ders harici sosyal paylaşım ortamları oluşturulmalıdır. Böylece öğrencilerin kampüs ortamından uzakta olmalarının eksikliği en aza indirilerek öğrencilerin web tabanlı platformlar üzerinde kurulmuş sanal bir üniversite ortamı ile diğer öğrencilerle sosyal bağlar kurması sağlanabilir.
- Öğrenme ortamlarına entegre olarak kullanılacak iletişim kanallarının öğretim tasarımındaki hedefler doğrultusunda tanımlanmış amaçlarla planlı kullanımı sağlanmalıdır. Böylece öğrencilerin katılacağı ortamların takibi sağlanmalıdır. Örneğin, forum üzerinde bir tartışma açılarak öğrencilerin orada kendi başlarına tartışmaya bırakılmaları bir amaç taşımaz iken öğretim elemanlarının da aynı ortam içerisinde varlığını hissettirmeleri ve tartışmaları yönlendirmeleri kullanılan ortamların faydasını arttıracaktır.

8. Bileşen: Destek

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında destek yapısı öğrencilere sağlanan destek, öğretim elemanlarına sağlanan destek ve personel gelişimi için sağlanan destek olmak üzere üç yapı çerçevesinde incelenmelidir.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrencinin diğer öğrencilerden, öğretim elemanlarından ve akademik birim, idari birim, teknik birim v.b. kampüs içi yapılardan uzakta konumlanması sebebiyle oluşturulacak destek yapılarının önemi artmaktadır. Öğrenci destek yapısının tasarımında dikkat edilmesi gereken önemli ölçütler aşağıda özetlenmiştir:

- Öğrencilere sağlanacak destekler (1) yönetsel/idari destekler, (2) öğretim sürecine dayalı hizmetler kapsamındaki destekler, (3) danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamındaki destekler olmak üzere 3 çatı altında oluşturulabilir.
  - Yönetsel destekler öğrenci kayıtları, ücret ödemeleri, ders muafiyetleri, öğrenci belgesi veya transkript temini gibi öğrenci işlerine ait idari süreçleri;

- Öğretim sürecine dayalı hizmetler kapsamındaki destekler oryantasyon sürecine yönelik etkinlik ve eğitimleri, süreç içerisindeki teknik destekleri, akademik danışmanlık hizmetlerini;
- Danışma ve rehberlik hizmetleri ise öğrencilere kayıt öncesi ve sonrasında sunulan kariyer danışmanlık hizmetlerini ve bireysel rehberlik hizmetlerini kapsamaktadır.
- Öğrencilerin yönetsel/idari destek talebi, öğretim sürecine dayalı hizmetler kapsamında destek talebi veya danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamındaki taleplerinin kayıt altında tutulabildiği sistemler üzerinden alınması ve cevaplanması önemlidir. Bu sistemler üzerinden alınan taleplerin ne kadar karşılanmış, ne kadar karşılanmamış, karşılananların cevaplanma süresi ne kadardır gibi konularda raporlamalar alınabilir. Böylece destek sistemlerinin takibi yapılarak sağlanan desteğin kalitesi iyileştirilebilir.
- Öğrencilere eğitim-öğretim sürecine başlamadan önce yüz yüze ya da web tabanlı ortamlar üzerinden erişim sağlanabilecek alternatifli oryantasyon programları hazırlanmalıdır.
- Öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitim sistemlerine erişim veya teknik arıza v.s. bildiri gibi teknik içerikli konularda 7/24 destek alabilecekleri iletişim kanalları oluşturulmalıdır.
- Yüz yüze eğitimde öğrencilere sağlanan akademik danışmanlık saatleri benzeri uygulamalar web tabanlı uzaktan eğitimde video konferans sistemleri üzerinde oluşturulan eş zamanlı sanal sınıflar ile e-buluşma ortamları oluşturularak sağlanmalıdır.
- Sınavlar, canlı dersler veya teknik arızalar için soru sormak ya da bildirimde bulunmak için ilgili birimler tarafından kontrol edilen özel forum ortamları oluşturulabilir. Böylece her forumu takip edecek kişiler o alandaki sorunlar için hızlı dönüşlerde bulunabilir.
- İlgili merkezler bünyesinde doğru yönlendirmeler ile öğrencilere destek sağlayacak profesyonel personel barındıran çağrı merkezleri kurularak kurumların planlaması çerçevesinde 7/24 ya da belirlenmiş saat aralıkları içerisinde telefon ile erişim sağlanabilecek destek masaları oluşturulabilir.
- Çevrim içi destek kapsamında web sitesinden ya da öğrenci yönetim sistemi içerisinde erişim sağlanabilecek anlık mesajlaşma ortamları ile canlı destek

yapıları oluşturulabilir. Bu yapılar da çağrı merkezi benzeri bir sistem olarak öğrencilere doğru yönlendirmelerle nereye başvuracakları, nereden destek alabilecekleri v.s. gibi konularda yönlendirmelerde bulunabilir.

- Sistem içerisinde öğrencilerin her an erişebilecekleri kullanım ve destek kılavuzlarının hazırlanarak öğrencilere sunulması gerekmektedir.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yüz yüze geleneksel eğitim-öğretim süreçlerine alışmış öğretim elemanları için hem kullanılan teknolojiler hem de eğitim-öğretimin şekli ile kullanılan yöntemler açısından farklı olması sebebiyle oluşturulacak öğretim elemanı destek yapısı eğitim-öğretimin kalitesi ve öğrencilerin bu programlardan sağlayacağı fayda için önemlidir. Öğretim elemanı destek yapısının tasarımında dikkat edilmesi gereken ölçütler aşağıda özetlenmiştir:

- Öğretim elemanlarına uzaktan eğitim ile ders sunmaya başlamadan önce uzaktan eğitime geçiş seminerleri verilmesi adaptasyon için önemlidir. Bu seminerler kapsamında uzaktan eğitimin ne olduğu, uzaktan eğitimde ders yönetimi, uzaktan eğitimde içerik geliştirme, uzaktan eğitimde öğrenci-öğretim elemanı etkileşimi, uzaktan eğitimde ölçme değerlendirme, uzaktan eğitimde kullanılan teknolojiler ve örnek kullanımları gibi konularda bilgilendirmelerin yapılacağı küçük eğitimler düzenlenmelidir.
- Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında ders verecek öğretim elemanlarına öncelikle temel bilgisayar becerilerinin kazandırılması önemlidir. Bu konuda öncelikle öğretim elemanlarının seviyeleri tespit edilmeli ve öğretim elemanları seviyelerine göre gruplandırılarak eğitimler tasarlanmalıdır. Bu çerçevede bir öğretim elemanına bilgisayarı ile ilgili temel sorunları çözebilecek kadar bilgisayar kullanımı eğitimi, ofis programlarını kullanabilmesi için ofis araçlarına yönelik eğitim, bilgi okuryazarlığı eğitimi, elektronik kaynaklardan arama yaparak kaynaklara erişim gibi konularda temel seviyede eğitimler düzenlenmelidir.
- Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında içerik geliştirme süreçleri için öncelikle öğretim elemanlarına gerekli teknik ve pedagojik eğitimler sağlanmalı ve süreç içerisinde ilgili uzaktan eğitim merkezi tarafında destek için hazır personel bulundurulmalıdır.
- Web tabanlı uzaktan eğitim programlarının yaygın bir bileşeni olan canlı/sanal dersler için öğretim elemanlarına gerekli eğitimler sağlandıktan

sonra alıştırma süreci boyunca derslerde teknik destek sağlanarak öğretim elemanının dersleri tek başına idare edebilir seviyeye gelmesi sağlanmalıdır.

- Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında temel yönetim araçları ve öğrenme yönetim sistemi için öğretim elemanlarının tek başlarına süreci yönetebilecekleri seviyede eğitimler verilmelidir. Yine oryantasyon sürecinde ise ilgili uzaktan eğitim merkezi tarafında bir teknik destek personeli öğretim elemanlarına destek vermek için bulundurulmalıdır.
- Öğretim elemanlarının süreç içerisinde yararlanabilecekleri kılavuz ve destek belgeleri hazırlanmalıdır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programları doğası gereği hem derslerin üretiminde hem de programın yürütüldüğü süreçte fazlasıyla teknoloji ile iç içe olan bir yapıya sahiptir. Teknolojinin hızla geliştiği günümüzde ilgili uzaktan eğitim merkezi tarafındaki süreçleri yürüten personelin teknolojideki gelişmeleri takip edebilmesi için gerekli desteğin sağlanması önemlidir. Bu çerçevede personel gelişiminin sağlanması ve personelin güncel tutulması için destek yapısının tasarımında dikkat edilmesi gereken ölçütler aşağıda özetlenmiştir:

- Uzaktan eğitim iş süreçlerine giriş yapılmadan önce ilgili personel için kullanılacak yazılım ve araçlara yönelik gerekli eğitimler planlanmalıdır.
- Düzenlenecek eğitimler için yapılacak planlamada her personelin çalışacağı alan uzmanlığı için gerekli eğitimlere katılımı sağlanmalıdır.
- Uzaktan eğitim sektöründe gelişen teknolojilerin takibinin sağlanması için sürekli seminer ve etkinlikler düzenlenmesi sağlanmalıdır. Ayrıca kurum dışında düzenlenen etkinliklere personelin katılımı desteklenmeli ve özellikle Ar-Ge alanında veya teknik süreçlerde çalışan personelin yeni teknolojileri ve eğilimleri takibi için bu etkinliklere katılımı sağlanmalıdır.
- Kurumda kullanılmaya başlanan yeni yazılım ve donanımlar için gerekli eğitimlerin profesyonel ekiplerden temini sağlanmalıdır.
- Teknik eğitimlerle beraber seçilen teknolojilerin uzaktan eğitimde etkili kullanımına yönelik pedagojik eğitimler de sağlanmalıdır.
- Kurum içerisinde personelin birbiri ile etkileşimde bulunabileceği platformlar kurularak uzman personelin işe yeni giriş yapmış personele süreç içerisinde destek olması sağlanmalıdır.

9. Bileşen: Teknik

Web tabanlı uzaktan eğitim programları ciddi bir teknik altyapı gerektirmektedir. Programlara ait içerik ve etkinliklerin web tabanlı uzaktan eğitim platformları üzerinden sunulmasını sağlayan öğrenme yönetim sistemi, video konferans sistemi, çevrim içi sınav sistemi gibi platformların yönetimi ve sürdürülmesi, bu sistemlerin barındırılacağı sunucuların temini, sunucuların bakım ve sürdürülmesi, içerik geliştirme, video ve ses kayıt gibi işlemler için gerekli yazılımların temini ve süreç içerisinde kullanımı, bilgi güvenliğinin sağlanması gibi konular web tabanlı uzaktan eğitim programlarına ait teknik süreçleri özetlemektedir.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarına ait teknik süreçlerin yönetiminde dikkat edilmesi gereken ölçütler aşağıda özetlenmiştir:

- Web tabanlı uzaktan eğitim programları yoğun bir teknoloji altyapısının üzerine kurulmaktadır. Programa ait süreçlerin sürekliliğinin sağlanması da bu teknolojinin düzgün çalışmasına, sistemlerin her an erişilebilir olmasına ve kullanılan ağ altyapısındaki bant genişliği gibi faktörlere bağlıdır. Bu yüzden web tabanlı uzaktan eğitim programlarında eğitim-öğretim sürecine başlamadan sağlam bir teknoloji altyapısının oluşturulması, sunucuların sürekli erişilebilir olması, yazılımların doğru seçilmiş olması, çevrim içi ortamların her an öğrenciler tarafından erişilebilir olması ve yüksek seviyede bir bant genişliği ile çevrim içi sınavlar, video konferans sistemleri gibi ağ üzerine yük bindiren sistemlerde kesintisiz bir çalışma ortamı oluşturulması gerekmektedir.
- Sistemlere yönelik gerekli testlerin programlar eğitim-öğretime başlamadan önce yapılması sonradan ortaya çıkabilecek ve sistemin sürdürülebilirliğini engelleyebilecek problemleri en aza indirmeyi sağlayacaktır.
- Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrenme yönetim sistemi bünyesinde ihtiyaca göre farklılaşan video konferans sistemi, çevrim içi sınav sistemi, wiki, blog gibi uygulamalar, işbirlikli öğrenme ortamı sağlayan sistemler gibi farklı birçok sisteme ait farklı yazılım birarada kullanılmaktadır. Bu sistemlerin yönetimini kolaylaştırmak ve öğrencilere tek kapıdan erişim sağlamak gibi amaçlar için sistemlerin birbiri ile konuşmasını sağlayacak yazılım entegrasyonu çalışmaları önem taşımaktadır. Bu çerçevede ilgili

uzaktan eğitim birimleri bünyesinde yazılım entegrasyonu konusunda çalışacak uzman bilgi işlem personelinin bulunması önemlidir.

- Ayrıca web tabanlı uzaktan eğitim programlarında kullanılacak yazılımlar seçilirken diğer yazılımlarla beraber çalışabilecek, entegrasyona izin veren, esnek yazılımların seçilmesi önemlidir.

10. Bileşen: Program Değerlendirmesi

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında karşılaşılan en büyük eksiklikler arasında programlara ait resmi bir değerlendirmenin yapılmaması görülmektedir. Web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelik değerlendirme süreçlerinin planlanmasında dikkat edilmesi gereken ölçütler aşağıda özetlenmiştir:

- Var olan web tabanlı uzaktan eğitim programlarında resmi olmayan değerlendirmeler ilgili uzaktan eğitim birimleri içerisinde ilgili akademik birimlerle paylaşmak için sistemler üzerinden elde edilen öğrencilerin sisteme erişimi, öğretim elemanlarının sisteme erişimi veya canlı ders süresi gibi istatistiksel raporlar kullanılarak yapılmaktadır. Öncelikle web tabanlı uzaktan eğitim programlarının kalitesinin değerlendirildiği, sayısal değerler içeren raporlar haricinde kaliteyi de sorgulayan resmi değerlendirmeler yapılmalıdır. Tanımlanmış ölçütlere yönelik hazırlanan durum raporları üst yönetimce her dönem değerlendirilmelidir.
- Süreç içerisinde ilgili uzaktan eğitim birimi tarafından alınan sistem kayıt raporlarına göre ilgili uzaktan eğitim birimi ile akademik birim arasında periyodik değerlendirmeler yapılmalıdır.
- Periyodik değerlendirmeler neticesinde ilgili programlardaki eksiklikler için süreç içerisinde anlık iyileştirmeler ve düzenlemeler yapılmalı bu konuda akademik birim tarafı ile yoğun bir çalışma yürütülmelidir.
- Var olan programlarda programın kalitesinde öğrenci başarı grafikleri en büyük ölçüt olarak karşımıza çıkmıştır. Öğrencilerden her bir etkinlik için ve ders içerikleri için kalitenin değerlendirilmesine yönelik geri dönütler alınmalı ve etkinliklerin öğrenme kazanımlarını sağlamadaki etkililiği ölçülürken öğrenci başarısı ile beraber değerlendirmeye alınmalıdır.
- Her dönem sonunda ilgili uzaktan eğitim birimi temsilcileri kurum üst yöneticileri ya da kurum üst yöneticileri tarafından belirlenmiş üst kurullarca program değerlendirmesi yapılmalıdır. Bu değerlendirme çerçevesinde süreç

içerisindeki değerlendirmede kullanılan sistem kayıt raporları, bu raporların süreç içerisindeki iyileşme ya da kötüleşmesine yönelik özet raporlar, öğrenci başarı grafikleri, programa devam eden öğrenci sayısı ve programın kalitesi kapsamında etkinlik ve içeriklerin kalitesine yönelik öğrencilerden istenen dönütler kullanılmalıdır.

11. Bileşen: Akreditasyon

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarına yönelik ülkemizde henüz akreditasyon yapıları bulunmamakla beraber MÜDEK gibi alan bazlı akreditasyon veren derneklerin veya uluslararası düzeyde akreditasyon veren derneklerin ölçütlerinin program tasarımlarında dikkate alınması sağlanabilir. Böylece örgün eğitim programlarında sağlanan öğrenme çıktılarının web tabanlı uzaktan eğitim programlarında da sağlanma oranı artırılmış olacaktır.

5.3. Öneriler

Yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitime yönelik artan talep karşısında hızla uzaktan eğitim pazarına yöneldikleri ancak bu yönelim esnasında gerekli planlamaları tam olarak tamamlamadan işe başladıkları ve eğitim-öğretime başladıktan sonra süreç içerisinde yapılandıkları görülmüştür.

Programların oluşturulmasında programları yürütecek akademik personelin varlığı, akademik personelin istekliliği, uzaktan eğitim programlarını yürütebilmek için gerekli yetkinlikleri ve uzaktan eğitime karşı tutumları ile beraber değerlendirilmelidir.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitime yönelik iş süreçlerini takip edecek teknik veya idari çerçevede çalışacak uzaktan eğitim birimi personelinin varlığı program açma ölçütleri arasında yer alması gereken bir unsurdur. Uzaktan eğitim programlarında az personelle yapılan iş süreçlerinde personel üzerine çok ağır iş yükleri verildiği görülmüştür. Bu durumun önlenmesi için programlara başlamadan önce iş süreçlerinin ve bu işleri yürütecek personelin planlanarak programların açılması önemlidir.

Yükseköğretim kurumlarında web tabanlı uzaktan eğitime yönelik iş süreçlerinin yürütülmesinden sorumlu ilgili uzaktan eğitim birimlerinde personel sıkıntısı ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yoğun iş süreçleri olan uzaktan eğitimin az personelle yürütülmeye çalışılması sonucunda var olan personelin çok yoğun bir emek ve çabası ile işlerin ilerlediği görülmüştür. Bu yapılanma içerisinde hem

yetişmiş personel bulamayan hem de var olan personeli çalışma şartları dolayısıyla elinde tutamayan kurumlar yarı zamanlı ğrenci çalıştırarak takviye oluşturmaktadır. Kurumların bu iş süreçlerine hakim personel temini yapabilmesi ve personelini maddi manevi tatmin ederek elinde tutabilmesi için alternatif yollar geliştirilmeli ve yükseköğretim kurumlarına personel istihdamı konusunda esneklik sağlanmalıdır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında sanal sınıf olarak da adlandırılan canlı derslerin kullanımı çok önemlidir. Bu sınıfların etkin bir şekilde kullanılmadığının görülmesi üzerine web tabanlı uzaktan eğitim sınıflarında canlı derslerin etkin kullanımına yönelik program alanlarına göre farklılıklar gösterebilen alternatif modeller hazırlanmalı ve ğretim elemanlarına yol gösterici örnekler olarak sunulmalıdır.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında öğrenciler için işbirlikli öğrenme ortamlarının oluşturulmadığı ve öğrencilere dev/proje gibi alternatif yöntemlerle etkinlikler sunulsa dahi bu etkinliklerin bireysel performansa dayalı tasarlandığı görülmüştür. Günümüz teknolojilerinin web tabanlı uzaktan eğitim ortamlarında işbirliğine izin veren araçlara sahip olması sebebi ile web tabanlı uzaktan eğitim programlarında işbirlikli çalışmaya yönelik örnek tasarımlar oluşturularak bu örneklerin aktif ve yeni açılacak programlarda kullanımının teşvik edilmesi önerilmektedir.

Web tabanlı uzaktan eğitim programlarında word, pdf gibi hacimli metin belgelerinin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu metin ağırlıklı belgelerin günümüz teknolojileri kullanılarak öğrencilere daha etkileşimli materyaller olarak sunulması sağlanmalıdır.

Bonk (2001) web tabanlı uzaktan eğitim için yeni araçlar, ders materyalleri geliştirme ortamları ve standartlar geliştirilirken uzaktan eğitimde liderliğin ve örnek modellere ihtiyacın halen devam ettiğini vurgulamıştır. Ayrıca, uzaktan eğitim konusunda deneyimli lider olabilecek ğretim elemanlarının bu deneyim ve potansiyel bilgilerini bu alana yeni giriş yapan ğretim elemanları ile paylaşımı önemli bir nokta olarak ortaya konulurken, ücretsiz çevrim içi açık kaynak paylaşım ortamlarında örnek kaynak ve araçların paylaşımının önemi de ifade edilmektedir. Öğretim elemanları yükseköğretim kurumlarında kendi deneyimlerinde yaşadıkları başarı öykülerini blog v.b. araçlar üzerinden diğer ğretim elemanları veya ilgililerle paylaşmalıdır. Hatta bu

alandaki liderlik yapabilecek üretim elemanlarının birlikte kurdukları platformlar üzerinden bu paylaşımların yapılması sağlanabilir. Bunun benzeri örneklerine hem dünyada hem de Türkiye’de eğitim teknolojileri alanında rastlanmaktadır. Bu platformlar üzerinde sanal sınıf uygulamaları, sanal sınıfların etkili kullanımına yönelik farklı etkinlik tasarımları, tartışma ortamlarının kullanımına yönelik örnekler, uzaktan eğitim programlarında proje kullanımı veya uzaktan eğitimde öğrencileri işbirlikli öğrenmeye teşvik eden etkinlik tasarımı örnekleri hem kullanılan araçlar hem de kullanılan pedagojik yöntemleri içeren bir şekilde sunulabilir.

Özellikle birçok üniversitede web tabanlı uzaktan eğitim platformları üzerinden sunulmaya başlanan Türkçe/Türk Dili ve Edebiyatı, İnkılap Tarihi ve İngilizce gibi ortak dersler için her üniversitede birbirinden bağımsız içerik geliştirme çalışmaları için emek harcanmaktadır. Her üniversite kendi içeriğini oluşturmak için emek harcarken öte yandan ortaya çıkan içerikler de birbirlerinden çok farklı seviyelerde olabilmektedir. Bu konuda uzaktan eğitimde deneyimli üretim elemanları ile konu alanı uzmanlarının ortak çalışması ile örnek içerikler hazırlanmalıdır. Böylece daha standart ve daha kaliteli içerikler ortaya çıkabilecektir. Bu hazırlanan içeriklerin hem örnek olması hem de bu işe yeni katılmayı düşünen kurum ve üretim elemanlarından kullanmak isteyenlere kaynak olması için bunların açık olarak isteyen yükseköğretim kurumlarına sunulması sağlanabilir. Böylece yükseköğretim kurumlarının adım adım, daha planlı ve yapılandırılmış bir sistemle uzaktan eğitim pazarına giriş yapmaları sağlanabilir.

Son olarak, web tabanlı uzaktan eğitim programlarında akreditasyon konusunda Yükseköğretim Kurulu tarafından ön akreditasyon üzerine bir çalışma yapılması açılan programların belirli bir standart eşliğinde açılmasını sağlayacaktır. Bu ön akreditasyon kapsamında MÜDEK gibi kuruluşların alana yönelik yaptıkları akreditasyondan farklı web tabanlı uzaktan eğitim programlarında olması gereken standartların belirlenerek programların minimum bu standart bileşenleri sağlaması sağlanabilir. Süreç içerisinde de bu bileşenlerin tanımlanmış ölçütleri sağlayıp sağlamadığı konusunda yıllık veya dönemlik kontroller yapılabilir. Bu kontroller için öğrencilere uygulanacak değerlendirme formlarından da yararlanılarak programlarla birebir muhatap olan kişilerden alınan veriler doğrultusunda değerlendirmeler yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Al-Siraihi Al-Harbi, K. (2011). E-Learning in the Saudi tertiary education: Potential and challenges. *Applied Computing and Informatics*, 9, 31-46.
- Alias, N., Zakariah, Z., Ismail, N. Z., & Aziz, M. N. A. (2012). E-Learning successful elements for higher learning institution in Malaysia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 67, 484-489.
- American Council on Education (2004). *Frequently asked questions about distance education*. [Çevrim-içi: <http://www.acenet.edu/news-room/Documents/IssueBrief-2004-FAQs-About-Distance-Education.pdf>], Erişim Tarihi: 08.08.2014.
- American Distance Education Consortium (2003). *ADEC guiding principles for distance teaching and learning*. [Çevrim-içi: http://www.adec.edu/admin/papers/distance-teaching_principles.html], Erişim Tarihi: 08.10.2012.
- Arbaugh, J. B. (2004). Learning to learn online: A study of perceptual changes between multiple online course experiences. *The Internet and Higher Education*, 7, 169-182.
- Balcı, B. (2010). E-öğrenme programı tasarım süreçleri. In G. Telli-Yamamoto, U. Demiray, & M. Kesim (Eds.). *Türkiye'de e-öğrenme: Gelişmeler ve uygulamalar*, 83-110. Ankara, Cem Web Ofset.
- Bhuasiri, W., Xaymoungkhoun, O., Zo, H., Rho, J. J., & Ciganek, A. P. (2012). Critical success factors for e-learning in developing countries: A Comparative analysis between ICT experts and faculty. *Computers & Education*, 58, 843-855.
- Bilgiç, H. G., Doğan, D. ve Seferoglu, S. S. (2011). Türkiye'de yükseköğretimde çevrimiçi öğretimin durumu: İhtiyaçlar, sorunlar ve çözüm önerileri. *Yükseköğretim Dergisi*, 1(2), 80-87.
- Bilke, T., Xia, J., Bailey, B. D., Rodchua, S., & Sinn, J. (2006). Quality model in web-based distance learning: A Case study. *Journal of Industrial Technology*, 22(4).
- Boehler, T. 1999. *A design plan for online distance learning program delivery*. Doctoral Dissertation. Pepperdine University.
- Bogdan, R. C., & Biklen, S. K. (1998). *Qualitative research in education: An introduction to theory and methods* (3rd Ed.). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Bonk, C. (2001). *Online teaching in an online world*. [Çevrim-içi: http://www.publicationshare.com/docs/faculty_survey_report.pdf], Erişim tarihi: 07.02.2013.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (13. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cashion, J. & Palmieri, P. (2002). *The secret is the teacher: The learners' view of online learning*. Leabrook, Australia: National Centre for Vocational Education Research. [Çevrim-içi: <http://www.ncver.edu.au/research/proj/nroF03a.pdf>], Erişim Tarihi: 01.07.2012
- Council for Higher Education Accreditation. (2002). *Accreditation and assuring quality in distance learning*. CHEA Monograph Series, 1. [Çevrimiçi:

<http://www.chea.org/Research/Accred-Distance-5-9-02.pdf?pubID=246>], Erişim Tarihi: 08.10.2012.

- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Cronje, J. C. (2001). Metaphors and models in internet-based learning. *Computers and Education*, 37(3-4), 241-256.
- Çekiç, U. (2010). *Uzaktan eğitim sistemi tasarımı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi.
- Çelen, K., Çelik, A. ve Seferoğlu, S. S. (2011). Yükseköğretimde çevrim-içi öğrenme: sistemde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. *Journal of European Education*, 1(1), 25-34.
- Dabbagh, N., & Bannan-Ritland, B. (2005). *Online learning concepts, strategies and application*. New Jersey: Pearson Merrill Prentice Hall, Inc.
- Darab, B., & Montazer, G. A. (2011). An eclectic model for assessing e-learning readiness in the Iranian universities. *Computers & Education*, 56, 900-910.
- Denzin, N. K. (1970). *The Research Act in Sociology*. Chicago: Aldine.
- Denzin, NK. (1978). *Sociological Methods*. New York: McGraw-Hill.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2005). *The Sage handbook of qualitative research* (3rd Edition). Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
- Ehlers, U-D. (2004). Quality in e-learning from a learner's perspective. *European Journal of Open and Distance Learning*, 1. [Çevrim-içi: http://www.eurodl.org/materials/contrib/2004/Online_Master_COPs.pdf], Erişim Tarihi: 10.08.2012.
- Engin, M. (2013). *Üniversitelerde teknoloji yoğun uzaktan eğitim sistemlerinin üretim, uygulama ve yönetim süreçlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi
- Falowo, R. O. (2007). Factors impeding implementation of web-based distance learning. *AACE Journal*, 15(3), 315-338.
- Fraenkel, J. R., & Wallen N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. Boston, MA: McGraw Hill.
- Galusha, J. M. (1997). Barriers to learning in distance education. *Interpersonal Computing and Technology: An electronic Journal for the 21st Century*, 5(3-4), 6-14. [Çevrim-içi: <http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED416377.pdf>], Erişim Tarihi: 24.03.2013.
- Girginer, N. (2002). *Uzaktan eğitime geçiş için kurumsal yapılanma*. Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 23-25 Mayıs 2002. [Çevrim-içi: http://aof20.anadolu.edu.tr/bildiriler/Nuray_Girginer.doc], Erişim Tarihi: 30.05.2014.
- Glaser, B. .G (1992). *Emergence vs. forcing: Basics of grounded theory analysis*. Mill Valley, CA: The Sociology Press

- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Chicago, IL: Aldine.
- Güney, Z. (2010). E-öğrenme ve etkileşimli ortam tasarımı. In G. Telli-Yamamoto, U. Demiray, & M. Kesim (Eds.). *Türkiye'de e-öğrenme: Gelişmeler ve uygulamalar*, 51-82. Ankara, Cem Web Ofset.
- Hassanzadeh, A., Kanaani, F., & Elahi, S. (2012). A Model for measuring E-Learning systems success in universities. *Computers & Education*, 39, 10959-10966.
- Hassing, N. (2013). *Why (and how) distance learning needs to change*. [Çevrim-içi: <http://www.edudemic.com/why-and-how-distance-learning-needs-to-change/>], Erişim Tarihi: 18.10.2013.
- Hope, A. (1999). Quality assurance. In G. Farrell (Ed.). *The development of virtual education: A global perspective*, 3-20. Vancouver: The Commonwealth of Learning. [Çevrim-içi: http://www.col.org/PublicationDocuments/pub_The-Development-Virtual-Ed-Global.pdf], Erişim Tarihi: 20.07.2012.
- Howell, S. L., Saba, F., Lindsay, N. K., & Williams, P. B. (2004). Seven strategies for enabling faculty success in distance education. *The Internet and Higher Education*, 7, 33-49.
- Jung, I., Wong, T. M., Li, C., Baigaltugs, S., & Belawati, T. (2011). Quality assurance in Asian distance education: Diverse approaches and common culture. *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, 12(6), 63-83.
- Kalelioğlu, F., & Gülbahar, Y. (2010). Çevrim-içi tartışmaların değerlendirilmesi için ölçütlerin belirlenmesi. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 1(3). [Çevrim-içi: <http://www.et-ad.net/index.php?journal=etad&page=article&op=view&path%5B%5D=17&path%5B%5D=16>], Erişim Tarihi: 10.05.2014.
- Kam, H-J., & Katerattanakul, P. (2014). Structural model of team-based learning using web 2.0 collaborative software. *Computers & Education*, 76, 1-12.
- Karadeniz, Ş. (2009). Flexible design for the future of distance learning. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1, 358-363.
- Karal, H., & Cebi, A. (2012). Views on modular assessment and evaluation process in distance education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 2073-2077.
- Keegan, D. (1996). Definition of distance education. In L. Foster, B. Bower, & L. Watson, (Eds.). *Teaching and learning in higher education, ASHE Reader Series*. 2001.
- Khan, B. H. (2004). The people-process-product continuum in e-learning: The e-learning P3 model. *Educational Technology*, 44, 33-40. [Çevrim-içi: <http://asianvu.com/bookstoread/etp/elearning-p3model.pdf>], Erişim Tarihi: 01.06.2014.
- Kim, N., Smith, M. J., & Maeng, K. (2008). Assessment in online distance education: A comparison of three online programs at a university. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 9 (1). [Çevrim-içi: <http://www.westga.edu/~distance/ojdl/spring111/kim111.html>], Erişim Tarihi: 01.06.2014.

- King, J. W., Nugent, G. C., Russell, E. A., Eich, J., & Lacy, D. (2000). *Policy frameworks for distance education: Implications for decision makers*. Distance Learning Administration Conference, Callaway, Georgia, June 7-9, 2000. [Çevrim-içi: <http://www.westga.edu/~distance/king32.html>], Erişim Tarihi: 05.02.2012.
- Koçdar, S. (2011). *Uzman görüşlerine göre Türkiye’de uzaktan eğitim programlarının akreditasyonu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi.
- Koul, B. N. (2006). Towards a culture of quality in open distance learning: Present possibilities. In B. N. Koul & A. Kanwar (Eds.). *Perspectives on distance education: Towards a culture of quality, 177-187*. Vancouver: The Commonwealth of Learning. [Çevrim-içi: http://www.col.org/sitecollectiondocuments/ps-qa_web.pdf], Erişim Tarihi: 05.07.2012
- Koyunoğlu, F. (2008). *Sistem yaklaşımı açısından uzaktan eğitim: İnönü üniversitesi uzaktan eğitim merkezi model önerisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi.
- Kuo, Y-C., Walker, A. E., Schroder, K. E. E., & Belland, B. R. (2014). Interaction, Internet self-efficacy and self-regulated learning as predictors of student satisfaction in online education courses. *Internet and Higher Education, 20*, 35-50.
- Lee, M. G. (2001). Profiling students’ adaptation styles in web-based learning. *Computers & Education, 36*(2), 121-132.
- Levy, Y. (2007). Comparing dropouts and persistence in e-learning courses. *Computers & Education, 48*(2), 185-204.
- Li, X. (2009). Review of distance education used in higher education in China. *Asian Journal of Distance Education, 7*(2).
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Lockee, B., Moore, M., & Burton, J. (2002). Measuring success: Evaluation strategies for distance education. *Educause Quarterly, 1*, 20-26. [Çevrim-içi: <https://net.educause.edu/ir/library/pdf/eqm0213.pdf>], Erişim Tarihi: 10.09.2014.
- Martins, J., Gonçalves, R., Santos, V., & Pereira, J. (2012). Network based model for e-learning 2.0. *Procedia Social and Behavioral Sciences, 47*, 1242-1248.
- Matthews, D. (1999). The origins of distance education and its use in the United States. *The Journal Transforming Education Through Technology*. [Çevrim-içi: <http://thejournal.com/articles/1999/09/01/the-origins-of-distance-education-and-its-use-in-the-united-states.aspx>] Erişim Tarihi: 08.08.2014.
- McLoughlin, C. & Luca, J. (2002). A learner-centered approach to developing team skills through web-based learning and assessment. *British Journal of Educational Technology, 33*(5), 571-582.
- Mohamad Ali, A. Z. (2010). A framework for choosing appropriate open source learning management system. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE, 12*(2). [Çevrim-içi: https://tojde.anadolu.edu.tr/tojde42/notes_for_editor/notes_for_editor_3.html], Erişim Tarihi: 13.05.2012.
- Moore, M.G., & Kearsley, G. (1996). *Distance education: A systems view*. Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company.

- Mutlu, M. E., Salar, H. C., Süral, İ. ve Güneş, E. P. (2009). *Uzaktan eğitime dayalı önlisans programlarının web siteleri bağlamında değerlendirilmesi*. 9. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansı (IETC2009). Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 06-08 Mayıs 2009.
- Newman, A. (2003). Measuring success in web-based distance learning. *EDUCASE Center of Applied Research*, 2003(4). [Çevrim-içi: <http://net.educause.edu/ir/library/pdf/ERB0304.pdf>], Erişim Tarihi: 20.04.2012.
- Nipper, S. (1989). Third generation distance learning and computer conferencing. In R. Mason & A. Kaye (Eds.). *Mindweave: Communication, computers and distance education*, 63-73. Oxford, UK: Pergamon.
- Odabaş, H. (2004). *İnternet-tabanlı uzaktan öğrenim modelinin bilgi hizmetlerine yönelik yükseköğretim programlarında kullanımı*. Kütüphaneciliğin Destanı Uluslararası Sempozyumu, 21-24 Ekim 2004, Ankara, Türkiye. [Çevrim-içi: http://eprints.rclis.org/8225/1/Internet_Tabanli_Uzaktan_%C3%96gretim_Modelinin_Bilgi_Hizmetlerine_Y%C3%B6nelik_Y%C3%BCksek_%C3%96gretim_Programlari_nda_Kullan.pdf] Erişim Tarihi: 21.11.2012.
- Odacıoğlu, M. P. (2012). *Uzaktan eğitim programlarının tasarlanma süreci ve uzem yönetici görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi.
- Olofsson, A. D. (2007). Participation in an educational online learning community. *Educational Technology & Society*, 10(4), 28-38. [Çevrim-içi: http://www.ifets.info/journals/10_4/4.pdf], Erişim Tarihi: 18.10.2013.
- Online Learning Consortium (2014). *Online learning consortium quality scorecard*. [Çevrim-içi: <https://slisweb.sjsu.edu/about/online-learning-consortium-quality-scorecard>], Erişim Tarihi: 18.08.2014.
- Palloff, R. M., & Pratt, K. (2007). *Building online learning communities, effective strategies for the virtual classroom*. (2nd Ed.). San Francisco: Jossey-Bass, A Wiley.
- Pardue, S. L. (2001). Education and production. The virtual revolution: Implication for academe. *Poultry Science*, 80(5), 553-561. [Çevrim-içi: <http://ps.fass.org/content/80/5/553.full.pdf>], Erişim Tarihi: 03.04.2013.
- Passerini, K., & Granger, M. J. (2000). A Developmental model for distance learning using the Internet. *Computers & Education*, 34(1), 1-15.
- Patton, MQ. (1999). Enhancing the quality and credibility of qualitative analysis. *HSR: Health Services Research*, 34 (5), 1189-1208. [Çevrim-içi: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1089059/pdf/hsresearch00022-0112.pdf>], Erişim Tarihi: 01.11.2014
- Peraya, D. (2002). *Distance education and the www*, [Çevrim-içi: <http://tecfa.unige.ch/edu-comp/edu-ws94/contrib/peraya.fm.html>], Erişim Tarihi: 06.02.2013.
- Pilkington, C., & Sanders, I. (2014). An online collaborative document creation exercise in an ODL research project module. *Computers & Education*, 77, 116-124.
- Pina, A. A. (2008). How institutionalized is distance learning? A study of institutional role, locale and academic level. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 11(1). [Çevrim-içi: <http://www.westga.edu/~distance/ojdl/spring111/pina111.html>], Erişim Tarihi: 21.03.2012.

- Potter, G. (2003) . *A comparison of Chinese and Western distance education initiatives: Educational goals and instructional practices*. [Çevrim-içi: http://www.cit.nus.edu.sg/dli2003/Presentation/Geoff_Potter.pdf], Erişim Tarihi: 10.11.2012.
- Reigeluth, C. M., & Frick, T. W. (1999). Formative research. A methodology for creating and improving design theories. In C. M. Reigeluth (Ed.). *Instructional Design Theories and Models, Volume 2*, 633-651. Manwah, NJ: Lawrence-Erlbaum Associates.
- Rovai, A. P. (2000). Online and traditional assessments: What's the difference? *The Internet and Higher Education*, 3(3), 141-151.
- Rovai, A. P. (2003). A practical framework for evaluating online distance education programs. *The Internet and Higher Education*, 6(2), 109-124.
- Rovai, A. P., & Downey, J. R. (2010). Why some distance education programs fail while others succeed in a global environment. *The Internet and Higher Education*, 13, 141-147.
- Sahin, I., & Shelley, M. (2008). Considering students' perceptions: The distance education student satisfaction model. *Educational Technology & Society*, 11(3), 216-223. [Çevrim-içi: http://ifets.info/journals/11_3/15.pdf], Erişim Tarihi: 18.10.2013.
- Sanders, D. W., & Morrison-Shetlar, A. I. (2001). Student attitudes toward web-enhanced instruction in an introductory biology course. *Journal of Research on Computing in Education*, 33(3), 251-262.
- Selim, H. M. (2007). Critical success factors for e-learning acceptance: Confirmatory factor models. *Computers & Education*, 49(2), 396-413.
- Simonson, M. (2007). *Institutional policy issues for distance education*. [Çevrim-içi: http://www.schoolofed.nova.edu/~simsmich/best_practices/Policy%20Issues%20in%20Distance%20Education.pdf], Erişim Tarihi: 28.02.2013.
- Simonson, M., Smaldino, S., Albright, M., & Zvacek, S. (2008). *Teaching and learning at a distance: Foundations of distance education*. (4th Ed.). Boston: Pearson Education, Inc.
- Stella, A. & Gnanam, A. (2004). Quality assurance in distance education: The challenges to be addressed. *Journal of Higher Education*, 47(2), 143-160.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park, CA: Sage.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. (2nd Ed.). Newbury Park, CA: Sage.
- Sun, P.C., Tsai, R. J., Finger, G., Chen, Y.Y., & Yeh, D. (2008). What drives a successful e-Learning? An empirical investigation of the critical factors influencing learner satisfaction. *Computers & Education*, 50(4), 1183-1202.
- Şimşek, N. (2012). Uzaktan eğitimde kalite göstergeleri ve teknoloji temelli uzaktan eğitimin bu göstergeler açısından değerlendirilmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 11(21), 1-24.

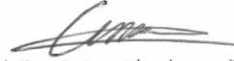

- The Institute for Higher Education Policy (2000). *Quality on the line: Benchmarks for success in internet-based distance education*, [Çevrim-içi: <http://www.ihep.org/assets/files/publications/m-r/QualityOnTheLine.pdf>], Erişim Tarihi: 10.03.2012.
- The Open University (2014). *Mission*. [Çevrim-içi: <http://www.open.ac.uk/about/main/mission#>], Erişim Tarihi: 08.08.2014.
- Thoms, B. & Eryılmaz, E. (2014). How media choice affects learner interactions in distance learning classes. *Computers & Education*, 75, 112-126.
- Turanlı, D. (2005). *A basic web-based distance education model*. Unpublished master thesis. İzmir Institute of Technology.
- TÜİK (2014). *Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması*. [Çevrim-içi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16198>], Erişim Tarihi: 15.09.2014.
- Türkoğlu, E. A. (2012). *Uzaktan eğitimde stratejik planlama açısından üniversitelerin karşılaştırmalı bir analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi
- Türkoğlu, R. (2003). İnternet tabanlı uzaktan eğitim programı geliştirme süreçleri. *The Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 2(3), 116-126. [Çevrim-içi: <http://www.tojet.net/articles/v2i3/2314.pdf>], Erişim Tarihi: 28.10.2013.
- Tüzün, H. (2001). Guidelines for converting existing courses into web-based format. *Annual Proceedings of Selected Research and Development Papers Presented at the National Convention of the Association for Educational Communications and Technology*, 360-370. [Çevrim-içi: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED470167.pdf>], Erişim Tarihi: 10.12.2012.
- Tüzün, H., Bilgiç, H. B., Kalaycı, E., ve diğ. (2011). Yerleşik bir dersin web-tabanlı uzaktan eğitim için yeniden tasarımı. İçinde, B. B. Demirci, G. T. Yamamoto ve U. Demiray (Eds.). *Türkiye'de E-Öğrenme: Gelişmeler ve Uygulamalar II, Bölüm 13*, 175-199. Eskişehir, Türkiye: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- TYYÇ (2010). *Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi*. [Çevrim-içi: <http://tyyc.yok.gov.tr/>], Erişim Tarihi: 10.12.2013.
- ULAKBİM (2013). *ULAKNET Tarihçesi*. [Çevrim-içi: <http://ulakbim.tubitak.gov.tr/tr/kurumsal/ulaknet-tarihcesi>]. Erişim Tarihi: 10.09.2014.
- UNESCO (2002). *Open and distance learning: Trends, policy and strategy considerations*. [Çevrim-içi: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001284/128463e.pdf>], Erişim Tarihi: 10.05.2013.
- Urtel, M. G. (2008). Assessing academic performance between traditional and distance education course formats. *Educational Technology & Society*, 11(1), 322-330. [Çevrim-içi: http://www.ifets.info/journals/11_1/23.pdf], Erişim Tarihi: 18.10.2013.
- Vygotsky, L. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge: Harvard University Press.
- Weller, M., Pegler, C., & Mason, R. (2005). Use of innovative technologies on an e-learning course. *The Internet and Higher Education*, 8, 61-71.

- Williams, M.L., Paprock, K., & Covington, B. (1999). *Distance learning: The essential guide*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Yamamoto-Telli, G. & Aydın, C. H. (2010). E-Learning in Turkey: Past, present and future, In U. Demiray et al (Eds.). *E-Learning Practices Volume II, Chapter 39, 961-987*, Eskişehir, Turkey: Anadolu University.
- Yang, H. H. (2013). New world, new learning: Trends and issues of e-learning. *Procedia – Social and Behavioral Sciences, 77*, 429-442.
- Yazıcı, A., Altaş, I., & Demiray, U. (2001). Distance education on the Net: A model for developing countries. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE, 2(2)*, 24-35.
- Yıldırım, D., & Klimsa, P. (2010). Başarılı bir e-öğrenme sisteminin kurulmasına ve sürekliliğin sağlanmasına yönelik farkındalık ve tutum ölçümü: Durum incelemesi. In G. Telli-Yamamoto, U. Demiray, & M. Kesim (Eds.). *Türkiye'de e-öğrenme: Gelişmeler ve uygulamalar, 281-292*. Ankara, Cem Web Ofset.
- YÖK (2014-a). *Yükseköğretim Kurumlarında Uzaktan Öğretime İlişkin Usul Ve Esaslar*. [Çevrim-içi: https://www.yok.gov.tr/documents/10279/38502/uzaktan_ogretim_esas_usul_25022_014.pdf/78353e67-ac60-46d4-85b1-10a3f4ceec880], Erişim Tarihi: 01.06.2014.
- YÖK (2014-b). *Öğrenci İstatistikleri, Öğrenim Türüne Göre Öğrenci Sayıları Raporu*. [Çevrim-içi: <https://istatistik.yok.gov.tr/>], Erişim Tarihi: 01.11.2014.

EKLER DİZİNİ

EK-1. Etik Kurul İzin Muafiyet Formu

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü		Form: 40
Tez Çalışması Etik Kurul İzin Muafiyeti Formu		
<p>Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı Başkanlığı'na</p>		
Tez Başlığı / Konusu:	Yükseköğretim Kurumlarında Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Programları Bileşenleri: Uygulamalar ve Sorun Alanları	
<p>Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır, 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir. 4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir. <p>Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulları ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p>		
 Hatice Gökçe BİLGİÇ DOĞAN (Öğrencinin Adı Soyadı, İmzası)		
Öğrenci Bilgileri		
Adı Soyadı	Hatice Gökçe BİLGİÇ DOĞAN	
Öğrenci No	N09240711	
Anabilim Dalı	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	
Programı	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	
Statüsü	☐ Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.	
Danışman Görüşü ve Onayı		
 Doç. Dr. Hakan TÜZÜN (İmza) (Danışmanın İmzası, Adı ve Soyadı)		

EK-2. Orjinallik Raporu

Folders Settings Account Info Welcome Hatice Gökçe Bilgiç Doğan Logout Help

iThenticate®
Professional Plagiarism Prevention

Search Trash Move selected to... Move

My Folders
My Folders
My Documents
Tezim
Trash

Tezim Documents Sharing Settings page 1 of 1

Title	Report	Author	Processed	Actions
☐ Yükseköğretim Kurumlarında Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Programları Bileşenleri: Uygulamalar ve Sorun Alanları 1 part - 80,463 words	2%	Hatice Gökçe BILGIÇ DOĞAN	January 12, 2015 2:49:13 PM EET	☐ ☐

page 1 of 1

Submit a document

8,593 Documents remaining

[Upload a File](#)
[Zip File Upload](#)
[Multiple File Upload](#)
[Cut & Paste](#)

EK-3: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Görüşme Giriş Metni

Bu çalışmanın amacı günümüzde hızla artan uzaktan eğitim programlarının daha etkin bir hale getirilmesi için web tabanlı uzaktan eğitim programlarında bulunması gereken ana bileşenlerin ve bu bileşenlere ait ölçütlerin oluşturulmasıdır. Ortaya konacak ana bileşenlerin ve ölçütlerin web tabanlı uzaktan eğitim programlarının tasarımında etkin bir planlamanın yapılabilmesi için bir yol gösterici olması hedeflenmektedir. Bu süreçte web tabanlı uzaktan eğitim hizmeti veren üniversitelerimizin deneyimlerinden yararlanılması amaçlı olarak idari personelden başlayarak teknik personelle, içerik geliştiricilerle, uzaktan eğitim programlarında ders veren öğretim elemanlarıyla ve program koordinatörleri gibi ilgililerle görüşmeler yapılması planlanmıştır.

Bir uzaktan eğitim merkezi idarecisi olarak sizden beklentimiz web tabanlı uzaktan eğitim programlarınızın genel işleyişleri, nasıl koordine edildikleri, planlama süreci v.b. konularla ilgili bilgiler almaktır.

Kişisel Bilgiler

Görüşme yapılan kişi:

Cinsiyeti:

Yaşı:

Anabilim Dalı:

Ünvanı:

Uzaktan Eğitim ve Uygulama Araştırma

Birimindeki Görevi:

Bulunduğu görevdeki çalışma süresi:

Uzaktan Eğitim Deneyimi:

- Öğrenci/Katılımcı olarak web tabanlı uzaktan eğitim deneyiminiz oldu mu?
- Öğretim elemanı olarak web tabanlı uzaktan eğitim deneyiminiz oldu mu?

- Web tabanlı uzaktan eğitim için ders içerikleri geliştirme deneyiminiz oldu mu?
- Var ise bu deneyimler bir uzaktan eğitim merkezini yönetirken/koordine ederken size ne gibi katkılar sağladı?

Kurumsal Yapı

- Uzaktan eğitim araştırma ve uygulama merkeziniz kaç yılında açılmış ve kaç yılından itibaren aktif uzaktan eğitim programları ile hizmet veriyor?
- Şu an üniversitenizde Uzaktan Eğitim Hizmetleri tamamen bu merkez tarafından mı koordine ediliyor? Kurum içerisinde başka bir yapılanma var mı?
- Uzaktan Eğitim kurumsal misyon ve vizyonunuzun neresinde bulunuyor?
- Üniversitenizde 2013 yılı itibarı ile kaç tane uzaktan eğitim programı sunuyorsunuz?
- Bu programların ne kadarı web tabanlı uzaktan eğitim ortamından sunuluyor? Ne kadarı tamamen uzaktan eğitim olarak, ne kadarı karma eğitim olarak sunuluyor?
- Uzaktan eğitim programlarınıza derece ve alan bakımından bakarsak, hangi alanlarda hangi programlarınız bulunuyor?
- Personel yapılanmanıza bakarsak, öncelikle merkezinizde toplam olarak kaç personel görev alıyor?
- Personel yapılanmanız hakkında biraz bilgi verebilir misiniz? Merkezinizde nasıl bir yapılanma mevcut? Birim bazlı mı çalışıyorsunuz, görev bazlı mı? Tanımlanmış iş bölümleri ve bu iş bölümlerinin konumlandırıldığı alt birim benzeri yapılar var mı?
- Var ise, bu birimlerdeki personel dağılımınız nasıl?
- Hangi ekip ya da birimde kaç kişi görev yapıyor? En yoğun olarak iş yükü hangi birim/ekip ya da görevlerde bulunuyor? Bir personel farklı birimlerde/farklı görevlerde bulunuyor mu?
- Görev dağılımlarını yaparken yani ilgili kişileri belirli görevler/ekipler için görevlendirirken nelere dikkat ediyorsunuz?

- Uzaktan eğitim programlarınızın koordinasyonu nasıl yapılıyor?
- Örneğin, ilgili fakülte ya da bölüm tarafından mı, uzaktan eğitim merkezi personeliniz tarafından mı ya da iki birimden bir ekip oluşturularak mı?
- Her program için program bazlı ya da fakülte bazlı ilgili programlar için bir koordinasyon/proje yöneticisi benzeri bir yapılanmanız var mı? Var ise, bu yapılanmalar hakkında bilgi verebilir misiniz?

Yönetmelik/İlkeler

- Uzaktan Eğitim yönetmeliğiniz var mı?
- Var ise, kendiniz mi geliştirdiniz/var olan bir yönetmeliği mi kullanıyorsunuz?
- Var ise, farklı programlara göre farklı gereklilikleri kapsayan bir yönetmelik kullanıyor musunuz? Ya da yönergeler geliştirdiniz mi, geliştiriyor musunuz?
- Yeni bir uzaktan eğitim programı açma kararını alırken nelere dikkat ediyorsunuz? (Bir uzaktan eğitim programı açma kararı size nasıl geliyor? Bu program açılma önerisinde ne gibi gerekçeler istiyorsunuz? Bir ön çalışma/rapor v.b. istiyor musunuz? Süreç hakkında bize biraz bilgi verebilir misiniz?)
- Programların onaylanma aşamasındaki ölçütleriniz nelerdir?
- Merkeziniz tarafından programların açılma onayından sonra nasıl bir hazırlık süreci yaşanıyor?
- Programın öğrenci alımı ve yürürlüğe girmesi için Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'ndan bir izin/onay olma süreci var. Bu süreci de kapsayarak bu izin/onay için ne gibi hazırlığınız oluyor? Tüm aşamaları onay öncesi ve sonrası bir programın öğrenci alma aşamasına kadar nasıl bir hazırlık süreci işletiyorsunuz? Nelere önem veriyorsunuz?
- Programlarınızda belirlenmiş/tanımlanmış standartlarınız var mı? Var ise, bu standartlar program alanlarına, türlerine göre farklılık gösteriyor mu?
- Var ise, geliştirilen/açılan programlarınız süreç içerisinde standartları karşılama hususunda düzenli olarak gözden geçirilerek bir değerlendirmeye tabi tutuluyor mu?

Teknoloji Kullanımı

- Derslerde asenkron ve senkron teknoloji bileşenlerinin kullanımı konusunda bir standardınız var mı? Var ise, bu durum programlara bağlı olarak değişiklik gösteriyor mu?
- Bir öğretim yönetim sistemi kullanıyor musunuz?
- Evet ise, kullandığınız öğretim yönetim sistemi:
  - Hazır paket olarak satın alınmış bir sistem mi?
  - Açık kaynaklı ücretsiz bir sistem mi?
  - Geliştirilmiş bir sistem mi?
  - Kurum olarak mı geliştirdiniz?
  - Dış bir firmaya ihtiyaçlarınız doğrultusunda mı geliştirttiniz?
- Uzaktan eğitim süreçlerinde kullandığınız teknolojiler ve yazılımlar nelerdir?
- Uzaktan eğitim programlarınız için tek tek ya da programlar içerisindeki dersler için ayrı web siteleri geliştiriliyor mu? Evet ise, tüm programlar ya da dersler için oluşturulması merkeziniz içerisinde standart bir yapı mı? Web sitesi oluşturmak program sorumlularının ya da ders öğretim elemanlarının kendi inisiyatiflerinde mi?
- Öğrenciler uzaktan eğitim programlarına nasıl kayıt oluyorlar? Çevrim içi kayıt sisteminiz mevcut mudur? Yani, program kaydı, dönemsel öğrenci kaydı, ders ekle/bırak, ücret ödemesi takibi gibi yönetimsel işlemler web ortamından yapılabilir mi? Öğrencinin bu işlemler ya da bu işlemlere dair bir imzalı belge teslimi v.s. için üniversiteye gelmesi gerekiyor mu?
- İşlemler web ortamından yapılabilir ise, bu işlemler için öğrenme yönetim sistemi mi yoksa farklı özel bir yazılım mı kullanılıyor?
- Web tabanlı uzaktan eğitim programlarınızda/derslerinizde teknoloji iletişim araçlarından hangileri kullanılıyor?

Altyapı

- Uzaktan eğitim altyapınızı nasıl sağlıyorsunuz? Uzaktan eğitim sistemleri için bağımsız merkezi bir yapınız var mı, üniversiteniz bilgi işleme bağlı olarak mı yürütülüyor ya da dışarıdan mı hizmet alıyorsunuz?

Ölçme ve Değerlendirme

- Web tabanlı uzaktan eğitim programlarınızda kullandığınız ölçme ve değerlendirme yöntemleri nelerdir? Sınav sistemi, projeler, ödevler v.b... (Öğrenci ölçme ve değerlendirme)
- Sınav/Proje/Ödev işleyişleri/teslimleri nasıl gerçekleşiyor? Elektronik ya da basılı ortamlar?
- Kullanılan yöntemler farklı alanlardaki programlarda ya da lisans/önlisans/yüksek lisans gibi farklı derece seviyelerinde farklılık göstermekte midir?
- Web tabanlı uzaktan eğitim programlarınız için bir değerlendirme (program değerlendirmesi, evaluation) süreciniz var mı? Var ise, nasıl bir değerlendirme süreciniz var? Değerlendirmede kullandığınız ölçütler nelerdir? (Program değerlendirmesi)

Sürekli Gelişim ve Hizmet İçi Eğitim Desteği

- Uzaktan eğitim, öğretim tasarımı, çevrim içi öğrenme, içerik geliştirme gibi konular son yıllarda hızla gelişen konulardır. Bu konularda uzaktan eğitim merkezinde çalışan ilgili uzman personel ya da uzaktan eğitim programlarında ders veren öğretim elemanlarınız için kendilerini geliştirmelerine katkı sağlamaya yönelik destek çalışmalarınız var mı?
- Varsa bunlar nelerdir? (Eğitim düzenleme, kaynak sağlama, dışarıdan hizmet/eğitim alma v.b...)
- Varsa, bu çalışmaların süreklilik durumu nasıldır? (Yeni bir programa başlarken, ihtiyaç talebi geldikçe, periyodik zamanlarda süreklilik içerisinde gibi...)

Öğrenci Desteği

- Öğrencilere ilk kez web tabanlı uzaktan eğitim işleyişi ve süreçleri ile ilgili başlangıçta bir destek çalışmanız var mı? Diğer bir ifade ile, öğrenciler için başlangıç aşamasında bir eğitim ya da uyum/oryantasyon programı sunuluyor mu?
- Kayıttan sonra sisteme (Web tabanlı öğrenme ortamına) erişim, sistem kullanımı ile ilgili konularda öğrencileri nasıl bilgilendiriyorsunuz?
- Öğrencilerin süreç içerisinde kullanılacak tüm işlemlere ait Web ortamından ulaşabilecekleri hazırlanmış yazılı/görsel destek kaynaklarınız mevcut mu?
- Uzaktan eğitim programlarında en çok karşımıza çıkan konular arasında öğrencilerin örgün eğitimden farklı olarak dersin öğretim elemanı ve diğer öğrencilerle olan etkileşiminin kısıtlılığı karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda sizler öğrencilerinizin programın/ilgili fakültenin öğretim elemanları ve diğer öğrenciler ile etkileşimini sağlıyor musunuz?
- Evet ise, bu iletişimi/etkileşimi nasıl sağlıyorsunuz? (e-mail, voip vb...)
- Öğrencilere genel destek hizmeti sağlıyor musunuz?
- Evet ise, bu destek hizmetiniz neleri kapsıyor?
- Teknik destek, içeriklerle ilgili destek vb... farklı kapsamda destekleriniz ayrılıyor mu? Yani bu farklı destekleri farklı gruplar mı karşılıyor? Nasıl bir planlamanız mevcut?
- Teknik destek hizmeti var ise, teknik destek hizmetiniz nasıl işliyor? 7/24 hizmet veren bir destek personeliniz bulunuyor mu?
- Öğrencilerin sorularına ne kadar sürede cevap veriliyor, bu konuda tanımlanmış bir maksimum dönüş süreniz bulunuyor?
- Öğretim elemanlarınız öğrencilere ders konusunda nasıl bir destek sağlıyorlar? Örgün eğitimde yaygın olan ofis saatleri sistemini uzaktan eğitim programlarında nasıl sağlıyorsunuz, böyle bir hizmetiniz var mı?
- Öğrenci/Teknik destek ekibinizin çalışmasının denetlendiği bir sisteminiz var mı? Örneğin; öğrencilerin teknik destek ekibine ulaşma taleplerinin ne kadarı karşılanıyor, teknik bir sorun ortaya çıktığında ne kadar sürede çözümleniyor,

öğrencilerin teknik destek hizmetlerinizden memnuniyeti nasıl gibi konularda denetiminiz var mı?

Danışma ve Rehberlik

- Örgün eğitim programlarına kayıtlı öğrencileriniz danışma ve rehberlik kapsamında hangi birimlerden destek alıyor?
- Bu bağlamda, uzaktan eğitim programlarınıza kayıtlı öğrencileriniz de benzer danışma ve rehberlik hizmetlerinden yararlanabiliyor mu? Evet ise, halihazırda nasıl bir uygulama mevcut?
- Öğrenciler yerleşik kütüphane hizmetlerinden yararlanabiliyor mu?
- Öğrencilere e-kütüphane erişim imkanı sunuyor musunuz?

Öğretim Elemanı Desteği

- Öğretim elemanları ilk kez web tabanlı uzaktan eğitim ile ders verecekleri zaman sınıf içi yüz yüze eğitimden web tabanlı uzaktan eğitime geçiş ile ilgili bir destek çalışmanız var mı? Öğretim elemanları için başlangıç aşamasında bir eğitim ya da uyum/oryantasyon programı sunuluyor mu?
- Öğretim elemanlarına süreç içerisinde ders hazırlama aşamasında teknik destek sağlanıyor mu? Evet ise, kimler tarafından, teknik ekip, içerik geliştirme ekibi v.b. nasıl bir sistem işliyor?
- Öğretim elemanlarına web tabanlı uzaktan eğitimde ders verme konusunda süreç içerisinde sürekli bir desteğiniz var mı?
- Öğretim elemanları için web tabanlı uzaktan eğitim ile ders verme konusunda süreç içerisinde bir değerlendirme (süreç değerlendirmesi) yönteminiz var mı? Öğretim elemanının gidişatını takip ediyor musunuz?
- Öğretim elemanları için sistem kullanımı, web tabanlı uzaktan eğitimde ders verme ile ilgili konularda yazılı/görsel destek kaynaklarınız mevcut mu?

Ders Geliştirme

- Ders geliştirme süreçleriniz nasıl işliyor? Bir ekip çalışmanız var mı? Var ise, bu ekipte kimler bulunuyor? Öğretim elemanı ile bu ekip çalışması nasıl organize oluyor?

Kapanış

Öncelikle sağladığınız bilgiler için çok teşekkür ederim. Görüşmemizi tamamlamadan önce son olarak sizin bu göreviniz süresince kazandığınız deneyimlere de dayanarak uzaktan eğitim konusunda bazı görüşlerinizi öğrenmek istiyorum.

S.1. Deneyimlerinizden yola çıkarak sizce web tabanlı uzaktan eğitim programlarında olması gereken en önemli ana bileşenleri listelersek, bunlar nelerdir?

S.2. Var olan uzaktan eğitim programlarınızda en çok karşılaştığınız sorunlar neler olmaktadır?

EK-4: Yükseköğretim Kurulu Uzaktan Öğretim Sistemi Bilgi Derleme Formu

UZAKTAN ÖĞRETİM SİSTEMİ Bilgi Derleme Formu

1. **Uzaktan Eğitimden Sorumlu Birim:** Uzaktan Eğitim (e-Öğrenme) ders ve/veya programlarının geliştirilmesi ve destek hizmetleri için görevlendirilen birim (Uzaktan Eğitim Merkezi\Birimi, Uzaktan Eğitim Meslek Yüksek Okulu, Enstitü, vb) hakkında bilgi veriniz.

Üniversite:	
Birimin Tam Adı:	
Web adresi (URL):	
Birim Yöneticisi: (Ünvanı-Adı-Soyadı-e-posta adresi)	

Uzaktan Eğitim Birimi Kadrosu	Tam-zamanlı		Yarı-zamanlı	
	Akademik	İdari	Akademik	İdari
İçerik Geliştirme				
Yazılım Geliştirme				
Sınav Organizasyon				
Yardım Masası				
Diğer (Belirtiniz)				

2. Mekan\Ortam Altyapısı: Uzaktan Eğitim ders ve program üretimi ve/veya sunumu için mevcut ortamlarınızı (TV/ses Stüdyosu, Uzaktan Eğitim Sınıfı\Teknoloji Sınıfı\Akıllı Sınıf\Elektronik Sınıf\Sanal Sınıf vb. eş zamanlı ve etkileşimli eğitim verilebilecek özel mekânları) aşağıda belirtiniz.

Eğitim Ortamı (TV/Ses Stüdyosu, Elektronik Sınıf, vb.)	Bağlı olduğu Birim (Rektörlük, Fakülte, Bölüm Merkez, vb.)	Kapasitesi (Kaç m², Kaç Kişilik, cihaz sayısı vb)	Kullanım Amacı

(İhtiyaç duyduğunuz kadar satır ekleyebilirsiniz...)

3.

a. Yazılım Altyapısı: Uzaktan Eğitim ders ve program sunumu ve geliştirilmesi için sahip olduğunuz yazılımlar varsa aşağıda

	Yazılım Adı\Sahip Olma Modeli (Kiralama/Satın Alma)	Kullanıcı Kapasitesi	Kullanım Amacı
Öğrenme Yönetim Sistemleri (LMS: Learning Management Systems, Blackboard, Moodle, WebCT, NetClass, vb.)			
İçerik Geliştirme Yazılımları\Araçları			
Eş Zamanlı İçerik Sunum Yazılımları\Araçları (Adobe Connect, Big Blue Button, Openmeetings, Red5 vb.)			
Diğer...			

- b. Donanım Altyapısı: Uzaktan Eğitim ders ve program sunumu ve geliştirilmesi için sahip olduğunuz donanım varsa aşağıda belirtiniz.

	Marka\Model	Adet	Kullanım Amacı	Kısaca Teknik Özellikleri
Sunucular				
Özel Teçhizatlar (İçerik\Video\Ses montaj, kurgu ve işleme üniteleri, baskı makineleri v.b.)				
Video Konferans Sistemi				
Çoklu Konferans Ünitesi (MCU)				
Diğer...				

4. Uzaktan Eğitim Ders Materyali Hazırlama ve Üretim Süreci:

- a. Uzaktan eğitim dersleri için gerekli olan ders materyalleri **nelerdir** (basılı kitap, e-kitap, e-ders, vb.), **kimler** tarafından **nasıl** hazırlanmaktadır. Kısaca bilgi veriniz.

- b. Öğretim elemanlarına uzaktan eğitim dersleri hazırlama konusunda bir eğitim verilmekte midir? Ders materyali hazırlanmasına yönelik bir kılavuz var mıdır?

- c. Ders materyali hazırlanmasında kurum dışından alınan hizmet var mıdır?

5. Öğretim Süreci: Genel olarak uygulanan öğretim sürecini aşağıdaki başlıklar çerçevesinde açıklayınız.

- Derslerin uzaktan sunumunda kullanılan teknolojiler
- Eş zamanlı ders sunumu (Hangi süre ve sıklıkla)
- Eş zamansız ders sunumu (Uygulanan Model)
- Forum / Tartışma ortamları
- Akademik danışmanlık(Öğrenci danışmanlığı)

--

6. Uzaktan Eğitim Öğrenci Destek Sistemi Aşağıdaki destek hizmetlerine ilişkin bileşenlerin uzaktan eğitim kapsamında nasıl gerçekleştirildiğini açıklayınız

Bileşen	Açıklama
İdari destek: Kayıt/ Kayıt yenileme, Öğrenci belgesi, paso, askerlik vb. işlemler	
Teknik destek: Teknik yardım	
Akademik destek: Öğrenci danışmanlığı, soru-cevap	
Sosyal Destek: Uzaktan/ Yüz yüze sosyal etkinlikler)	
Kütüphane: Sağlanan kütüphane hizmeti	

7. Uzaktan Eğitim Ölçme Değerlendirme Süreci: Uzaktan eğitim programlarında uygulanan ölçme değerlendirme yöntemleri hakkında bilgi veriniz.

	Ara Sınav		Ödev/Proje	Dönem Sonu		Diğer	Açıklama (Uzaktaki öğrencilerin Gözetimi, sınavların değerlendirilmesi)
	Sınav Türü*	%	%	Sınav Türü*	%	%	
Önlisans							
Lisans							
Yüksek Lisans							
Lisans Tamamlama							

* Sınav türü: Çoktan seçmeli (ÇS), Açık Uçlu(AU)

8. Ek Bilgi: Kurumunuzun uzaktan eğitim sistemi ve sunulan/sunulacak uzaktan eğitim programları konusunda eklemek istediğiniz ek bilgiler varsa lütfen aşağıdaki alana 200 kelimeyi aşmayacak şekilde yazınız.

--

9. Uzaktan Eğitim ders ve programlarının geliştirilmesi ve destek hizmetleri konusunda kurumunuzda bilgi almak için irtibat kurulacak kişi:

İrtibat Kurulacak kişi			
Adı Soyadı		E-posta	
Görevi/Ünvanı		Telefon	
Görev Yeri			

EK-5. Yükseköğretim Kurumlarında Uzaktan Öğretime İlişkin Usul Ve Esaslar
YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDA UZAKTAN ÖĞRETİME İLİŞKİN USUL VE
ESASLAR

(Değişik; 20.02.2014 tarihli YÖK Genel Kurulu)

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak, Tanımlar

Amaç

MADDE 1- (1) Bu Usul ve Esasların amacı, yükseköğretim kurumlarında, bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı önlisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde uzaktan öğretim programları açılması ile birinci ve ikinci öğretimde bazı derslerin uzaktan öğretim yöntemiyle verilmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2- (1) Bu Usul ve Esaslar, yükseköğretim kurumlarında uzaktan öğretim programlarının açılabilceği alanlar, uzaktan öğretim yoluyla verilecek dersler ve kredi miktarları, ders materyalinin hazırlanması, sınavlarının yapılma şekli, yükseköğretim kurumları arasında bu amaçla yapılacak protokoller ile uzaktan öğretime ilişkin diğer hususlar ile yapılacak ödemeleri kapsar.

(2) Vakıf yükseköğretim kurumlarında yürütülecek uzaktan öğretim faaliyetlerinde mali hükümleri hariç olmak üzere bu usul ve esaslar uygulanır.

Dayanak

MADDE 3- (1) Bu Usul ve Esaslar, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 44 üncü ve 46 ncı maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 - (1) Bu Usul ve Esasların uygulanmasında;

a) Birim öğrenci katsayısı: Öğretimi sürdüren ilgili birimlerde açılmış uzaktan öğretim diploma programlarında görevlendirilen birim koordinatörlerine yapılacak ödemelerin hesaplanmasında esas alınmak üzere mevcut öğrenci sayısının açılmış kontenjana bölünmesi ile bulunan sayıyı,

b) Ders materyali ve materyal ücreti: Uzaktan öğretim faaliyetlerinin yürütülmesi için yükseköğretim kurumlarınca basılan veya elektronik olarak internet ortamında sunulan, üretilen veya kullanılan her türlü materyali ve bunlar karşılığında öğrencilerden alınan ücreti,

c) Ders öğrenci katsayısı: Senato tarafından sadece uzaktan öğretim yoluyla verilmesine karar verilen dersler hariç olmak üzere uzaktan öğretim yoluyla verilen derslerde, dersleri veren öğretim elemanlarına yapılacak ödemelerin

hesaplanmasına esas olmak üzere derse kayıt olmuş öğrenci sayısının açılmış kontenjana bölünmesi ile bulunan sayıyı,

ç) Öğretimi sürdüren ilgili birim: Diploma programına sahip olan ve ilgili yükseköğretim kurumu tarafından uzaktan öğretim faaliyeti için görevlendirilen fakülte, yüksekokul, meslek yüksekokulu ve enstitüyü,

d) Öğrenim ücreti: Uzaktan öğretimde öğrencilerin öğretimin karşılığı olarak ödeyeceği ve Bakanlar Kurulunca belirlenen uzaktan öğretim öğrenim ücretini,

e) Program öğrenci katsayısı: Uzaktan öğretim ile yürütülen diploma programlarında görevlendirilen program koordinatörlerine yapılacak ödemelerin hesaplanmasında esas alınmak üzere mevcut öğrenci sayısının açılmış kontenjana bölünmesi ile bulunan sayıyı,

f) Uzaktan öğretim: Yükseköğretim kurumlarında öğretim faaliyetlerinin bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı olarak planlandığı ve yürütüldüğü, öğrenci ile öğretim elemanı ve öğrencilerin kendi aralarında karşılıklı etkileşimine dayalı olarak derslerin bizzat öğretim elemanı tarafından aynı mekânda bulunma zorunluluğu olmaksızın eşzamanlı biçimde verildiği öğretimi,

g) Uzaktan öğretim birimi: Uzaktan öğretimin sunulmasında teknik ve idari altyapı hizmetini yürütmek üzere ilgili yükseköğretim kurumu tarafından görevlendirilen birimi veya merkezi,

ğ) Uzaktan Öğretim Çalışma Grubu: Yükseköğretim Kurulu tarafından oluşturulan grubu,

h) Uzaktan öğretim yayın komisyonu: İlgili yükseköğretim kurumunun uzaktan öğretimi yürüten ilgili birimin bünyesinde kurulan komisyonu,

ı) Yönetim kurulu: Uzaktan öğretim hizmetini sürdüren birimin yönetim kurulu veya öğretimi sürdüren ilgili birimin yönetim kurulunu,

i) Yükseköğretim kurumu: Üniversite, yüksek teknoloji enstitüleri ile üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olmaksızın kurulan vakıf meslek yüksekokullarını,

j) Yükseköğretim kurumu yönetim kurulu: İlgili yükseköğretim kurumunun yönetim kurulunu,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Genel Esaslar, Program ve Ders Açma, Uzaktan Öğretimin Uygulanması

Genel esaslar

MADDE 5- (1) Yükseköğretim kurumlarının; önlisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde diploma programları ile senatoları tarafından uygun görülmesi halinde, birinci ve ikinci öğretim programlarındaki bazı dersleri uzaktan öğretim yoluyla verilebilir.

(2) Uzaktan öğretim programları ile uzaktan öğretim yoluyla verilmesi uygun görülen dersler, ağ üzerinden eşzamanlı olarak çevrimiçi teknolojilerle verilir. Derslerin yürütülmesinde kitap, radyo, televizyon, ses ve görüntü diskleri (CD/DVD) vb. çevrimdışı teknolojilerden de yararlanılabilir. Öğretim, yüz yüze ders ve uygulamalarla da desteklenebilir.

(3) Uzaktan Öğretim Çalışma Grubu; uzaktan öğretim konusunda ulusal hedefleri ve stratejileri geliştirme, program veya ders açma, usul ve esas belirleme, uygulamaların geliştirilmesini takip etme, programları değerlendirme konularında Yükseköğretim Kuruluna görüş ve öneriler sunar.

(4) Uzaktan öğretim kapsamında elde edilen tüm gelirler özel bütçeye gelir kaydedilir ve bu kapsamda yapılacak giderler özel bütçede bu amaçla tefrik edilen ödeneklerden karşılanır.

(5) Uzaktan öğretim kapsamında yapılacak ek ders, sınav ücreti ve ders malzemelerinin hazırlanmasında veya dersin yürütülmesine fiilen katkıda bulunanlara yapılacak ödemelerin toplam tutarı, hiçbir şekilde tahsil edilen öğrenim ücretinin yüzde yetmişini geçemez. Bu oran, mal ve hizmet alımları ile diğer giderler dikkate alınmak suretiyle ayrılan bütçe imkânları çerçevesinde belirlenir.

(6) Uzaktan öğretim kapsamında yapılan giderlerin, fakülte ve programların uzaktan öğretim maliyetlerinin tespitine imkân sağlayacak bir şekilde bütçeleştirilmesi esastır.

Program veya ders açma

MADDE 6- (1) Yükseköğretim kurumlarının uzaktan öğretim yoluyla yürütülecek olan önlisans, lisans ve yüksek lisans programları ile birinci ve ikinci öğretim programlarındaki bazı dersler için aşağıda belirtilen program ve ders açma esasları uygulanır.

a) Yükseköğretim Kurulu kararı üzerine yükseköğretim kurumlarında önlisans, lisans ve yüksek lisans uzaktan öğretim programları açılabilir. Bu şekilde yükseköğretim kurumlarının hangi programlarında uzaktan öğretim yapılacağına, her yılın en geç Şubat ve Temmuz ayı sonuna kadar yükseköğretim kurumları, senatolarının önerisi ile başvurulması üzerine Yükseköğretim Kurulunca karar verilir. Yükseköğretim Kurulu tarafından açılmasına izin verilen önlisans ve lisans

programları ve bu programlara ilişkin kontenjanlar ile gerekli bilgilere ilgili yılın öğrenci seçme ve yerleştirme kılavuzunda veya ek yerleştirme kılavuzunda yer verilir.

Yükseköğretim kurumlarının program açma talepleri; en geç Mayıs ve Eylül ayı bitimine kadar Yükseköğretim Kurulu tarafından alınacak karar ile sonuçlandırılır.

Yükseköğretim kurumları, bu şekilde açılan uzaktan öğretim programları kapsamında eğitim-öğretim imkânlarının paylaşılmasını sağlamak ve yükseköğretim kurumları arasında akademik yardımlaşmayı gerçekleştirmek üzere aralarında yapacakları bir protokole bağlı olarak tek taraflı veya karşılıklı uzaktan ders sunumu gerçekleştirebilir, ders materyali paylaşabilirler.

b) Her yarıyılıda eğitim-öğretim dönemi başlamadan en geç dört hafta önce ilgili yükseköğretim kurumlarının senatoları tarafından uygun görülmesi ve Yükseköğretim Kuruluna bildirilmesi halinde, birinci ve ikinci öğretim programlarında derslerin en fazla % 30'u hem örgün öğretim yoluyla hem de uzaktan öğretim yoluyla verilebilir.

c) Her yarıyılıda eğitim-öğretim dönemi başlamadan en geç dört hafta önce ilgili yükseköğretim kurumlarının senatoları tarafından uygun görülmesi ve Yükseköğretim Kurulu'na bildirilmesi halinde, birinci ve ikinci öğretim programlarındaki derslerin en fazla % 30'u sadece uzaktan öğretim yolu ile verilebilir.

ç) Yükseköğretim kurumlarında dersleri verecek yeterli öğretim elemanı bulunmaması ve her yarıyılıda eğitim-öğretim dönemi başlamadan en geç dört hafta önce ilgili yükseköğretim kurumları tarafından Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına bildirilmesi halinde, söz konusu dersler için uzaktan öğretim yoluyla ders vermek üzere Yükseköğretim Kurulu tarafından öğretim elemanı görevlendirilebilir.

d) Bu Usul ve Esaslar kapsamında yükseköğretim kurumları, uzaktan öğretim yoluyla program veya ders açmadan önce, öğrencileri ve kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla uzaktan öğretime yönelik internet sitelerini hazırlamak ve erişime açmakla sorumludurlar. İnternet sitesinde, açılan programlara ilişkin gerekli genel bilgiler yanında derslere ilişkin ayrıntılı ders izlenceleri de bulunur. Yükseköğretim kurumu, programın gerektirdiği akademik ve idari etkileşimleri yeterince sağlayacak yazılımları kurmak ve etkin çalıştırmakla yükümlüdür.

e)Yükseköğretim kurumu, eğitim-öğretimi desteklemek amacıyla uzaktan öğretim kapsamındaki bazı dersleri, derslerin belirli kısımlarını, uygulamaları, stajları veya laboratuvar çalışmalarını örgün öğretim bileşenlerini içerecek şekilde tasarlayabilir. Bu tür dersler konusunda öğrenciler programa veya derse kayıt olmadan önce bilgilendirilir.

f) Uzaktan eğitim programlarında ders veren öğretim elemanları, il dışı kısa veya uzun süreli olarak görevlendirilmeleri halinde, görevlendirme notuna Uzaktan Eğitim Derslerini görevlendirildiği yerden yürütmek şartı konması durumunda dersleri yürütebilirler. (Değişik; 20.02.2014 tarihli YÖK Genel Kurulu)

Uzaktan öğretimin uygulanması

MADDE 7- (1) Uzaktan öğretimde her ders ya da dersin şubesinde öğrenci sayısı önlisans programında 150, lisans programında 100, yüksek lisans programında ise 50 öğrenci ile sınırlıdır. Bu sınırlar aşıldığında birden fazla şube açılabilir ancak bir öğretim elemanı en fazla iki şube yürütebilir. Dersler, video konferans, sanal sınıf, forum uygulamaları gibi eşzamanlı araçlarla öğrenciler arasında ve öğrenciler ile öğretim elemanı arasında etkileşim kurularak bizzat öğretim elemanı tarafından eşzamanlı biçimde verilir.

(2) Öğretimi sürdüren ilgili birim yönetim kurulları tarafından; uzaktan öğretim kapsamında açılmış her diploma programı için bu programlarda ders vermekle görevli öğretim elemanları arasından bir program koordinatörü, öğretimi sürdüren ilgili birimlerde ise birim koordinatörü görevlendirilebilir.

(3) Bir dersin birden fazla şube olarak yürütülmesi durumunda da her ders için bu dersleri vermekle görevli öğretim elemanları arasından biri öğretimi sürdüren ilgili birim yönetim kurulları tarafından ders koordinatörü olarak görevlendirilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Öğrenci Kabulü, Ölçme Değerlendirme, Öğretim Elemanlarının Görevlendirilmesi

Öğrenci kabulü

MADDE 8- (1) Uzaktan öğretim yapılmasına karar verilen önlisans, lisans ve yüksek lisans programlarına, yükseköğretim kurumlarına öğrenci yerleştirmeye ilişkin genel esaslara göre öğrenci kabul edilir.

(2) Birinci ve ikinci öğretim programlarındaki bazı derslerin, hem örgün öğretim yoluyla hem de uzaktan öğretim yoluyla verilmesi durumunda öğrenciler ders alma döneminde tercih ettikleri ders türüne kayıt yaptırırlar.

(3) Birinci ve ikinci öğretim programlarındaki bir dersin sadece uzaktan öğretim yoluyla verilmesi halinde öğrenciler ders alma döneminde bu derslere kayıt yaptırırlar.

(4) Birinci ve ikinci öğretim programlarındaki bir ders için bünyesinde söz konusu dersi verecek yeterli öğretim elemanı bulunmayan yükseköğretim kurumlarında uzaktan öğretim yoluyla ders vermek üzere Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından öğretim elemanları görevlendirilmesi durumunda ders alma döneminde öğrenciler bu derslere kayıt yaptırırlar.

Programlar arası geçiş

MADDE 9- (1) Yükseköğretim kurumlarının uzaktan öğretim programları arasında geçiş; "Yükseköğretim Kurumlarında Önlisans ve Lisans Düzeyindeki Programlar Arasında Geçiş, Çift Anadal, Yan Dal ile Kurumlar Arası Kredi Transferi Yapılması Esaslarına İlişkin Yönetmelik" hükümlerine göre yapılır.

Öğrenim süresi

MADDE 10- (1) Uzaktan öğretim programlarında öğretim süreleri, 2547 sayılı Kanununun 44 üncü maddesinin (c) fıkrası hükümlerine göre düzenlenir.

Devam zorunluluğu

MADDE 11- (1) Uzaktan öğretim programlarına kayıtlı öğrencilerin derslerdeki devam gerektiren faaliyetlerini, öğretimi sürdüren ilgili birim kurulları belirler ve dönem başlamadan önce ders izlence sayfalarından duyururlar.

Ölçme değerlendirme

MADDE 12- (1) Uzaktan öğretim programları ile uzaktan öğretim yoluyla verilen derslere ilişkin ölçme değerlendirme faaliyetleri, yüz yüze veya elektronik ortamda gözetimli veya gözetimsiz olarak, yükseköğretim kurumlarının senatolarınca onaylanan müfredat programı uyarınca belirlenen ölçme değerlendirme yöntemleri (ödev, proje, uygulama, yazılı, sözlü vb.) kullanılarak veya merkezi bir sınav şeklinde gerçekleştirilebilir.

(2) Ara sınavlar, istenildiği takdirde gözetimsiz elektronik ortamda; dönem sonu sınavları ile bütünleme sınavlarının gözetimli olarak canlı veya elektronik ortamda yapılması esastır. Bu sınavların nerede ve ne şekilde yapılacağı ile temel olarak belirlenen sınavlara ek olarak sözlü sınav, performans, proje, tez ve portfolyo gibi ölçme değerlendirme yöntemlerinden hangilerinin uygulanacağına, öğretimi sürdüren ilgili birimin önerisi üzerine senato tarafından karar verilir.

(3) Gözetimsiz yapılan ölçme değerlendirme etkinliklerinin genel başarıya etkisi, uzaktan öğretimde % 20'den fazla olamaz. Uzaktan öğretim programları müfredatında yer alan derslere ilişkin ölçme değerlendirmeyle ilgili usuller, yeni kaydolmuş öğrenciler için tercih aşamasından önce ilan edilir.

Öğretim elemanlarının görevlendirilmesi

MADDE 13- (1) Uzaktan öğretim yoluyla verilecek derslerde, dersin yürütülmesinde hangi öğretim elemanlarının görevlendirileceğine; uzaktan öğretim ders materyali hazırlamış veya hazırlayacak öğretim elemanlarına öncelik verecek şekilde eğitim-öğretimi sürdüren ve hizmeti yürüten birim kurulunun görüşü de dikkate alınarak ilgili yükseköğretim kurumunun yönetim kurulunca karar verilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Mali Hükümler

Öğrenim ücretleri ve materyal ücreti

MADDE 14- (1) Yükseköğretim kurumlarının uzaktan öğretim yoluyla yürütülecek programları ile dersler için alınacak uzaktan öğretim ücretinde, 2547

sayılı Kanununun 46 ncı maddesine göre Bakanlar Kurulu Kararıyla belirlenen ücretler esas alınır.

(2) Yürütülen programlarda materyal ücretleri, fakülte veya programa ilişkin öğrenim ücreti tutarını geçmeyecek şekilde ilgili üniversite yönetim kurulu tarafından maliyet esaslı olarak belirlenir.

Bütçeleştirme işlemleri

MADDE 15- (1) Uzaktan öğretim gelir ve giderlerinin bütçeleştirilmesinde yılı merkezi yönetim bütçe hazırlama rehberindeki esaslara uyulur.

(2) Birinci ve ikinci öğretim programlarındaki bir dersin hem örgün öğretim yoluyla hem de uzaktan öğretim yoluyla verilmesi halinde; dersi uzaktan öğretim yoluyla almayı tercih eden öğrencilerden alınacak ücret, 2547 sayılı Kanununun 46 ncı maddesinin (c) fıkrasına göre hesaplanan kredi başına öğrenci katkı payı veya öğrenim ücreti tutarı üzerinden hesaplanır ve uzaktan öğretim öğrenim ücreti olarak bütçeleştirilir.

(3) Birinci ve ikinci öğretim programlarındaki bir dersin sadece uzaktan öğretim yoluyla verilmesi halinde öğrencilerden öğrenci katkı payı veya öğrenim ücretine ilave bir ödeme talep edilmez.

(4) Dersi verecek yeterli öğretim elemanı bulunmayan yükseköğretim kurumlarında Yükseköğretim Kurulu tarafından öğretim elemanları görevlendirilerek uzaktan öğretim yoluyla derslerin verilmesi halinde, öğrencilerden herhangi bir ödeme talep edilmez.

(5) Uzaktan öğretim yoluyla yürütülen programlarda; program kapsamındaki eğitim-öğretim faaliyetlerinin en fazla yarısı veya program kapsamındaki bir dersin teorik veya uygulaması protokol yapılarak başka yükseköğretim kurumları tarafından verilebilir. Bu durumda 2547 sayılı Kanununun 46 ncı maddesinin (c) fıkrasına göre hesaplanan kredi başına öğrenim ücreti tutarı üzerinden tespit edilecek hizmet bedeli, hizmeti alan yükseköğretim kurumu tarafından uzaktan öğretime ilişkin bütçe tertiplerinden tahakkuka bağlanmak suretiyle protokol kapsamında hizmet sunan ilgili yükseköğretim kurumu bütçesine uzaktan öğrenim ücreti olarak kaydedilir.

(6) Uzaktan öğretim programlarından veya ders başına verilen uzaktan öğretim hizmetlerinden elde edilen gelirler ile uzaktan öğretim materyalinden elde edilen gelirler ve yapılan harcamalar, mali hizmetler birimi tarafından birim bazında takip edilir.

Ek ders ücreti ve diğer ödemeler

MADDE 16- (1) Öğretim elemanlarına yapılacak ek ders ücreti ve diğer ödemelerde; dersin canlı veya kayıttan yapılması, öğrencilerin sorularına verilen cevaplar, ödev veya uygulamaların değerlendirilmesi için harcanan süreler ile materyalin hazırlanması ve dersin yürütülmesinde fiilî katkı sağlama gibi hususlar dikkate alınır. Dönemlik yapılacak ödemelerde dağıtılması gereken ödeme miktarı, ilgili birim hesabında mevcut dönemlik dağıtılabılır miktardan fazla olması halinde,

tüm ödemeler toplam dağıtılabilir ödemelerin, dağıtılması gereken miktara oranı ölçüsünde azaltılır. (Değişik; 20.02.2014 tarihli YÖK Genel Kurulu)

(2) a) 6 ncı maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bendi kapsamında uzaktan öğretimde ders veren öğretim elemanlarına, haftalık ders yükünü tamamladıktan sonra uzaktan öğretimde yürüttükleri dersler için yürüttükleri ders kredisi başına ve haftalık on saati geçmemek üzere yükseköğretim kurumları yönetim kurullarınca 2914 sayılı Kanununun 11 inci maddesindeki unvanlar itibarıyla belirlenen ek ders ücretinin beş katını geçmemek üzere belirlenecek oranda ek ders ücreti ödenir. Ek ders ücreti ödemelerinde; 2914 sayılı Kanununun 11 inci maddesinin son fıkrasının birinci cümlesi ve 3843 sayılı Kanununun 10 uncu maddesi uygulanmaz. (Değişik; 20.02.2014 tarihli YÖK Genel Kurulu)

b) 6 ncı maddenin birinci fıkrasının (ç) bendi kapsamında ders veren öğretim elemanlarına, haftalık ders yükü zorunluluğu aranmaksızın verdikleri ders başına ve haftalık on saati geçmemek üzere yükseköğretim kurumları yönetim kurullarınca 2914 sayılı Kanununun 11 inci maddesindeki unvanlar itibarıyla belirlenen ek ders ücretinin dört katını geçmemek üzere belirlenecek oranda öz gelirlerle ilişkilendirilmeksizin hazine yardımı karşılığı tertiplerden karşılanmak suretiyle ek ders ücreti ödenir. Ek ders ücreti ödemelerinde; 2914 sayılı Kanununun 11 inci maddesinin son fıkrasının birinci cümlesi ve 3843 sayılı Kanununun 10 uncu maddesi uygulanmaz.

c) 6 ncı maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında yürütülen uzaktan öğretim faaliyetlerine ilişkin ek ders ve sınav ücretlerinin ödenmesinde örgün öğretime ilişkin usul ve esaslar uygulanır.

ç) Aynı şubede bir dersi birden fazla öğretim elemanının yürütmesi halinde ek ders ücreti, öğretim elemanı sayısına bölünerek hesaplanır.

(3) 6 ncı maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bendi kapsamında yürütülen uzaktan öğretim için ders malzemelerinin hazırlanmasında veya dersin yürütülmesinde fiilen katkıda bulunan öğretim elemanlarına yapılacak olan ödemelerde Ek-1 sayılı cetvel esas alınmak suretiyle aylık ödeme yapılır.

(4) Öğretim elemanlarına Ek -1 sayılı cetvel esas alınmak suretiyle yapılacak olan ödemeler, 2914 sayılı Kanununun 11 inci maddesinde unvanları için belirlenen ders saati ücreti esas alınmak suretiyle belirlenir ve bu ödemelerin toplamı ayda 200 saati geçemez. İtibari sayfa hesaplamalarında ve içerik değerlendirmelerinde Üniversiteler Yayın Yönetmeliği hükümleri esas alınır.

(5) Uzaktan öğretim kapsamında yapılacak ödemelerde, ilgililerin fiili katkıları belgelendirilir.

(6) Bu madde uyarınca yapılacak ödemeler aşağıdaki şekilde hesaplanır.

a) Ek ders ücreti = [(İlgili öğretim elemanının aylık uzaktan öğretim yöntemi ile yaptığı canlı ders saati – ilgili öğretim elemanının diğer öğretim yöntemleri ile dolduramadığı aylık zorunlu ders yükü saati) x ders öğrenci katsayısı x yönetim kurulunun belirlediği ek ders ücreti katı x unvana göre ek ders ücreti göstergesi] x memur aylık katsayısı

b) Ders malzemelerinin hazırlanmasında ve dersin yürütülmesinde fiilen katkıda bulunan öğretim elemanlarına üçüncü fıkraya uyarınca Ek-1 sayılı cetvel dikkate alınarak yapılacak ödemeler = Ek-1 sayılı cetvelde sayılan hizmetler için hesaplanan aylık ödemeye esas saat toplamı x unvana göre ek ders göstergesi x memur aylık katsayısı.

Sınav ücretleri

MADDE 17- (1) Merkezi olarak yapılan sınavların dışında yükseköğretim kurumları senatolarınca onaylanan müfredat programları uyarınca belirlenen yöntemle yapılan sınavlarda örgün öğretim sınav esaslarına göre ödeme yapılır.

(2) Merkezi olarak yapılan sınavlarda fiilen görev yapan personele oturum başına, Ek-2 sayılı cetvelde sayılan görevler için hizalarında gösterilen gösterge rakamlarının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucunda bulunacak tutarı geçmemek üzere üniversite yönetim kurullarınca belirlenecek tutarda ödeme yapılır. (Değişik; 20.02.2014 tarihli YÖK Genel Kurulu)

Yetki

MADDE 18- (1) Bu Usul ve Esasların uygulanması sırasında doğacak tereddütleri gidermeye Yükseköğretim Kurulu yetkilidir.

(2) Yükseköğretim kurumları yönetim kurulları, bu Usul ve Esaslarda belirtilen hükümlere aykırı olmamak üzere alt düzenlemeler yapabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Geçici Madde 1- (1) Kaldırılmıştır. (Değişik; 20.02.2014 tarihli YÖK Genel Kurulu)

Yürürlük

MADDE 19 - (1) Bu Usul ve Esaslar yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 20 - (1) Bu Usul ve Esasları, Yükseköğretim Kurulu Başkanı yürütür.

EK- 1-DİĞER HİZMETLER KARŞILIĞI YAPILACAK ÖDEMELER CETVELİ

YENİ METİN			
Hizmetin Adı	Hizmet Tanımı ve Açıklaması	Hizmetin İş Yükü Karşılığı	Aylık Ödemeye Esas Saatin Hesaplanması
Birim Koordinatörü	Uzaktan öğretim ile yürütülen bir diploma programının bağlı olduğu enstitü/fakülte/yüks ekokul bünyesinde koordinasyon, görevlendirme ve denetimlerin yapılmasından sorumlu olan öğretim elemanının faaliyetleridir. Birim kapsamında yapılan tüm program ve derslerin yürütülmesinden sorumludur. Ödeme oranı, üniversite yönetim kurulunca belirlenecek hizmet kalite değerlendirmesi esaslarına göre uzaktan öğretim biriminin teklifi üzerine üniversite yönetim kurulunca belirlenir. (Değişik; 20.02.2014 tarihli YÖK Genel Kurulu)	Koordinatörlük yapılan birimde ilgili dönemde yürütülen her ders için en fazla ayda 3 saate kadar	İlgili birim koordinatörünün biriminde o dönemde açılmış tüm dersler x 3 x Birim öğrenci katsayısı
Program Koordinatörü	Uzaktan öğretim ile yürütülen bir diploma programının koordinasyon, ders içeriklerin temini, derslerin yürütülmesi, görevlendirme ve denetimlerin	Koordinatörlük yapılan programda ilgili dönemde yürütülen her ders için ayda 4 saat esas alınır.	İlgili program koordinatörünün diploma programında o dönemde açılmış tüm dersler x 4 x Program öğrenci katsayısı

	<p>yapılmasından sorumlu olan öğretim elemanının faaliyetleridir. Ödeme oranı, üniversite yönetim kurulunca belirlenecek hizmet kalite değerlendirmesi esaslarına göre uzaktan öğretim biriminin teklifi üzerine üniversite yönetim kurulunca belirlenir. (Değişik; 20.02.2014 tarihli YÖK Genel Kurulu)</p>		
Yayın komisyonu	<p>Uzaktan öğretim hizmetlerine yönelik eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütülmesi, denetlenmesi ve geliştirilmesine yönelik incelemeleri, yayın kural ve haklarını belirleyen, kararlar alan ve raporlayan komisyon üyelerinin faaliyetleridir. Mevcut müfredat dersi başına sadece yapıldığı ayda hesaplanır. (Değişik; 20.02.2014 tarihli YÖK Genel Kurulu)</p>	<p>Yayın komisyonu görevleri kapsamında bulunan her ders için sadece yapıldığı ayda aylık 2 saat esas alınır.</p>	<p>İlgili dönemde açılmış tüm dersler x 2 x İlgili birim öğrenci katsayısı</p>

EK-6. Nitel Veri Analizi Sonucunda Ortaya Çıkan Kodların Listesi Ve Kodlanma Sayısı

	<i>Kod İsmi</i>	<i>Kodlanma Sayısı</i>		<i>Kod İsmi</i>	<i>Kodlanma Sayısı</i>
1	3D Max	1	36	Akşamlik Maksimum Kayıt Süresi	1
2	7/24 Destek	6	37	Akşamlik Ortalama Canlı Ders Saati	1
3	Açık Ders/Açık Sınıf Uygulaması	2	38	Alana Özgü Yetkinlik	1
4	Açık Kaynak Yazılım	1	39	Alternatif Ölçme Değerlendirme Stratejileri	2
5	Açık Oturumlar	1	40	Alternatif Ölçme Değerlendirme Yöntemlerinin Kullanılmaması	2
6	Açık Uçlu Sorular/Sınavlar	6	41	Alternatif Yazılımlar	1
7	Açıköğretim Modeli	1	42	Anabilim Dalı	2
8	Acil Tıp Hemşireliği	1	43	Animasyon	4
9	Adaptive Curriculum	1	44	Anlatım	4
10	ADDIE Modeli	2	45	Ara Sınavlar	2
11	Adobe Connect	8	46	Araştırma Görevlisi	2
12	After Effect	1	47	Asenkron Araçlar	1
13	Ağ Yapısı	1	48	Asenkron Materyaller	3
14	Aile Danışmanlığı	1	49	Asenkrona Dayalı Materyaller	1
15	Akademik Birim	6	50	Aşırı Yüklenme	1
16	Akademik Birim içi Toplantılar	1	51	Aylık Koordinatörler Toplantısı	8
17	Akademik Birim Koordinatörleri ile Dönem Sonu Toplantısı	1	52	Aylık Sistem Logları/Raporları	4
18	Akademik Birim Koordinatörü ile Öğrenci İletişimi	1	53	Bağımsız Çalışabilme ve Sorumluluk Alabilme Yetkinliği	2
19	Akademik Birim Öğrenci İşleri	2	54	Bağımsız Koordinatörlük	1
20	Akademik Birim Uzem/Program Koordinatörü	15	55	Barkod	1
21	Akademik Birimlerdeki Hoca Yeterliliği/Öğretim Kadrosu	3	56	Başarısızlık Sebepleri	1
22	Akademik Birimle Uzem Arasındaki Bağ	1	57	Başka Bir Üniversiteden Kopya	1
23	Akademik Kadro	1	58	Başka İl Merkezlerinde Sınav	1
24	Akademik Kalite	1	59	Başka Üniversitelere Destek	1
25	Akademik Koordinasyon	1	60	Beceri	2
26	Akademik Koordinatör/Sorumlu	4	61	Bilgi	2
27	Akademik LMS	1	62	Bilgi İşlem Birimi	2
28	Akademik Müdür Yardımcısı	1	63	Bilgi İşlem Dairesi	3
29	Akademik Personel ile Öğrenci Arasındaki İletişim Eksikliği	1	64	Bilgi İşlem Ekibi	1
30	Akademik Personelin Örgündeki Ders Yükü	3	65	Bilgi Yönetimi	1
31	Akademik Personelin Sahiplenmesi	1	66	Bilgilendirme/Tanıtım Toplantıları	4
32	Akademik Sorunlar Destek	2	67	Bilgisayar	1
33	Akademik Takvim	1	68	Bilgisayar Başı Sınav	1
34	Akademik Taraf	2	69	Bilgisayar İşletmeni	1
35	Akreditasyon Kuruluşu	2	70	Bilginç Düzeyi	1

<i>Kod İsmi</i>	<i>Kodlanma Sayısı</i>	<i>Kod İsmi</i>	<i>Kodlanma Sayısı</i>	
71	Bilişim Yatırımları Komisyonu	1	110 Çevrim içi Ön Kayıt	2
72	Bir Personeli Farklı Pozisyonlarda Çalıştırma	1	111 Çevrim içi/Online Kayıt	1
73	Bire Bir Bilgisayar Başında Uygulamalı Eğitim	2	112 Çift Vardiya	1
74	Bireyin Hazır Bulunuşluğu	2	113 Çizimler	1
75	Bireysel Ödev	2	114 Çoktan Seçmeli Sorular/Testler	9
76	Bireysel Öğrenme	1	115 Aynı anda/Concurrent Sınıf Sayısı	3
77	Bireysel Performans	1	116 Telefon/Contact Numaraları	1
78	Birikimli Başarı Grafikleri	1	117 Dağıtık Kampüs	1
79	Birimsel Yapı	2	118 Dağıtılmış Yönetim Anlayışı	1
80	Birlikte Öğretim Tasarımı Çalışması	1	119 Daimi Kadro	1
81	Bitirme Projesi/Ödevi	5	120 Danışma Kurulu	1
82	Bloom Taxonomy	1	121 Danışman Hoca	1
83	Bologna Süreci/Yaklaşımı	2	122 Deneme Canlı Ders Sınıflarında Deneme Ders	1
84	Bölüm Başkanı	5	123 Deneme Sınama	1
85	Bulut Bilişim	1	124 Deneyim/Tecrübe Eksikliği	2
86	Bütünleme Sınavları	2	125 Ders Alanları	1
87	Çağrı Merkezi	3	126 Ders Hazırlıkları	2
88	Çalışma Takvimi	1	127 Ders Hedefleri	1
89	Çalıştay	1	128 Ders İçerikleri	2
90	Canlı Agent	1	129 Ders İçeriklerinin Hazırlanması	2
91	Canlı Ders Ataması	1	130 Ders İzlemleri	1
92	Canlı Ders İstatistikleri	3	131 Ders Koordinatörü	2
93	Canlı Derslere Düşük Katılım	1	132 Ders Materyalleri	1
94	Canlı Ders Kayıtları	2	133 Ders Notlarını Senaryolaştırma	1
95	Canlı Ders Yönetimi	1	134 Ders Sunumu/Mülakatı	1
96	Canlı Derse Katılım	7	135 Ders Web Sayfası	1
97	Canlı Derslerde Canlı İletişim	2	136 Ders Anlatılması/Lecturing	4
98	Canlı Derslerde Mini Öğrenci Anketleri	1	137 Dersin Dünyadan Uygulama Alanları	1
99	Canlı Derslerin Etkili Yapılması	1	138 Dersin Sunum Aşaması	1
100	Canlı Derslerin İçerik ve İşleyişi	4	139 Dersle İlgili Forum	4
101	Canlı Derslerin Organizasyonu	2	140 Derslere Katılımın Takibi	1
102	Canlı Derslerin Ortamı	1	141 Derslerin Yayınlanması	3
103	Canlı Derslerin Saati	2	142 Derslerin Yönetimi	1
104	Canlı Derslerin Sıklıkları	1	143 Destek Birimi	5
105	Canlı Derslerin Teknik ve Pedagojik Takibi	1	144 Destek Birimi İç İletişimi	1
106	Canlı Destek	3	145 Destek Forumu	2
107	Canlı Sınıf Birimi	2	146 Destek Personeli/Ekibi	4
108	Canlı Sınıf Rehberi	1	147 Dışarıdan Profesyonel Destek	1
109	Case Study Etkinliği	2	148 Disiplinlerarası Programlar	1

<i>Kod İsmi</i>	<i>Kodlanma Sayısı</i>	<i>Kod İsmi</i>	<i>Kodlanma Sayısı</i>
149 Doküman Uzunluğu	1	188 Etkileşimli Sorular	2
150 Dokümanların Uygunluğu	1	189 Etkileşimli Teknolojiler	1
151 Domain	1	190 Etkileşimli/Akıllı Tahta	2
152 Dönem Başı Toplu Eğitimler	2	191 Evde Bakım Hemşireliği	1
153 Dönemlik Uygulama Stratejileri	2	192 Faaliyetlere Puan Verme	1
154 Dönemlik Video Konferans Saati	1	193 Faks	1
155 Dönüt Veren Alıştırmalar	1	194 Fakülte	5
156 Dosya Hazırlık Süreçleri	6	195 Fakülte Dekanı	1
157 Duyurular	7	196 Farklı İllere/Kurumlara Eğitime Gönderme	2
158 Düzenletici Önleyici Faaliyet	1	197 Farklı Kurum Sınav Talepleri	1
159 Ebelik	1	198 Farklı Sistemlerin Entegrasyonu	1
160 E-Buluşma	2	199 Fenni Ders	1
161 E-Danışmanlık	1	200 Fiili Olarak Çalışan Personel	1
162 Edugate LMS	1	201 Final Sınavları	10
163 Eğitim Hizmetlerinin Niteliğinin Arttırılması	1	202 Flash	1
164 Eğitim-Öğretim Yılı Başı Akademik Toplantılar	2	203 Forum	19
165 Eğitim Yönetimi	1	204 Forum Tartışmaları	1
166 Eğitimi Erişilebilir Kılmak	1	205 Forum Üzerinden Öğrenci Şikayetleri	1
167 Eğitimler	1	206 Forumlara Dayalı Notlandırma	1
168 Ek Kaynaklar	1	207 Forumların Aylık Raporları	1
169 Ekip/Uzem Ekibi	9	208 Frekans Analizleri	1
170 E-Kitap	2	209 Açık Uçlu Tartışmalar/Further Discussion	2
171 E-Kitap Hazırlanması	1	210 Gagne Yaklaşımı	2
172 E-Kitap ile Videonun Birleştirilmesi	1	211 Geçerlilik Kodu	1
173 Ekonomik Etkenler	2	212 Geçmiş Dönemlere Ait Materyaller	1
174 Ekstra Uygulama Yükleri	1	213 Gelişen Teknolojilerin Takip Edilememesi	1
175 Elden Teslim	1	214 Geliştirme Ekibi	1
176 Elektrik Kesintisi	1	215 Genç Bir Birim	2
177 Elektronik Dokümanlar	1	216 Genel Toplantı	1
178 Elektronik Gönderim	1	217 Genişleme Politikası	1
179 E-Mail	20	218 Gerçek Kayıt/Evrak Kaydı	3
180 E-Mail Adresi	4	219 Gerekli Eleman Takviyesinin Yapılmaması	1
181 E-Mail Benzeri Özel İletişim Kanalları/Mesajlaşma Sistemi	4	220 Gmail Accountu	1
182 Enocta LMS	9	221 Görev Tanımlamaları	1
183 Enstitü	8	222 Görevlendirme Takviye Personel	2
184 Etkileşimli Dönüt Sistemleri	1	223 Görüntü Donmaları	1
185 Etkileşimli Materyaller	2	224 Grafik	2
186 Etkileşimli Öğrenme Araçları	1	225 Grafiker	1
187 Etkileşimli Programlar	1	226 Grup Çalışması	1

<i>Kod İsmi</i>	<i>Kodlanma Sayısı</i>	<i>Kod İsmi</i>	<i>Kodlanma Sayısı</i>		
227	Grup Ödevi	1	268	İllustrator	1
228	Güvenlik Numarası	1	269	Indesign	2
229	Haftalık Değerlendirmeler	1	270	İngilizce	2
230	Haftalık Dokümanlar/Materyaller	4	271	İnsan Faktörü	2
231	Haftalık Fasikül/Booklet	1	272	İnsan Kaynağı Geliştirmek	1
232	Haftalık İlerleme	1	273	İnsan Kaynağının Etkin Kullanımı	1
233	Haftalık Quiz	1	274	İnternet Üzerinden Canlı Yayın	2
234	Haftalık Seminerler	2	275	İşlerin Planlandığı gibi Yürüyüp Yürümediği	1
235	Ham İçerik	1	276	İşlerin Tek Bir Eleman Üzerinden Yürütülmesi	1
236	Hedef Kitle	3	277	İstek Talep Takip Sistemi	1
237	Her Dönem Başlangıcında Toplantı	1	278	İtibar	1
238	Hiyerarşi	3	279	Jüri Önünde Sözlü Sunum/Sınav	4
239	Hız Problemi	1	280	Kağıt Üzerinde Anlatım	1
240	Hizmetin Alındığı Yerde Sunucu Barındırma	1	281	Kağıt Üzerinde Var Uygulamada Yok	1
241	Hoca Yeterliliği	2	282	Kalite Kontrolü	1
242	Hocaların Atanması	5	283	Kalite Kültürü	1
243	Hocaların Bahaneleri	1	284	Kalite Senaryoları	1
244	Hocaların Yetkinlikleri	2	285	Kalite Standartları	1
245	Hocalarla Hazırlık Toplantısı	1	286	Kamera	2
246	Hoca-Öğrenci Tartışma Ortamları	1	287	Kampüs Sayısı	1
247	İç Akreditasyon	1	288	Kare Kod	1
248	İçeriğin Belirlenmesi	1	289	Karma	4
249	İçerik Geliştirme Personeli/Ekibi	6	290	Karşılıklı Etkileşim	1
250	İçerik Hazırlama	10	291	Katılımın Değerlendirilmesi	1
251	İçerik Hazırlama Eğitimi	1	292	Kayıt Büyüklüğü	1
252	İçerik Planlamacısı	1	293	Kayıt Evrakları	3
253	İçerik Tasarımındaki Eğitsel Öğeler	1	294	Kayıt Günü	1
254	İçerik/İçerik Geliştirme Birimi	3	295	Kayıt Hediyeleri	1
255	İçerikle İlgili Koordinatörlük	1	296	Kaynak Planlamacısı	1
256	İçeriklerin Elektronik Ortama Çevrilmesi	1	297	Kendi Kendine Öğrenme	1
257	İçeriklerin İndirilmesi	1	298	Merak Ettiren Sorular/Key Questions	1
258	İçeriklerin Revize Edilmesi	1	299	Kiralama Barındırma Usulü	1
259	İdareci	1	300	Kısa Sınavlar	1
260	İdari Birim/Yönetim Birimi	3	301	Kitap Yazım Şablonu	1
261	İdari Müdür Yardımcısı	1	302	Komisyon Toplantısı	1
262	İdari Personel	4	303	Konu Bankası	1
263	İdari Sorunlar	2	304	Konu İşleme Modülü	1
264	İlahiyat	2	305	Koordinasyonsuzluk	1
265	İletişim Birimi	2	306	Koordinatör Atama	7
266	İletişim ve Sosyal Yetkinlik	2	307	Koordinatörlük Sistemi	2
267	İlk Öğrenci İşlemleri	1	308	Küçük ve Gelişen Bir Üniversite	1

<i>Kod İsmi</i>	<i>Kodlanma Sayısı</i>	<i>Kod İsmi</i>	<i>Kodlanma Sayısı</i>
309 Kullanım Animasyonları	1	348 Moodle Modifikasyonları	3
310 Kullanım Kılavuzları/Broşür	7	349 MPEG	1
311 Kuruluş Yönetmeliği	1	350 Müdür	9
312 Kurumların Beklentisi	1	351 Müdür Yardımcıları	9
313 Kurumsal İhtiyaçlar	1	352 Nezaretçi Teknik Uzman	3
314 Kurumsal Kalite	1	353 Nitelikli İçerik	1
315 Kurumsal Olarak Sayılma/Takip	1	354 Not Giriş Sistemi	2
316 Laboratuvar	3	355 Ödev	8
317 Lisans Kota	1	356 Öğrenci	2
318 Lisans Öğrencisi	1	357 Öğrenci Adaptasyonu	1
319 Lisans Programı	2	358 Öğrenci Adaylarının Bilgilendirilmesi	1
320 Lisans Sıkıntısı	1	359 Öğrenci Alımı Durdurulan Programlar	2
321 Lisans Tamamlama Programı	3	360 Öğrenci Başarısı	2
322 Lisansüstü Eğitimi	1	361 Öğrenci Beklentisinin Karşılanmaması	2
323 LMS Girişlerinin Değerlendirilmesi	1	362 Öğrenci Bilgisayar Okuryazarlığının Düşük Olması	1
324 LMS Sistemi	9	363 Öğrenci Ders Kaydı	2
325 LMS'in Derse Bağlı Olmayan Araçları	1	364 Öğrenci Eksenli/Merkezli	1
326 LMS'in Duyuru Sistemi	1	365 Öğrenci Hazır Bulunuşluğunun Düşük Olması	1
327 Lokal/Yerel Hocalar	1	366 Öğrenci İşleri	3
328 LRN Editör	1	367 Öğrenci İşleri Birimi	3
329 Maddi Tatmin	1	368 Öğrenci İşleri Dairesi	1
330 Mali Sıkıntılar	1	369 Öğrenci İşleri Forumu	1
331 Materyal Hazırlama	2	370 Öğrenci Kayıtları	6
332 Materyala Dayalı Oryantasyon	1	371 Öğrenci Kimliği	3
333 Materyaller Hakkında Bilgilendirme	2	372 Öğrenci Giriş/Login Ekranları	1
334 Materyallerin Öğrencilerle Paylaşım Sıklıkları	1	373 Öğrenci Maillerine Geç Yanıt Verilmesi	1
335 Mekatronik	1	374 Öğrenci Memnuniyeti	2
336 Memur	1	375 Öğrenci Motivasyonu	3
337 Merkez Birim	1	376 Öğrenci Otomasyon Sistemi	1
338 Merkez Birim Koordinatörü	1	377 Öğrenci Profili	2
339 Merkezi Yönetim Anlayışı	1	378 Öğrenci Proje Raporları	2
340 Meslek Elemanı	1	379 Öğrenci Sayısı	3
341 Mesleki Hizmet-içi	1	380 Öğrenci Sunumları	2
342 Microsoft Office Programları	1	381 Öğrenci Veri tabanı	1
343 Minimal Design/Eğitsel Tasarım	1	382 Öğrenci Yönetim/Bilgi Sistemi	4
344 Mizanpaj	1	383 Öğrenci-Hoca Etkileşimi	9
345 Mobil Teknolojiler	1	384 Öğrencilere Uzaktan Eğitim Oryantasyonu	1
346 Mobil Teknolojilere Adaptasyon	1	385 Öğrencilerin Teknik Yetersizliği	1
347 Moodle	16	386 Öğrencilerin Teknolojik İmkanlardan Faydalanması	1

<i>Kod İsmi</i>	<i>Kodlanma Sayısı</i>	<i>Kod İsmi</i>	<i>Kodlanma Sayısı</i>
387 Öğrencilerin Tercih ve İsteği	1	419 Öğretim Elemanlarının Yaş ve Pozisyonu	1
388 Öğrencinin Derse Girdiği Sınıf	1	420 Öğretim Tasarım Personeli/Ekibi	2
389 Öğrencinin Devamlılığı	1	421 Öğretim Tasarımı	2
390 Öğrencinin İşin İçerisine Çekilmesi	1	422 Öğretim Tasarımındaki Minimal Eğitsel Öğeler	1
391 Öğrencinin Kampüse Gelmesi	5	423 Öğretim Tasarımının Akreditasyonu	1
392 Öğrencinin Kendini Yalnız Hissetmesi	1	424 Öğretim Tasarımının Planlaması	2
393 Öğrencinin Sistem Dışına Çıkması	2	425 Öğretim Tasarımının Uygunluğu	1
394 Öğrenci-Öğrenci Etkileşimi	2	426 Öğretim Üyeleri/Elemanları	4
395 Öğrenci-Öğrenci Tartışma Ortamları	1	427 Öğretim Üyesi Destek Ofisi	1
396 Öğrenci/Öğrenme Çıktıları	6	428 Okulun Resmi Ortamı	1
397 Öğrencisi ile Beraber Devam Eden Programlar	2	429 Okutman İhtiyacında Azalma	1
398 Öğrencisi Olmayan Programlar	1	430 Ölçme Değerlendirme Birimi	3
399 Öğrenilen Bilginin Yapılandırılması	1	431 Ölçme Değerlendirme Stratejilerinin Belirlenmesi	1
400 Öğrenme Çıktılarının Gerçekleştirilme Oranı	1	432 Ölçme Değerlendirmenin Yetersizliği	1
401 Öğrenme Hedefleri	1	433 Ön Yeterlilikler	1
402 Öğrenme Yetkinliği	2	434 Online Canlı Destek Sistemi	1
403 Öğretim Elemanı Direnci	3	435 Online Ders Anlatımı	1
404 Öğretim Elemanı ile Öğrencinin Biraraya Gelmesi	2	436 Online Kütüphane Erişimi	1
405 Öğretim Elemanı Kılavuzları	3	437 Online Sınav	13
406 Öğretim Elemanlarına Birebir Eğitim	3	438 Online Sınav Katılımcı Sayısı	1
407 Öğretim Elemanlarına Teşvik	1	439 Online Veri tabanları	1
408 Öğretim Elemanlarına Zorla Ders Verilmesi	1	440 Önlisans Öğrencisi	1
409 Öğretim Elemanlarının Adaptasyonu	1	441 Önlisans Programı	3
410 Öğretim Elemanlarının Bilgisayar Kullanma Beceri Düzeyi	2	442 Optik Okuyucu	2
411 Öğretim Elemanlarının Bilgisayar Okuryazarlığı	1	443 Optik Sınav Formları	1
412 Öğretim Elemanlarının Çekinceleri	1	444 Organizasyon Sıkıntısı	2
413 Öğretim Elemanlarının Farklı Alanlardan Olması	2	445 Örgün Eğitim	3
414 Öğretim Elemanlarının Hazır Bulunuşluğu	1	446 Örgün Eğitim Öğrencisi	2
415 Öğretim Elemanlarının İsteklilik Durumu	4	447 Örgün Yapılandırma Dersleri	1
416 Öğretim Elemanlarının İyi bir Eğitim Alması	1	448 Örnek Çözme Etkinliği	1
417 Öğretim Elemanlarının Maillerine Bakmaması	1	449 Ortak Ders Sorumlusu	1
418 Öğretim Elemanlarının Tartışma Platformlarını Kullanmaması	1	450 Ortak Ders Uzem Sorumlusu	1

<i>Kod İsmi</i>	<i>Kodlanma Sayısı</i>	<i>Kod İsmi</i>	<i>Kodlanma Sayısı</i>
451 Ortak Kaynak Kullanımı	1	490 Program Dosyası	2
452 Ortalama Grafikleri	1	491 Program Sayısı	2
453 Oryantasyon Eğitimleri	2	492 Programın Alt Yeterlilikleri	1
454 Oryantasyon Programı	3	493 Programın Teknik Koordinatörü	1
455 Öz Motivasyon	1	494 Programla Becerisine Yönelik Eğitimler	1
456 Paper Gönderme	1	495 Proje	5
457 Parasal Nedenler	1	496 Proje Dersi	1
458 Part-Time	2	497 Proje Koordinatörleri	1
459 Paydaşlarca Uzaktan Eğitimin Kabulü	1	498 Proje Tabanlı Çalışma	1
460 Paydaşlarla İletişim ve İşbirliğinin Sağlanması	1	499 Proje Yönetim Yaklaşımı	1
461 PDF Dokümanı	9	500 Proje Geliştirme	4
462 PDF'e Dönüştürme	1	501 Protokol	1
463 PDF Şablonu	1	502 Prototip/Örnek Ders	5
464 PDF Sınav Kağıdı	1	503 Psikolojik Bariyer	1
465 Pedagoji	2	504 Psikolojik Baskı/Mobbing	1
466 Pedagojik Noktalarda Müdahale	1	505 Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmeti	1
467 Pedagojik Unsurlar	1	506 Puanlı Quiz	1
468 Perculus	1	507 Puansız Quiz	1
469 Personel ile Öğretim Elemanlarının Tanışması	1	508 Randevu Usulü Kayıt	1
470 Personel Sayısının Azlığı	3	509 Rektörlüğe Başvuru	2
471 Personel Yetiştirme	2	510 Rektörlük	4
472 Personeli Elinde Tutabilme	1	511 Rektörlük Görüşmeleri ve Brifingler	1
473 Personelin Etkin Kullanımı	1	512 Resimlendirme	1
474 Plansızlık	1	513 Resimler	1
475 Platform	4	514 Resimlerin Patentleri	1
476 Portal	1	515 Rol Tabanlı Eğitim	1
477 Posta Yolu	2	516 Roller/Görevler	3
478 PowerPoint	4	517 Sağlık Bakanlığı	2
479 PowerPoint Sunum Şablonu	4	518 Sağlık Dersleri	1
480 Pratik Ders Saati	2	519 Sağlık Kurumları Yönetimi	1
481 Profesyonel Otoriteler	1	520 Sanal Sınıf	1
482 Profesyonel Taraf	1	521 Satın Alınan Sistemlerle/Yazılımlarla İlgili Teknik Eğitimler	1
483 Program Açma Talep Dosyası	2	522 Sayılabilirlik	1
484 Program Açma Talepleri	5	523 Scorm Paketi	
485 Program Akreditasyonu	2	524 Screen Capture	1
486 Program Alanları	1	525 Şehrin Konum Dezavantajı	1
487 Program Başkanları	1	526 Şekillendirme	1
488 Program Bilgilendirme Sayfası	1	527 Senkron Araçlar	1
489 Program Doğasına Uygun Uzaktan Eğitim Tasarımı	1	528 Senkron Canlı Ders Sunucusu	2

<i>Kod İsmi</i>	<i>Kodlanma Sayısı</i>	<i>Kod İsmi</i>	<i>Kodlanma Sayısı</i>
529 Senkron Canlı Ders/Video Konferans	20	566 Sosyal Medya	1
530 Sertifika Programı	4	567 Sosyal Ortam	1
531 Ses Kaydı	1	568 Sosyal/Sözel Ders	2
532 Simulasyon	1	569 Sözleşmeli Teknik Personel	1
533 Sınav Güvenliği	1	570 Standart Şifreleme Sistemi	3
534 Sınav Materyalleri	1	571 Standart Üniversite Kuralları	2
535 Sınav Organizasyon Birimi	3	572 Standartlar/Felsefe	4
536 Sınav Organizasyon Desteği	1	573 Standartların Takip ve Kontrolü	1
537 Sınav Şablonu	1	574 Statik Metin Tabanlı Etkileşimsiz İçerik	5
538 Sınav Sistemi	1	575 Storyboard	1
539 Sınav Sistemi Testi	1	576 Stratejik Seviyede Program İhtiyacı	1
540 Sınav Sorularının Sisteme Entegrasyonu	1	577 Stüdyo	5
541 Sınıf içi Öğretim Tarzının Uzaktan Eğitime Aktarılması	1	578 Sunucu	6
542 Sınıf içi Pedagojik Stratejiler	1	579 Sunucu Sayısı	1
543 Sınıf Öğretmenliği	1	580 Sunum	6
544 Sistem Dışına Taşımamak	1	581 Süreç İçerisinde Resmi Değerlendirme	1
545 Sistem Kültürü	1	582 Sürekli Eğitim Merkezi	3
546 Sistem Sorumlulukları	2	583 Tahakkukçular	1
547 Sistem Tanıtımı	1	584 Takvim	4
548 Sistemde Derslerin Açılması	2	585 Tanışma Kokteyli	1
549 Sistemden Otomatik Mail Gönderimi	2	586 Tanıtım Videosu	2
550 Sistemden Otomatik Proje Konusu Dağıtımı	1	587 Tarih	3
551 Sistemden Proje Konusu Seçimi	1	588 Taşınmaz Geliştirme	1
552 Sisteme Ders Yükleme	4	589 Teknik Alandaki Dersler	1
553 Sisteme Giriş Kullanıcı Adı ve Şifresi	9	590 Teknik Altyapıya Sahip Olma Durumu	2
554 Sisteme Ödev Upload Etme/Yükleme	1	591 Teknik Birim	1
555 Sisteme Yeni Katılan Hocalar	1	592 Teknik Birim Destek	2
556 Sistemin Sürdürülmesi	1	593 Teknik Destek Dersleri	7
557 Sistemlerin Birbirleri ile Konuşması	1	594 Teknik Destek Elemanı/Ekibi	4
558 SMS	3	595 Teknik Eleman/Ekip	1
559 Social Presence	1	596 Teknik Kısıtlar	1
560 Soru Bankası	2	597 Teknik Müdür Yardımcısı	2
561 Soru Cevap	1	598 Teknik Olayların Yürütülmesi/Koordinasyonu	2
562 Soru Hazırlama Rehberi	1	599 Teknik Problemlerle İlgili Forum	5
563 Soru Kitapçıklarının Hazırlanması	3	600 Teknik Sorunlar Destek	5
564 Soru Sistemi	1	601 Teknik/Teknolojik Altyapı	1
565 Sosyal Constructivism	2	602 Teknoloji Senaryoları	1

<i>Kod İsmi</i>	<i>Kodlanma Sayısı</i>	<i>Kod İsmi</i>	<i>Kodlanma Sayısı</i>
603 Teknolojilerin Karar Verilmesi	1	638 Uzaktan Eğitim Bilgilendirmesi/Semineri	1
604 Telafi Sınavı	9	639 Uzaktan Eğitim Bilgisi İlave Dosyası	1
605 Telefon	1	640 Uzaktan Eğitim Dosyası Hazırlama Rehberliği	1
606 Teorik Ders Saati	2	641 Uzaktan Eğitim Hoca Profili	1
607 Ticket Sistemi	1	642 Uzaktan Eğitim İçeriğinin Akreditasyonu	1
608 Trello	1	643 Uzaktan Eğitim ile İlgili Araştırmalar	3
609 Türk Öğrenci Profili	1	644 Uzaktan Eğitim Koordinatörlüğü	1
610 Türk Sistemi	1	645 Uzaktan Eğitim Merkezi Tanıtımı	1
611 Türk Telekom IDS Center	1	646 Uzaktan Eğitim Öğrencisi Profili	1
612 Türkçe	1	647 Uzaktan Eğitim Payının Dağıtılmaması	1
613 Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) Uygulama Yönetmeliği	1	648 Uzaktan Eğitimde Akreditasyonu	1
614 Üç Boyutlu Çizimler	2	649 Uzaktan Eğitimde Başarılı Bir Öğrenci Olmaya Yönelik Ders	2
615 Ücretli/Satın Alınan Yazılım	1	650 Uzem İçi Haftalık Toplantılar	1
616 ULAKBİM Sunucularında Barındırma	2	651 Uzem İçi Kütüphane	9
617 Ünite Sonu Alıştırmaları	1	652 Uzem Koordinatörü/Program Sorumlusu	6
618 Üniversite İçerisinde Barındırma	1	653 Uzem Tarafı	1
619 Üniversite Kütüphanesinden Yararlanma	1	654 Uzem Yöneticileri ile Problemlerin Tartışma Saati	1
620 Üniversite Personel Yapısı	7	655 Veliler	1
621 Üniversite Senatosu	1	656 Veri tabanı Araçları	1
622 Üniversite Yönetim Kurulu	1	657 Veri tabanında Şişmeler	15
623 Üniversite Yönetim Kurulu Kararı	2	658 Video	16
624 Üniversite Yönetiminin Desteklemesi	2	659 Video Çekim	1
625 Üniversitenin Ağ/Network Altyapısı	1	660 Video Çekim Elemanı	1
626 Üniversitenin Genel Çıkarları	1	661 Video Çekiminin Süresi	3
627 Ürün Üretmeye Yönelik Projeler	1	662 Video İçerik Geliştirilmesi	1
628 Uydu Birim Koordinatörü	1	663 Video İşleme Elemanı	1
629 Uydu Birimler	4	664 Video İşleme Programları	4
630 Uydu/Yerel Stüdyo	2	665 Video İşleme/Paketleme	2
631 Uydu/Yerel Stüdyo Elemanları	4	666 Video Konferans Aksilikleri	1
632 Uygulama	1	667 Video Konferans Kullanım Amacı	1
633 Uygulama Esasları	5	668 Video Konferans Sınırları	7
634 Uygulama Etkinliği	1	669 Video Konferans Sistemi	1
635 Uygulamalı Dersler	2	670 Video Konferans Yapılandırma Yaklaşım	1
636 Uygun Personel İstihdamı	6	671 Video Konferans/Canlı Ders Sistemi Yönetimi	2
637 Uzaktan	2	672 Vize Sınavları	4

<i>Kod İsmi</i>	<i>Kodlanma Sayısı</i>	<i>Kod İsmi</i>	<i>Kodlanma Sayısı</i>
673 Web Anasayfasında İletişim Kutusu	1	713 Yönerge İhtiyacı	1
674 Web Arayüzü	1	714 Yönergeler	2
675 Web Expression	1	715 Yönetilebilirlik	1
676 Web Sitesi	9	716 Yönetim Kolaylığı	1
677 Web TV Sistemi/Yazılımı	1	717 Yönetim Kurulu	3
678 Web TV Uygulaması	2	718 Yönetim Kurulu Üyeleri	2
679 Word	2	719 Yönetmelikler	3
680 Word Dokümanı	4	720 Yüksek Lisans/Lisansüstü Program	8
681 XML Tabanlı Tablolar	1	721 Yüksek Lisans Öğrencisi	1
682 XML Tabanlı Tablolara Dönüştürme	1	722 Yükseköğretim Kurumları Uzaktan Öğretime İlişkin Usul ve Esaslar	5
683 Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı	1	723 Yüksekokul Müdürleri	1
684 Yanlışlardan Öğrenme	1	724 Yüz Yüze	5
685 Yapılandırılmış Egzersizler	3	725 Yüz Yüze Danışma Saatleri	5
686 Yapılandırılmış Materyal	1	726 Yüz Yüze Sınavlar	9
687 Yapılandırım	1	727 Zayıf Kadro Yapılanması	1
688 Yaşam Boyu Öğrenme Anlayışı	1		
689 Yazı İşleri Birimi	1		
690 Yazılı Dönem Sonu Rapor Dosyaları	1		
691 Yazılı Materyal/Ders Notları	2		
692 Yazılı Sınav	2		
693 Yazılım Entegrasyonları	2		
694 Yazılım Geliştirme	3		
695 Yazılım Sürümlerinin Güncellenmesi	1		
696 Yazım/Biçim Standartları	1		
697 Yedek Sunucu	1		
698 Yedek Video Konferans Sistemi	1		
699 Yeniliklerin Tanıtılması	1		
700 Yeterli Sayıda Personel	2		
701 Yeterli Teknik Destek	1		
702 Yetişkin Eğitimi	1		
703 Yetişmiş Personel Sıkıntısı	3		
704 Yetkinliklerin Kazandırılması	1		
705 Yıllık Faaliyet Raporları	1		
706 Yoğunluk/İş Yüğü Sıkıntısı	3		
707 YÖK	16		
708 YÖK Uzaktan Eğitim Komisyonu	2		
709 YÖK Başvurusu	5		
710 YÖK Kriterleri	2		
711 YÖK Onayı/İzni	5		
712 Yönerge Hazırlanması	1		

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

<i>Adı Soyadı</i>	Hatice Gökçe BİLGİÇ DOĞAN
<i>Doğum Yeri</i>	Elazığ
<i>Doğum Tarihi</i>	27.06.1984

Eğitim Durumu

<i>Yüksek Lisans</i>	Bilkent Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	2010
<i>Lisans</i>	Bilkent Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği	2009
<i>Yaz Okulu</i>	Bilkent Üniversitesi, Yoğunlaştırılmış Almanca Yaz Okulu	2005
<i>Lise</i>	Samsun Milli Piyango Anadolu Lisesi/ İlkadım Anadolu Lisesi	2002
<i>Yabancı Dil</i>	İngilizce: Okuma (İyi), Yazma (İyi), Konuşma (İyi) Almanca: Okuma (Orta), Yazma (Orta), Konuşma (Zayıf)	

İş Deneyimi

<i>Stajlar</i>	ODTÜ Gelişim Vakfı Okulları	2009
	BLIS (BUPS) – Bilkent Laboratuvar ve Uluslararası Okulu	2009
	Özel Bilkent İhsan Doğramacı Vakfı İlköğretim Okulu	2008
	Portakal Teknoloji – ODTÜ Teknokent	2008 Haziran -Temmuz
	Maliye Bakanlığı, Muhasebat Genel Müdürlüğü, Bilgi İşlem Merkezi	2007 Haziran -Temmuz
<i>Çalıştığı Kurumlar</i>	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Bilgisayar ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Bilgisayar Mühendisliği (Araştırma Görevlisi)	2012 Mart- ...
	Yükseköğretim Kurulu, Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı (38. Madde Görevlendirme)	2010 Temmuz- ...
	Çankırı Karatekin Üniversitesi (Akademik Uzman)	2010 Haziran- 2012 Mart

TOBB Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Bilgisayar Mühendisliği Bölümü (Yarı Zamanlı Öğretim Elemanı)	2010 Nisan-2010 Ağustos
Portakal Teknoloji – ODTÜ Teknokent (Yarı Zamanlı Eğitim Teknoloğu & Yazılımcı)	2008 Ekim-2009 Şubat

Akademik Çalışmalar

Yayınlar (Ulusal, uluslararası makale, bildiri, poster vb gibi.)

Kitap Bölümü:

Tüzün, H., Bilgiç, H. G., Kalaycı, E., Çınar, M., Akıncı, A., Yıldırım, D., & Yüksel, Y. (2011). Yerleşik bir dersin web tabanlı uzaktan eğitim için yeniden tasarımı. B.B. Demirci, G. Telli-Yamamoto, & U. Demiray (Eds.) içinde, *Türkiye’de e-öğrenme: Gelişmeler ve uygulamalar II* (175-199). Eskişehir, Türkiye: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Ulusal Hakemli Dergilerdeki Makaleler:

Bilgiç, H. G., Doğan, D. ve Seferoğlu, S. S. (2011). Türkiye’de yükseköğretimde çevrimiçi öğretimin durumu: İhtiyaçlar, sorunlar ve çözüm önerileri. *Yükseköğretim Dergisi*, 1 (2), 80-87. [doi:10.2399/yod.11.080]

Uluslararası Dizinde Yer Alan Hakemli Dergilerdeki Makaleler:

Doğan, D., Bilgiç, H. G., Duman, D. ve Seferoğlu, S.S. (2012). Frequency and aim of Web 2.0 tools usage by secondary school students and their awareness level of these tools. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 47, 540 – 551.

Uluslararası Konferans Sunum ve Bildirileri (Bildiri Kitabında Basılanlar)

Bilgiç, H. G., Doğan, D. ve Seferoğlu, S. S. (2011). Gelişen ve değişen üniversiteler ve Türkiye’de yükseköğretimde çevrim-içi öğretimin durumu. *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK2011) Bildiri Kitabı*, 2. Cilt, Bölüm XI, s. 1365-1372. T.C. Yükseköğretim Kurulu, Ankara.

Usluel, Y. K., Kalaycı, E., Bilgiç, H. G. ve Uslu, N. (2011). Öğrenme-öğretme süreçlerine BİT entegrasyonu ve mesleki gelişim: FATİH projesi örneği. *Proceedings of 11th International Educational Technology Conference (IECT-2011)*, Bölüm 2, s. 1852-1857. İstanbul, Türkiye.

Akıncı, A., Bilgiç, H. G., Tüzün, H., Kalaycı, E., Çınar, M., Yıldırım, D., & Yüksel, Y. (2011). Yerleşik bir dersin web tabanlı uzaktan eğitim için yeniden tasarımı (Re-designing an existing course for distance education). *Proceedings of 11th International Educational Technology Conference (IECT-2011)*, Bölüm 2, s. 2135-2140. İstanbul, Türkiye.

Uluslararası Konferans Sunum ve Bildirileri

Doğan, D., Bilgiç, H. G., Duman, D. Ve Seferoğlu, S. S. (2012). *Frequency and aim of Web 2.0 tools usage by secondary school students and their awareness level of these*

tools. Cyprus International Conference on Educational Research (CY-ICER 2012). [Middle East Technical University, North Cyprus Campus, February, 08-10 2012.] Ortadoğu Teknik Üniversitesi Kuzey Kıbrıs Kampüsü, 08-10 Şubat 2012, Güzelyurt-KKTC.

Ulusal Konferans Sunum ve Bildirileri (Bildiri kitabında basılanlar)

Bilgiç, H. G., Duman, D. ve Seferoğlu, S. S. (2011). Dijital yerlilerin özellikleri ve çevrim-içi ortamların tasarlanmasındaki etkileri. *XIII. Akademik Bilişim Konferansı (AB11) Bildirileri*, s. 273 - 279 , İnönü Üniversitesi, Malatya.

Çınar, M., Tüzün, H., Yıldırım, D., Akıncı, A., Kalaycı, E., Bilgiç, H.G., & Yüksel, Y. (2011). Uzaktan eğitimde kullanılan eşzamanlı sanal sınıf araçlarının karşılaştırılması (Comparison of synchronous virtual classroom tools used in distance learning). *XIII. Akademik Bilişim Konferansı (AB11) Bildiriler Kitabı*, s. 451-456, İnönü Üniversitesi, Malatya.

Ödül ve Şerefler

2004 – 2010	Bilkent Üniversitesi Tam Burslu
2010 Haziran	Bilkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölüm Birincisi (Mezuniyet Derecesi)
2004 – 2009	Bilkent Üniversitesi Yüksek Şeref Öğrencisi

İletişim

e-Posta Adresi:	hgokcebilgic@gmail.com
------------------------	------------------------

Jüri Tarihi	08.12.2014
--------------------	------------